

MARCELLI PA

LINGENII STELLATI

*Poëta doctissimi Zodiacus vite,
hoc est, De Hominis Vita, stu
dio, ac moribus optime
instituentis Libri*

XII.

Cum Indice locupletissimo.

LVGDVNI,
APVD IOAN. TORNAESIVM,
ET GVIL. GAZEIVM.
M. D. LII.

AD ILLVSTRISS. OMNIQ.

laude dignissimum Ferrariae Ducem HER-
CVLEM secundum, Marcelli

Palingenij Stellati
Præfatio.

Confueuerūt scriptores, tum anti-
qui tum recentiores, Illustrissimē
atq; inuictissimē Dux Hercules,
Estēsis familiæ summum decus, splēdor,
& gloria, postquā libros suos, immō li-
beros, quos ingenio suo pepererunt, ad
calcē perduxere, illisq; ultimā manum
imposuere, uirum quēpiā amplissimā
dignitate ac potestate cōspicuum quæ-
rere, cui labores suos dedicēt, nuncupēt,
atq; commendent, ut eius fauore ac pa-
trocinio muniti, pestilentissima inuido-
rū spicula, Criticorumq; temeritatem
non reformident. Quādoquidē in hac
uitæ tragicocomœdia contingere plæ-
rūq; solet, ut ignaui homines uolupta-
tibus addicti, eos contemnant, quos uir-
tute præstare uident. Diuina tamē Pro-
uidentia fieri semper solet, ut in tanto
humanæ uitæ errore, aliquis Princeps

а 2 репер

MARCELLI PA

LINGENI STBLATI

[Faint handwritten text at the bottom of the page, likely bleed-through from the reverse side.]

Countdown to the 2000s

reperiatur, qui uirtutem diligit, suoq;
patrocinio tueatur: ne studiosis uiris
præsidium desit, & locus ad quem con-
fugere ualeant. Cæterum ut antiquos
reges atque imperatores silentio præte-
ream, qui uiros ingenio præcellentes
amplexi sunt: tu unus es tempestate no-
stra, Dux excellentissime: cui Deus ta-
lem tribuit mentē, ut nil pulchrius, nil
honestius, nil diuinius uirtute ipsa exi-
stimes: ideoq; uirtutem habētibus præ-
sto esse consueuisti. Minime mirum igitur
uideri debet, si ad Celsitudinē tuam
confugi: librosq; meos tibi dedicare
constitui. Nam quem alium patronum
in tota Italia inuenire possum, cui Mu-
sæ cordi sint? qui carmen sibi oblatum
aut intelligat, aut examine recto ex-
pendere sciat? O corruptissima tempo-
ra. Quid mihi cum Principe, qui alie-
nis oculis uidet, ore loquitur alieno?
Illum uolō, qui per se possit curuum
discernere recto. cui non ausint mali-
gni homines dicere: Candida de nigris,
& de candentibus atra. Talē igitur cum
te esse

te esse omnes prædicent, Dux illustris-
sime, audacter ad te profectus sum. eo
maxime, quōd Antonius Musa Brasa-
uolus, uir singulari doctrina integra-
teq; conspicuus: qui excellentiam tuam
fidelissime colit: mihi de te spem opti-
mam attulit. Quippe qui doctrinam,
prudentiam, humanitatem, liberalita-
temq; tuam, mirifice apud me com-
mendauit. Cuius uerbis tantum habeo
fidei, quantum dici possit. Eo igitur
suadente, opus nostrum, cui titulus est
ZODIACVS VITAE, in duode-
cim libros digestum, multosq; per an-
nos elaboratum, Celsitudini tuæ do-
namus, dicamus, nuncupamus: ut apud
posterorū nomen tuum clarum ac me-
morabile fiat. Sed quanquam longe
preciosiori munere dignus es, tamē hoc
exiguum nostrum accipere tua Celsi-
tudo ne dedignetur: magisq; donan-
tis animum, quā donum ipsum aspi-
cere uelit. Spero tamen fore, si opus
hoc tuis auspiciis semel in lucem eru-
perit, ut apud uiros bonos ac uere do-

DHT

a 3

ctos

Atos, laudem haud spernendam sit habiturū. præsertim apud posteros. Quandoquidem posteritas ipsa solet absq; inuidia iudicare. iuxta illud: Pascitur in uivis liuor, post fata quiescit. Non ne sua etiam sæcula Mœoniden risere? Accipe igitur Dux Illustrissime, exiguum pauperis cliētis munus: tuoq; fauore, quasi Palladis ægide, ab inuidorum maledictis defende. Si tamen in tanto opere aliquid forte reperitur, quod à nostra religione aliquantum dissentire uideatur: mihi minime imputandum censeo. Nam dum aliquando de rebus philosophicis loquor, diuersorum philosophorum opiniones refero, præsertim Platoniorum. Quæ si falsæ sunt, non ego, sed ipsi reprændi debent. Cum mea sit intentio: à catholica fide nunquam declinare. Quocirca in omnibus quæ scripsi, orthodoxæ Ecclesiæ me humiliter subijcio: eiusq; censuram, ut uirum Christianum decet, libet accipio. Vale Princeps optime: Dij te nobis diutissime seruent.

THO

THOMAS SCAVRANVS
AD LECTOREM.

*

Pælia grandiloquo scribunt mauortia versu,
Pugnacesq; solent tollere ad astra viros,
Aut mæstos referunt alterno carmine casus,
Aut lyricis celebrant te Cytherea modis,
Multi atq; egregij vates: Oenotria tellus
Quos tulit, aut graij qualibet ora soli.
Hæc via iam cunctis nota est, hæc trita poëtis
Materia, hanc omnis trahit vbiq; Liber.
Sed pauci, heu nimium pauci, tentare seueras
Conantur docto carmine Pieridas.
Pauci aduent veri cæcas aperire latebras:
Quisq; locos sequitur, seria quisq; fugit.
Quam facile est chartas nugis implere canoris,
Quam facile in calamum fabula blanda uenit?
Anfonios inter vates Lucretius unus,
Scrutator veri sedulus ipse fuit:
Abdita nature cupiens irrumpere claustra,
Et superos acie mentis adire Deos.
Sepe tamen recto deflexit tramite, & errat,
Deceptus dictis ô Epicure tuis.
At nunc Marcellus meliori numine ductus
Vera magis, nec non vtiliora canit.
De djs, deq; anima ostendit, quid credere sit fas,
Dum sequitur nostræ religionis iter:

4 4 Carm

Carmine complexus, Phæbo Musiq; secundis,
 Quæ intra se, & quæ extrâ maximus orbis habet.
 Vine igitur felix, Vates dignissime, donec
 Suspendet mundi pondera vterq; polus,
 Tu Marcellus eris: nunquam tua fama peribit,
 Et tua laus nullo est interitura die.
 Candide Lector habes diuinum carmen: in illo
 Inuenies animi grata alimenta tui.
 Quæ sint summa bona, & quo pacto ducere uitam
 Conueniat, præsens hoc tibi pandit opus.
 Hoc tibi dat sophiæ cælestia munera: per quæ
 Te poteris summo conciliare Ioui:
 Hoc tibi nature mysteria multa recludit:
 Deniq; te doctum, te facit esse bonum.
 Zodiacus vitæ fertur: quia vita per ipsum
 Ducta nitet, cæu sol per sua signa means.
 Maioremq; ut sol mundum, sic iste minorem
 Illustrat, vegetat, ornat, alitq; Liber.
 Quem quicumq; Deo charus cupit esse, tenebit
 Sæpe manu, & magna sedulitate leget.

F I N I S.

MARCELLI PA
 LINGENII STELLATI
 POETAE ZODIACI
 VITAE, LIBER
 PRIMVS.
 *
 A R I E S.

ENS mea nescio quo iamdu-
 dum impulsâ furore;
 Ardet lauriferos Varnasi inui-
 sere colles,
 Rurâq; Castalia Musis cele-
 brata canoris:

Cyrrha placet, semperq; virës nemus. ò ego quantas
 Effugiam tenebras: video surgentis Eoo
 Luciferi radios, paulatim albescere cælo.
 Linor abi, et stygio procul hinc te absçõe profundo.
 Vincit amor Musæ, vincit Deus: ardua quamuis
 Sit via, non metuit virtus inuicta laborem.

10 Phæbe pater, ratumq; decus, da noscere calles
 Ambiguos: audiumq; reple, ambrosia Aganippe:
 Lux tua monstret iter, per quod penetralia templi
 Ingrediar ueneranda tui, & me subtrahere vulgo.
 Non ego, quod veniam nonus ignotusq; sacerdos,
 Gratus ero fortasse minus: si numine dextro

a 5 Excipies,

Aut fuit, aut posthac erit: & quęcumq; nocentes
 Languenti valeant animo detrudere morbos.
 Non melior, non virginibus magis apta Camænis
 Materies, quàm quę tractat de moribus, ulla est.
 Hęc hominem reddit sanum, ingenioq; valentem:
 Sit quamuis hebes, & stolidi cognatus afellī,
 Impius, & recti contemptor, turpiter & qui
 Luxuriam sequitur, vel quem scelerata cupido
 Sollicitat, cuius uē premit precordia dirum
 Inuidiæ virus: mendax, uaser, atq; bibendi
 Consultus: demum vitio quocunq; laborans,
 Hac poterit sola, peruerse crimina mentis
 Exuere, atq; viam vitę reperire salutem.
 Efficit hęc elavos homines, & honoribus aptos,
 Qui sibi met, domuiq; suę, patrięq; decenter
 Consulere, ac dubijs rebus succurrere norint.
 Non tantum facies roseo niueoq; colore
 Mistra placet, pulchriq; oculi, pulchriq; capilli,
 Singulasq; æthereas imitantia membra figuras:
 Quantum compositi mōres, & splendor honeste
 Mentis, quam vitio virtus seclussit ab omni.
 Quid quid iustitię cultor, morumq; bonorum,
 Lætus agit, speratq; Deos sibi profore semper?
 Nec curat, si quis secreta in aure loquatur:
 Nec trepidat Regis, vel iudicis ora vocatus.
 Contrā, qui malus est, formidat semper, apertum
 Ne fiat facinus, quod clam commisit: & ielū
 Fulmineo, sonitru audito, sibi conficius horret.

Si quid

Si quid secum homines mussant, nunc dicitur hebes
 De me, nunc recitant nostrā præconia culpe:
 Quid faciam? iudex, vel Rex me accersit: adibon?
 An potius fugiam misere discrimina vitę?
 Lege deūm stabili semper metus angit iniquos.
 Nanq; malus quamquā interdū gaudere videtur,
 Aestuat ipse tamen, medijs ut strongylos vidēs,
 Aethnæ ue, cum fabricat flagrantia tela Pyracmon.
 Num magis ergo canam mille oppugnata carinis
 Pergamæ, periturum stultē miserata Sinanem?
 Ogygiæ ve domos, infaus to Marte petitas?
 An laudabo aliquem dictis mendacibus, ut pars
 Magna solet vatūm: & coruū Phœnica uocabo?
 Num melius plumis Iunonia regna secantem
 Dedalon, Icariosq; ausus & fata gementem,
 Mutatasq; deūm atq; hominū memorare figuras?
 Et uacuas aures nugis mulcere canoris?
 Num melius, iuuenum lasciuos dicere amores?
 Quodq; nefas maius, dictis temerare profanis
 Cœlicolas? quid enim dementia nostrā ueretur?
 Concumbunt, rapiunt pueros, vitiantq; puellas:
 In cœlo est meretrix, in cœlo est turpis adulter.
 Prò pudor: hæc pietas? hæc fas? hæc debita diuis
 Gratia, thura, foci, pecudes, altaria, laudes?
 Quid non mentiri, vel quid non protinus audent
 Fingere mortale ingenium: ut sibi maior eundi
 In præceptis pateat via, liberiorq; potestas
 Peccandi detur, minus & peccata pudoris

In se

In se contineant? O stulta, o putida certe
 Scriptorum turba, Anticyris purganda duabus.
 Ad vos hic sermo est: alios vexatis & ipsi,
 Nec parcat cuiquam vestre petulantia lingue:
 Quid mirū, si vos eadem quoque fulmina tangunt?
 Dicite, quid tantum noctesque; diesque; laborem
 Fertis? duntaxat pro vobis? at nihil inde
 Laudis habere licet. nam qui sua commoda solum
 Querit, nec prodesse alijs curat, potius sed
 Damna aliena malus ridet, dum quod sibi credit
 Vitale, perficiat: seuissima iure meretur
 Bellua, non homo dici. Ergo sic scribere oportet,
 Ut quicquam inde boni valeant haurire legentes,
 Ne frustra tempus sese trivisse querantur,
 Fallaces nugae & inania monstra legendo.

At qui scire opus est, triplex genus esse bonorum,
 Vitale, delectans, maiusque; ambobus honestum.
 Horum aliquod, vel plura ferat quodcumque; poëma:
 Sic tamen, ut metæ nunquam frangantur honesti.
 Sed quibus est dignus titulus, quali ve corona,
 Qui non vana modo, ac nullam præbentia frugem,
 Verum quæ potius vitam corrumpere, nec non
 Insanis possint maiorem adhibere furorem,
 Affigit chartis, diræ monumenta relinquens
 Luxuriæ, & populis deliramenta futuris?
 Heu quantos urget stimulos, & qualia nequam
 Sermo animis aconita propinat, ab auribus audet
 Improba vox, imas cordis penetrare latebras:

Ad scel

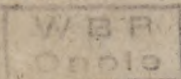
Ad scelus inde solet, torpentia membra mouere.
 Dicet forte aliquis: delectant talia magnum
 Sepe virum, cuius florente satelles in aula
 Plurimus est, & quem rerum iubet esse verendum
 Copia, cui ridet modici fortuna cerebri.
 Quid tūc proinde licet, et sunt laudanda, quod ipsi
 Diuitibus placeant? Non sic, nam quilibet haud scit,
 Quot bipedes aurum, quot purpura uestit a sellos.
 Sunt o sunt multi, Sydonia concha superbos
 Quos facit, & Seres depexæ frondis honore
 Obducunt, quorum digitis nitet aureus ingens
 Annulus, & rubro collecta in littore gemma:
 Hos tu iurares magnum superare Platona
 Ingenio, & sanctis non cedere moribus illi,
 Quem solum cecinit Phæbi cortyna beatum.
 Nil tamen intus habet species hæc tanta: sed ipsos
 Nomine non vano, ventosos dixeris rres.
 Magna voluptatem generat fortuna, voluptas
 Stultitiam, & prorsus lumen rationis obumbrat.
 Inde fit, ut raro sapiant, tolerare laborem
 Propter virtutem quis vult, si præmia desint?
 Præmia quis querit, nisi quem dura urget egestas?
 Gaudia sectatur diues, dulcemque; quietem:
 Dumofos odit calles, clivoseque; viarum
 Difficiles, per quas doctriæ scandimus arcem.
 Non possum tota non exardescere bile:
 Quin ego deuoueo versus, partemque; poetas:
 Cum video pueros, obsecræna docente Magistro

Carmina,

Carmina, peiores fieri, primumq; pudorem
 Linqvere paulatim, & sceleratos discere mores,
 Vnde magis possit nativa auferri illis
 Nequitia, & citius sub tartara delabantur.
 Sed mihi non desunt solatia debita, nam cum
 Scribant, ut magnam possint acquirere laudem,
 Magna ignominiam pro laude, & dedecus ingens
 Accipiunt: merito, quis enim non iudicet illos
 Flagitio imbutos omni, talesq; fuisse,
 Qualia sunt, chartis quæ mandauere nefandis? 10
 Index est animi sermo, morumq; fidelis
 Haud dubie testis: quoniam quisq; illa libenter,
 Et crebro loquitur, quibus oblectatur, arator
 De bobus, rastro, de vomere, nauita narrat
 De velis, remis, de vestibus, atq; carinis:
 Miles equos memorat, gladios, hastilia, pugnas:
 Sic obscæni homines, plerumq; obscæna loquuntur.
 Vos moneo, quorum est fidei commissa iuuentus,
 Et quorum est teneras puerorum fingere mentes,
 Ceu molles digito caras: hæc scripta perosi 20
 Deteriora, alijs incumbite: & illa docete,
 Arida quæ non sint, & non indigna referri.
 Historie placeant nostrates, ac peregrine:
 His se cirrati oblectent, has mente reponant:
 Nectareas manant succos, (mihi credite) vitam
 Instituant, quæ sint fugienda sequendaq; monstrant.
 Fabula non omnis spernenda est. sepe legatur
 Utile quid moneat puris Comœdia verbis.

Sunt

Sunt etiam (fateor) complura poemata, prauis
 Haud temerata iocis: sed quæ gravitate virili
 Procedunt, placidoq; tegunt sub cortice mella.
 Ista iuuant, eadem pariter sine crimine prosunt:
 Istis discipulos epulis educite vestros.
 Firmior at postquam viuendo accesserit ætas,
 Liberius poterunt lato discurrere campo,
 Et quascunq; volent, decerpere tutius herbas.
 Est operæ precium post hæc perpendere, maius
 10 Vtrum opus, atq; vtrum potiori in sede locandum,
 Quo prohibitas, an quo tantum ipsa scientia crescit:
 Prestes vtrū, esse bonum, an doctū, diuina quid res
 Doctrina est: decorat mites, aditq; superbos:
 Ipsa voluptatis refugit, somniq; clientes:
 Nec nisi per longum tempus, multoq; labore
 Percipitur, regit hæc vrbes: hæc arma ciere,
 Hæc auferre potest, terras & sidera monstrat,
 Morborum expultrix: varias formare figuras,
 Et numerare docet, fidibusq; apponere vocem:
 20 Tecla Dei scandit, naturæ arcana recludit:
 Qua sine, nemo potest perfectus dicier, hæc nos
 Dissimiles pecudum reddit, similesq; deorum.
 Fit tamen exigui præcipitq; nitorem
 Ipsa suum, quoties vitiorum fecibus oblita
 Induit, informes vultus: ceu sordet lassis,
 In putri demersa luto: ceu Phœbus ab atra
 Obductus nebula, vel quum premit ora sororis.
 Nec modo vilescit, sed fit quoq; noxia: quippe
 Si malus

Si malus hanc habeat, poteris concessa furenti
 Dicere tela, quibus valeat transigere plures,
 Bacchariq; nagis. Quisquis sine crimine vitam
 Ducere conatur, diuina humanaq; seruant
 lura, scelusq; cauens, tanquam praecissa draconis
 Guttur, quem stimulat pastus insana cupido:
 Sic licet vplio, vel agaso, aut mulio, libros
 Qui nullos penitus norit, preciosos haberi,
 Laudibus ac debet magnus ornari: illum
 Spernere non homines, non caeli numina possunt. 10
 Quis, nisi metis inops, virtutumq; improbus hostis,
 Non amet, atq; illum laudet, qui sacra veretur,
 Iustitiamq; colit, cæco non vincitur auro,
 Non aliena rapit, miseris succurrit, & arcet
 Infames à se: ast humiles fouet, impia lingua
 Mordacis vitat contagia. ledere quenquam
 Non gaudet, potius cunctis prodesse laborat?
 Quodq; decus mirum est, in re quacumq; modestum
 Ostendit sese: felix hic nempe, sed illum
 Felicem magis esse reor, qui pollet vtroq; 20
 Qui probus atq; idem doctus: diadema talem
 Quis dignum neget? hic alijs præcellit, vt aurum
 Est oricalcho nobilius, vtroq; pyropus.
 Tu tamen inuenies raro peccare peritum,
 Vel caute, aut lenius: rudibus vix ulla pudoris
 Est ratio, atq; palam vetitos labuntur in actus,
 Irridetq; sacras petulans inficitia leges.
 Vt cæcus nescit scrobibus diuertere ab imis,

Impi.

erpentum, tamen huc metuant. huc maxima cedis
 Icaam moles, oris Balena supini
 loc sine, quid tellus esset? ænissima certe
 entibus, & nullis segetes inculta crearet.
 lic leges, & que seruantur legibus urbes
 ondiat: ornamt cælestia numina templis,
 epperit innumeris artes, imitantia fulmen
 orment: emissum quibus ignis turbine clausi,
 er spatia effertur longe distantia plumbum:
 uo pulse turres, & mœnia celsa, trabuntur
 præceps: vastosq; procul quicumq; boatus
 cecepit, dubius, se audisse tonitrua credit.
 e vobis superi, si talia forte Gigantes
 lim Phlegreis habuissent fulmina campis.
 epperit & puppes, vetitum quibus ire per æquor
 isset, & extremum ventis famulantibus orbem
 uerere, quâ Titan populus despectat Eeos,
 Tarესsiaca pronus quâ mergitur unda,
 uâ Cynosura nitet: & quâ contrarius axis
 pñcit Antipodis, pendentes uertice: qui iam
 asuri, opponunt pedibus vestigia nostris,
 um tamen ingenio excellat, mentisq; uigore,
 t credi possit diuino ex semine natus:
 escit adhuc, nec scire studet (res mira, nefasq;
 : centum tauris, & larga cede piandum)
 iuere quo pacto, vel quid uitare, sequi ue
 bebat. ô cæcis mortalia plena tenebris
 clora, & ô mentes caligine circumseptas

b 3

Stul

Si malus hanc habeat, poteris concessa furenti
 Dicere tela, quibus valeat transfigere plures,
 Bacchariq; nagis. Quisquis sine crimine vitam
 Ducere conatur, diuina humanaq; seruans
 lura, scelusq; cauens, tanquam preuisa draconis
 Guttur, quem stimulat pastus insana cupido:
 Sit licet vpsilio, vel agasô, aut mulio, libros
 Qui nullos penitus norit, preciosus haberi,
 Laudibus ac debet magnus ornari: illum
 Spernere non homines, non cæli numina possunt.
 Quis, nisi mētis inops, virtutumq; improbus hosti
 Non amet, atq; illum laudet, qui sacra veretur,
 Iustitiâq; colit, cæco non vincitur auro,
 Non aliena rapit, miseris succurrit, & arce
 Infames à se: ast humiles sonet, impia lingua
 Mordacis vitat contagia. Ledere quenquam
 Non gaudet, potius cunctis prodesse laborat?
 Quodq; decus mirum est, in re quacumq; modesti
 Ostendit sese? felix hic nempe, sed illum
 Felicem magis esse reor, qui pollet utroq;
 Qui probus atq; idem doctus: diademate talem
 Quis dignum neget? hic alijs præcellit, vt aurum
 Est oricalcho nobilius, vitroq; pyropus.
 Tu tamen inuenies raro peccare peritum,
 Vel cautè, aut leuius: rudibus vix illa pudoris
 Est ratio, atq; palam vetitos labuntur in actus,
 Irridetq; sacras petulans inficitia leges.
 Vt cæcus nescit scrobibus diuertere ab imis,

Imj

Serpentum, tamen huc metiunt, huic maxima cedis
 Oceani moles, oris Balena supini
 Hoc sine, quid tellus esset: ænissima certe
 Sentibus, & nullis segetes inculta crearet.
 Hic leges, & quæ seruantur legibus urbes
 Condidit: ornauit cælestia numina templis,
 Repperit innumeris artes, imitantia fulmen
 Tormenta: emissum quibus ignis turbine clausi,
 Per spatia effertur longe distantia plumbum:
 10 Quo pulse turres, & mœnia celsa, trahuntur
 In præceps: vastosq; procul quicunq; boatus
 Accepit, dubius, se audisse tonitrua credit.
 Væ vobis superi, si talia forte Gigantes
 Olim Phlegreis habuissent fulmina campis.
 Repperit & puppes, vetitum quibus ire per æquor
 Posset, & extremum ventis famulantibus orbem
 Querere, quâ Titan populus despectat Eos,
 Et Tartesiaca pronus quâ mergitur unda,
 Quâ Cynosura nitet: & quâ contrarius axis
 20 Aspicit Antipodas, pendentes vertice: qui iam
 Casuri, opponunt pedibus vestigia nostris.
 Cum tamen ingenio excellat, mentisq; uigore,
 Vt credi possit diuino ex semine natus:
 Nescit adhuc, nec scire studet (res mira, nescisq;
 Et centum tauris, & larga cede piandum)
 Viuere quo pacto, vel quid vitare, sequi ue
 Debeat. ô cæcis mortalia plena tenebris
 Pectora, & ô mentes caligine circumseptas

b 3

Stul

Stultitia. incedunt deserta per auiā: nix. heu,
 Vix paucis nouisse datum, quō tendere tutum,
 Quā sit iter, per quod vera et bona summa petātur.
 Non docet hoc gemini nodosa scientia Iuris,
 Non quæ Pæonio sanat medicamine morbos,
 Non Rhetor, non Grammaticus. Sapiētia sola
 Hoc aperit: fida hæc hominū dux, atq; magistræ est.
 Hanc mihi si dederit Deus, & subtegmina si non
 Ante diem triplices truncabunt nostra sorores:
 Ipse bonum summum quod sit, qui possit haberi, 10
 Ut spero expediā. quaquā hæc prouincia magna est.
 Principio, summum esse bonū pars maxima censet,
 Nummorum plenam bene semper habere crumenam,
 Atq; auri tantum, quantum vel Lydius amnis,
 Vel Tagus, æquoreas splendens eructat in undas:
 Iugera tot campi, quot crines vertice: longum
 Possedisse agmen seruorum, armenta gregesq;
 Quot non Trinacrijs paui Polyphemum in aruis,
 Quot nec Aristæo fuerant, Tiryntius & quot 20
 Non Eritheis tulit à præsepibus Heros:
 Pulchraq; ut Alcinoi pomaria, & Hesperetuse:
 Nec non marmoreis miranda palatia cristis.
 Hæc sunt, quæ cupiunt omnes, quæ quisq; requirit:
 Quæ superos genitrix tenero petit anxia nato,
 Supplicibus votis. his qui affluit, esse beatum,
 Fœlicemq; putat crassi dementia vulgi.
 Sed nescit, quanti lateant sub floribus hydri,
 Quotq; rosas inter spina nascantur acutæ.

Illum

Illum etenim, quisquis fieri vult diues, oportet
 Noctē dieq; animo diuersas voluere curas,
 Fortuna variante vices: nunc cogitat vnum,
 Nunc aliud: si forte epulis accumbit, inique
 Morsus auaritiæ stimulat, vix vlla palato
 Esca placet: properatq; ingratis linquere mensas,
 Abstrahit inde illum exiguæ spes dira lucelli.
 Vix somnum capiunt nocturno tempore ocelli:
 In latus, in faciem iacet, & quandoq; supinus,
 10 Versaturq; thoro: haud aliter quàm saxea moles,
 Syssiphia reuoluta manu. quid luce peracta
 Gesserit, & quid sit redituro sole gerendum,
 Pensitat. en pereunt pecudes, cras pabula quaram.
 O brumæ deuota dies, quàm frigora bobus
 Hæc nocuere meis: sed dispensator iniquus.
 Pastoresq; mali, rapiunt hi, decipit ille:
 Inuasere lupi caulas, prædatus & ipsum
 Est pecus insanus miles, magalia fregit,
 Incendit segetes, desecta est vinea ferro:
 20 Debitor aufugiens, portat cum sanore sortem:
 Nulla fides, nulla est homini reuerentia diuinū:
 Omnia plena dolis. pro Iupiter: ille bonus vir
 Prorsus habebatur, sed fallax gratia lingue,
 Atq; oris: non est semper vera effigiei
 Regula. quid doleam? remeat mea navis, & affert
 Lucrosas, olæ merces: graue pondus amomi,
 Tura, electra, piper, Serum uelamina, vestes
 Sidonias, mercesq; alias, quas vexit ab Indis.

b 4

Quam

Quam si concursu Symplegades infregissent,
 Si vel Scylla vorax, dubij vel saxa Capharei
 Soluissent tabulas, muliebri more querelis
 Implessem totas aedes, lacrymisq; maderent
 Pectora, non deerunt nummi, nisi viuere desit.
 Nil frumenta valent: quid tum? mercabor oliuum:
 Est fodiendus ager, iaciendaq; semina, messes
 Occandæ, fabricanda domus, vitesq; putande:
 Illud emâ, hoc vendâ: accipia, & quod debeo reddâ.
 Non secus huc illuc impellitur, ac pila, magno
 Lusorum cætu solet, afficiente theatro,
 Iactari: hinc atque hinc ingenti missa tumultu
 Pellitur, ille ferit pugnis, hic calce retundit.
 Lætitia, mœrore, metu, spe, fluctuat æstu
 Continuo, veluti ventorum flatibus æquor.
 Ixion verus: qui captus imagine nubis,
 Concrebitus sædo prolem genuisse biforem
 Dicitur: unde eius voluit sine fine rotari
 Membra, colubriseris radijs affixa, deum rex.
 Diuitiæ quid sunt? res nempe simillima nubis,
 Quam si Ripheo Borcas demissus ab axe
 Incutiat, videas unde est concreta, resoluti
 In tenues fumos: monstra hinc gignuntur, habentia
 Humanam faciem. quid enim speciosius ipso
 Diuitis aspectu primo? sed noscere postquam
 Ipsius uitam licuit, diuersa uidentur
 Partibus à tergo non respondentia primis.
 Assiduo motu rotat hunc fortuna, colubri

Agmina

Agmina curarum sunt, quæ precordia rodunt.
 Vel scit, vel nescit diues, quæ possideat, si
 Nescit, quid prosunt? quoniam nihil inde boni, vel
 Accipit aduersi: velut is qui non habet. at si
 Quæ sua sunt nouit, vel amat, vel non amat illa.
 Si non: cur tenet hæc? ex his quæ gaudia sumit?
 Qualia, quum potat succos abstemius vnae.
 Si quidem amat, pariter curat, studet illa tueri,
 Proq; his seruandus est anxius, atq; laborat:
 Sollicitatq; illum, quicquid contingere rebus
 Posse mali credit, quis possidet: excruciat,ur,
 Si perit inde aliquid: fieri quod sæpe necesse est,
 Cum nil stare diu videas, incommoda cum sint
 In promptu semper: deum, quo plura tenebit,
 Hoc plus curarum accedet, sæuiq; laboris
 Quid memorè, subeat quàm crebra pericula ponto,
 Ac terris: censum cupiens augere paternum?
 Syluicolas latrones, ponticolos piratas
 Sæpe fugit: capitur tandem, laniandaq; phocis
 Viscera, siue lupis præbet. captiuus herili
 Collum sæpe ingo summittere cogitur, is qui
 Vt dominus fieret, se obiecit casibus audax:
 Vix mensa tutus propria, propione cubili,
 Exitiale datur sitienti sæpe venenum,
 Stertentem ut necat cupidi manus impia serui.
 Pingior in cadem ut petitur magis hostia, nec non
 Nobilior potius spoliatur fructibus arbos:
 Vtq; apibus muscicq; perit, quæ dulcor vna est:

b s

Sic

Sic cui plura dedit fors & meliora tenenda,
 Insidias patitur plures, propiorq; periclo est.
 Nota Syracusij solertia mira tyranni:
 Euge bone, es felix? quid ni? non pocula desunt,
 Non epulae, pueri, sceptrum, diadema, cupita
 Deliciae: gemmis, auro (quid cernis?) abundas.
 Hec mihi: nanq; tholo seta suspensus equina
 Ensis adest, iam iam miseri caput infodietur.
 Inuidia vexantur opes: nanq; optima linor
 Quaeq; malus ledens, odit felicia semper. 10
 Hoc pretio, miseri, damnosum queritis aurum,
 Vestra Palæstina stimulent ut corda sorores
 Assidue, ac nigrum citius tendatis ad orbem.
 Non ne Mide, fuluo quem Bacchi dona metallo
 Ditarunt, cunctis ridenda insania? iure
 Huic asini auriculas, iratus Phæbe dedisti.
 Aurum cuncta precor fiant, quæ corpore tangam:
 Mox petijt stolidus primis contraria votis,
 Quum cibus in vacuam nullus descenderet alium.
 Talis auare tibi fortuna est pessime, qui cum 20
 Plus habeas, plus semper egēs: ut Tantalon rudis
 In medijs cruciat sitis arida, si tibi pleno
 Effundat cornu, quicquid vis, copia: nunquid
 Quod satis, an nimium, sumes? hoc officit: illud
 Quisquis habere volet, facili mercede parabit.
 Nostra etenim minimis rebus contenta quiescit
 Natura, in vitium si non delapsa repugnet.
 Diuitis in mensam sylua pelægiq; feruntur

Optima

Optima, non desunt lepores, non caprea, ceruus,
 Hædus, aper, volucrumq; genus, nō turdus obæsus,
 Perdix, ficedula, nec non quas Cochica tellus
 Mittit anes, grandes capi, grandesq; columbi:
 Portantur rombi, squille, murena, locuste,
 Mugilis, & piscis nomen qui traxit ab auro,
 Ostrea, cæruleo quæ Cylicus equore gignit:
 Multa alia, est uersu quæ claudere difficilis res.
 Vina dehinc, nigro nunquam cessura fulerno,
 10 Ni potius placeant aruista nectaris instar.
 Sed quero, nunquid cuncta hec lupus iste vorabit?
 Non credo: vel si cupiat, non posse putandum est.
 Quod si posse volet, rumpetur reuter, & ibit
 Turgidus ad tumulum, turba comitâte rudentum.
 Nam qui plus æquo stomachi penetralia replet,
 Læditur, & clamat, Medici succurrite: demum
 Enomit, & totas putor caput improbus ades.
 Hinc variae insurgunt febres, hinc scrupulus humor
 Insidias manibus pedibusq; affigit inertes.
 20 Cui non compertum est, multos inducere morbos
 Inguinem? vexare animos & corpora, Bacchi
 Humorem immodicū, sitibunda in uiscera mersum?
 Ergo parcus erit, de multis pauca capessens,
 Qui non ante diem vult dulcē abrumper e uitam:
 Nec plus quàm pauper, saccum stipabit opimum.
 Murice distinctos locuples uestitur amictus,
 Auratamq; togam, tenuiq; subucula bysso
 Emitet: & scythicae redimitus vellere frondis,

Gestas

Gestat fœmineo pretiosa monilia collo.
 Num magis ista fugant morâetia frigora, quàm se
 Muniat inculte mitis te penula lane?
 Num quæ vulgari lino contextitur, æstum
 Arcet tela minus, tunc quum per torua leonis
 Signa Molorchæi gradiens, calidissimus est sol,
 Flauaq; vassanus discindit Sirius arua:
 Quàm si lena tuum velet bombycina corpus?
 At dices: Ille in pretio est, quem pulchra decorant
 Vestimenta: caput venienti inclinat, & omnis
 Assurgit populus, solusq; hic nobilis, atq;
 Creditur esse bonus, prudens, ac dignus honore,
 Dignus amicitia, paimoso prorsus habetur
 Nulla fides, tritâq; irridet turba lacernam:
 Sis licet Arpinas, cuius facundia toti
 Præfertur Latio: vel fabri filius ille,
 Attica quem tellus mirata est sepe loquentem:
 Carminibus quamuis possis equare Maronem,
 Meoniq; senis diuinis reddere cantus:
 Non tamen iccirco speres tibi præmia laudis:
 Sperneris, mihi crede, locum proiecitus ad imum.
 Tu Ganymedeos frustra sectabere vultus:
 Optabis frustra teneram tractare puellam,
 Si tectus nili pauper gradieris amictu.
 Non equidem inficior: magna est nã gratia pulchri
 Vestitus, verum fuerit uirtutibus ipsa
 Si mens nuda, malis imbutaq; moribus: omnia
 Ecce perit cultus, fies inglorius, ac te

Despiciet

Despiciet quisquis norit, tua terga cachiimi
 Mordaces ferient, vel cece iurgia sanne.
 Nec seruus, propria quem tu nutrire farina
 Consuesti à puero, si te cognouit auarum,
 Crudelem, tumidum, uinosum, mentis egentem,
 Aestimât: iccirco secum clam murmurat in te,
 Hunc cine herum fortuna mihi non æqua dedisti?
 Hunc cine herum tolerare diu me fata iubebant?
 Laudabunt alij, quem turba domestica temnit?
 10 At fortis, prudens, iustus, pariterq; modestus
 Si fueris, si te non parua scientia clarum
 Reddiderit, quænis tribuet tibi vestis honorem,
 Nec (modo sit sanus) poterit te spernere, quisquam.
 In primis, quicumq; cupis venerabilis esse,
 Laudari multum, nec non vehementer amari,
 Virtutem sequere, ac vitij contagia uitae:
 Et caue committas, quod possit iure putari
 Censura dignum, atq; autori inferre pudorem.
 Nam solet egregiam stolidum contemnere vulgus
 20 Virtutem, minima si infectam labe notauit.
 Sed quis nam prorsus uiuit sine crimine? nemo est,
 Qui non legitimo quandoq; à calle recedat,
 Qui non à recta interdum declinet amussi.
 Ille tamen raro ac minimum qui peccat, haberi
 Atq; bonus dici debet, sed gratia lingue
 Maxima, quæ doctæ ac prudenter singula profert.
 Cultus habet sermo, & sapiens, mirabile robur:
 Imperat affectus varios, animumq; gubernat,

Hæc

Hæc plus quàm nescies, poterunt te reddere clarum.
 Nec tu formosi specie capiaris ephēbi:
 Talis amor scelus est, quem qui sapit effugiet, nam
 Est pueris nec mens, nec amor, ratio ne, fides ne.
 Al' pereat, quisquis puerorū in flagrat amore.
 Si te delectant formosa membra puellæ,
 I pete coniugium: vel non meretricula deerit.
 Quid manus domens cupere, & sperare negat:
 Pellere cum possis facili medicamine morbum?
 Sunt tamen hoc propter cupiendæ forsitan ipse
 Diuitiæ, ut melius virtutem acquirere detur.
 Quandoquidem argento loculi si forte vacabunt,
 Nullus erit qui te doceat, nam soluere oportet
 Mercedē haud parvā doctoribus, est quoq; habenda
 Sumptibus haud parvis librorum copia: tempus,
 Quo valeas studiis incumbere, plura legendo:
 Ne mala pauperies alias te voluere curas.
 Cogat, & impediunt ingrata negotia mentem.
 Heu quā difficile est, quā paucis numina præstāt,
 Ex humili uolitare gradu virtutis in arcem.
 Quā raro egregios pauper fortitur honores.
 Præterea qualis vita est, quā proxima leto,
 Quā merito spernenda, animū si nulla voluptas
 Mulceat, atq; leuent solatia nulla laborem.
 Cum nunquam desint cure, cum plena dolorum
 Omnia sint, præstat stygiā tranare paludem,
 Cerebeream saturare famem, miserier umbris
 Si nunquam fas est rebus gaudere secundis,

Gaud

Gaudia si miserum pectus non vlla serent.
 Ast inopi quid nam dulcedinis, aut solati
 Esse potest: cui deest panis vinumq; frequenter:
 Nunc lecto, nunc veste caret: nunc calcus ipsos
 Ostendit digitos, veteri diffusus alutæ.
 Vivere vix potis est, nedum sectarier illa,
 Lucundum quibus esse solet mortuibus ænum.
 Talibus at certe, quicumq; est dives, abundat.
 Illud enim assequitur, quicquid desiderat, & vult:
 10 Tantum habet imperij, tantasq; pecunia vires,
 Ut sibi nil obstare diu patiatur: ab alto
 Deducit montes, & valles tollit in altum.
 Si vult ergo canum pernici prendere cursu
 Cervos, aut capreas, vulpes, lepores ne fugaces:
 Si volucres captare libet, vel fallere pisces
 Retibus aut hamis: Veneris si grata voluptas,
 Si cibus & potus delectant, otia, ludus,
 Si choreæ, cytharæ ne placent, si plaudere cantu:
 Omnia dives habet, nam præstant omnia nummi.
 20 Accipe quid contra referam, si discere quisquam
 Gestiet, id certe dabitur, modo firma voluntas
 Nunquam desiciat: nec terreat aspera clinis
 Angustia, & primo ingressu satīs horrida dumis
 Semita, virtutis quæ culmina celsa petuntur:
 Si non sunt nummi tibi, veneat ipsa supellex,
 Vel domus, aut fundus, quid nī? quo vinere pacto
 Tunc potero? cogar mendicis querere panem.
 Al' miser est melius mendicum minere, dum te

Coro

Caelicolis similem diuina scientia reddat:
 Quam si possideas Persarum bellua, gazas.
 Noli iudicio tenebroso accedere vulgi,
 Haud magis atq; pecus, verum agnoscentis: at ipse
 Si sapias, hec memori quæ dicam mente teneto.
 Præter virtutem, non est durabile quicquam:
 Dinitie pereunt, species quoq; robur, honores,
 Cuncta cadunt: virtus æterna in tempora durat:
 Quam fortuna nequit, nec tollere longa vetustus.
 Ipse tamen vidi nunquam, & vix credere possum, 10
 Vel perijisse fame, vel mendicasse disertum:
 Quem si fortuna interdum conatur iniqua
 Obruere, auxilium virtus selsinat, alumnos
 Protegit alma suos semper doctrina, diuq;
 Non patitur miseris virgeri casibus: affert
 Naufragio tabulam, qua tuti littora possunt
 Spumosos inter fluctus attingere nando.
 Qui pollet virtute, Arabum deserta, nigrosq;
 Aethiops, rigidosq; Getas instrabit, & Indos, 20
 Tutus & incolumis, fortune sola resistit
 Virtus, atq; illi dubio certamine pugnat.
 Nullus est igitur parcendum sumptibus: omnem
 Ne dubita, vt virtutem habeas, impedere censum.
 At si forte tibi, valeas quod vendere, nil est:
 Esto bonus saltem, si non potes esse peritus.
 Cum doctus versare libens, nam discere multa
 Sic poteris, nec non auide quæcunq; loquuntur
 Ausculta, atq; roga interdum: tum cetera diuis

Commis

Committe, & patiare animo tua fata sereno.
 Gaudia si sequeris, si te insatiata voluptas
 Implicat, & dulces transmittere lustribus annos
 Te iuuat, atq; ideo diues cupis esse: voluta
 Sedulus hec tecum, ratio quæ prouida dictat.
 Nulla voluptate est res perniciosior: auferit
 Consilium, mentemq; premit, virtutibus obstat:
 Corruptit mores, vitiorum maxima nutritrix:
 Debilitat corpus, sensus obtundit, amaro
 10 Fine nocens, homini multorum causa malorum est.
 Clarius ista sequens sermo, meliusq; docebit.
 Si tamen aduertas, habet & sua gaudia pauper,
 Nec forsitan leniora: magis nam dulcia sunt, quæ
 Rarius eueniunt solatia, credite, longe
 Gratior, ac longè est incundior illa voluptas,
 Quæ dilata diu fuit, ardentemq; cupita.
 Sic cibis esurie suavis, requiesq; labore,
 Sic potus vexante siti, sic frigore flamma,
 Frigora sic æstus, sic intermissi diuq;
 20 Satisfacta Venus grata est magis: omnia demum
 Rebus ab oppositis, vires contraria sumunt.
 At locuples tolerare nihil vult, semper abundas:
 Delicias, adeo vt moueant fastidia sepe,
 Et cupiat bulbos, sitiquas, holus, halia, sardas,
 Solennes epulas & prandia lauta perosus.
 Nil adeo dulce est, quod non videatur amarum,
 Et non displiceat, si plus durauerit equo.
 Delectant alterna magis, retitisq; potiri

c

Dulcias

Dulcius est, sordent quæ possunt semper haberi.
 Præterea non res hominum, sed sola voluntas,
 Iudiciumq; animi, contentum reddit. amari
 Est dignum, quodcumq; placet. quid proderit egro
 Concinnus offerre dapes, cui febris ademit
 Gustum? quid vini suauem præbere saporem
 Illi, qui gaudet puris abstemius vndis?
 Hic hæc dum, ast alius carnes cœnare suillas
 Mamulit: hunc cantus inuât, illum ludus, amorq;
 Omnibus haud idem: hic puerû cupit, ille puellam: 10
 Huic scortum placet, ast illi matrona. beatum
 Efficit ergo animus, non res. rationibus istis,
 Non minus ac diues, letatur pauper: ab illo
 Grandia postcuntur, paruo hic contentus abibit.
 Impensa diues maiori, at sepe minori
 Lætitia viuît, quàm pauper. gratius oho,
 Et cicere, est uesci, atq; famem compescere porro,
 Nauæ aut fossori: quàm regibus & reginîs,
 Quicquid terra ferat lauti, prandere, vel vnda.
 Dignior illa autem iure est dicenda voluptas, 20
 Quæ nec sumpta nocet, nec contradicit honesto.
 Nil tamen est melius, quàm pauca optare, animûq;
 Vincere consilio: ne spes te affligat inanis.
 Qui quod habere nequit desiderat, excruciat,ur,
 Sperando frustra, & nequicquam tempora perdit.
 Id cupias igitur, quod certe possit haberi,
 Aut nihil: atq; animo frenos impone tenaces.
 Ast opibus quisquis pollet, vult plura, petiq;

Quam

Quàm licet, & paruo contentus viuere nescit:
 Indiget iccirco multis. scilicior ille est,
 Sufficiat cui pauca sat. res ampla, superbum,
 Risorémq; hominum, contemptoremq; deorum,
 Insanum, mollemq; facit, virtutis & hostem.
 Nam quis virtutem curat, si census abundat?
 O bona paupertas, o nondum cognita diuini
 Munera: virtutum custos, & amica pudori,
 Luxurie frenum, ritæ tutela: procacem
 10 Fortunam tu sola potes, ventiq; furorem
 Ac pelagi rabiem contemnere: dum vada lintre
 Tutâ tenes paruo, vicinaq; littora seruas.
 Sæpius ethereos feriunt uaga fulmina montes,
 Et quatit excelsas Boreas rapidissimus ornos:
 Imâ latent ignota malis, humilesq; procella
 Iuniperos raro inestfat, lenteq; mirice
 Stant inter syluas immotæ, ac pace fruuntur.
 Spreuit Anaxagoras, spreuit Democritus, atq;
 Complures alij (quorum sapientia toti est
 20 Nota orbi) argenti atq; aurum, causasq; malorum
 Diuitias, quare nisi quod non vera putarunt
 Esse bona hæc, animum quæ curis impediunt, &
 In mala precipitât quàm plurima. Fabricius quod,
 Quod Cato, qd Curius, sanctissima pectora, quoddâ
 Senserunt: non quid vulgus, plebsq; inscia dicat,
 Mente agita, atq; tibi propone exempla bonorum.
 Nonne olim victor felicitia signa Quirinus
 Sæpe tulit, posito quum sumere consul aratro

c 2

Arms

Arma inebatur, requiem factura ligoni?
 Tum casa parua viros, & frugi mensa ferebat:
 At nunc delicie, & laqueata palatia, molles
 Imbellesq; edunt sœtus, ac lussibus aptos,
 Discite mortales tandem, longisq; tenebris
 Exiite obfessam mentem, sursumq; leuate
 Iam caligantes oculos: quò ceca voluntas
 Vos ducit, ne ferte gradum, ratione deorum
 Nature similes estis, ratione tenetis.
 Imperium mundi: ratio vos dirigat ergo,
 Non error: finemq; animo perpendite rerum.
 Sufficiat cibus ille, famem qui sedat: & illa
 Vestis, quæ corpus velet, frigusq; repellat.
 Sit sopor ille satis, reficit qui sessa labore
 Mēbra, etenim tribus his opus est, cū corpora nostra
 Sint fragili contexta luto, sed talibus uti
 Sic licet, ut tanquam medicine munere cures
 Quos tribuit morbos homini natura nouerca.
 Ast hic luxuriam dapibus complectitur, ille
 Vestibus: hanc alius vitam uix sentit, ab arte
 Dum fugit, assiduq; premit sua lumina somno.
 Fœlix, qui didicit contentus vivere paruo:
 Nec spem ullam in rebus ponit, quæ linquere cogit
 Parca ferox, tanquam nostri non iuris: & cui
 Quàm breue sit spatium reputat, quæ friuola demū
 Omnia, quæ in terris longe lateq; creantur:
 Qui minor aduersis non sit, maior uel secundis,
 Minusq; vrnam spernit, stygiosq; furores:

Securus

Securus quodcunq; ferat fortuna, tenere.
 Infelix, sensu qui ducitur, atq; futuri
 Cæcus, ceu pecudes, tantum præsentia cernit:
 Qui nescit, quod quāto animus præstantior ipso est
 Corpore, tātò animi pluris sunt munera, quam quæ
 Ad corpus spectant. igitur non diuitie sunt
 Prima bona: quæ quoniā pro corpore conquiruntur,
 Quæ possessorem non efficiunt meliorem,
 Quis bona summa vocet? multos at sepe videmus
 Quadrupedum similes, istis qui rebus abundant.
 Quantum ergo satis est vite, nihil amplius opta.
 Nanq; superuacuo stulti letantur: acervos
 Ingentes frustra, frustra horrea plena requiris:
 Cum modio cumerā ue famem propellere possis.
 Cum tibi sufficiant cyathi, cur dolia quæris?
 Si te Plutus amat tamen, & tibi Copia ridet,
 Diuitiasq; dedit satorum ignota voluntas:
 Quid facias, operæpretium est didicisse: tenendo
 Ne peior fias, ne possis stultus haberi.
 Dic age nunc quæso, quæ nam prudentia, quod nam
 Consilium est illi, cui sunt bona multa, sed ipsi
 Inspiciens nescit quo pacto debeat uti?
 Hinc vires per sepe nocent, damnosq; forma est,
 Hac ratione suum autorem facundia perdit,
 Hac ratione artes aliæ compluribus obfunt.
 Nodus auaritiæ non te constingat, ab ipsa
 Heu fuge: nam certe nulla est hac maior Erinnyis.
 Hanc memorant Achereute saty, per tristitia Ditis
 Regna

Regna truces agitare faces, centumq; colubris
 Colla ueneniferis gestare minacia: fauces
 Humano expleri nunquam potuere cruore,
 Semper hiant, aliosq; tenent, aliosq; requirunt
 Ora cibos: nulli parcat, nec templa deorum
 Dedecorare timet, malū & insatiabile monstrum.
 Nascuntur uaria hinc pestes, discordia, cades,
 Proditio, rixæ, fraudes, iactura pudoris,
 Contemptus diuinū, periuria, iurgia, bellum,
 Atq; aliæ plures, quam dici carmine possint.
 Hanc igitur uita: nil quippe nocentius, & nil
 Quod magis ostendat vile atq; ignobile pectus.
 Sic mulier, senior, pueri inueniuntur auari:
 Sunt etenim imbelles, fragiles, animiq; pusilli.
 Huic alia est uitio labes contraria, sed non
 Tam grauis: hanc etiam studeas depellere. nam si
 Prodigis es, mensam alterius, pinguemq; culinam
 Ieiunius frustra aspicias, patrimonia postquam
 Absumpta, & nimio fuerint deperdita luxu.
 Inter utrumq; manet uirtus, extrema relinquet.
 Et cui fas quantumq; licet, largire: nec ultra
 Impensam facias, quam sit permissa facultas.
 Diuitias hic finis habet: prodesse tenemur
 Omnibus, at nostris potius natura creauit
 Nos, non ut solum nobis, nostrisq; propinquis
 Ast alijs etiam, quum possumus, emolumento
 Simus. quid queso præclarior, atq; deorum
 Dignius est solio, auxilium quam ferre ruenti,

Tradere

Tradere pauperibus uictum, miserūq; mederi?
 Sic nos turba colit, sic famam acquirimus: atq;
 Ad superos multi per talia facta uolant.
 Nature humane nil aptius, & nihil ipso
 Dignius est homine, ut phibet schola docta sophorū:
 Quam prodesse homini, & socio succurrere lapsō.
 At nunc o mores, o tristia tempora, prorsus
 Extincta est pietas: nulli largitur auarus
 Dives, cum teneat quæ tradere plurima possit:
 Nulliusq; ipsum miseret. sunt ferrea cunctis
 Corda. quis exigua mendici nunc stipe casum
 Solatur? lacrymas rident, miserōsq; precantes.
 Si qua tamen donant, dant scurris, dantq; cynedus,
 Dant lenis potius, dant scortis calliparens:
 Nemo dabit uati, Musæ spernuntur ubiq;
 Calculus huic loculos, uel tessera reddit inanes,
 Ille autem pietis ludit patrimonia chartis:
 Non ne hoc turpe magis nummos absumere pacto,
 Unde nec ullus honos, nec gratia quaritur vlla?
 Mens oblita Dei, uitorumq; oblita cæno,
 Sic ne licet fieri? non ne olim nudus ab alio
 Existi, & nudus terre es rediturus in alium?
 O demens, non hæc tua sunt: sed Iupiter harum
 Est dominus rerum, tu dispensator & hostes.
 Non res, sed nobis rerum conceditur usus.
 At postquam vetus ille Charon te vexerit, ultra
 Quam trepidant superi falso iurare paludem:
 Hic miser, hic alijs heredibus ista relinques.

c 4

Ergo

Ergo his ritendum est recte, dum flamina Parce
 Nostra trahunt, nobis sumendo, aliosq; iuvando.
 Iam patet ex dictis, an sint bona summa putande
 Diuitia. mea cymba redi, satis ardua ponti
 Nauimus, ecce auster pluvias iam cogere nubes
 Incipit, ecce undas Typhones in aëra portant,
 Absorptas pelago: unde ingens promittitur imber.
 Amplius hic tutum non est, mihi crede, morari.
 Heu metuo fidum male puppibus Oriona:
 Dum licet, in portum tendamus, nubila clarum
 Reddiderint ubi pulsa diem, renouabit ab alto
 Nos Tryton scopulo, atq; iterū tentabimus equor.

LIBER III.

GEMINI.

Vtea quadriungo curru surrexerat Eos,
 Astraq; cedebant euanescentia caelos.
 Iam diuisus erat Titā, mediūq; videbāt
 Antipodes, mediūq; nō monstrabat horū.
 Mirabar, quia nam medijs desuclitibus ignis
 Exit inextinctus? certe haec contraria sese
 Mutuo corrumpunt: quin sal exstinguitur undus.
 Igneus aut igitur non est, aut tingier ipsum
 Oceano vulgus mentitur, talia necum
 Volebam, gradior dum propter littora solus.
 Obuius ecce senex quidam mihi venit, aeterno

Immixus

Immixus baculo, nitidoq; indutus amictu,
 Cana tenus medio pendebat pectore barba,
 Pulchra curis, leta & facies, varioq; colore
 Florea candentes decorabant ferta capillos.
 Comminus ut dedimus citroq; vitroq; salutem:
 Quid pergam, qui sim, quo dicar nomine, querit.
 Respondi, atq; eadem pudibunda voce rogavi.
 At postquam proprium nomen mihi reddidit (ipse
 Nanq; Epicurus erat) stupui: ceu rusticus agrum
 Qui fodiens, reperit latitantem obscurius arcem.
 Atq; ego tunc: Venerāde senex, sic numina semper
 Cuncta tuis faueant votis, sapientia quando
 Mira tuis habitat fibris: nisi falsa loquuntur
 (Ut plerunq; solent) homines: praecepta salutis
 Da precor, & iuuenem prudentibus instrue dictis,
 Dummodo non te aliq; grauiora negotia ducant:
 Ille autem contrā: Me nulla negotia ducunt.
 Sed quoniam vito curas, fugioq; laborem,
 Huc soleo vacuus crebro aduentare, legoq;
 Per prata haec varios capiti gestamina flores
 Vnde libens & proptus agam, quodcunq; petisisti.
 Quippe loqui senibus res est gratissima cunctis.
 Adhuc nostrā aliquis disturbet verba viator,
 Hinc diuertamus, densaq; sub ilicis umbra,
 Iuxta illas quas cernis aquas, residebimus ambo.
 Inimus, & placida sic tandem voce profatur:
 Nimirum huc aliquod iuuenis te numen adegit,
 Ut dyces hodie quae sit sapientia, nanq;

c s

O superi,

O superi, quanta rerum caligine totum
Immersum est mortale genus: simulacra videre
Mille ac mille hominum facile est, sed rarus ubiq;
Verus homo: ut possit non falso nomine dici.
Mundus stultorum cauea, errorumq; taberna.
Quare adhibe puram nostris sermonibus aurem,
Pellere si quævis miseris à mente tenebras.
Principio, verum atq; bonum cognoscere oportet,
Perspicua ratione quidem, atq; examine recto:
Hinc sciatet, hinc magnos ducit sapientia riuos. 10
At paucis hoc scire datum est, nam maxima turba
Diuitias summum esse bonum, pars altera honores,
Diuersi diuersa putant: mihi sola Voluptas
Optima cunctarum rerum censetur: Et istud
(Ni fallor) vera poterit ratione probari.
Omnium enim est finis rerū, atq; nouissima meta:
Ad quam sic hominum facta omnia disponuntur,
Spicula ut in certum signum mittuntur ab arcu.
Nam quis tellurem rastro, quis Nerca tonsis,
Aut quis Graduum validis tentauerit armis, 20
Deniq; virtutem quis nam quæsiuerit vllam:
Si non hunc præsens mouet, aut sperata voluptus?
Nempe hæc principium, mediū, finisq; laborum est.
Quod magis ut pateat, quæ dicam attentius audi.
Omne opus ob finem, ratio nisi desit agenti,
Sumitur: hic specie prior est in mente mouetq;
Artificem, sed re post facta nonissimus exit.
Finis item bonus est, igitur placet: atq; voluntas

Hunc

Hunc sibi ut acquirat, primis medijsq; libenter
Partibus incumbit, sic delectatur, amœnus
Sic labor efficitur: causa est ergo ipsa voluptas.
Quippe aliud non est, quàm delectatio quedam.
Sed quia non facile est rudibus, ratione doceri:
Tentabo exemplis melius recludere verum.
Cur fodit, atq; graui sulcum deducit aratro
Agricolæ calliosa manus? non Sirius æstus
Terrificat, non bruma gelu. cur nauita ponti 10
Insanam rabiem, hyrtes, scopulosq; minaces,
Non timet, admoti spernens consinia leti,
Velinola fretus pinu? cur praelia miles
Insequitur gaudetq; ferox, ubi classica Martem
Scuta canunt, acutiq; animos himitus equorum
Cur iuuat assiduus alium pallefcere chartis,
Et varios versare libros noctesq; diesq;?
Nempe, ut post longos lucrum vel summa labores
Iucundum efficiat, nam si non ipsa placeret
Vtilitas, et honos, virtus artesq; perirent. 20
Est finis per se dulcis: primordia verò
Cum medijs, propter finem, nil deniq; refert,
Turpia, vel potius cuncta hæc videantur honestas
Nam veluti exultat lasciuus turpibus, ipsa
Sic virtute bonus placidissima gaudia sentit.
Ergo voluptatem propter, tandem omnia fiunt,
Vel mala declinent homines, vel cōmoda querant,
Vel laudanda gerant, vel nō laudanda sequantur.
Hæc etiam sola superi mercede fruuntur.

Vtile

Vtile namq; illis non conuenit, indigeant enim
Nullarum rerum, sed dices forsan, honestis
Numina plena bonis, quid tum? si talia letos
Non faciunt diuos? tanquam si lignea gemmis
Nobilibus, fuluog; ornes simulacra metallo.
Adde aliud, quoties perfecta est causa, necesse est
Inde parem effectum procedere, vis igitur quum
Quaer; anima bene disposita est, atq; optima seruat
Obiecta, esse boni summum nemo hercle negabit,
Qui sapiat: verum tali de fonte voluptas
Cogitur effluere, auditus sic laetificatur
Harmonia, numeris contexta dulciter aptis:
Sic forma egregia, uisus: sic nassus, odore
Mirifico: hoc ipsum reliquis de partibus aio.
Quid, quod cuncta Venus terris animalia gignit:
Atq; eadē (nisi vera neges) est summa voluptas?
Præterea, labor atq; dolor mala maxima cum sint,
Atq; voluptati contraria: iure voluptas
Esse bonum summum censetur, oppositorum
Opposita est etenim ratio: proinde omnia querunt,
Naturæ instinctu, quæ sunt incunda: capientq;
Tristitia, quis verò naturam fallere credat?
Est summū ergo bonū, quod amat animalia quæq;
Sed quid amat, vel quid nisi dulcia gaudia querunt?
Multi autem dicunt: virtutem acquirere oportet,
Sudando, algendo, dum viuimus: atq; voluptas
Est fugienda, frui tamen hæc post fata licebit:
Gaudia quippe Deus iustis æterna parauit.

Nil

Nil rationis habet vox hæc, prorsusq; videtur
Irrita, namq; animas post funera viuere, perq;
Tartareos volitare lacus, & pendere dignas
Pro meritis pœnas, vel sumere premia factis,
Credere quis debet, nisi cui mens integritas est?
Hæc sunt, o miseri, ratum commenta furentum,
Mos quibus est semper varias effingere nugas,
Vt stolidas dictis delectent talibus aures,
Finxerunt Stygy pallentia regna tyranni,
10 In quibus est Phlegeton, flammis crepitantibus ardēs:
Tergeminus canis, & pictis armata colubris,
Tisiphone, extensi per iugera longa Gygantes,
Et sine luce umbra, & vasti non vlla cremantes
Ligna foci: riget hic hyemis sine tempore frigus,
Roboreq; ex nullo gemit hic compacta phaselus,
Dum senior nimias transuectat portitor umbras:
Aeolides saxo cruciatur, Tantalus unda:
Vasa mariti nece gestant rimosa sorores,
E quibus unda fluit, vano repetenda labore.
20 Plura etiam, quæ nec pueris credenda videntur,
Talibus in regnis cecinerunt esse posita,
O dī, quā magna est penuria mentis ubiq;
In nugas quam prona via, est, quid creditis ista,
Insani? quæ nec possunt ratione probari
Vlla, nec sensu agnosci? quid vana timetis?
Qui facili credit, facili quoq; fallitur idem.
Lucra sacerdotum sunt hæc, artesq; dolose.
Ast ubi vita semel tenuis defecit in auris,

Nil

Nil sumus, ut nondum geniti nil profus eramus.
 O nimium infirma, & fragilis, nimiumq; superba!
 Atq; audax natura hominum, quo freta perennem
 Stulta tibi vitam promittis? desine velle,
 Cum sis vile lutum, & etatem sperare deorum.
 Qualibet orta cadunt, & finem cœpta videbunt.
 Ingentes vrbes, & populôq; ingentia regna,
 Supremos montes, & maxima flumina, tandem
 Ausert longa dies: at tu vilissima pulvis,
 Semper eris? tanta est modice fiducia mentis?
 Nempe laboramus frustra, virtutis amore,
 Somnia sperando, & vanas figendo Chimeras.
 Stulti sunt, qui pro certis incerta sequuntur:
 Et qui pro dubijs, quæ sunt manifesta relinquunt.
 Dulcia sed remanent longæque premia fame.
 Hoc certe nihil est, cum tu post funera nil sis.
 Fama quid est, si nil deletat fama sepultos?
 Quid lapis, aut stipes, laudum præconia curant?
 Si non letaris viuens, letabere nunquam.
 Proinde ætas donec brevis hæc incertaq; durat,
 Gaudebit quicumq; sapit, pro viribus: & non
 Frangetur quoties fortune urgebitur ira.
 Dulce autem quæret, si quid continget amari.
 Ergo ne longius teneam te ambagibus vltra,
 O iuuenis, dum fata sinunt, te viuere letum.
 Hortamur, quantumq; potes lugubria pelle.
 Talia barbati postquam mihi verba magistrî
 Haud paruam fecere fidem: Pater optime, dixi,

Pro

Pro tantis nequeo dignus tibi reddere grates
 Officijs: verum donec spirare licebit,
 Debebo, ac memori seruabo hæc pectore dicta.
 Scrupulus ast vnus restat, nam disscere oportet
 Non solum quid agas, sed quæ via detur agendi.
 Ergo voluptatem doceas, quo acquirere pacto
 Possim, quas sit iter, per quod tendatur ad illam.
 Tum senior: Breuis & lata, & decliuus eunti
 Est via, non procul hinc habitat regina Voluptas:
 Quæ si forte tibi cordi est, restigia nostra
 Iam sequere, hæc per me poteris gaudere reperta.
 Portio fiderei nondum transmisserat orbis
 De tribus vna diem, visu quum surgit anhelò
 Grandaevus sapiens: quo præcedente sequebar
 Pone simul, gradiens per denia comminus ibam.
 Progreßuq; parum, moles oblata palati
 Eximia est, scitorq; ducem: Sublimis, & auro
 Tam preciosa domus, quo possessore tenetur?
 Plutus ait, tenet hanc, indutusq; arma satelles.
 Servat iter, prohibetq; vltra transire volentes,
 Ni prius hunc adeant, & blando munere placent.
 Ipse autem celsus residet, quam cernis, in arce.
 Tres tantum natæ thalamo versantur eodem,
 Quarum si quæris cognoscere nomina, dicam:
 Sordida Luxuries, tumidusq; Superbia buccis,
 Nec non audaci solida Ignorantia vultu.
 Tunc ego: Quis, dixi, dominum nos ducet ad istum?
 Tres illi ancille sunt, per quas ire licebit,

Respondit

Respondit senior: Sors, Fraus, Vfur: patebit
 Cui libet ingressus facilis, ducentibus istis.
 Dona mihi non sunt, inquam, que tradere possim:
 Nec tutum ancillis considerare talibus, ergo.
 Monstra aliam mihi queso viam. tunc reddidit ille:
 Est alia, est, per quam, si vis, transibimus. Etia
 Duc, inquam. Et pariter digressi, tendimus imam.
 In vallem, praebebat iter qua semita nobis.
 Scrupea, et incultis homini vix peruia dumis.
 Hic Paupertatis pergendo offendimus aedes. 10
 Exiguus, lacero pendentes culmine: prater
 Iuimus, et vastum nemus e regione videmus.
 Haec, quam proceris ferientem sidera cernis,
 Arboribus sylua, est, (inquit dux) inclita sedes
 Regine, per quam nobis licet esse beatis.
 Sed facie et manibus lotis accedere oportet:
 Quaeque potes, totum te orna, vultumque serena.
 Nam dea nec sordes, nec vultu admittit curas.
 Paruus erat veniens per lenia saxa deorsum
 Riuius, et blando suadebat murmure somnos: 20
 Hic faciem laui, atque manus, rigidosque capillos
 Pectine composui, totoque in corpore vestes
 Aptavi, atque lenes pepulervnt seria ludi.
 Sic hilaris gradior iam quantum funda retorto
 Verberare ferre potest, nactus non amplius vno,
 Emissum lapidem, distabat sylva: canentum
 Suave melos volucrum, suaves sentimus odores,
 Quorum illic magna apparebat copia florum.

Tale

Tale nemus non mollis Arabs, Panchaia quamvis
 Thura ferat passim, vidit: non Indus eous,
 Non Scythia laurifero spectabilis undiq; ramo,
 Non demum caeli qui pondera sustinet Atlas:
 Illa licet Satyri teneant loca, quos Nympharum
 Vrit amor Dryadi, et choreas per gramina ducit.
 Dulcibus et nitidis undis, cursuque silenti
 Ibat circum amnis: quantum transcendere saltu
 Posset, venantum fugiens conuitia cernus,
 10 Tantum distabant ripae: sed plurima claro
 Squammigeri pecoris ludebant agmina fundo.
 Ultima cingebant sylvae quasi moenia, pulchro
 Ordine disposite, et superantes nubila pinus:
 Pinus quae duro clauservnt cortice quondam
 Dilectum Cybele iuvenem: Phoebea cupressus
 Iuxta aderat, paribusque comis surgebat in altum:
 Non illic deerat quercus, non esculus, ilex,
 Robur, acer, platanus, suber, arbutus, alnus,
 Orni, castanea, coryli, picea, tiliaeque,
 20 Palma, abies, myrtus: veterumque obsonia fagus,
 Aurea Saturno fluere quum secula rege:
 Non vitis, ficus, malusque, et amica Priapo
 Lothos: non hedera, et vatum gestamina lauri,
 Morus, et Alcide gravissima populus arbor,
 Non pirus, atque salix, prunusque, et pallida buxus,
 Mespilus, atque olea, et cerasus, non sorbus et vlmus,
 Et siliqua, et primos quae monstrat amigdala flores.
 Quid memore cedrum, atque hebenum, mensisque petita
 d Materiam

Materiam citram, cui cedere creditur aurum?
 Quid re alias plures: quarum si nomina tentes
 Dicere, marmaricas citius numerabis arenas.
 Ingredimur, qua pons ripam iungebat utrang:
 Intus erant spatys amplis, visusq; decoris,
 Huc illic longo tendentia compita tractu,
 Purpurea nuceq; rose, pictiq; hyacinthi,
 Narcissi & viole, & vaccinia mista ligustris,
 Liliq; & longum viuens amaranthus in eunni,
 Puniceis folijs, nec non chariophilus albis:
 Balsamaq; & casie, & costi, myrrheq; crociq;
 Menta, thymu, thymbra: et bene oletis amaracus horti
 Delicie, Idalijs oritur quæ plurima syluis.
 Hinc atq; hinc suaves spirabant undiq; odores,
 Mille auum species implebant murmure syluam,
 Et liquidum vario feriebant æthera cantu.
 Coniugis infandum Progne deslebat amorem,
 Fortunamq; suam atq; Ithyli Philomela gemebat,
 Psittacus humanas operoso gutture voces
 Reddebat, tenuesq; sonos variebat Acanthis:
 Iugis aque riuu nitidis de fontibus, inter
 Manabant flores, & gramina lata rigabant.
 Non massyla illic degebat bellua, nec vox
 Sacrilegi est illic audita Lycaonis inquam,
 Non aper, aut ursus, non velocissima tigris
 Proripus erant, trisidis nec tristia sibila linguis
 Talia spargebant tumidi per rura cerasæ.
 Deniq; nou illic nisi blande & amantia pacis,

Auriti

Auriti lepores, cerui, dama, capreaq;
 Et quanquam versemper erat: dulcissima ibidem
 Pomæ tamen deerant (dictu mirabile) nunquam.
 Penè polum medium lampas Phœbea tenebat,
 Quum locus est visus nobis, ubi diua manebat.
 Campus erat nemore in medio spatiosus, & herbis
 Plemis odoriferis: nulla illic creuerat arbos.
 Circum aderant mensæ egregie, dapibusq; referte,
 Qualibus accubuit Capuæ Dux lusi us: & ipsi
 10 Accubuerunt olim, qui Ancylia sacra gerebant.
 Tunc senior: iam tempus adest, potemus, & esca
 Instauremus (ait) vires. nam sobrius ire
 Ad diuam, vel ieiunus prohibetur: & omnes
 Huc quotquot veniunt, impune absumere possunt,
 Gratesq; has epulas: dea sic vult. cumq; comese
 Deficiunt, famula reparant, renouantq; sapores.
 Vestimur atq; mero madidi rix surgimus, & pes
 Figebat dubios titubanti poplite gressus.
 Tum magis optatum reginam accedere ad ipsam:
 20 Quam medio in campo spatiantes, maxima turba
 Ponè sequebatur, iuuenes, pueri, atq; puellæ,
 Matruq; senes, at non materia gerentes.
 Illius ad dextram mulier pulcherrima, secum
 Ibat, habens puerum: cuius pendebat ab armo
 Feralis phœbea, & diris metuenda fugittis.
 Cecus erat, nudusq; & versicoloribus alis:
 Arcum gestabat manibus, neruūq; trahabat:
 Quamquā oculis capris, ceruis tamen istibus omnes
 d. 2 Figebat

Figebat puer ille ferox, præcordia pulsans,
 Atq; iterum facto remeabat vulnere telum.
 Iamq; illum penitus populum misisset ad umbras:
 Fœmina ni quedam tales miserata ruinas,
 Auxilium miseris, mira pietate tulisset.
 Namq; ubi cuiusquam per saucia pectora ferrum
 Viderat intrasse, & tepidum emanare cruorem,
 Accurrens, pariterq; salubria pocula præbens,
 Seruabat vitam: sed vulnera dira manebant.
 Regine ad lenam, mulier stans altera, habebat
 Semper in ore cibos: manibusq; & vestibus nictis
 Sordida curabat solius gaudia ventris,
 Grandiaq; inuerso siccabat Pocula fundo.
 Hærebat puer huic alter, qui vertice nutans,
 Commiusq; oculis, vigilare nec ipsi valebat:
 Nec vigilare ipsam, ad apibus rimosq; grauata,
 Nescio quo sepe aspergens humore sinebat.
 Rauca cythorico resonabat tibia buxo,
 Illic: ast alij citharas & pleetra mouebant.
 Orpheus Eurydicen serpentis dente peremptam,
 Immitiesq; Erebi leges, iaculumq; laborem
 Deslebat, secumq; ferens & saxa trahebat.
 Carmina delphinis miranda canebat Arion,
 Nauigium infelix referens, nautasq; dolosos.
 Oedipodionias iterum consurgere Thebas,
 Nobilis Amphion cantu fidibusq; inbebat.
 Turba sequebatur saltando cetera, cuius
 Lumina caligo quedam satis atra premebat,
 Et cuiusq;

Et cuiusq; caput nebule circummolitabant
 Inter quos vnum vidi, nouiq; tabellam
 Quippe manu, scriptam per talia verba tenebat:
 Sardanapalus ego, Assyrio diademate quondam
 Inclitus, hæc habeo quæcumq; famelicus edi,
 Et quæcumq; hausi suadente libidine: donec
 Vinitis o miseri, quid gaudia postergatis?
 Heu mihi, post mortem nulla est speranda voluptas,
 Discite ab exemplo, mortales, discite nostrò.
 30 Post omnes, extrema acie dno monstra subibant:
 Quorum vnum varijs linguis sedabat euntes,
 Ast aliud semper stimulis vexabat acutis,
 Quapropter, dulces lusius turbabat amaror.
 Vsque adeo nobis eterni regia celi
 Inuidet, atq; malis hominum gaudere videtur.
 Vsque adeo votis contraria numina nostris.
 Cumq; tot aduersis æuo fugiente premamur,
 Lætitie vix hora datur, vix hora quietis.
 Et si qua est, brevis est, & non sincera voluptas.
 40 O vita, exilium merito dicenda, quid ipsos
 Damna iuuant adeo superos mortalia: quare
 Malint nos tristes potius, quam viuere letos?
 Vnde in nos edy tanti manauit origo?
 Vince deos, animo patienti, aduersa ferendo.
 Haud multo spatio iam turba aberamus ab illa:
 Quum subito à dextra nemoris, matrona venusto
 Corpore, virgineo vultu, incessuq; seuerò,
 (Qualis in æthereâ Iouis vxor creditur aula,

Quum medios inter graditur pulcherrima diuos)
 Occurrit nobis, crines lacerata, sinuq;
 Et mœsta, & vili quamuis circumdata panno,
 Non spernenda tamen: roseoq; hæc edidit ore.
 Quò ritis miseri? quò vos insania ducit?
 Sistite: neu faciles in damnum currite uestrum:
 Et quæcumq; loquar vobis, audite parumper.
 Sistimus, atq; eius dictis intendimus aures.
 Principio, non est, ut forsas creditis (inquit)
 Hæc dea: nec prorsus diuim de sanguine creta, 10
 Ad quam nunc itis, cuius vos iungere castris
 O cæci cupitis, sed dira & pessima erinyis,
 Incautos blanda semper sub imagine ludens:
 Promittensq; fauos, aloen insida ministrat.
 Neu vos decipiat, facies quod pulchra, quod extrâ
 Totâ nitet gemmis atq; auro. nanq; sub ipsa
 Nescitis quàm sit turpis, quàm sordida uesse.
 Intus mille latent menda, perditq; clientes
 Ipsa suos, falsa captos dulcedine, sicut
 Perduntur pisces, quos fallit harundine longa 20
 Piscator, dum littoreas demittit in undas
 Fila sedens scopulo, atq; hamos tenet esca latentes:
 Illi concurrunt auidi, rapiuntq; tenaces
 Ore cibos, sed mox herent, ac fila sequuntur.
 Non tantum Lybica Syrtes, vel tæstæ nefandi
 Antiphææ, vel Scylla uorax, vel scæua Charybdæ,
 Vel quodcumq; aliud: quantũ est fugienda voluptas.
 Ehen, quas insert mortalibus ista ruinas:

Quot

Quot claros alioqui hoies, quot regna, quot vrbes
 Perdidit hæc, sed ne multis vos ipsa fatigem
 Exemplis: vnum sat erit, notumq; referre.
 Quis fuit Alcida maior? quis tanta peregit?
 Nam geminos infans suffocauisse chelydros
 Dicitur, exiguis elidens guttura palmis:
 Ipse Molorchæum fertur superasse leonem,
 Extinxisse caput semper crescentis echynæ,
 Hic domuit ceruam eripedem, taurumq; ferocem
 30 Expulit, & valido uolucres Stymphalidas arcu,
 Fregit Threici præsepia dira tyranni,
 Fregit & hic Acheloe tibi de cornibus unum,
 Hesperidas pomis, bobus spoliavit Iberum:
 Infernas adiit sedes, triplicemq; retraxit
 Inde canem, spumis insana aconita serentem.
 Eiusdemq; manu Erymanthius occubuit sus:
 Sensit & Anthus sublati in aëra, vires
 Herculeas: raptorq; boiũ Vulcaniæ proles.
 Hic denum fesso potuit succurrere Athlanti,
 40 Grandibus astra tenens humeris, axemq; labantem.
 Atamen (ò fallax, ò perniciosus Voluptas)
 Imperiosa tulit Gygeæ iussa puellæ.
 Et qui non timuit toruam cum Dite Mezeram,
 Tartareuq; gelu, & flammas Phlegetotis, & ipsum
 Forthmea, terrifico aspectu, hirsutisq; capillis:
 Sæpe minas tenera demens expauit amica,
 Pro clypeoq; colum gesit, pro casside mitram.
 Quæq; prius clauam ingentem vibrare solebat,

d 4

Fem

Fæmineo ritu torquebat dextera fufum,
 Et calathis domine referebat penfa peracta,
 Dum metuit fcuticam; muliebri indutus amictu.
 Amphyrionia de, quis te furor obcecavit?
 Vtq; Ithaci socios mutaffe nefeca Cricæ
 In porcos fertur, textusq; corpora foetis
 Non fecus ifta fuos mutat regina clientes,
 (Si debet regina magis, quam ferua vocari.)
 Nanq; manu pateram, quæ dulci plena veneno eft,
 Porrigit his: de qua fi quis bibit, illico fiet.
 Vel leo, vel fumofus aper, vel tardigradus bos,
 Aut canis, aut pavido peftis lupus improba omni.
 Aft alias aliq; coguntur inire figuras,
 Pauci ex hoc populo letalia pocula vitant.
 Vos eadem quoq; futa mauent, fi forte velitis
 Iftius vexilla fequi meretricis iniquæ.
 Quare vos moneo, crudelia retia cauti
 Dum licet aufugite, atq; animum frenate lupatis,
 Precipitem oculos laqueos aduertite, ne vos
 Haud aliter fallat, quam fallit aranea mufcam.
 Dum tenuem texit telam, latitatq; deorfum
 Angufto in thalamo: fed fi cognouerit hoftem,
 Delapfum in cafes, quamprimum accurrit, et arctis
 Stridentem inuoluit laqueis, et ftamina circum
 Cruribus afiduis glomerat, roftroq; peremptum
 Perforat, et fugit fufum per membra cruorem.
 Demens, heu nimium demens: qui cum fimilis dijs
 Effe queat, ratione vtens: veltigita manu.

Sectari

Sectari pecundum; Veneri, Venerisq; fodali
 Ventri indulgendo, et turpiffima queq; fequendo.
 Talia non potuit patienter ferre mens dux.
 Nauq; pudore gemens, ftomachosq; iratus amaro,
 Nefcio quid fecum secreto murmurare rodens
 Terga dedit; notumq; tripes properavit in agmen.
 Tunc Arete (hoc etenim nomen fibi dixerat efle):
 Ne cures, inquit, fugiat sine noctua Phæbi.
 Non patitur radios, gelida affueta tenebris.
 Vtq; æger longa vexatus febre, recufat
 Optima, quæ amiffam valeant fibi ferre salutem,
 Deteriora petens, propriæ contraria vite.
 Sic ftulti verum fugiunt, et falfa fequuntur.
 At tu, fi qua tui cura eft tibi, ne retrahas te
 A noftis monitis: quæ vt promptius accipias, hinc
 Mecum digredere. hæc etenim fpectacula mentem
 Perturbant, ftrepitusq; attentas impedit aures.
 Tunc me dextrofum ducit, pariterq; fub vmbra
 Semote latui confedimus: atq; ita fatum
 Ille opifex cæli et terræ pelagiq; tumentis,
 Vt reliquos primo aduerfos ire impulit orbis,
 Sic aduerfari affectus voluit nationi,
 Compures: ne fola fua torpesceret aula,
 Mens nanq; ut fônipes calcabaribus, et ftimulo bos,
 Vrgentur, fumuntq; magis per vulnera vires.
 Sic mentem affectus acunt, crefcitq; premendo.
 Qui fi non eflet, profus tabefceret, et nil
 Egregium faceret: ceu nauis in æquore torpet.

d 5 Ni

Ni remi impellant, vel habentes carbassa venti.
 Proinde errant quidam, dicentes, quod sapienti
 Haud unquam licet hos animi sentire tumultus.
 Hi differre hominem signato à marmore volunt,
 Et delirantes prorsus verba irrita fundunt.
 Nam tales homini motus natura dedisset
 Frustra: quod dictu absurdum est, rei ergo licet
 Ipsi legitime, norma rationis et ante.
 Hos, inquam, motus validis moderatur habenis,
 Et regit ut praeclarus equos, nec vincitur illis,
 Us, cuiusque dedit verum sapientia nomen.
 Sed pauci norunt medium reperire, modumque
 Servare: iccirco tollunt hi prorsus, at illi
 Prorsus amant: unde hos error conturbat, et illos.
 Nam diui sola vivunt ratione: sed ipse
 Duntaxat sensu pecudes ornantur: utroque
 Mortales utroque: igitur gaudere iubentur.
 At ratione magis, namque haec praestantior est pars,
 Et summi cognata poli, quae ducit in altum.
 Semper, at in praeceptis sensus trahit, et deliros
 Efficit: iccirco minus huic servire licebit.
 Quamvis huic (o ceca hominum natura) sequantur
 Penè omnes, pauci; adeo ratione regantur.
 Propterea innumeros media modo ludere sylva
 Vidimus: atque illuc stulto ductore meabas,
 Nostra retraxisset nisi te vox, nonne timebas
 Illa duo, à tergo quae furtim monstra subibant?
 Nostri quae sint haec? Dolor atque infamia, quare

Non

Non interdico prorsus, nec talia prorsus
 Gaudia concedo, à solo manantia sensu:
 Sed sint rara, vlli non aduersantia recto:
 Propter quae unquam fas est dimittere honestum.
 Atqui opus est frenis: et clam sumenda, nocebunt
 Sumpta palam, quoniam liuor non deerit iniquus
 Dulcibus et letis, qui fel confundat amarum.
 Quoque minus sese quisquam his inuoluit, eo fit
 Dignior, ac propius superos accedit ad ipsos:
 Qui magis haec sequitur, minus est laudabilis, et se
 Deprimat, et mutis animalibus inserit, obsunt
 Haec eadem, si sint usu repetita frequenti,
 Et mentem impediunt, et dira pericula gignunt.
 Non semper tamen esse potest intenta severus
 Mens: quippe est homini fragilis natura: necesse est
 Seria post aliquam tandem captare quietem, et
 Montibus à summis valles descendere ad imas.
 Haud aliter, quam quum demittere fulmina terris
 Vult pater omnipotens, exorsus crimina mundi,
 Fert aquila exactum sicala fornace trifidulum
 Aut rostro aut pedibus telum: postquam alta polorum
 Culmina descendit, miratur clara pyropis
 Moenia caelicolam, atque alijs splendentia gemmis,
 Et stupet auratas edes, stellisque micantes:
 Aspicit et solido factus adamante columnas,
 Et constructa videt laquearia dentibus Indis.
 Miratur latos campos, lucemque perennem,
 Deliciaeque deum: quales nec lingua referre

Vlla

Vlla, nec humanum pectus comprehendere posset.
 Illa volans nunc huc, nunc illuc, ludere gessit
 Aethera per liquidum, & blandis sese obicit auris,
 Et iam dedidit terras, midosq; relictos.
 Vsq; adeo incunda illi sunt regna Tonantis.
 Sed postquam stimulante fame, ieiunia vires
 Hanferunt: & nulla insunt alimenta calori:
 Quæ modo laudabat, contemnit sidera: ab alto
 Deuehitur, & quæ nuper contemplerat, omni
 Conatu repetit terras, estamq; requirit.
 Tunc ego, qui pressa iam dudum voce tacebam,
 Rumpere festinans tam longa silentia: tandem
 Hicferre non timui, atq; interpellare loquentem.
 Et dixi: Quoniam sol iam declinat ad axem
 Hesperium, properatq; diem demergere ponto.
 Ante precor quam lux penitus decedat, & umbra
 Aduentant: mihi ne paucis aperire recuses,
 O dea (nam certe dea, non matrona videris)
 Nomine quo mulier, quam dextra, quamq; sinistra
 Regine stantem vidi, pueriq; vocentur
 Ipsarum, dictis respondit talibus: Eia,
 Ne dubita, per me (breuitas nisi temporis obstat)
 Quæ cupis agnosces: nam non indigna petisti.
 Incipiamq; ab ea, lateri quæ proxima leuo est.
 Hanc igitur scito esse Gulam, cui semper edendis
 Est animus, nocte atq; die, studiumq; bibendi.
 Quam pleriq; deam credunt, & prorsus adorant,
 Libantes læti patetis ardentia vîna,

Lantâq;

Lantâq; rescentes plevis obsonia mensis:
 Et summum esse boni, seruire huic, ventur, at errât,
 Haud dubie: namq; hac nil est obsecrinius, & nil
 Quod natura hominis magis aduersetur, & oblit.
 Cetera enim tantum, ut vianat animalia, fecit.
 Iupiter: ast hominem, ut viuendo intelligat, & se
 Cognitione alijs prestando, cœlicolarum
 Efficiat similem, & vasto dominetur in orbe.
 At quicunq; Gule indulgent, & gaudia ventris
 10 Sectantur, sunt hebetes, fumosq; ciborum
 (Haud secus ac nebula sol) offuscatur eorum
 Ingenium, & nequeunt veri spectare nitorem.
 Precipue quoties stomacho feruentia vîna
 Obtundunt, cecaq; premunt caligine mentem:
 Nec studijs saturo possunt incumbere ventre.
 Vnde fit, ut minimum sapient, sinemq; relinquunt,
 Propter quem terris illos natura locauit:
 Nec plus cognoscât, quam grex ouium ue, bonum ue:
 Immo etiam quandoq; minus, quum vîna cerebrũ
 20 Confundunt, geminasq; putant ardere lucernas,
 Et mensa & paries sese motare videntur.
 O sæda ebrietas, animi letum: ò vitiorum
 Nutrix, ac scelerum: quid non mortalia cogis
 Pectora? quid per te non audent? iurgia, lites,
 Prelia: dira moues, & gaudes sanguine fuso:
 Per te occulta patent, animum linguamq; resoluus:
 Te fugiunt metus atq; pudor. Vitare pudendam
 Hanc pestem, ò miseri, quæ vos facit esse furentes:

Nec

Nec minus insanos reddit, quàm mater Orestes.
 Sordidior quæ res, quæ bellua vilior est, quàm
 Ebrius? hic epulas, quis nò multo ante voravit?
 Euomit, atq; mero putet: tremit ille, caditq;
 Sæpe caput frangens, oculosq; hæc, aut crura loquendo
 Balbutit, nec habent illum verba edita sensum.
 Multa facit, multa et dicit, quæ mox ubi nubes
 Discussa est, redijtq; iubar, damnantur ab ipso
 Autore: vnde rubet factis, insectaq; vellet.
 Rex Macedum, quondam proles generosa Philippi,
 Ebrius in mensa (ut fama est) perdebat amicos:
 Sed postquam furor ille animo decesserat, et iam
 Sanus erat, tunc se arguebat, tantumq; dolebat,
 Ut fletet, cuperetq; mori. quid vana Cytheron
 Orgia, quid thyasos, deliraj; tympana iactis?
 Non deus est Bacchus vester, Cadmea propago:
 Nec Ioue plena vtero Semele concepit: at ingens
 Tartarus hunc genuit puerum, de matre Megera.
 Non deus est: sed, nempe deum contèptor et osor.
 Nam diuina parum curant, qui vîna sequuntur;
 Nec bene tractabit vinosus sacra sacerdos.
 Quid memorare opus est, quot morbos, quotq; dolo
 Dispergat nimius potus per mēbra cibisq; (res
 Immodicus? sciat hinc, tanquā de fonte perenni,
 Febris, et vlcus atrox, scabies, porrigo, podagra,
 Articulisq; premens, manibusq; infesta chiroagra:
 Hinc lippī stillant oculi, resolutaq; Baccho
 Membra tremunt, dentesq; cadūt: olet halitus oris.
 Hinc

Hinc stomachus languēs, atq; intestinata venit mors.
 Sæua quidem plures leto gula tradit acerbo,
 Quā gladius, quid, quod cæsus cito deperit? et mox
 Mergitur in ventrem fundus domus, atq; suppellex:
 Et modo qui fuerat diues, sit pauper, egensq;
 Ut vîus, comede, at non vîus propter edendum.
 Iam dixi, quæ sit mulier: nunc accipe, quis sit
 Ille puer, qui stat iuxta hanc, et vertice nutat,
 Nec vigilare valet. puer hic est filius eius,
 16 Quem Labor ex ipsa genuit: Somnusq; vocatur.
 Nutrat hunc Leibe, multoq; papauere parit:
 Germanus Mortis: sed non ateruis, et illa.
 Hic hominum pellit curas, et sessi diurno
 Membra labore leuat, reuocatq; in corpora vires:
 Quo sine non potis est quisquam producere vitam.
 Infert multa tamen damna, et caligine quadam
 Obducit mentem, morbosq; inducit, et ipsum
 Eneruat corpus, quoties sine lege modoq;
 Sumitur, et nimium torpentes occupat artus.
 20 Parcus erit, si parca gula est. nam venter inanis
 Excubat, aut minima contentus nocte quiescit:
 Et leuius dormit, melioraq; somnia gignit.
 Est tamen afflictis magnum solamen, et omni
 Optandum voto interdum, præcordia quando
 Angit amor, vel morbus atrox, vel cæsus acerbus:
 Tunc melior gemmis, tunc fuluo, est gratior auro.
 Ut mors, sic somnus miseros felicitæ æquat.
 At dextra cui Parca colo nec candida fila,

Quæ

Qui facere & qui nosse cupit quâplurima, & altius
 In terris virtute aliqua sibi querere nomen:
 Hunc vigilare opus est: nâ non præclara geruntur
 Stertendo, & molles detrectat gloria plumas.
 Tu verò hunc vitam, quantum potes, & vigilato;
 Eheu quam longam tribuent tibi fata quietem;
 Quis semel adveniet nox illa novissima, post quam
 Non redit vlla dies: gelidosq; reliquerit artus
 Spiritus iste levis, volucrisq; similimus aëre:
 Tunc tibi perpetuo claudentur lumina somno.
 Hec nobis Dum Diua refert, Thaumantias alto
 Ecce venit demissa polo, cui nulle colores
 Hinc atq; hinc sole adverso vorantia præbent
 Nubila, purpureis quæ sic est fata labellis:
 Diua Panoplieo salve charissima regi,
 Cunctarumq; Arete (me iudice) prima dearum;
 Huc veni, quoniam turba omnis cælicolâ te
 Visere iam pridem gestit: iam desere terras
 Infames, & regna malis habitata colonis.
 Non sedes hic tuta bonis, hic omnia regnant
 Crimina, velligio nulla est, pietas, vè fides vè:
 Hic contempta iacet virtus, inscitia sceptrum
 Obtinet, & fraudes cuncti exercentur in omnes,
 Quare agedum cæptos sermones rumpe, morasq;
 Tolle omnes, cursuq; pari volitemus ad astra.
 Tunc me respiciens Arete, inquit: Non tibi possum,
 Vt vellem, dictis exponere singula: sed mox
 Crastina cum roseo rediens Pallantias ore,
 Expulerit

Expulerit tenebras iam lumine matutinas,
 Ad te aliquem mittam gaude, quo cetera disces.
 Iamq; vale: his dictis petierunt æthera saltu,
 Exceptiq; ambas Zephyrus, sursumq; vehebat,
 Donec leta utraq; in liquidas evanuit auras.
 Ceu quum Scylla patre fugiens scelerata sequentem,
 Paulatim sese attollit: subit ille proteruo
 Insistens animo, ducitq; per aëra gyros,
 Defecti cupiens facinus punire capilli:
 Hæc verò densas inter se condere nubes
 Nititur, atq; oculos frustratur ceca tuentum:
 Illuc & Nyxus penetrat, neuterq; videtur.
 Phæbus Athlanteo iam merjerat equore currum,
 Et Vesper stibulis educens astra reclusis,
 Ambrosia in campos ad pabula nota redibat:
 Digredior mærens, eadem qua duxerat olim
 Me senior, repetoq; domum, promissaq; solis
 Gaudia venturi, satis anxius expectabam.

LIBER IIII.

CANCER.

OL, qui perpetua mundum vertigi-
 ne lustras,
 Alme parens rerum, cæli decus, &
 stellarum
 Princeps, æterni fons luminis, undique cernens
 Omnia, puniceo dum Persida linqvis ab ortu:

Et perg

Et pergens, tandem extremo tua lumina condis
 Hesperia fluctu, Calpemq; nouissim vis,
 Atq; eadem rursus repetis vestigia semper.
 Per te cuncta patent, noctis quibus umbra colorem
 Abstulerat, tenebris tua non patientibus ora,
 Mundi oculus: qui transuerso dum limite curris
 Per duodena means ammantum idola, quaternis
 Dispensas anuum spatij, & tempora mutas,
 Et cum temporibus quicquid generatur in orbe.
 O sanctum iubar, ô diuinum pulcherrime salue:
 Te colimus, tibi sincero de pectore laudes
 Fundimus: at tu hodie lato nos respice vultu,
 Et letum concede diem, redeasq; benignus:
 Nubila diffugiant, aër sit ubiq; serenus,
 Aduentq; tuo ponti vada salsa quiescant,
 Et sit iter tutum cupidus per cœnula nautis:
 Non segeti, non arboribus, non vitibus, imber
 Insanus ne obsit turbo, lapidosa ne grando:
 Sed blandas Pyrois afflet mortalibus auras,
 Accipiantq; tuo reditu Deus omnia pacem.
 Salue presidium, & sacris tutela poëis:
 Tu ratum mentes diuino numine reples,
 Ipsorumq; moues ad dulcia carmina linguas:
 Tu dignos lauroq; facis, famaq; perenni.
 Salue igitur, dexterq; mihi sis queso canenti,
 Et fauens captis, & nostros dirige cursus,
 Donec ad optatum veniat mea cymbula portum.
 Hæc ego Castalias flexo dum poplite ad undas

Orat

Orarem supplex, nympharum adstante corona,
 Audijt excelsa Delphorum Phœbus ab arce:
 Audijt, & nisum est templi nutare cacumen,
 Eiq; adytis ingens effulsit splendor, & ingens
 Vox audita, meas que sic peruenit ad aures.
 Infelix inuenis, quem adeo fata impia vexant,
 Qui tam crudeles viuendo transigis annos:
 Esto animo forti, & dura, patientia vincit
 Omnia in aduersis rebus sunt prospera semper.
 Magnanimum spernenda viro: tunc celsior exit,
 Qui premittur virtus videtur, ut fortuna frequenter,
 Quos pessum dederat, mutata extollat eosdem?
 Alternatq; vices: nihil est durabile semper.
 Sub cælo, redeunt post tristia nubila soles
 Lucundi: postquam ventis maria alta fuerunt
 Exagitata diu, tandem pacata residunt,
 Et remeat bruma post frigora florisferum ver.
 Ergo animum firma, & duris ne desice rebus,
 Teq; ipsum serua satis melioribus: olim
 Adueniet tempus, cursum varianibus astris
 (Si non ante diem Parce tua fila secabunt).
 Quando tuum, quod nunc intersum iacet atq; sepultum,
 Mille per ora virum fiat memorabile nomen.
 Ipse adero, semperq; nouem mea turba sorores
 Adstabunt, comites quocunq; accesseris: & te
 De plebe eripient, clarumq; in secula reddent.
 Ista mihi responsa dedit cortyna precanti.
 Ast ego rix possum dijs credere talia de me:

Vsq

Vsq; adeo sum peruerso sub sidere natus,
 Vsq; adeo asiduis cælum me casibus vrget.
 Inde tamen decedo hilaris, perq; ania solus
 Errabam, & pariter voluebam talia mecum:
 O si forte aliquis mihi nunc hominum' re deum' re,
 Occurrat, quem diua Arete, vt promiserat, ad me
 Doctorem mittat, quo discere cætera possim.
 O si ipsa æthereo potius descendat ab axe,
 Meq; suis iterum doceat pulcherrima verbis.
 Vallis erat, montes inter porrecta propinquos,
 Atq; iter angustus limes præbebat eunti:
 Progredior, videoq; duos in gramine lato
 Pastores, pariter quadam sub rupe sedentes:
 Qui positis peris iuxta, & quos ferre solebant
 Nodosa è corno baculis, certare canendo
 Inter se accensi laudis mercede volebant.
 Sed iudex deerat, cuius sententia litem
 Solueret, & palmam victori ferret honestam.
 Vt me viderunt, ex templo accersit vterq;
 Et rogat: vt vellem secum residere sub illis
 Cantibus, & tanti certaminis arbitri effem.
 Tunc vnus postquam sumpta prælusit auenas,
 Talia sublati in cælum cæpit ocellis:
 O flos Dardania, puer o dilecte Tonanti,
 Pocula qui superis spumantia nectare misces:
 Cede polo, nam cede polo, formosior alter
 In terris nunc est, qui pocula sacra minifret.
 Iupiter hunc rapiens, te spretò ad sidera tollet:

Inuidia

Inuidia rumpere miser, moriere dolore.
 Sed potius ne cede polo, tu vna propines
 Cælicolis, maneat mecum mea cura Philetus:
 Quo sine nec mihi dulce aliquid, nec viuere grati est.
 Hunc quoties permicis equi per deuia tergo
 Inuectum, capreas arcu cernos, ne petentem
 Naiades aspiciunt, ceco stimulantur amore,
 Multaq; cum multis cupiunt dare basia donis,
 Certatimq; ferunt vario de flore corollas,
 Et calathos pomis plenos, & dulcibus ruis.
 O si non adeo puer implacabilis esset,
 O si se facilem misero praberet amanti,
 Me foret in toto nullus felicior orbe,
 Sed spernit nostrasq; preces, nostrumq; dolorem,
 Et fugit, vt neruo Assyrio transmissa sagitta.
 Ne fuge me, neu sperne precor formose Philete:
 Non ego sum Lestrygonio de sanguine, amari
 Sed dignus fortasse tibi, si me bene noris.
 Nam quamuis virtute in nostro sint corpore setæ,
 Et barba à mento impexis cadat horrida uillis:
 Non sum deformis tamen, & sua gratia barbe est,
 Et setis, suntq; ista viris pugnacibus apta,
 Robustosq; decet: sint leuia membra cymedis.
 Quid? quod diuitijs pastorum hand vincor ab illo?
 Quandoquidem mihi non desunt armenta gregesq;
 Mille meæ viridi pascuntur gramine vacce,
 Mille mei per densa fues querceta vagantur,
 Enixas habeo pecudes, satiasq; capellas:

Lactis

Lactis acetosi nunquam mihi copia desit:
 Est vetus, estq; recens plena mihi caseus arca.
 Summe tibi quodcumq; velis, namq; omnia nostra
 Sunt tua sumiq; tuus: quâquam hoc ingrâte recusas.
 Si me diligeres, mecumq; aliquando venires,
 Colligerem tibi poma, altis hærentia ramis,
 Que referunt cerasq; nouas, maturaq; fraga,
 Impleremq; tibi corylis nucibusq; canistrum.
 Ah quoties, quoties medijs te amplecterer vlnis,
 Imprimerem roseis mille ac mille oscula labris.
 Ne dubita mellite puer, mecumq; venito:
 Stabimus ad nitidum fontem, gratumq; soporem
 Amplexu iuncti pariter capiemus in umbra,
 Allecti strepitu ramorum & murrure riuus,
 Dum feruente die crepitant per rura cicada
 Hæu mihi, inæ spernis spernis quoq; munera nostra,
 Nec mæstis lacrymis, nec blanda voce moueris.
 Senior Hyrcana sublato tigride sætu,
 Surdior ex Pario que sunt marmore signis,
 Durior alpina caute, Arabioq; adamante.
 Quid tibi forma tua est, si sis crudelis, & omnes
 Despicis, atq; mori miseros compellis amantes?
 Sic pulchros inter flores later horridus anguis,
 Sic & in hybleo miscetur melle venenum,
 Pone tuos fastus: inimica superbia diuis.
 Nec te decipiat fugitiue gratia forme:
 Forma brevis flos est, primo spectabilis ortu,
 Mox languens fugiente die, dum florida durat

Aetas,

Aetas, dumq; cuius tenero fulgescit in ore,
 Ne puer incassum felicia tempora perde,
 Vtere concessis tibi, dum potes, vtere donis.
 Omnis quippe suo res commendatur ab usu.
 Tempus erit, quum tetra genus horrescere barba
 Incipiet, faciem crispantibus undiq; rugis,
 Canicieq; premet laudatos sæda capillos.
 Tunc frustra amissum lugebis stulte decorem,
 Sepius, & tecum dices: quò pristina cessit
 Gratia? quò roseus niueaq; albedine mistus
 Migravit color? ah nostra spes irrita forme.
 Mutatosq; gemes vultus, deformiaq; ora,
 Ipsum te quoties speculo referente videbis.
 Sed quid ego in ventos vanas effundo querelas?
 Quid studeo sterili committere semen arene?
 Me miserum, frustra (sic vultis fata) labore:
 Sic vultis fata, o nimium contraria nobis.
 Precipue quum dirus amor mea pectora vexat:
 Fatu in amore valet, plusquam gaude omnis, & ois
 Nobilitas: etiam fato est obnoxia virtus.
 Fato despicitur princeps, & seruus amatur.
 Sis tamen ipse licet pressò truculentior hydro,
 Meq; minus fronde aut vlna liceare palustri,
 Te semper mea vita sequar, te semper amabo:
 Corde Philetus erit nostro, nostro ore Philetus.
 His tacuit dictis, mox talia subdidit alter:
 Polline candidior Mellina, & virgine calce,
 Et pelagi irati spumis, & lacte recosito:

Mater

e 4.

Mater

Maturis cerasis eadem rubicundior, atq;
 Moris, quæ nondum nigro sunt tincta colore:
 Pulcrior arboribus, verno quum tempore florent;
 Dulcior arenti sicu, mustoq; recenti.
 Non habui credo tales Cytheræ papillas,
 Non tales oculos, nec tam speciosa labella.
 Quid laudem femur, aut femori confinia membra?
 Has tractare iuvat potius, quam dicere partes.
 Non modo mortales inter laudatas, sed ipsis
 Dijs etiam Mellina placet. vidi ipse sequentem
 Hanc satyrum, & eadem captam sub subere pressit:
 Clamabat, volui demens accurrere, opemq;
 Ferre, sed hirsuti metuebam cornua diui,
 Riualetq; ausus non sum tentare ferocem.
 Ah quoties nutu blandi me inuitat ocelli?
 Accersitq; ultro, & niueis mea colla lacertis
 Haud aliter nectit, solet quam nectere ramos
 Admotos hedera, aut vitis? lasciuiaq; mordet
 Cernicem, leuiterq; manu mea percutit ora.
 Ludendo: iuratq; mihi, me præter, amare
 Se nullum sed non adeo sum stultus, ut ista
 Vera putem: quoniam nil est mendacius ipsa.
 Fœmina: & insuetis quo te magis improba palpat
 Blanditijs, hoc esse magis tibi scito canendum.
 Dixerat ista canens, atq; addere plura volebat:
 Ecce autem veniunt per saxa crepidinis, inter
 Pendentes frutices, angusto calle, latenter
 Septem forte lupi, stimulante cupidine pastus.

Inuad

Inuaduntq; greges, nunc has, nunc moribus illas
 Dilaniant pecudes, mergantq; in sanguine rictus.
 Contrâ, conatur magnis latratibus hostes
 Pellere turba canum, ferro circumdata collum.
 Ingens fit strepitus, valles resonare boatu:
 Confurgunt trepidi, posito certamine cantus,
 Pastores: baculis nodoso è robore sumptis,
 Et funda, accurruntq; simul, solusq; remansi.
 Tunc alia discedo via, speransq; timensq;
 Atq; animi dubius, mecum diuersa volutans,
 Progredior, quantum spatij ter plumbeam massa
 Impete tormenti exiliens metitur abenti:
 Illimem fontem scatebris gliscentibus, inter
 Frondosas platanos reperi, quem mollia circum
 Gramina cingebant, scabroq; sedilia tophos.
 Vt puto, nympharum sedes: quum torrida feruet
 Aestas, & mundum rabiosus Sirius urit.
 Haud procul hinc aberant, plenos onerantia ramos
 Sorba: ego confestim, quoniam matura uidebam,
 Accessi, & nonnulla manu decerpra comedi.
 Inde sitim cupiens hausisti extinguere lymphis,
 Ad fontem propero, & fonti prona ora reclino:
 Dumq; bibo, in nitidis splendebat calculus undis.
 Interea iuuenem quendam demittit Olympo
 Diua Arete, nostri non immemor. Ille volatu
 Precipiti secat æthereas velociter auras.
 Dum volat, accipitres cursu preuertitur ipsos,
 Prendere quum prædam pernis stridètib; ardent.

e 5

Aclut

Actutumq; ad me venit, qui forte iacebam
 Graminea in ripa, sessus: dicitq; salutem.
 Illicet assurgere, & iuvenem reuerenter adoro.
 Ille autem superans humanam corpore formam:
 Diue Aretes, inquit, sum filius: ipse Timalphes
 Nominor: huc genitrix misit me, ut singula demum
 Quae restant dicenda, suo nunc ordine pandam.
 Sedimus ergo ambo, dehinc fari talia cepit:
 Audisti quae sit mulier de parte sinistra,
 Quis puer ipsius: nanq; hoc tibi mater aperte
 Ostendit, quare nunc restat dicere, quae sit.
 Altera, quae dextram puero comitata tenebat.
 Hanc Venerem appellant homines, dicitq; creatam
 De pelagi spumis, tunc quum Saturnus in aquor
 Creditur ingratus testes iecisse paternos.
 Sic perhibent Graeci, gens multum accomoda nugis,
 Garrulitate potens, fingendiq; apta magistra.
 Vranus tamen hanc genuit, de Lapade nymphea.
 Vranus rerum genitor, quo vastior Athlas
 Nō fuit, Encladusue ferox, tumidusue Ipyhoes,
 Nec quotquot tellus produxit saeva Gigantes.
 Huic natura nouem capita addidit, inde supremum
 Absq; oculis, versum est Tarchessi ad littora semper,
 Cetera ad auroram spectant, plus mille secundo
 Lumina sunt, reliquis unum: iactatur ad arces
 Dextera Ripheas, Boreaq; cubilia tractat.
 Sed qua parte Notus mittit sua flabra, sinistram
 Extendit, mundumq; manu metitur utraq;

Contin

Contingens pedibus manes, & vertice caelum,
 Omnigeni pecoris pastor ditissimus idem,
 Quod late in terras omnes diffundit alendam.
 Non esset pecori numerus, nisi filius eius
 Pamphagus, horridumq; rabie atq; triguiture monstris
 Assidue cum vxore sua (quae nomine fertur
 Atropos) armenta atq; greges sine fine vorarent.
 Hanc Venerem iccirco Vranus tulit, atq; decorum
 Cuidam Pado geni, eterno sociavit amore,
 10 Consortemq; tori fecit: quo foedere insit
 Instaurare aliam prolem, & suppleri creando.
 Hec est illa Venus, sine qua cultore careret
 Maximus, & densis horreret sentibus orbis.
 Hanc Deus instituit, natura ut diuina rependat.
 Quod verò Deus instituit, damnable non est.
 Quid de illis igitur dicam, qui calibe vita
 Contenti, dulces non curant gignere natos?
 Sed steriles obeunt radicibus, & moriendo
 Post cineres non vlla sui monumenta relinquunt?
 20 Hi peccant certe, & si verum dicere fas est,
 Nascitur indigne, per quem non nascitur alter:
 Indigne viuunt, per quem non viuunt alter.
 Quis tamen aut morbo, aut alia ratione tenentur,
 Quo minus hac possint uti, pressiue maligna
 Paupertate, timent mendicam educere prolem:
 Aut qui caelestem sapienter ducere nitam
 In terris malunt, quorum rarissima turba est,
 Abstineant: nam tunc fas est, veniamq; merentur

Sed

Sed multi nolunt uxorem ducere, multas
 Ut passim incestent, diuersaq; pabula capant:
 Quocq; magis fallant vulgus, se adijcere sacris
 Haud dubitat, et templa colunt, diuinumq; ministri
 Censentur: varias leges, habitusq; capeffunt
 Insuetos, raso sperantes vertice caelum:
 Insani fugiunt mundum, immundumq; sequuntur.
 Et cum se ventri dedant, molliq; quieti:
 (Quae duo nequitiae sunt nutrimenta) pudici
 Credantur, caecis condunt sua furtiva latebris, 10
 Et sutagunt nigram vitii obtendere noctem.
 Nemo quidem caste consuevit viuere, saluis
 Inguinibus: nisi quem iam debilitata senectus,
 Aut laeuer grauis, aut animi dolor impedit ingens,
 Aut regit aetherei sapientia plena pudoris.
 Omne superuacuum natura e corpore pellit.
 Hinc est, quod Venerem nocturna insomnia soluit,
 Gaudiaq; informant, veros imitantia lusus.
 Multi autem, quia sunt cauti, casti esse putantur.
 Esto tamen, quod Vestales, ipsaq; Sibyllas 20
 Virginitate sua vincant, cedo, dignior utra,
 Vtra est nobilis: sterilisne, an fertilis arbor?
 An quae est terra ferax, an quae nil gignit arena?
 O rantes hominum curas, o futile votum
 Discite naturae sanctas non temnere leges:
 Quae vult, ut genitus generet: quae gaudia fecit.
 Tam bona concubitus, non vt te absterreat, imo
 Vt magis alliciat, naturae absistere cur uis?

Nempe

Nempe Venus nulli culpe est obnoxia, si sit
 Legitima, atq; modum seruet, si debita fiat.
 Ast nimia enervat vires, effeminat artus,
 Ingenium obtundit, breuiat quoq; tempora uite.
 Iam nunc de Veneris puero nos dicere oportet.
 Hic est ille hominum domitor, domitorq; Deorum,
 Qui face, qui pharetra totum perterritat orbem:
 Cui quamuis puero et ceco tamen omnia parent,
 Quae terras pelagusq; colunt, quaeq; aethera summum.
 10 Hec quantos ignes, et quanta incendia passim
 Excitat iste puer, quantum o pharetrate Cupido
 Arbitri tibi concessum est, tibi nulla resistunt
 Robora: tu pecudes, tu homines, tu numina vincis.
 Sepe tuis fixum telis gemuisse Tonantem
 Nouimus, et varias compulsam assumere formas,
 Fulmine deposito, et caeli regione relicta,
 Non dedignatum miseris insistere terras:
 Nunc aquilam fieri, nunc torua fronte iuuentum,
 Nunc se pastorem, nunc se simulare colubrum,
 20 Interdumq; ignis speciem, Satyriq; figuram
 Aut duru induere, aut candenti corpore floris.
 Ensisq; eius item liquido muratus Enipeo,
 Dum tua tela miser sentit, Salmonida pressit.
 Sepe etiam voluit delphin, ariesq; videri,
 Aut equus: et toto flammis extinguere ponto
 Quis tu consideras in pectora caeca, nequit.
 Fabula longa nimis, cunctos ex ordine diuos
 Et factum accipierem Phœbum, factumq; leonem,

Dicer

Dicere: vel stygij furias memorare tyranni.
 Talia non opus est referendo absumere tempus.
 Quippe ego si cunctos heroas & heroínas,
 Quotquot dirus amor letali vulnere fixit,
 Enumerare velim: crescet mihi longior ordo
 Historiæ, atq; prius condens sua lumina Titan
 Abluet hesperio fumantes gurgite curris.
 Ergo operæpretium puto, omittere talia: cum sint
 A multis iam dicta alijs, nunc vera sequamur.
 Non puero huic Bacchus pater est, vt Græcia fingit:
 (Non etenim, si sic, abstemius vllus amaret)
 Sed fatum: quoniam fato iunguntur amores.
 Nimirum satis mortalia cuncta reguntur:
 Fatum dat mores, fortunam, & terminat annos.
 Plus fati quam forma valet: sit maxima flammæ
 Causa cupidene licet hæc, & corda tenaci
 Precipue iuuenum soleat vincire catena,
 Plus quoq; quam nummi: quamuis corruperit auro
 Inclusam Danaën turri Saturnius alta:
 Consuetudo etiam, & facilis concessa manendi
 Sepe simul, nulloq; simul spectante, loquendi
 Libertas: quæ prona via est & lubrica, per quam
 Ipse amor ingreditur, per quam Venus ipsa paratur,
 Haud multum certe, fato renuente, iuuabunt.
 Fato iunguntur, fato soluntur amores.
 Hinc vilis, deformis, inops, quandoq; fruetur,
 Quod neq; formosus poterit, nec diues habere.
 Hinc pulchra & generosa viro contemnitur uxor:

Inter

Interdum & plaris pellex triuialis habetur:
 Hinc uxor pulchrum & generosum sepe maritum
 Odit, & immundi penem calonis adorat:
 Aut aliquæ externum, quæ vix bene nouerit, ardet.
 Deniq; ni tribuatur amor pro lege deorum
 Cuiq; suus, nisi sit diuisus limite certo,
 Non dubiū est quin possit ab omnibus vnus amari:
 Non dubium est, possit quin omnes vnus amare,
 Et passim, quancunq; velit sibi quisq; potiri.
 Sed veluti pisces piscator non capit omnes,
 Non omnes volucres aucups, non omnia lustra
 Venator spoliât: sed quod sua cuiq; dedit fors,
 Hoc habet, hoc potitur: sic dispensantur amores,
 Arbitrio superis: domine sic sepe placebit
 Ipse suæ seruus: sic pulchram sepe puellam
 Enter ocellosus, grandæuus, lippus habebit.
 Ac ueluti infausto qui sidere mercibus implet
 Mercator nauim, nocituraq; cærulea tentat,
 Naufragos, aut diris prædonibus expoliatur:
 Sic quisquis celo aduerso, fatoq; sinistro,
 Vritur, incassum tempus terit, atq; laborem;
 Imò ignominiam & crudelia vulnera sepe
 Accipit: interdum leto mercatur amorem.
 At cui fata fauent, & cui fortuna secunda est,
 Pace frui poterit quod nult, & tutus amare.
 Verum hæc quam paucis concessa est gratia, pauci
 Tam faciles habuere deos, tantumq; benignos:
 Excepto, si quis cautè sua gaudia calet,

Vsq̃uea

Vsque adeo; ut nulli fidat, nulliq; recudat.
 Quippe homini nunc nulla fides, nunc omnia plena
 Insidijs, socio nunc quisq; imponere tentat.
 Quod si arcana suo, quisquam commisit amico.
 Hunc metuat, ne quando fides frangatur, oportet:
 Ne quando insensu mutata mente reuelet.
 Quod prius in cordis penetralibus occultabat.
 Ergo si liber vis esse, & viuere tutus,
 Non ulli credas, quod tu clam seceris: & sic
 Semper amicū habeas, dum durat fœdus, ut ipsū
 Possē putes hostem fieri: quod saepe uidetur.
 Nam qui semper ament nostro sunt tempore rari,
 Inuidia est etiam multum metuenda, secundis
 Quæ semper rebus dirum miscere venenum
 Nititur: inuidiam moueo timeatis amantes.
 Propterea quid ames nemo sciat: occulte amorem
 Qui sapis, atq; tuus fac ne ignis luceat extrā.
 Inuidia, horrendum monstrum, seuissima pestis,
 Exitiale malum, quo non violentius vllum:
 Virtutem insequitur, lacerat benefacta, bonosq;
 Odit, & alterius iusto indignatur honore.
 Quanquam nemo satis proprium calabit amorem,
 Si fata impedian, inimicūq; sidera nolint.
 Quippe humana parum prodest prudentia, quando
 Decernunt aliter superi: frustra; laborat,
 Qui rem cūq; parat dijs aduersantibus vllam.
 Non tamen iccirco non omni est arte cauendum,
 Non omni vtendum studio pro viribus, atq;

Consil

Consilio nam qui fecit quod debuit, & spe
 Fraudatus tamen est, merito laudatur, & omnem
 Inuidiam in superos transfert: quos saepe fauere
 Stultitiæ, atq; bonos pessundare saepe videmus.
 Felix, cui fauor à cælesti traditur arce,
 Quem Deus ipse fouet, qui dextro est sidere natus.
 Huic etenim incundus amor continget, & absq;
 Felle frui, longa poterit dulcedine letus.
 Nempe amor est dulcis: nempe est res blanda, iocōq;
 Plena & delitijs, ni fato fiat amarus.
 Cuius qui nunquam est expertus tela, vocari
 Iure potest sensus expertus, nam bellua quæ non
 Igne cupidineo flagrat? certe omnia, quamuis
 Vilia & exigua, has vorunt animalia curas:
 Sic statuente Deo, quare qui querit amorem,
 Rem querit diuinam, etenim nisi cuncta perenni
 Ipse deū atq; hominum rex prosequeretur amore,
 Deficeret mundus, pariterq; elementa perirent.
 Quilibet id seruat quod amat, gaudetq; tueri:
 At quod non amat, id nemo seruare laborat.
 Ic circo rerum series æterna manebit:
 Quippe Dei est æternus amor, qui cuncta tuetur.
 Et licet orta cadant, species nulla atterit ætas:
 Diligit has etenim per se Deus optimus, at non
 Sic ea, quæ rapide debentur corpora morti.
 Namq; perire finit nemo, quod diligit, illud
 Si seruare potest, sed quis neget omnipotentem
 Esse Deum? seruare potest, sed non amat ipse

f

Corpora

Corpora: corrumpi iccirco sinit, at species non.
 Quid figulus curat, si frangitur ista vel illa
 Olla? rotam pedibus voluens, cretaq; resumpta,
 Ipse novus iterum fingit, spernitq; priores.
 Præterea cælum, tellus, aerq; fretumq;
 Atq; ignis, demum totius machina mundi
 Hoc stat, & hoc durat tot iam per secula nexu.
 Nam nisi tantus amor firma compage teneret
 Omnia, pugnarent vinclis elementa soluti:
 Non cælum terris lucem, radiosq; calentes,
 Nec generandarum præberet semina rerum,
 Aëra finitimum consumeret improbus ignis:
 Nec tempestivas pluuias demitteret aer,
 Nuda foret tellus, æquorq; extingueret ignem,
 Aut igni potius piscosum arefceret æquor:
 Ut quondam, quæ flammivomos Clymeneia proles
 Non bene rexit æquos, metuens cælestia monstra,
 Infælixq; sui remuens præcepta parentis,
 Corruit in voto, sensiq; incendia mundus,
 Donec solimineo præceps deiectus ab ictu,
 Eridani medijs flammis extinxit in undis.
 Gignit amor pacem: pax est dignissima rerum,
 Omnia pace rigent, & pacis tempore florent:
 Paci summus honos, paci est quoq; summa voluptas.
 Tunc tuti viuunt homines, tutusq; viator
 Carpit iter, nec fit senorum præda latronum:
 Tunc apium cura & pecoris, tunc arua coluntur
 Assidue, & largas pariunt pro tempore fruges:

Copia

Copia tunc Cereris, tunc lac, tunc Bacchus abûdat,
 Palladiusq; liquor: tunc passim luditur, & tunc
 Inflata ad thyras inuitat tibia. soli
 Oderunt pacem stulti, & certamina querunt,
 Talia fluxerunt Saturno tempora reges:
 O sælis ætas, ipso preciosior auro.
 At nunc (pro dolor) infans discordia motu
 Omnia conturbat, terret, repletq; tumultu.
 Nunc inuat esse truce, & leges discindere ferro:
 Iustitia est, potuisse magis, nunc mille colubros,
 Mille faces quatiunt, toto & bacchantur in orbe
 Eumenides, populosq; agitant, regesq; superbos.
 Quid inuat, ô miseri, pugnando lacerare mortem?
 Nunquam sera venit, sed dira superbia tanti
 Causa mali, & vesana fames, atq; ardor habendi.
 Heu cur vsque adeo vilissima terra superbis,
 Cuius sæda breui corrodent viscera vermes?
 Quid tantum queris? te semper forsitan esse
 Victurum credis? miser, ha, miser aspice, quàm sis
 Incertus, & velox, angustus terminus æui.
 Sufficiet brevis vrna tibi, paruumq; sepulcrum.
 Quod si amor humanos animos astringeret, ista
 Non fierent, sed quisq; suo inferuiret amico,
 Quisq; sibi charum qua posset parte iuaret.
 Certe nec melius quicquam, nec dulcius est, quàm
 Sincere à multis, dum vita hec durat, amari.
 Rebus in aduersis magnum munimen amici
 Solantur, firmant animum, prodesse laborant:

f. 2

Qua

Quaq; valent, miseris curas & damna lenare
 Conantur, tecumq; dolent, tecumq; queruntur.
 Haud facile ille perit, quicumq; est diues amicis.
 At quum te vultu spectat fortuna sereno,
 Et versat meliore rota, tua commoda tecum
 Percipiunt, gaudent tecum, conuiuia tecum.
 Plena iocis celebrant, augent tua facta sauendo.
 Quare qui tutam & letam vult ducere vitam,
 Quam multos studeat semper sibi iungere amicos.
 Pluribus hoc autem fiet rationibus: ipsas
 Qua potero expediam. sed primum scire necesse est,
 Esse voluntatis motu hunc, quem vulgus amorem
 Appellat: nam velle bonum est, quod fertur amare.
 Semper habere bonum desiderat ipsa voluntas,
 Et vitare malum, solusq; mouetur ab istis.
 Hec duo sunt igitur cause & fundamina amoris.
 Omnia sed bona sunt triplici discrimine secta.
 Quedam incunda, & quedam dicuntur honesta:
 Vtiliumq; aliud genus, & natura bonorum est.
 Sicq; malum triplex: damnosum, turpe, molestum.
 Quisq; amat, hec animo fugies, aut illa requirens.
 Est igitur diuersus amor, diuersus vt est fons,
 Vnde oritur, laude aut probro non dignus eodem.
 Hec tria non solum inter se differre putandum,
 Per genus: est etiam species habet vnumquodq;
 Per se multiplices, delectans vtile, honestum.
 Que cum sint varie, varij redduntur amores.
 Vtile enim est quicquid prodest, no est tamē vnum:
 Sicut

Sicut multa etiam bona corporis, atq; animi sunt.
 Quatuor ad corpus spectant bona: robur, & ipsa
 Forma, valetudo, leuitas. quodcumq; dat ista,
 Vel res sit, vel homo, prodest, atq; vtile fertur.
 Ast animi duo sunt bona, mos, doctrinaq; sicut
 Sunt animi gemine virtutes: ipsa voluntas,
 Cuius sunt mores: & mens, cui noscere verum
 Est proprium. mentis bona sunt complura, nouemq;
 Doctrinae hanc ornāt: quas vatum carmina Musas
 10 Appellare solent, ter ternis oribus apte.
 Sicq; voluntatis bona plura, & quattuor horum
 Precipua existunt: prudentia, iustitia, atq;
 Grandia que aggreditur sortis discrimina virtus,
 Nec non que frenis nos temperat, atq; modestos
 Efficit. ex istis, tanquam de fontibus, omnes
 Emanant alie: quas quisquis discere querit,
 Voluat Aristotelis libros, vel scripta Platonis
 Inspiciat: duo sunt hec magui lumina mundi.
 Ergo, quicquid erit tribuat quod talia nobis,
 20 Vtile dicitur, veluti medicina, medensq;
 Corporibus, velutiq; animis, liber atq; magister.
 Vtiliora tamen sunt & meliora putanda,
 Que profunt animo: quia corpore dignior ipse est,
 Vt seruo dominus, rate nauta, aurigaq; curru.
 Sed mediatē aliquid prodest, aut immedie:
 Vt sator & nummi, cocus & cibus esuriēti.
 Idq; ipsum dico de delectantibus: hac nam
 Per multas species, per multaq; membra secantur.

hinc

f 3

Quorum

Quorum animos quædā delectāt, corpora quædam
 Suntq; voluptates animi quàm corporis, omnes
 Sincere magis, & stabiles, & nobiliores,
 Cum dijs communes nobis. at cetera sensus
 Gaudia, sunt etiam brutis concessa: sequuntur
 Hæc pecudes propriè. namq; his dulcedine mentis
 Possè frui vetitum est, neq; cunctis sensibus ipsa
 Letantur, solo gustu tactuq; mouentur:
 Quippe nec harmoniâ, sed nec diapasmata curant.
 Nunquid Apelleas tabulas, aut æra Corinthi
 Mirantur, vel clamosi spectacula circi?
 Si quid odorantur tamen, aut si vocibus vllis,
 Vel si nonnunquam aspectu gaudere videntur:
 Id gustus sit vel tactus ratione. velut quum
 Massylus visa in campis leo forte iuuenca
 Exultat, tollitq; iubas, caudamq; retorquet,
 Præde audius: vel quū sonipes, per præta vagantē
 Vidit equam, Veneris stimulante cupidine fertur:
 Et resupinato dameta per auia collo,
 Subsulsim graditur, cælumq; hinnitibus implet.
 Cumq; cibi & veneris, pectus sit sola voluptas,
 Et propria: iccirco est etiam vilissima, vixq;
 Conveniens servis: hebetat nam mentis acumen
 Immoderata, solet multum quoq; ledere corpus.
 Ergo quicumq; est huic deditus, insipiens fit,
 Et servire magis quàm alijs dominari aptus.
 Non est turpe tamen moderate talibus uti.
 At bona si quæ sint cognoscere queris honesta:

Quod

Quod nuper dixi reminiscere. namq; animi sunt,
 Doctrina & mores: veluti paulo ante relatum est.
 Sed quod nunc dicam, solerti mente notato.
 Quæ bona delectant, quàm longo tempore durant,
 Tam longo existunt incunda, & postea nil sunt:
 Exemplo tibi sit, Veneris cantuq; voluptus.
 At quicquid præbet bona corporis, vile fertur.
 Ipsa autem bona sunt incunda, velut valetudo
 Iam data delectat, medicina sed utilis ipsa est.
 Id quoq; quod confert animi bona, iure vocatur
 Vtile: verū animi bona postquā tradita iam sunt,
 Fiunt incunda, & simul efficiuntur honesta.
 Quicquid enim virtutem affert, est vile: at ipsa
 Tradita iam virtus, incunda & honesta putanda.
 Quippe honor est soli virtuti debita merces.
 Quicumq; ergo cupit multum, dam vniit, amari:
 Aut studeat delectare, aut prodesse, vel in se
 Virtutes habeat: quas compelluntur & ipsi
 Commendare mali, & quamvis odere, verentur.
 Sed prius illorum debet perpendere mores,
 Quis placuisse volet. namq; est non una voluntas
 Omnibus: hinc homines studia in diuersa ferunt.
 Vsq; eadē tribuit difforma semina nobis
 Gignendo natura parens: quod displicet illi,
 Hic amat: hic laudat, quicquid damnatur ab illo:
 Ergo non eadem sunt cunctis grata, nec omnes
 Vtile idem cupiunt, eadem nec honesta requirunt.
 Quare opus est nouisse prius, quid cuiq; magis sit

f 4 Accip

Acceptum, placeatq; magis: ne fiat inane
 Officium, cassusq; labor, ne litus aretur,
 Si forte aut iniucunda aut odiosa serantur.
 Hoc autem non difficile est cognoscere: sermo
 Haud dubie ostendit mores, animumq; latentem.
 Id quod amat crebro loquitur quisq;, atq; libenter
 Audit: multa domi poterunt quoq; signa videri.
 Nam cū vomeribus stimulos, iuga, rastro, ligones,
 Agricola seruare solent: arma horrida miles
 Parietibus suspensa tenet: sed quisquis abundat
 Codicibus, poterit merito studiosus haberi.
 Sic de alijs dico: nimirum arcana resignat
 Lingua manusq; animi. quare quæcūq; placebunt,
 Efficere hæc studeat, quisquis sibi querit amicos.
 Obsequio generatur amor, sed maxima lucrum
 Pars hominiū sequitur, nummos & munera cuncti
 Affectant: donis multi acquiruntur amici.
 Verum talis amor non est durabilis: & quum
 Deficit utilitas, fugit illico (præcipue se
 Vltior non vlla manet spes vtile habendi.)
 Seruilis, fidusq; parum tamen inueniuntur
 Quidam, sed vari, acceptorum qui meritum
 Assidue memores, non cessant semper amare.
 Esto quod ingrati cessent: non proinde bonus vir,
 Qui rarus veluti phoenix reperitur in orbe,
 Multis prodesse, ac pro viribus auxiliari
 Debet desinere. est etenim via sola merendo
 In cælum, perq; hanc Alcides maximus olim

Incesit,

Incesit, multiq; alijs quorum inclita fama
 Durat adhuc, nullum posthac moritura per eum.
 Nempe Deo est similis vir dapilis atq; benignus.
 Pars magna est etiam, quæ delectabile querit.
 Hinc & amant, quicumq; sibi iucunda ministrat:
 Presertim pueri, iuvenes, nec non locupletes,
 Gaudia sectantur, sectantur ludicra semper.
 Sed uet talis amor verus, vel firmus haberi
 Debet: namq; fugit, quum deficit ipsa voluptas.
 Si modo non redeat, vel non reditura putetur.
 Est tamen interdum valde utilis, atq; per ipsum
 Diuitias multi, multi acceperere fauorem.
 Delectare igitur studeat quis querit amari,
 Dū neq; quod instu est, neq; transgrediatur honestū.
 At prodesse modis & delectare duobus
 Quisq; potest, verbis ac rebus: tutius autem
 Et leuius multo est, verbis quam rebus amorem
 Querere. proinde opus est, quo id fiat noscere pacto.
 Vtile si doceas quenquam, moneas ne loquendo
 Efficies, monstrando etiam quid prosit & obsit.
 Quo nocitura modo vitentur, & ipsa parentur
 Commoda, in aduersis pro ipsorum orando salute,
 Vel commendando, vel pro ipsis grata petendo,
 Quos in amore vales tibi iungere. si cupis autem
 Delectare aliquem verbis, laudato decenter
 Ipsum resq; suas: vel si quid gesserit inquam
 Egregie, ne te pigeat laudando probare.
 Nam sapiens æquè ac stultus laudari optat.

f s

Inserd

Interdum lepidis, risumq; mouentibus, aures
 Mulceto dictis, referendo si quia iocosa est
 Fabula, vel si qua est vetus aut noua digna relatu
 Historia, & demum si quid sciri posse placere:
 Non contradicas, imò assentire loquenti,
 Sint non vera licet, quod si pudet illa fateri,
 Tu saltem taceas: nam dissimulare tacendo,
 Maxima plerumq; est prudentia. viuere nescit,
 Vt bene vulgus ait, qui nescit dissimulare.
 Numquam mihi crede, nocet, defendere verum. 10
 Temporis atq; loci proinde est seruanda, hominumq;
 Conditio semper, ne quid te ledere possit.
 Ast aliqui absentem malunt laudare, putantq;
 Id melius: faciunt astute. talis enim laus
 Gravior, atq; minus ficta & suspecta videtur.
 Quippe solent multi presentem extollere dictis,
 Semper adulescentes, vt veri habeantur amici:
 Ast ubi terga abiens vertit, mordaciter vrgent
 Absentem, & rident. non valde est fidere tutum;
 Laudanti coram, mos est hic mancipiorum. 20
 Non decernunt autem, referant qui singula, plures,
 Aut vnus saltem, fueris quicunq; locutus,
 Vel bona vel mala sint: multus delator vbique est.
 Hic te laudauit, dicet, vel vituperauit.
 Sed tamen, vt paucis liceat concludere verum:
 Non in agis est grati cunctis, et amabile quicquam;
 Moribus ingenuis, integroq; ordine vite.
 Hoc plus diuitijs, plus cognitione probatur.

Nanq;

Nanq; malus, quanquā doctrina & rebus abundet,
 Neutiq; diligitur: vitijs odiosus est nil.
 Si bonus atq; probus fueris, vel amabere, vel te.
 Non odio saltem (velut arbitror) vllus habebit.
 Est autem vetus auctorum sententia, mores
 Quod similes, simile & studiū, sunt fomes amoris:
 Sic vanus vanum, studiosus sic studiosum
 Diligit, & socios aduenit animalia cæcis.
 Hoc non inficior. nam quo iunguntur amore
 10 Hi, quibus est mens diuersa & diuersa voluntas?
 Cum sit amicorum cupere & contemnere idipsum?
 Sed sceleratorum citò fœdera dissoluntur,
 Stultorumq; breui commercia tempore durant:
 Nam propria utilitas, quā quisq; requirit iniquus
 Per fas atq; nefas, & seua cupido nocendi,
 Quā malus omnis habet, pariterq; superbia & ira,
 Stultorum fide comites, accendunt bilem,
 Bella mouere solent. amor est durabilis ille
 Duntaxat, cuiusq; dedit fundamenta virtus,
 20 Quem genuit probitas: amor hic pia pectora tantū,
 Sincerosq; animos eterno glutine firmat,
 Et naturali pluri faciendus amore est:
 Quo genitū & generas, & ab vno sanguine creti,
 Mutuo se obseruant & amant. nam sepe parentes
 Oderunt nati, oderunt sua pignora patres,
 Germano insidias germanus sepe parauit:
 At nunquam verus Pylade insidiatur Orestes:
 Nec Pylades mortem curat, modo proficit Orestes.

Sed

Sed dubium est, fieri ne villo conamine possit,
 Vt nos omnis amet populus, iustiq; malig;
 Nempe amor in plures diuisus debitor fit,
 Fortior in paucos, vna potentior est vis.
 Quelibet, at partes in plures secta peribit,
 Recte igitur dicunt, raros tibi quere sodales:
 Difficile est etenim cum multis viuere posse,
 Et conuersari assidue, quæ maxime amicos
 Res decet: à multisq; fides negat ipsa teneri;
 Cum paucis habitat potius, non ergo fideles,
 Esse tibi multos credas: nec dilige vulgus,
 Nec te vulgus amet: comes est discordia vulgi.
 Cum paucis pax leta manet, turba omnis abesto:
 Namq; à turbando nomen sibi turba recepit.
 Paucos atq; bonos tibi delige, cum quibus animum
 Ducere securus valeas, ex lite remota.
 Vt non ergo potes multos vehementer amare,
 Sic tu non potes à multis vehementer amari.
 Nam qui non amat, is nullo fit dignus amore.
 Est alius civilis amor, communis, ex omni
 Praestandus populo, quo quisq; bonusq; malusq;
 Diligier debet, quum nulla ex parte nocemus.
 Factis aut dictis cuiquam, quum taliter ipse
 Viuimus, ut nemo merito nos capere possit:
 Quum sumus erga omnes blandi, vultuq; benigno
 Quemq; salutamus, laudamus, honorificamus.
 Sed tamen in primis est vtile, conuersari
 Raro, vel nunquam, cum multis: si tibi cordi est

Vitare

Vitare insanas lites, pacemq; tueri.
 Presertim quos esse malos nosti, aufuge, namq;
 Haud facile est tribulos ex spinas inter euntem
 Illesos habuisse pedes, illesaq; crura.
 Nec cures si te non diligit improbus: at si
 Non odit, satis esse puta, non oderit autem,
 Si longe steteris: absenti non nocet anguis.
 Vel conuersari tibi si quandoq; libebit
 Cū populo, & stolidæ interdū te adiungere turbe,
 In primis studeas, moderamina ponere lingue,
 Et caue quid dicas, semperq; libentius audi.
 Rara autem loquere: est mentis gravitate carentis
 Indicium sermo nimius, peccatq; frequenter
 Multiloquus: verum parce, cauteq; loquentes,
 Laudantur: decus est ingens prudentis in ore.
 Presentem, absentem uel aliquem ne lede loquendo:
 Hoc sit præcipuum monitum, sit regula prima.
 Atq; ea ne dicas, quæ nil referre videntur:
 Nec verba incassum & nulla ratione profundas.
 Nam te ridebunt homines, satumq; vocabunt.
 Verum siue rogas aliquem, seu sorte roganti
 Responsum eris, prius ipsam consule mentem,
 Quam vox exiliat: quæ postquam est edita, retro
 Haud remeare potest, verbum semel ore soluto
 Emissum longe, nequit ad sua claustra reuerti.
 Gratia magna etiam est, sapientum dicta referre,
 Atq; loquendo aliquos ratum interponere versus,
 Interdum exempla historijs inuenta probatis.

Talia

Talia namq; solent sermoni inserta decere
 Apprimè, modo sint non ab re. iccirco frequenter
 Nunc hos, nunc illos opus est euoluere libros:
 Atq; ut apes varios passim decerpere flores.
 Iram pelle procul, tecumq; superbiam non sit:
 Nam tales homines non possunt proflus amari.
 Verum te mitem, blandumq; ostende: placebis
 Omnibus hoc pacto. at si te quis laeserit, ipsum
 Ingenio studeas magè quam superare furore.
 Ingenio vires cedunt, prudentia victrix
 Cuncta domat: rabide tigres, tumidiq; leones
 Mansuescunt arte, arte rater vasta equora tranat.
 Arte gerit turrim barthus, iuga taurus, & arte
 Asper equus tolerare equitem stenosq; iubetur.
 Viribus ingenium moderatur cuncta ministrum
 Infirmi & timidi est nimirum: multa minari
 Verbaq; semineæ vires sunt, facta virorum.
 Dissimulat prudens, foris tacet: ast ubi venit
 Opportuna dies, facienda viriliter audet.
 Ergo prius caueas, ne quis tibi iure molestus
 Esse queat: quod si iniuste laderis ab illo,
 Ipsum quando potes, tu contra reiscere iuste.
 Sin tibi non licet hoc, inclusum corde dolorem
 Dissimula, atq; tace, ne deteriora subinde
 Damna feras. stultum est hoste irritare potentem.
 Atq; malum maius tumidi sibi querere verbi.
 Expectat tempus sapiens, iramq; coercet:
 Sepe etiam viriliter redit, placidusq; furentem.

Demule

Demulcet dulcis, & dulcibus allicit hostem
 Blanditijs, donec deceptum in retia mittat.
 Callidus indomitum pullum sic vincit equisq;
 Sic insueta boni sensim iuga ponit arator,
 Sic trahitis Cybeles torm sarraca leones,
 Sicq; ferae tigres Bacchi parietis habenis.
 Nimirum magna est prudentia, vincere blandè,
 Atq; animi ad tempus pressum celare dolorem.
 Hoc aliud quoq; seruandum est: quocumq; manebis
 In cœtu, laxes ne turpiter ora cachinnis;
 Sed quum opus est, parco, moderatoq; vtere risu.
 Nempe est inualide mentis, capitq; minuti
 Indicium, ridere nimis: contra esse seuerum
 Semper inhumani est animi, fuge cautus utrunq;
 Atq; tene medium: medio sedet inclita virtus.
 Non volo te scurram: sed si potes, esto facetus.
 Iam videor dixisse satis, iam iussa peregi,
 Propter quæ imperio matris descendimus ad te.
 Nunc tēpus remeare monet, locaq; infima mundi
 Deserere, & superas volitando reuifere sedes:
 Vnde ego tellurem soleo spectare frequenter,
 Admirans adeo paruum minimamq; videris.
 Exiguusq; instar pomi pendere rotundam
 Aeris in medio, sultam molimine nullo,
 Atq; suo tantum libratam pondore, cerno
 Inde etiam Oceanum totas circumdare terras:
 Perq; ipsas floxo, velut anguis, serpere cursu
 Nereæ caruleum, modici sub imagine riuu.

Inde

Inde Padus, Tanais, Ganges, Histerq; videntur
 Agrorum fuisse, quoties implentur ab imbri.
 Quumq; tua aspicio, quamvis ingentia, Nile
 Ostia, tam longè, septem reor esse canales.
 Sepe etiam video telis pugnare coruscis
 Agmina, purpureoq; rudentes sanguine campos:
 Et stolidos reges, bona dum fugitina sequuntur,
 Seq; putant non posse mori, diuersa mouere
 Prælia, & insontes populos opponere morti,
 Tradereq; inuitis spectacula tristia diuis.
 Inde etiam mutare locum freta, flumina, fontes,
 Aspicio: fieri valles ex montibus altis,
 Inq; altos montes imas consurgere valles,
 Temporis anfractu longo, & nemora alta secari
 Vomeribus, cultiq; prius succrescere sylvas,
 Oppida transferri huc illuc, & cunctis nouari.
 Fœlix, cui talem speculam contingit habere:
 Vnde Asiam mollem videat, Lybiensq; ferocem,
 Europamq; armis & fertilitate superbam:
 Inq; ipsi varias gentes, quos Carcinus vrit
 Aethyopas, primosq; Indos sub sole iacentes:
 Getulos, Nomadasq; agiles, Cylicisq; rapaces,
 Sauromatas, Parthosq; arcu pugnare peritos,
 Thuriferos Arabas, Thraces, validosq; Arimaspas,
 Hispanos, Italos, Gallos, rigidosq; Britannos:
 Totq; alios populos, quos supra quum redyt sol,
 Aut quum decessit radijs illuminat infra.
 Nuncne illuc velles conscendere posse, liceret

Hoc

Hoc si mortali cuiquam, nisi membra grauaarent
 Te tuas? sed nobis tantum conceditur istud
 Calicolis, quibus est concretum ex æthere puro,
 Non elementorum primorum pondere corpus:
 Vnde seras, donec tandem sit morte solutus
 Spiritus: interea valeas, iam separor abs te.
 Protinus his dictis, me respondere parantem
 Deferuit: nec non ventis velocior ipsis,
 Digrediens iterum cœlestia templa petiuit.

LIBER V.

L E O.

ON ego diuitias Arabum, rubri'ne
 lapillos
 Aequoris insignes cupio, nec quicquid
 Iberos

Amne Tagus rutilante reluit, popules'ne superbos
 Sceptrigera domitare manu: non sata dedere

Talia, nec doleo nobis non sata dedisse.

Nam bonus atque malus, nullo discrimine diues

Esse potest, auroq; potens, plerumque videmus

Expertes animi indignos diademate crines

Cingere, sarranoq; ample vestirier ostro.

Illa mihi vellem mundi concederet autor

Quæ nec habere valent prauis, neq; mentis egentes,

Quæ verum efficiunt hominē, diuisq; propinquum.

Iupiter omnipotens, abs te sapientia quare

g

Aut

Aut nulli, aut adeo paucis donatur? ubique
 Formosos reperire licet, robustus ubique
 Nasçitur, & diues: contrà rarissima tellus,
 Qui sapiat quenquam, tam vasto gignit in orbe.
 Num melius fortasse putas, & dignius, esse
 Stultorum regem ac dominum? nempe illa potestas
 Nobilior, sub qua positi sunt nobiliores.
 Dignius est certe, castris aut urbibus amplis,
 Quàm stabulis aut armentis, gregibus uæ præesse.
 Forsitan hoc facis, vt tibi sint mortalia ludo ¹⁰
 Facta, & habes hominē proscurra. nempe videtur
 Vita hominū nil esse aliud, quàm fabula quædam.
 Vtq; mouet nobis imitatrix simia risum:
 Sic nos cælicolis, quoties ceruice superba
 Ventosi gradimur, quoties titubante cerebro
 Diuitias nimium, nimium affectamus honores,
 Spiramusq; acres piperosis naribus auras,
 Grandia iactantes, & grandia multa mirantes.
 Qui mimus, quæ scena datur, quā septra tenentem,
 Atq; coronatum bubonem, asinumq; verendum ²⁰
 Aspiciunt alto in solio sublime sedentem,
 Sperrnentemq; alios omnes, sit cetera tanquam
 Turba hominū sine mente pecus: dominūq; volentē
 Dici & adorari, & pedibus sibi basia figi?
 Nec videt insanus quid sit, quàm frivulus, et quàm
 Turgenti bullæ similis, pappoq; volanti.
 Non ego sum talis, nec prorsus talia curo.
 At vos etherei cines, quibus esse beatis

Conting

Contingit solis, quibus est æterna voluptas:
 Humanas si forte preces attenditis, & si
 Non penitus miseros homines auertitis, oro
 Egregiam puramq; mihi concedite mentem,
 A falso verum discernere que sciat apte,
 Quæ bona cognoscat vera & contraria veris:
 Ne stultus fugienda sequar, fugiam' ne sequenda.
 Nam si mortali cuiquam licet esse beato,
 Arbitror hoc pacto fieri me posse beatum.
¹⁰ Sed fallor, necumq; omnes qui talia credunt.
 Nemo etenim sælix est, aut fuit, aut erit inquam:
 Non si possideat totum ditissimus orbem,
 Non si plus sapiat quàm quiuis natus in orbe.
 Sed dubitat fortasse aliquis, nisi pagina præsens
 Id firma ratione probet: quare aspicite libri
 Huius materiam, quicumque hoc discere queris,
 Qua melius poterunt te carmina nostra docebunt.
 Pandite Pierides vestro sacra ostia vati,
 Et satiate avidum scatebris Parnasidos vnde,
²⁰ Secretos reserate aditus, ostendite verum:
 Vos etenim nostis quicquid fuit, aut erit, aut est.
 Principio expediā, quis sælix atque beatus
 Debeat à nobis haud falso nomine dici:
 Post hoc progrediar, quò me deducet Apollo.
 Dico igitur, solus sælix est iure vocandus
 Is, quicumq; bonum summum iam possidet. at non
 Omnes hoc norunt verè, cum quilibet illud
 Quod sibi plus placeat, melius putet: hordea mulus,

g 2

Aut

Aut asinus, pluris quàm lauti obsonia rhombi,
 Quàm leporis clunes, quàm turdos estimat assos:
 Sic & anarus opes, sic ambitiosus honores,
 Sic Venerem mollis super omnia laudat & optat.
 Heu mihi quàm pauci possunt dignoscere verum!
 Quàm densa errorum caligine nostrā premuntur
 Iudicia: id propter, quod paucis integra mens est,
 Quisque ut habet mores, ita iudicat, atq; ita fatur.
 Sed bona sunt quaedam per se, quae tempore nullo
 Esse mala, & nullo quae tempore ledere possunt. 10
 Sunt etiam quaedam non per se, quae modo prosunt,
 Nonnunquam efficiunt: haec sunt bona corporis, atq;
 Externa. rursus enim causa est, ut sint bona, vel non.
 Ut si quis patriam nativo robore seruet,
 Esse bonum robur dicetur: sed noceat si
 Indignis, ciuesq; suos hoc robore perdat,
 Esse malum rursus robur censebitur ipsum.
 Sic de diuitiis, & honoribus, imperijsq;
 Et cunctis alijs dico, quin talia propter
 Sepe perit, quanquam utatur possessor honeste. 20
 Sic obfunt sua mella apibus, sic inguina fibro.
 Haec eadem fugiunt rapidi ceu fluminis vnda,
 Nec stant certa diu, dubioq; errore vagantur.
 Summa bona idcirco nō sunt: nec quisquis abundat
 Talibus, esse potest vere, diciue beatus.
 Imò etiam si quis plenè vult vera fateri,
 Non bona sunt, quaecunq; valent prodesse & obesse.
 Nam sic esse bonum poteris censere venenum,

Cum

Cum sepe ex ipso fiat medicina salubris:
 Et nil esse malum toto inuenietur in orbe,
 Cum res nulla adeo sit prava & noxia, quae non
 Possit prodesse interdum, atq; afferre salutem.
 Illa autē bona, quae sunt per se et semper habentem
 Faelicem efficiunt: sed quae sint talia, non est
 Omnibus explicitum. quare hic querenda sagaci
 Sedulitate mihi sunt, aspirante Minerva.
 Atqui aliquis dicet, non res haec ardua scitu est:
 10 Nam cum fortuna non sint & corporis, ergo
 Sunt animi bona, quae nos reddunt sola beatos.
 Dictum hoc est aliquid, sed nondum missa sagitta
 Perfecte potuit signum tetigisse petutum.
 Vnde prius quaedam communia dicere oportet,
 Quae monstrant iter, obscura ut funalia nocte.
 Omne quod est, opus est, aut est operatio quaedam,
 Aut operans: sed opus quandam finē esse fatemur,
 Principium est operis, medium est operatio: quod sit
 Horum nobilior, meliusue, requirere refert.
 20 Omne mouens moto, quantum sunt talia, semper
 Dignius est: patet hoc. mouet autem finis agentem.
 Nam quis agit, nisi finem animo conceperit ante?
 Ergo est nobilior: nec non operatio sine
 Viliore, hac eadem poterit ratione probari.
 Proinde bonū summū finē quendam esse putandū est.
 Optimus est autem non omnis finis: at ille
 Duntaxat, quisquis cunctōrū est vltimus, ad quem
 Omnes procedunt alij recto ordine fines,

g 3 Omnia

Omnia ceu currunt in vastum flumina pontum.
 Quippe ad perfectum imperfectum tendere par est,
 Et fieri propter melius quod deterius sit:
 Non aliter bonus ac rectus seruabitur ordo.
 Ergo id quod rerum cunctarum est ultimum finis,
 Eximium esse bonum, & summum primumque: necesse est.
 Præterea rerum quas ingens continet orbis,
 Absque anima quadam sunt, & uiuentia quadam.
 Ast ea quæ uiuunt, alijs sunt nobiliora.
 Viuere proinde opus est, quæd laus prima bonorum est. 10
 Illorum quoque quæ uiuunt, quædam ratione
 Prorsus egent, ipsæque: uti sermone negatum est.
 Ast alijs sermone uti ac ratione tributum est,
 Nobiliora ideo sunt hæc, sunt & meliora.
 Ergo bonum summum perfecto more loquetur,
 Perfectæ rationis erit. compluribus autem
 Ex his quæ possunt uti ratione, loquique;
 Plena voluptatis vita est, sed plena laboris
 Est alijs etiam compluribus. at meliora
 Sunt, quæcumque; hilari vita dulciq; fruuntur. 20
 Ergo boni summi letissima vita putanda est.
 Illorum uero quæ uiuunt dulciter, annos
 Post paucos pereunt quædam, sed longa quibusdam
 Fila trahunt parce. quibus est diuturnior ætas,
 Pluris erunt. quare longissima secula uiuit
 Illud, quodcumque; est cunctorum summa bonorum.
 Hoc autem vocitare Deum, vocitare Tonantem,
 Atque; Iouem, mortale genus solet. ille tremendo

Cum

Cum strepitu vibrat, fractis de nubibus ignem:
 Ille ciet nigros imbres, & fortia mittit
 Flamina, quæ vastis cum fluctibus Amphitritæ,
 Funditus euersam clamosa ad littora pellant,
 Ac terram quantiant imis inclusa cauernis,
 Unde arces quandoque ruunt, atque oppida tota.
 Sed fortasse aliquis dubitat, si Iuppiter iste,
 (Quæ summum esse bonum iam dixi) est finis: eundem
 Quoddam opus esse patet, ueluti diuisimus ante:
 10 Nec non principium, mediumque; habuisse fatendum est.
 Id uero nemo sapiens existimat: imo
 Semper erit, semperque; fuit, nec terminus illi
 Esse potest: hic cuncta facit, nec factus ab ullo est:
 Nil fuit ante ipsum, post ipsum prorsus erit nil.
 At nos huic dubio sic respondemus: agentem
 Primum, cunctarum rerum, totius & orbis,
 Dicimus esse Deum: finemque; putamus eundem
 Cunctarum pariter rerum, totius & orbis:
 Non tamen ideo esse opus ipsum credere fas est.
 20 Quandoquidem non est opus omnis finis, agensque;
 Non hoc precipue querit: sed cogitat ultra
 Quiddam aliud melius. ueluti qui fabricat arcam,
 Non hanc precipue ut faciat fabricando laborat:
 Ast ut eam uendat, vel quicquam seruet in ipsa,
 Quanto est posterior, tanto est præstantior omnis
 Finis, & ad melius quæ sunt peiora feruntur.
 Sic Deus est finis postremus & ultimus, in quem
 Omnia contendunt, propter quem mundus, & omnis

3 4

Res

Res mundi est: siquidem propter se ipse omnia fecit,
Non propter nos, ut soliti sunt dicere quidam
Clamando in templis doctores stultitiarum,
Et deceptores vulgi, errorumq; magistri
Insanos homines ex stultis efficientes.

Nam quæ nobilitas, aut quæ sapientia nostra est,
Quæ nostra est probitas, propter quâ cedere mūdū
Debuerit tantus princeps? nos indiq; pleni
Criminibus, stultiq; sumus: nix unus in orbe est,
Quem uel auaritiæ pestis, uel sæda libido

Non premat, aut quem nō ventosa superbia vexet,
Quem non precipitē trahat ira, aut ceca voluptas.

Ergo quibus meritis nostris motum esse putamus
Tam magnum artificē, ut pro nobis cuncta crearet,
Frugiferas terras, fluidum mare, stelliferumq;
Aethera? sed forsā dices, non ipse benignus

Diligit immeritos: stultū est hoc credere. nam quis
Diligit immeritos, nisi demens? præterea, quæ
Sunt tam dissimilis naturæ, quomodo possunt
Sese diligere? est etenim Deus omnia uincens

Secula, cui nullus finis, nulla exeat origo,
Cunctarum tamen est rerum finisq; & origo,
Optimus, omnipotens, immensus: quo melius nil,
Et quo nil maius, nil excellentius usquam

Esse potest: qui re nulla indiget, & tamen ipso
Omnia egent: qui cuncta videt, nec cernitur ulli:
Omne bonum in sese retinens, expersq; malorum.

Contrā nos miseri sædo de semine nati
Ad plancū & lacrymas, ad mille pericula, semper

Aut his aut illis morbis affligimur, æuū
Degentes breue & incertum, plenumq; laboris:
Hæc quibus errorum teuebris versamur, & omnes
Quam sumus exiguae mentis, quam sæpe malignis
Casibus impliciti, nunc hæc nunc illa dolemus,
Innumerus tantum vitij & fraude potentes.

Qui postquam passi fuimus mala plurima, tādē
Angustam & miseram & secleratā linquere vitā
Cogimur, & putri deponere membra sepulcro,

10 Mox carne absumpta fieri sine nomine pulvis.

Ergo inter nos atq; Deum distantia maior,
Quam si collatus fuerit pullex elephanto.

Quis tam distantes nodus coniunget amoris?

Nunquid amore potest elephas cum pulice iungi?

Nempe inter similes amor & concordia, contrā

Inter dissimiles odium & discordia regnant,

Vel saltem nec magna fides, nec gratia magna est.

Hinc aliqui, quos esse iubet lex nostra prophanos,

Hæreticosq; vocant collegia tecta cucullis,

20 Nos esse insanos aiunt, crassiq; cerebri,

Speramus quoniam cælum & consortia diuū,

Aeternumq; æuū sælici ducere cursu,

Innumerasq; alias nugas, quas stultus hebesq;

Promittit nobis animus, & garrula lingua:

Quæ facit ut cedant animalia cetera nobis.

Nam si sermo homini non esset munere diuū

Concessus, gemineq; manus, quibus omnia sunt,

Nullum animal foret in terris miserum magis, atq;

g 5 Infelix,

Infelix, homine his nostra est natura duobus
 Nobilior, meliorq; hinc tota superbia nostra est,
 Hinc artes veniunt, nam praesens voce monetur,
 Quid faciat caveat, res absenti scripta loquuntur.
 Pandere si possent animalia cetera fando,
 Ut nos, arcano clausos in pectore motus,
 Mutuaq; inter se dictare & reddere verba,
 Ac varios aptis digitis conscribere libros:
 Interdum nobis sapientior esset asellus,
 Plusq; aliae interdum pecudes rationis haberent,
 Progeniemq; suam auderent praepone re cunctis:
 Diceret & nobis asinus, se nobiliorem
 Lingua manusq; igitur faciunt succumbere nobis
 Omnia, non ratio: haec aiunt illi, insuper addunt,
 Si truncis manibus, mutusq; parentibus orti,
 In sylvis homines degant, agrisq; remotis,
 Sintq; ipsi pariter manibus linguaq; carentes,
 Ut pecudes aliae: humanum quid quæso valebit
 Ingenium? quæ nam ratio apparebit in illis?
 Nonne aliae ut pecudes inculto corpore vivunt?
 Quid sapient melius quam cetera turba ferarum?
 Spiritus in cunctis animalibus vnus & idem est:
 Dissimilis tamen ac varius proinde esse videtur,
 Corpora quod non sunt cunctis animalibus æqua,
 Et varijs membris varia est concessa facultas.
 Sic plures fabri licet inueniantur eadem
 Prorsus in arte pares, atq; æquo examine docti,
 Si ferramentis careat pars altera, multum

Dissimiles,

Dissimiles, multum inter se differre videntur.
 Nil etenim poterunt agere hi, quibus omnia desunt,
 Quæ faciunt ad opus. nec secum saxa ferasq;
 Oeagrius rates ducet, si barbiter absit:
 Nec Paris armatus Pelide cedit incerti.
 Talibus ergo illi nos turpiter argumentis
 Sollicitant, verum hæc aliàs fortasse requiram,
 Quum de anima humana fuerit quædoq; loquendus.
 Quippe hanc diuinam, immortalemq; esse docebo:
 Quæ duo de brutis non est concedere tutum.
 Nunc ad iter primum redeo: Deus ipse supremum est,
 Eximiumq; bonum proprie, verumq; vocandus:
 Quem qui habet, is debet felix dici atq; beatus.
 Sed quis habere potest ipsum? nam quicquid habetur
 Vilius est illo quod habet, possessaq; res est
 Possessore suo semper minor. ocyus omnem
 Oceanum parua poteris concludere concha,
 (O mortale lutum, ventisq; obiecta lucerna)
 Quam tantum Dominum pacto completter nullo.
 Omnia solus habet Deus ipse, & solus habet se:
 Ipse igitur solus felix, solusq; beatus.
 Quoddam aliud tamē est summū bonū, & illud ha-
 Omne potest animal, sed nō est omnibus vnū: (bere
 Nam diuersa ipsis multum natura tributa est.
 Conuenit hoc illis, alijs aliud magis, ergo
 Esse potest felix genus vnumquodq; animantum,
 Si non simpliciter, perfecteq; ut Deus ipse:
 Ast aliquo saltem pacto, paucisq; diebus,

Dum

Dum possit quod conveniat sibi maximè, habere
Semper, & aduersi nihil unquam perpetiatur.
Sex misis alijs, de homine est nunc dicere tempus:
Qui tunc est felix, quum possidet omnia quæ sunt
Naturæ ipsius bona conuenientia, quumq;
Nil damni tota in vita, nil sentit acerbi.
Hoc etenim esse bonum summum, concedere fas est,
Quod bona cuncta in se completitur, & mala pellit
Omnia, cui nil triste datur, nil dulce negatur.
Nam virtus sola, aut felicem sola voluptas, 10
Non facit: vt quidam scribunt de gente Pelasga.
Quando quidè bona multa simul meliora putantur,
Quam pauca, vt grano frumenti magnus aceruus.
Non vnum, licet eximium, primumq; beatos
Reddit: at omne bonū simul, omni ex parte rotundū.
Sic etiam solus princeps non efficit vrbem,
Sic etiam non est ex solo pollice dextra.
Cum nobis igitur duo sint, corpusq; animusq;
Qui verè est felix, parte est perfectus vtraq;
Est agilis, pulcher, robustus, sanus, & idem 20
Est sapiens, fortis, prudens, doctusq; bonusq;
Perfectosq; tenet sensus, perfectaq; mentis
Munera, pauperiem nescit, casusq; malignos:
Etsi non implet longæue tempora vite,
Non est direndus felix, licet omnia sint huic
Commoda. nanq; bonū paruo quod tempore durat,
Est propè nil, veluti quidam dixerè priores:
Ver non vna dies, non vna reducit hirundo.

At post

At postquam vite iam meta nouissima venit,
Mors huic contingit facilis, minimèq; dolore
Soluitur, & stygias letus descendit ad vndas,
Nec viuendo illi aut moriendo gloria desit.
Sed nūquid cuncta hæc habet ex mortalibus vllus?
Credo equidem nullum talem reperirier vsquam,
Aut perquam rarum, cui nil optabile desit,
Cui nil triste unquam toto contingat in æuo,
Qui felix viuat, felici morte recedat.
10 Hic phœnix ille est, quem fingere Græculus audet,
Græculus insani capitis, qui posse putauit
Ex vno speciem fieri, putremq; sauiam
Gignere auem, cuiquam non vilo tempore visam.
Sed modo mira canat, nil curat dicere verum
Gens hæc, & tota est monst'ris ac dedita nugis:
Qua duce nostri etiam delirauere Latini.
Est igitur felix, vt phœnix rarus: at omnes
Heu sumus haud dubiè miseri, tamè hic magis illo.
Quandoequidè non est cunctis status vnus, & æqua
20 Conditio, quicunq; tenet bona plura, minusq;
Aduersi patitur, felix censetur, at ille
Plurima quem versant incommoda, cui bona pauca
Contingunt, miseri nomen sibi vendicat apte.
Quare cum nemo sit felix: dicere oportet,
Quomodo possimus saltem miseri minus esse
In terris, quæ sit viuendi forma modusq;
Nobilior meliorq; & vite blandior vsus:
Si non felices, saltem minus infelices

Quo

Quo fieri pacto liceat nobis. igitur quod
 Ferme omnes credunt, verum non arbitror esse:
 Pontifices summos, & mundi sceptrā tenentes,
 Vivere quam reliqui mortales dulcius enim.
 Namq; in diuitijs, veluti in cunctis quoq; rebus,
 Extremum quodcumq; malū est, mediumq; salubre,
 Omne vocet nimis, ppter quod quisquis habet plus
 Quam satis est, nō est melior quā quisquis eget plus
 Quam satis est, paribusq; malis vexatur uterq;
 Vt pinguis crassusq; nimis, qui sesquipedali
 Ventre tumet, non est leuior, citius re mouetur,
 Quam cui sicca cutis miseris tantum ossibus heret.
 Huic desunt macie atq; exhausto corpore vires,
 Ille autem nimio fit carnis pondere tardus.
 Utq; ingens pelagus surgit maioribus undis,
 Excelsosq; equat montes dum tartara Ditis
 Ima aperit fluctus inter, tamen atra silenti
 Gurgite sedit hyems, taciteq; profundius equor
 Sed magis à dira ventorum peste mouetur:
 Contra cum strepitu magno, multoq; fragore
 Paruos areoso versatur littore Nereus:
 Sic qui summa tenent rerum fastigia reges,
 Sollicitudinibus maioribus atq; tumultu
 Iactantur grauiore quidem: sed vulnera vulgo
 Tanta latent, taciteq; gemunt, celantq; dolorem,
 Adde aliud quoq; quod cruciat comes iprobis ipsos
 Assidue, metus atq; timor: suspectaq; eisdem
 Omnia sunt hinc insidias, hinc dira venena

Concipiunt, soli nec possunt ire, nec audent,
 Nec sine fas illis pręstātore comesse.
 O bona libertas, pretio pretiosior omni:
 O summum primumq; decus, qua profusus adeptus
 Nil gratum, nil dulce viris, & viuere mors est.
 Ast pauper nocte atq; die securus ubiq;
 Et quō fert animus graditur, siue ire per urbem,
 Et varios lustrare locos, & cernere ludos,
 Aut monumenta cupit: siue extra mœnia manuit,
 Per cultos hortos, per florida prata vagari:
 Aut desiderio ruris torquetur amœni,
 Nil prohibet, solus vadit, non indiget villo
 Seruorum strepitu, & comitantum nube clientum:
 Et quoties stimulis agitur fumis & sitis, ore
 Haud dubio, tutusq; dapes ac pocula sumit.
 Vultus exiguusq; cibus vrescunt in altis
 Libere aues melius syluis: & dulcius escam
 Quęsitam in campis, multoq; labore paratam
 Accipiunt: quā si cauea teneantur eburnea,
 Aut in gemmato atq; aurato carcere clausę
 Pinguescant epulis regalibus, rberibusq;
 Sępe igitur miser atq; infelix est etiam rex.
 Nec quenquam, mihi crede, facit diadema beatum.
 Sed stulti exterius dulce admirantur: at illud
 Quod latet interius, non contemplantur, amari.
 Illum autem vitam meliori ducere cursu
 Arbitror, est cuiusq; magis fortuna modesta,
 Cui non est census nimius, nec sordidus: & cui

Non cōducta domus, sed honesta habitat: agerq; est,
 Quantus sufficiat domino bene cultus abunde,
 Qui det hero segetes & vinum sufficienter,
 Fertili, atq; alias fruges producat inemptis,
 Fœneratō quantum tellus bene culta. colonus
 Sedulus ac prudens, non multis rebus egebit.
 Plurima seu scrobibus longo ordine figitur arbos,
 Diuersi generis, minimo quæ maxima sumptu
 Emolumenta ferat: varium seu sortē legumen
 Mandatum sulcis, cumulo maiore refertur:
 Seu magis hortorum delectat cura, laborq;
 Ex quorum redditu conuiuia lauta parantur,
 Nec regum mensis cedentia luxuriosis:
 Ni seruire gulæ quis mauult, quàm rationi.
 Ergo est optandus potius census mediocris,
 Quem vel fors tribuat, vel testamenta, vel vxor,
 Aut artis labor assidue: aut industria mentis
 Sollicite, mercando aliquid quod tempore possit
 Vendi alio, aut alibi pluris: vel multiplicando
 Per sobolem pecus, & gregibus stabula atq; armētis 20.
 Implendo, aut Paphis sublimia testu columbis,
 Melliferis v'e apibus præspia multa parando,
 Aut statuendo oleis nigris brumale trapetum,
 Aut etiam Cereri saxa opportuna terende.
 His alijsq; modis multis, solertia lucrum
 Illis ostendit, qui non torpore vœternō
 Sunt soliti, quos dulce malum, blandumq; venenum
 Desidia, atq; animi languor non reddit inertes,

Præ

Præcipue tamen hoc fortune munus opusq; est.
 Hec etenim quos vult facile euehit, ac locupletat,
 Hec domina est rerum, & donatrix diuitiarum.
 Insuper optandum, nulli seruire docet nil
 Libertate magis generosum pectus. at ille
 Natura est seruus, natura ignobilis, imō
 Infelix prorsus, prorsus miser, alterius qui
 Esse potest, vltroq; aliena facessere iussa:
 Et quicunq; aliqua lucri spe ductus, iniquum
 10 Fert placida cervice iugum. non iugera tanti
 Plurima sunt, non omne aurum, nō quicquid arenis
 Indus erythreis cupidus legit: vt patienter
 Vel stomacho alterius comedas, capias v'e quietem
 Ad somnum alterius, dominoq; iubente feraris.
 Nunc huc, nunc illuc, veluti pila missus ab illo;
 Interdumq; hominis te longē deterioris,
 Indocti, insani, vino st, luxuriosi,
 Imperio parere velis, turpissima res est
 Nimirum, possis cum liber viuere paruo,
 20 Querere seruitio maioris premia census:
 Ac libertatem, sine qua laudabile nil est,
 Vendere, & imperium domini tolerare superbi.
 Degeneres animi, procerum quid queritis aulæ:
 Dedecus vt vobis, illis tributis honorem?
 V'e vobis, qui ceu pecudes pastoris egetis,
 Tam viles, vt non valeatis viuere per vos.
 Qui seruus quocunq; modo est, nulla esse beatus
 Parte potest. asini est, clitellam ferre libenter.

h

Ingen

Ingenius igitur quicumq; parentibus ortus,
 Nobilibus re magis, quantum sibi sufficit apte,
 Possidet, iniuste queritur de numine diuini.
 Sed forsitan multi dubitant, an cœlibe vita
 Coniugium melius: namq; vxor saepe superba est,
 Litigiosa, ferax, demens, & adultera sepe.
 Adde quod & grauis est natorum sollicitudo:
 Nunc morbo ancipiti languent, nunc lumina vite
 Intempestino sublato funere linquunt.
 Filia iam grandis poscit cum dote maritum: 10
 Vel mœcha est, maculatq; domum: vel filius est fur,
 Scortator, vacui capitis, rixosus & effrons.
 Ille etiam penitus liber non esse videtur
 Cuicumq; est vxor: mores mutare necesse est,
 Et iuuenilem animum compefcere, linquere lites.
 Stare domi, non ire procul longinqua videre
 Oppida, nec tota per rivos nocte vagari,
 Has illas pulsando fores, & scorta petendo.
 Ast opus est grauius tunc viuere, sollicitaq;
 Rem curare, minor ne fiat, sed magis crescat, 20
 Ne premat extremam paupertas dura senectam.
 Hæc quamuis ita sint, melius tamen arbitror esse,
 Querere legitimas tædas, sanctosq; hymeneos,
 Naturamq; sequi, quæ nobis prouida monstrat
 Exemplo volucrum, pecudum, pariterq; ferarum.
 Quod mas ad prolem iungi cum sæmina habendâ
 Atq; manere simul debet, sobolemq; creatam
 Emutrire simul in isto placidoq; labore,

Ne

Ne genus intereat, sed cuncta in secula dures.
 Quandoquidem ad Venerem cōpellimur exercendâ
 Non modo nos, verû omne animal, terræq; marisq;
 Naturæ imperio: facies peiora necesse est,
 Si non sæminei sorberis ab ore barathri.
 Prætereâ tandem sterilis morieris, & heres
 Parta labore tuo & sudore alienus habebit:
 Cumq; senex fueris, aut morbo oppressus iniquo,
 Quis tibi succurret? vel quis tua damna leuabit?
 10 Nunquid cognatus, vel frater? nunquid amicus?
 Hi te sandapila mallent efferre repostum,
 Resq; tuas auidi expectant sibi morte reserri:
 Te captant riuum, vt possim spoliare sepulchrum:
 Nummos quisq; tuos, non te reueretur, amatq;
 O scelus, ô rabies, & habendi infanda cupido,
 O miseranda lues, totum diffusa per orbem.
 Vile nunc omnes strepta virtute sequuntur.
 Quis iustum curat? quis non contemnit honestum?
 Sit modo spes lucri: dominatur legibus aurum,
 20 Auri maiores vires quàm sanguinis, auro
 Venalis pudor atq; fides, cultusq; deorum est.
 Ast vxor patrem ac matrem, propriosq; penales
 Deserit, vt maneat tecum noctesq; diesq;
 Et pariat sæcunda tuo de semine prolem,
 Constituatq; nouam tecum gentemq; domumq;
 Sitq; tibi auxilio, & simul obsequiosa laboret:
 Ambobus commune bonum est, commune periculum:
 Alterutri quicquid damno est, vtriq; nocebit:
 h 2 Alterutri

Alterutri quicquid lucro est, utriq; placebit.
 Si te debilitat morbus, vel grandior ætas,
 Fatur, & hortatur, solatur, & auxiliatur,
 Subuenit, assistit, vigilat, vigilando ministrat:
 Hoc etiam faciunt nati, charumq; parentem
 Qua possunt ratione foveant. communis enim sunt
 Amborum commissa caro, communis imago.
 Quumq; dies venit, postquam tibi nulla dies est,
 Non totus moreris, vivusq; videris in illis.
 Sed malunt quidam incertos de pellice natos
 Sumere, proptereaq; vxorem ducere nolunt:
 Hos ego non laudo, nec sane iudico mentis.
 Nanq; vxor te dote iuuat, nil dat tibi pellex:
 Vxoris sunt affines, sunt pellicis hostes:
 Illam tutus habes & honeste, hanc turpiter at
 Sollicite: fida est illa, hæc infida timensq;
 Disidium, rapit occulte, sibi congregat, vnde
 Si fuerit dimissa, queat post viuere, demum
 Si tibi sit pellex, tibi erit non tuta supellex.
 Quid quod legitimos, certosq; ex coniuge natos:
 Infames, dubiosq; nothos de pellice gignit?
 Ergo vxor ducenda: prius tamen aspice quæ sit.
 Præcipuè matris mores aduerte, patrisq;
 Nam similes fiunt nati plerumq; parentum:
 Qualis quæq; arbor, tales solet edere fructus.
 Consule vicinas clam, vel tibi si qua fidelis
 Est mulier, mitte vt videat, sed dissimulanter,
 An sit formosa, an vitiatum corpore & ægro,

10

20

A23

An sit iners, nec nere sciat, nec texere telam,
 Nec suere, hæc etenim mulier, quæcumq; pudica,
 Exercet, ne ignaua domi, neu languida cesset.
 Otium enim fomes vitiorum est, otia mentem
 Ad mala multa trahunt, otii comes ipsa libido est,
 Otia felices enertunt funditus vrbes
 Quod nisi lanarum studio Lucretia quondam,
 Dedita, si tela non Penelopea fuisset,
 Sed pigre medijs sedissent adibus ambe:
 10 Huic de mille procis placuisset forsitan vnus,
 Illi non tantum laudis mors casta dedisset.
 At melius si fortè potes, tute ista videbis.
 Nanq; alijs non certa fides: ferme omnibus est mos,
 Fallere: mentiri, potius quàm dicere verum,
 Cuiq; placet: raros poteris reperire fideles.
 Si non vis falli, si vis tibi crescere cuncta
 In melius, studeas res ipse agnoscere presens,
 Et curare tuas, tuaq; impiger omnia cerne.
 Ergo iterum atq; iterum videas (si forte licebit)
 20 Quæ sit, quam tibi vis vincolo sociare iugali,
 Ne frustra doleas, ne facti pœniteat te.
 Si tamen (vt fieri contingit) coniuge praua
 Mater, deceptus fato, & Iunone sinistra:
 Hanc blandè prius admoneas, placidisq; frequenter
 Castiges verbis, interdum munere placâ
 Iratam, illecebris domo: nunc brachia collo
 Inijce, nunc etiam inuitæ blanda oscula fige,
 Quoq; potes conare modo sedare furorem,

h 3

Dulciter

Dulciter: hoc si non prodest, tunc vtere amaro.
 Succens, inclama, & vultu conuitia toruo
 Adde, miniq; simul terre. quod si minus ista
 Sufficiunt, nec verba times: tu verbera misce,
 Tergaq; tunc duro resonant pulsata bacillo.
 Si tibi suspecta est vxor, dubiq; pudoris,
 Non habeas pulchros famulos, pulchros'ue sodales,
 Cum quibus illa domi versetur. decipieris,
 Si quenquam fidum credes. est nemo fidelis,
 In Vepere: illa dolis incautos fallere gaudet.
 Fraude paratur amor, Veneri gratissima fraus est.
 Sed tua precipue non intret limina quisquam
 Frater, vel monachus, vel quauis lege sacerdos:
 Hos fuge. pestis enim nulla hac immanior. hi sunt
 Fex hominum, fons stultitiæ, sentina malorum,
 Agnorum sub pelle lupi, mercede colentes
 Non pietate Deum, falsa sub imagine recli
 Decipiunt stolidos, ac religionis in umbra
 Mille actus vitios, & mille piacula conduunt:
 Raptores, mæchi, puerorum corruptores,
 Luxurie atq; gula famuli: cælestia vendunt.
 Hæc quas non nugas, quæ non miracula fingunt,
 Vt vulgus fallant, optataq; premia carpant?
 Inde superstitio, & ludibria plurima manant:
 Quæ di, si sapiunt, rident, renuntq; videre.
 Non pretio, sed amore, Deum vir iustus adorat.
 Deme autem lucrum, superos & sacra negabunt.
 Ergo sibi, non cælicis hæc turba ministrat.

Vtilitas

Vtilitas facit esse deos: qua nempe remota,
 Templâ ruent, nec erunt aræ, nec Iuppiter ullus.
 Hos impostores igitur, vulpesq; dolosos,
 Pelle procul: quantumq; licet, tua ianua vitet.
 Agge procul, ne te prohibas simulata, maritima
 Caprarum efficiat. nec sit tibi compater ullus
 Contingit, nimium confidas: nanq; sub isto
 Nomine, peccandi proclinior est via multis.
 Hoc etiam serua, ne sapius egrediatur
 10 Sola domum, neu testâ adeat vicina: frequenter
 Vicini latitare domo consuevit adulter.
 Illi da comites castas, vitæq; probate:
 Infames vetulas, & lenas cautus auarus
 Secum stare veta, longeq; arcebis ab illa.
 Nec tu aliam Venerem atq; aliena cubilia queras,
 Nec te concubitus delectet pellicis: est nil
 Quo doleat magis, ac vehementius excrucietur:
 Quod magis vlisci cupiat, quàm fœdera lecti
 Instabili temerata fide. tunc ardet, & odit,
 20 Fallere tunc vellet simili ratione maritum:
 Siq; potest fallit. bilis tunc maxima seruet,
 Tunc furit, vt Thias nimio simulata Lyco.
 Crede mihi, rara est quæ non sit adultera, quando
 Legitimo fraudata thoro sua gaudia perdit:
 Saltem animo, si non concessum est corpore, peccat.
 Labitur in vitium vitio irritata voluntas.
 Si deprenta tamen fuerit, tunc legibus vti
 Ne pudeat, legum tibi sit reuerentia semper

b 4

Præ

Precipua: est etenim nostra lex regula vita.
 Ne temere iratus maiorem crimine pœnam
 Infigas, ledasq; Deum, vulgiq; sequaris
 Ingenium & mores: qui non ratione mouetur,
 Sed veluti pecudes furios atq; impete fertur.
 Nec ducta vxore idcirco non liber habebis,
 Quod tibi non licet esse malo, neq; nocte vagari,
 Nec multis alijs rationibus insanire,
 Non hæc libertas, sed prava licentia dici
 Debet. qui sic est liber, seruire videtur.
 Talis libertas non est cupienda, frequenter
 In mala præcipite quàm plurima mittit habentem.
 Est melius, non posse malum committere, quàm si
 Vndiq; peccandi pateat via. quot perierunt
 Ob talem libertatem? quot sæpe fuerunt
 Incolumes, quoniam frenos habuere tenaces?
 Si verò nati morbo vexantur ab illo,
 Quid facias? cur te crucies? succurre medelis.
 Quæ si nil presunt, & mors tibi surripit illos,
 Aeque animo sufferre velis. non solus in isto
 Gurgite iactaris, comitum tibi maxima turba est.
 Quæ mala cum multis patimur, leuiora videntur.
 Nasimur hac omnes lege, vt moriamur: ab ortu
 Exitus ipse fluit. cunctis mensura dierum
 Certa datur, stygias citius vel serius vndas
 Quisq; petet. quâquàm mors vltima meta malorū est,
 Nec forti metuenda viro. quid munere vite
 Desunctos, tantis opus est deslere querelis?

Est ne

Est ne adeo miserum, moriendo relinquere mundi
 Stultitiam, & sese innumeris auferre periculis:
 Proq; tot erumnis, tranquillam acquirere pacem?
 Aut mors est æterna quies, aut iauua vitæ.
 Esto enim doleas quantum vis, tempore tandem
 Cessabūt lacryma & gemitus. quemcunq; dolorem
 Finit longa dies, dissoluunt tempora curas.
 Si tibi lascini, aut alia ratione pudendi
 Contingunt nati, tu tu culpandus, & huius
 Causa mali es, demens pater, & quatiēde flagellis,
 Qui pueros neglexisti, nec moribus, ætas
 Dum mollis poterat flecti, facilq; labore
 Institui, nondum vitiorum astricta catenis,
 Curasti imbueri, & virtutibus exornare:
 Neglectis animis, aluisti corpora tantum,
 Vt pecudes faciunt. hinc est vrtica, filixq;
 Et caprificus iners, quibus vrbis nūc omnis abundat.
 Quisq; illos mores, quos primis hausit ab annis,
 Cum senit retinere solet: peccabit adultus,
 Si puer hoc fecit. tenera est dum virga recensq;
 Flectitur huc illuc, vt vis: quæ post vbi creuit
 Iam robusta arbos, flectenti cedere nescit:
 Et quem parua locum tenuit, non deserit vltra,
 Sic puer ad vite partem est quamcunq; paratus,
 Dum tener est animus: qui postquam duruit æuo,
 Quam prius ire viam assuevit, mutare recusat.
 Nimirum quicquid primis inoleuit ab annis,
 Non facile aufertur: naturam parturit vsus,
 b s Ipsaq;

Ipsaq; non multo est natura potentior vsu.
 Optandum tamen, vt tribuant bona semina diuis
 Inclusis vtero, nam qualis quilibet illic
 Concipitur, talis viuendo est: qui malus inde
 Exierit, raro poterit iustusq; bonusq;
 Esse, licet doceat sanctos academia mores,
 Et licet hinc atq; hinc habeantur mille magistri.
 Naturam frenare potes, sed vincere nunquam.
 Cultura est etenim natura potentior omni.
 Nonnihil ipsa tamen longo mollior ab vsu: 10
 Sic cultus assiduo steriles compestimus agros,
 Sicq; feri dicunt homini parere leones.
 Omnis ab assiduo nimirum ars nascitur vsu.
 Ergo dum mollis, dumq; est tractabilis etas,
 Instrue filiolos virtutibus, & doce honestas
 Maturare vias, nec eos permitte vagari
 Huc illuc, quocunq; volunt, res perniciosa est.
 Libertas pueris: tu si sapias, admoue frenos,
 Et cohibe. namq; in vitium mortalia quæq;
 Nature instinctu, nisi sint adiuta labore, 20
 Sponte ruunt: nil perfectum natura sine arte
 Ferre solet. quoniam non vult Deus ipse veterano
 Nos torpere graui, sed curis atq; labore
 Excitat, & segnes tanquam calcaribus vrget.
 Est locus aetherei prærupto in vertice montis,
 Delitijs plenus, quo non felicior alter
 Creditur esse vsquam, cui cadunt thessala Tempe
 Elysijq; lares, & fortunata vireta:

Hic

Hic habitat vicina polo, conterminaq; astris,
 Innumerisq; bonis fruitor sanctissima virtus:
 Sed salebrosa via est, angusta atq; ardua, densis
 Sentibus hinc atq; hinc horrens, quò tendere viles
 Ignauisq; animi & terrena sece grauati
 Haud possunt sursumq; vehit mens ignea paucos,
 Quos Deus ad cæli sedes elegit habendas.
 Difficiles aditus virtus habet: at uitiorum
 Prona via est, illuc vltro descendimus omnes.

10 Quocirca quicunq; bonam, nullaq; pigendam
 Parte cupit prolem, multum instituendo laboret.
 Non etenim fieri egregium ac memorabile quicquid
 Absq; labore potest. vis est immensa laboris
 Assidui, longusq; labor dura omnia vincit.
 Curandum in primis, vobis dico patribus, ne
 Filioli vestri cum prauis conuersentur.
 Conseruando potest quosq; inducere mores.
 Corrumunt etiam sanctos commertia praua.
 Vitent precipue iuuenes, nam prona iuuentus
 20 In quodcunq; malū est: semperq; obscæna loquuntur
 Inter se iuuenes, & semper turpia versant.
 Luxurie tota est hæc etas dedita: quare
 Ne iuuenum celebrent cæteris, omnino caueto,
 Tu, cuiusq; bonam mens est educere prolem.
 Corripe nunc verbis duris, nunc vtere virga,
 Si sit opus, monstraq; viam, qua incedere oportet.
 Nec faueas illis, patriumq; iratus amorem
 Dissimula semper, nil perniciosius est quam

Blas

Blandiri pueris: animos ad crimina sumunt.
 Tunc nil non audent, quum tu quaecumq; loquuntur
 Vera putas, asinusq; bipes oracula credis,
 Ac nimis indulges, uesano captus amore.
 Damnosus fauor est pueris soloq; timore,
 Non ratione scelus fugiunt: peccantq; libenter
 Ac prompte, si non duris cohibentur habenis.
 Ut saepe in vitium nullo impellente labascunt:
 Sic raro à vitij nullo reuocante recedunt.
 Quales quisq; sibi natos eduxit, habebit. 10
 Ultra hæc nitendum, ut viuamus corpore sano:
 Quippe valetudo est censu præstantior omni,
 Robustus fossor rege est felicior egro.
 Scire igitur causas debes prius, unde fluant tot
 Agmina morborum, humanum vexantia corpus.
 Perceptis etenim causis, vitare malignos
 Effectus poteris melius: causisq; remotis
 Effectus pereunt, quicumq; sequuntur ab illis,
 Ergo morborum quorundam causa & origo
 Natura est, quoties sub iniquo sidere quisquam 20
 Nasctitur, atq; in se cæli tormenta recipit:
 Vel quum corrupto de semine gignitur, ipsi
 Sunt causa egrorum natorum saepe parentes,
 Quum male dispositi coeunt, nec sanguine puro.
 Sunt alie plures cause, requiesq; laborq;
 Et calor & frigus, somnus, cibis, ac Venus: horum
 Singula debilitant vires, atq; artubus obijungunt,
 Utinam his quoties nimium, nimium re careamus.

Vtrumq;

Vtrumq; extremum damno est, res mediocri
 Non nocet: imò etiam prodest, vitamq; tuetur.
 Immodici affectus animi quoq; gignere morbos
 Conseruant, nimiusq; timor, mærorq; dolorq;
 Lætitia interdum nimia officit, interimitq;
 Si sit habenda fides scripturis historicorum.
 Noxius est aer, est noxius humor aquai,
 Corporibus: quando vitium contraxit uterq;
 Hinc pestes subeunt, hinc viscera discruciantur,
 10 Communisq; lues dat plurima corpora morti.
 Assert nonnullos etiam contagio morbos,
 Et rixæ, & casus, & mille pericula vite.
 Hos igitur fontes, hæc fundamenta malorum
 Si sanus vis esse, omni ratione caueto.
 Si tamen egrotas, quoniam egrotare necesse est
 Nonnunquam, quid ages? nõ tu medicamina differ,
 Sed cito curâ adhibe, tenuis dum morbus adhuc non
 Assumpsit vires, nec inest penetrabilis hostis.
 Ignis ab exigua nascens extinguitur vnda:
 20 Sed postquam creuit, volitantq; ad sidera flammæ,
 Vix putei, fontes, flumij succurrere possunt.
 Ergo festina morbi cognoscere causam:
 Utq; illi facile occurras, contraria sume.
 Opposita oppositis curantur: frigora si te
 Læserunt, calida opponas: si cura laborq;
 Siue cibis nimius nocuit, contraria semper
 Exerce, hæc sese expellunt perimuntq; vicissim.
 Consule item, si opus est, medicum, vel clinicus ille,

Vel

Vel sit chirurgus: chirurgi certior est ars.
 Nam quid agat certum est, & aperta luce videtur:
 Clinicus ipse autem, qui nunc physicus quoque fertur,
 Dum lotium infelix spectans inde omnia captat,
 Dum tentat pulsus venae, dum stercora versat,
 Fallitur & fallit, sed non discriminis aequa
 Conditio: ille miser moritur, causamque canendi
 Linigeris calvis prebet, calvisque cucullis:
 Hic alius contra sceleris mercede recepta,
 Causatur superos, ac satis imputat ipsis 10
 Si quis obit, letusque implet multo ere crumenam.
 Heu mihi penè omnes casu, non arte medentur:
 Quippe aliquam quicumque artem bene novit, agendo
 Aut nunquam, aut saltem raro peccabit: at isti,
 De quibus est sermo, de centum vix erit unus
 Quem sanare queant, quem non fortasse trucidant.
 Unde istud? nisi quod pars horum maxima nescit
 Quid faciat, quid sit prorsus medicina: sed ipsi
 Dum tamen incubunt sophia, & dialectica discunt
 Vincula, quibus valeant indoctum necdere vulgus, 20
 Vix elementa artis medicae & primordia libant.
 Sic labyrinthis ambagibus ad sua tecta
 Instructi redeunt, atque enthymemata vibrant:
 Hinc tumidi incedunt, hinc publica premia poscunt:
 Id satis esse putant (nec decipiuntur) ad hoc, ut
 Carnifices hominum sub honesto nomine fiant.
 O misere leges, quae talia crimina fertis:
 O caci reges qui rem non cernitis istam.

Vos

Vos quibus imperium est, qui mundi frena tenetis,
 Ne tantum tolerate nefas hanc tollite pestem,
 Consulite humano generi, quot nocte dieque
 Horum carnificum culpa mittuntur ad orcum?
 Vel perfectè artem discant, vel non medeantur.
 Nam si aliae peccant artes, tolerabile certe est:
 Hec verò nisi sit perfectus, est plena periculi,
 Et scuit, tanquam occulta atque domestica pestis.
 Non multum est igitur tutum, his committere sese;
 10 Quorum doctrina est pretiosa in veste videri,
 Gemmatoque auro digitos ornare cynedos.
 Ast hoc quod dicam, ut valeas, servare memento:
 Sit victus tibi cura tui, ne noxia sumas,
 Nève nimis comedas, solet hoc mortalibus esse
 Maxima perniciis, hinc plurimus ingemit eger.
 Praesertim hoc caueas, tanquam letale venenum,
 Ne novus in stomachu cibis intret, si bene nondum
 Consumptus fuerit prior, & digestus ad virguem.
 Necnon quaque die, iusto exercito labore
 20 Corpus, vel pedibus gradiendo, vel quid agendo,
 Quo moti caleant artus, nam causa caloris
 Est motus, stomachumque iuvat, roburque reducit,
 Humoresque supernacuos putresque resolvit.
 Noli etiam iusta vitam fraudare quiete,
 Corporis instaurat somnus vires, animique:
 At vigilando nimis, corpus corrumpitur & mens
 Praeterea procul est moror pellendus, & omnem
 Tristitiam de corde fugas: nam macerat artus,

Desfor

Deformatq; ipsum corpus, canosq; capillos
 Ante diem reddit: contra præcordia lata
 Aetatem efficiunt viridem, robustaq; membra.
 Cetera tu videas quæ paulò diximus antè.
 Postremo est aliud quiddam pretiosius, atq;
 Nobilius, per quod sælices efficiuntur
 Mortales, similesq; Deum, cælòq; fruantur
 In terris positi: quamvis ea gratia paucis
 Tradita sit, pauci tanto dignentur honore.
 Si queris quid sit, dicam: sapientia nempe est. 10
 Nempe bonum quodcumq; aliud sapientia vincit.
 Hoc homini nequeunt diui dare munere maius.
 Huic cedit, quicquid rubra reperitur arena:
 Huic cedit quicquid Tagus, et Pætolus, et Hermus
 Aurifero gignunt (si verum dicitur) alueo.
 Huic par esse potest nullius gloria regni,
 Hæc est semideum genitrix: & maxima uirtus.
 Fælix, ô vere fælix, vereq; beatus,
 Humano quantum generi conceditur, is quem
 Maximus ille pater donauit munere tanto. 20
 Sed fortasse aliquis querit, sapientia quid sit.
 Nil aliud certe est, nisi prima scientia: per quam
 Mens pura, & nullo mortali pondere pressa,
 Libera terrenis affectibus, atria cœli
 Scandit, & æthereæ cum dijs versatur in aula,
 Omnia despiciens prorsus mortalia, tanquam
 Friuola, & assidue tendens velut ignis in altum,
 Inferiora parum curans, sublimia semper

Cogni

Cogitat, & verè quæ sint bona, quæ mala nouit,
 Ac verum à falso rectè distinguit: & illa
 Quæ cæci & miseri mortales maxima rentur,
 Regna, voluptates, & opes, tumidosq; triumphos,
 Pro quibus vsque adeo noctesq; diesq; laborant,
 Pro nihilo pendens, curas miseratur inanes,
 Ostendens rectè viuendi iter ac moriendi.
 Præfulget sapiens alijs, cœu sideribus sol,
 Fortune imperium tutus contemnit, & omnes 10
 Calcat sub pedibus constanti pectore casus.
 Quinetiam nullo mortis terrore mouetur,
 Nec timet infernas pœnas sibi conscius: imò
 Lætus obit, ridens pauidi tanta mata vulgi:
 Non dubitâs miserû hoc, plenumq; laboribus æuum
 Linquere, & eternam moriendo acquirere pacem.
 Demum vno minor est sapiens Ioue. quatuor autem
 Ipsi conueniunt: quoniam bene consulit, atq;
 Iudicat, errore amoto, recteq; gubernat,
 Et contemplari diuina humanaq; ad ipsum
 20 Pertinet: extremû hoc quod dixi, maxima res est,
 Ultra quam nihil est melius, quod possit haberi.
 Nemo tamen sapiens fiet prius, expulerit quàm
 A sese omne nefas, purgatus crimine ab omni.
 Quippe habitare negat sædum sapientia pectus,
 Impurasq; odit, cum sit purissima, mentes.
 Nemo etiam fiet sapiens, nisi sit prius idem
 Prudens, multarumq; peritus doctrinarum.
 Hos scito esse gradus, per quos sapientia habetur.

De

De qua plura quidem loquerer: sed claudere oportet
Iam librum, sat cauda meo proluxa Leoni est:
Qua propter nunc Musa tace, & requiesce pariter.

LIBER VI.

VIRGO.

REDO aliquos tetrica mentis, na-
siq; seueri,

Qui solos se scire putent & noscere 10
verum,

Atq; sibi solis diuinum bonitate tributum
Omnia iudicio perplexa expendere recto,
Dicturos, nunquam me degustasse beatos
Aonie fontes, & sacras Phocidos undas,
Nec prorsus lauro dignum, titulore poetæ,
Quod non inflatus nugas, mirandaq; monstra
Scribimus, ac nullas fingendo illudimus aures.
Nam solas tribuunt fabellas vatibus: ac si
Vera loqui, sedumq; foret, vetitumq; poetis. 20
Horum ego iudicium falsum & damnabile duco:
Nilq; mihi melius, nil dulcius esse videtur,
Quam verum amplecti: vetulis puerisq; relinquo
Has nugas, alij eructent fera bella Gigantum,
Harpyiasq; truces, & Gorgonas, & Cyclopas,
Et captos blando Syrenum carmine nautas,
Adde his monstriferâ Circen, triplicemq; Chimerâ,
Stelliferumq; humero cœlum qui sulcit Athlanta,

Mutat

Mutatum saxo, & sulcantem Persea nubes,
Tantalum & Tition, miseriq; Promethea furti,
Belidas: & quicquid delirans Grecia nostros
Tempore iam longo docuit garrire Latinos.
Non mihi sit tantis potuisse Aganippidas undas,
Bellerophontei quas protulit ungula monstri:
Nec mihi sit tanti Phœbeæ gloria lauri,
Atq; corymbiferis hederis ornare capillos,
Vt sic delirem. pudet ah, pudet esse poetam,
Si nugas opus est puerilibus inferuire, 10
Et iucunda sequi spreto mendacia vero.
Tradita (crede mihi) est multis facundia, paucis
Consilium: multi sublimia carmina condunt,
Sunt & Romano & Greco sermone disertis,
Et cū multa sciūt, sapiūt tamē aut modice, aut nil.
Verba nitent phaleris, at nullas verba medullas
Intus habent, sola exterius spectatur imago,
Et pictura leuis: verum quis succus in illa est?
Quam mens inde capit frugem? qui talia legit,
20 Quid didicit tandem? quid scit? nisi somnia, nugas?
Que nihil ad vitam faciunt, nihil vtile ponunt:
Que scire & nescire, pari discrimine refert.
Ergo seu vulgus me iudicet esse poetam:
Seu neget, haud ideo mendacia vana sequemur,
Sed verum: quoniam verum est perfectio mentis.
Quod quicunq; magis nouit, magis est similis dijs,
Atq; magis felix: licet hunc infamia vulgi
Non merito extollat plausu, meritoq; fauore

i 2

Exop

Excipiat, licet huic non grandia nomina donet.
 Quare iam Musæ adsunto, Criticique valento.
 Ecce viam ingredior, qua plurima taxus vtringi,
 Atque cupressus iter funesta protegit umbra.
 Iam video tristes campos, pallentia regna
 Persephones, quos obscuris perlabitur undis
 Lethæusque ambit torrens, late arua papauer
 Lurida somniferum vestit, ripasque silentes.
 Quod me Calliope ducis? que monstra videre,
 Quas voces audire iubes? bubombus omnis
 Circum sylva tonat, mæstos dat noctua cantus,
 Non desunt ululis misere strigibusque querelæ.
 Quo me Musa rapis? lacrymoso en murmure colles,
 Et valles resonant, respondet planctibus Echo.
 Quis dolor hic tantus? que tanti est causa doloris?
 Heu que gens illa est, ater quam vestit amictus,
 Syrmata pulla trabens? que sic velamine nigro
 Flens adopena caput, clamoribus æthera complet?
 Heu mihi, quas cedes, quam multa cadavera cerno,
 Passim strata solo? quis funera tanta peregit?
 Quis dedit hanc late stragem? quot corpora regum
 Pontificumque iacent? agnosco insignia, nunquid
 Mors est illa procul? que visu et sæpe cruenta
 Horribilis, furibunda venit? præcedere mille
 Agmina morborum, pariterque pericula mille
 Aspicio, o nimium sævis armata ministris.
 Nescio quid, magno veniens clamore profatur.
 Audio quid dicat, referamque audita libenter.

Mors

Mors ego sum, que sæni instar vivientia queque
 In terris, hac sæpe meto: mihi Iuppiter orbis
 Iura dedit, iussitque simul me parcere nulli,
 Sed magnos humilesque pari prosternere lege:
 Unde manus, viresque meas evadere nemo,
 Et nemo vitare potest. ego grandia regum
 Colla premo, sternoque animos fastusque superbos
 Pontificum: nobis nulla est non debita cervice,
 Sive quis arctos fugiens penetraverit oras,
 Rhiphasque ultra rupes concesserit, iram
 Sentiet hic nostram, nostros hic sentiet ictus:
 Sive quis ad manes imos descendierit, aëstri
 Quas plagæ pressa iacet, quas sunt incognita nobis
 Sidera, me inveniet tamen, inuentaque peribit.
 Falsæ hæc occasum, falsæ hæc populatur et ortum.
 Non ego diuitias vereor, nec stemmata prisca
 Credita imaginibus. folio detraxit ab alto
 Quot mea dextra viros, et nigra in tartara misit
 Præcipites? Priamum memini, quum cæsus ad aras
 Victima nostra fuit: Macedum dux ille superbus,
 Qui tot regna suis pugnando evertierat armis,
 Par animo cuius totus non exstitit orbis,
 In Babylone cadit telo confossus ab isto.
 Quid memorem heroas Latinos, Martisque nepotes,
 Terrarum dominos: quorum clarissima virtus
 Imperium Oceano, famam coniunxerat astris?
 Nonne omnes potui cæsos demittere ad orcum?
 Prinæique manus sceptris, diadematæ crines,

i 3

Os

Os verberis, & luce oculos, membra omnia motu,
 Corporaq; obscuro clausi examinata sepulcro.
 Me timet Indus, Arabs, Maurus, Scythia: deniq; qsq;
 Europamq; Asiamq; colit, Lybicosq; calores.
 Nullum ego discrimen facio generisq; lociq;
 Tempora nec seruo, nec mores curo, nec annos:
 Improbus atq; probus, sapiens stultusq; peribit.
 Infantes, iuvenes, longaq; etate grauitos,
 Formosos, turpes, aequa ratione truido.
 Huc quoq; quē video procul hinc mea regna petēte,
 Quum sua fata sinent, mittam pallētib; vmbriis.
 Edidit hæc stygio diua implacabilis ore.
 Tunc me concussit timor ingens, membraq; sanguis
 Vndiq; dilapsus venis, extrema reliquit,
 Inq; imum pectus coit, succurrere cordi.
 Precipue, quum tartareos dea seu ministros
 Presentem in turbam, quæ latos plurima circum
 Errabat campos, tante secura ruina,
 Mitteret: irrumpunt illi, prenduntq; teneantq;
 Quisq; suum: sternuntur lumi languentia passim
 Corpora, multipliciq; gemunt vexata dolore.
 Mox ipsa adueniens, nonnullos falce necabat:
 Nonnullos etiam, quorum subtegmīna nondum
 Finierat Lachesis, iusto illis debita fato,
 Præteriens, cædi seruabat diua future.
 Tunc ego sic mecum, attonitus, totusq; tremiscens:
 O curas, ô vota hominum, vanosq; labores,
 O spem fallacem, ô cæcæ solatia mentis,

O flux

O fluxum decus humanum, ô variabile tempus,
 Quam brevis, incerta, & multorū plena malorum,
 Et quantis nostra est obnoxia vita periclis:
 Quæ iucunda quidem facie, dulcisq; videtur,
 Sed quantum intus habet fellis, quantumq; veneni.
 Quid sumus ô miseri, nisi puluis motus ab aura?
 Et fragili vitro similes, vmbraeq; fugaci?
 Atq; rosas, quæ mane nitent, mox vespere languent?
 Nunc vini atq; hilares, paulo post vermibus esca:
 Nunc pulchri & validi, paulo post turpe cadaver
 Heu mihi quid prodest congesta pecunia nobis?
 Quid gemmæ, argentū atq; aurū, preciosaq; vestis?
 Quid populos, magnasq; vrbes ditione tenere?
 Marmoreosq; habitare lares, vultusq; superbo
 Omnes despiciere, atq; parem se credere diuis?
 Si mors cuncta rapit, si tanquam puluis & vmbra
 Desicimus miseri, si tam cito factus & omnis
 Gloria nostra perit, nullum reditura per animum?
 Hæc ego cum loquerer summis murmure mecum,
 Pallentem vultu aspiciens, gelidumq; timore,
 Incertoq; gradu titubantem Orpheia mater:
 Quid te (inquit) tanta obsessum formidine cerno?
 Esto audax: animi vilis timor argumentum est:
 Nec decet ille viros. cedo, quæ te causa timere
 Mortem adeo cogit? tunc sic ego: Diua necesse est,
 Nature impulsu quippe hæc animalia quæ non
 Horrescunt, fugiunt? hæc vitam tollit, & omnes
 Diuitias ac delicias, corpusq; resoluūt

4

In nihil

In nihilum, remanetq; nihil, nisi pulvis & ossa,
 Que pariter pulvis longo post tempore fiunt.
 Deniq; cuncta bona hec adimit summūq; malorū est.
 Ergo tam dirum & tam formidabile monstrum
 Quem non terrebit, nisi cui sit ferrea fibra?
 Tunc lione nata, mihi fabridens sic ait: Erras,
 Nimirum veri specie deceptus & umbra.
 Non cuius facile est ipsum cognoscere verum.
 Hic ille est ramus. medium quem maxima sylva
 Arboribus densis cinctum, atq; erroribus atris 10
 Obductum celat: nec multis aurea virga
 Conspicitur, nisi cui pure ostendēde columbæ.
 At mihi, que sata sum felici semine cæli,
 Verum nosse licet: verum tibi dicere possum,
 Si me audire voles. ego tunc: Dea nil magis opto;
 Respondi. illa autem: Nos hinc diuertere oportet
 Paulisper, sequere. & secum me duxit in altum
 Non adeo procul inde locum, quo lumina solis
 Cernere erat, radijs ferientibus ardua montis,
 Incundumq; nubis tenebras dissecerat atras. 20
 Sedimus ad fontem quandam, lauriq; sub umbra.
 Tunc mea dux, tandem pulchro sic incipit ore:
 Simia cælicolium, risusq; iocusq; deorum est
 Tunc homo, quum temerè ingenio cōfidit, & audet
 Abdita nature scrutari, arcanaq; diuū,
 Cū reuera eius crassa imbecillaq; sit mens.
 Si posita ante pedes nescit, quo iure videbit,
 Que Deus & natura sinu occultare profundo?

Omnia

Omnia se tamen arbitratur noscere ad vnguem,
 Garrulus, infelix, cæcus, temerarius, amens,
 Vsq; adeo sibi palpatur, seseq; licetur.
 Stultitie fons est, & origo philautia vestre,
 Caligoq; ingens, que vos cognoscere verum
 Posse vetat: tolle hanc, oculi meliora videbunt:
 Et que nunc bona prima putas, fortasse negabis
 Esse bona: & que nūc credis mala maxima, forsā
 Non mala sunt dices, pulsus à corde tenebris.
 10 Ergo scias, mortale genus nihil esse, nisi vtrēm
 Aeolys plenum ventis: quem ingiter vrget
 Huc illuc, lapidi insistens fortuna rotundo.
 Cui, si quid saperet, vita mors gravior esset:
 Cū viuendo, malis homines sine fine premantur:
 Exiguūq; bonis, sed nec sine felle, fruuntur.
 Quod verum credes, puto: si bona, si mala vita
 Mortalis referam, quanta breuitate licebit:
 Collatisq; ipsis, tunc vita humana patebit
 Que sit, & an tantum mors debeat ipsa timeri.
 20 Principio de diuitijs, quas omnis vbiq;
 Gens sequitur, laudat, querit, miratur, & optat,
 Dicere constitui, & quid sint ostendere nitar.
 Tunc ego: Diua (inquam) si vis, huic parce labori:
 Quandoquidem prius hoc olim referente Minerva
 Edidici. nunc perge aliò, nec nota recense.
 Deq; voluptate vbertim quoq; rettulit olim
 Nobis diua Arete, missusq; à matre Timalphes.
 Quare id transi etiā queso, & quodcumq; aliud vis

i s

Exped

Expeditas. tunc Dina inquit : De nobilitate
 Dicā igitur, quoniā bona prima hæc inter habetur.
 Quilibet hanc hodie sibi vult, sibi dicit inesse,
 Plus licet inde absit, quā disset Iherus ab Indo.
 Sed quid nobilitas, aut quanti est ? vera fateri
 Conabor : quanquam quid prodest vera fateri,
 Credere si renuunt ? fugiunt animalia quedam,
 Oderuntq; diem, tenebris ac nocte vagantur:
 Sic homines multi, lumen cognoscere veri
 Nec possunt, nec amant : adeo natura, Demq; 10
 Distinxit mortale genus, recteq; videnti
 Vna hominum species animalia cetera monstrat:
 Usque adeo mores varij mortalibus, & mens
 Dissimilis : multi tenebras umbrasq; sequuntur,
 Nec verum spectare queunt, solemq; nitentem,
 Infirmis oculis, quem fixo lumine pauci
 Aspiciunt, quibus est animus diuiniore. ergo
 Nobilitas, veluti vulgus putat inscius, aut est
 Copia nummorum, & collectio diuitiarum:
 Aut sanguis, quoties generoso è semmate quisquam 20
 Natus, anos atavosq; suos, gentiliaq; arma
 Iactat, & eximios laudat virtute parentes.
 Indicium tamen hoc vulgi mendaciter errat,
 Ut plerunq; solet. communis opinio multis,
 Paucorum ratio est. si nobilis ille putari
 Debet, quicunq; est dives : sic nobilis esse
 Cerdo potest, lanius, tonsor, piscator, equisq;
 Pastorq; & pistor, coriarius, atq; bubulcus,
 Et leno,

Et leno, & latro, & quivis de plebe lutosi.
 Namq; ex his multi rebus nummisq; potentes
 Et sunt, & possunt fieri. fortuna frequenter
 Extollit miseros : eadem detrudat ad imum
 Sæpe illos, quos ante rota commiserat alta.
 Nobilis ergo fuit tantum, quum mænia victor
 Aeneadam intravit Marius, plaudente senatu
 Ac populo, insignis lauro, niveisq; quadrigis:
 Sed postquam eiectus Syllanis viribus, exul
 10 Minturnis latuit, latuit quoq; carcere sædo:
 Vel quum mendicus panem per Punica rura
 (Pro superum leges, & non bene nota potestas)
 Querebat, panem duris fossoribus aptum,
 Non erat infelix tunc nobilis : abstiterat tunc
 Nobilitas, fugiens longè : mox ipsa reuertit,
 Quum Marius rediit, mutato sidere, Romam.
 Nimirum stulta hæc sententia, si fit ab auro
 Nobilitas, certe de terra nascitur aurum,
 De fraude & furto, de sænore : nascitur ergo,
 20 De fraude, & furto, de sænore, nobilitas. ò
 Indicium vulgi insanum, ò sine pectore turba.
 Nobilitare hominem non vlla pecunia, nulle
 Diuitie possunt : pretio nam dignior omni est
 Nobilitas : hæc non emitur, nec venditur auro.
 At genus ille suum iactat, laudesq; suorum
 Inculcat, cum sit turpissimus : atq; recenset
 Gesta patris, monumenta atavi, patruiq; trophæa,
 Et quanquam innumeri, demens, ignavus, abunde
 Crimini

Criminibus, virtutis inops, tamen esse putatur
 Nobilis, est alto quoniam de sanguine natus.
 Cur aliena tibi tribuis? laudemq; tuorum
 Esse tuam censes? cum tu sis dedecus illis,
 Degener, infamis? mentito nomine cygnum
 Graculus appellat sese: cornicula plumas
 Pavonis furata, cupit pavo ipsa videri:
 Sed natura vetat, quæ nobilitatis origo est.
 Hinc animi viles, hinc & cælestia corda
 Proueniunt: hæc largitur sua semina cunctis.
 Nempe animum propter, non propter corpus haberi
 Nobilis, & dici debes. nam corpora multa
 Seruorum, pulcra, & magna, & robusta videtur:
 Nobilitas quidam est animi proprius decor, atq;
 Vis quedam natua, cupit qua grandia semper,
 Vilia contemnit, qua sursum tendere vt ignis
 Nititur, & summas penetrat velut ardea nubes,
 Infima despiciens. hanc vim qui munere cæli
 Accipit, ille bonus fiet, patiensq; laborum,
 Consiliq; potens, curis vigilantibus, vt quid
 Dignum laude gerat, vt sit laudabilis ipse.
 Sed tantum natura bonum non omnibus, imò
 Per paucis donat, quorum fama inclita longo
 Tempore, post cineres populorum in pectore viuit.
 Attamen ò mores, ò mira iustitia: quis non
 Vult dici & credi nunc nobilis? ò nebulonum
 Turba audax, ò vile pecus: te nomina clara
 Delectant, tibi fama placet, tibi gloria: cur non

Et la

Et labor & virtus etiam placet, vt meritò sis
 Nobilis? an manis sapiens iustusq; vocari,
 Nomine mentito, quam vero? cur tibi nummus
 Falsus, cur panis falsus, cur cætera falsa
 Non sunt grata, velut mendax ac futile nomen
 Nobilitatis amas? ò larua, ò simia: disce
 Disce prius frenare animum, compescere cecos
 Affectus, ratione vti, vitare nefanda,
 Iusta sequi, te nosce prius, duosq; labores
 10 Amplecti ne te pigeat, vilemq; fugato
 Desidiam, vt possis culmen virtutis adire.
 Tunc iure ac meritò dicèris nobilis: hæc est,
 Hæc est nobilitas vera: hæc sunt illa deorum
 Munera, ab indoctis non intellecta. per istam
 Incessere viam phrygia de gente Quirites,
 Hac duce Romanum imperium se iustulit astris:
 Hac abeunte iterum, in præceptis descendit ab astris.
 Nam simul ac segnes consurrexere nepotes,
 Iam parto imperio, iam prosperioribus annis,
 20 Delicias, ludosq; leues, luxumq; secuti,
 Degenerare suis cæpere à patribus: vnde
 Nobilitas tales homines exosa recessit
 Protinus ad superos, donec crescente nepotum
 Luxuria & vitio, deleta superbia Rome est.
 Non igitur genus est, non sanguis, non statuarum
 Mutarum series, non auri copia, quæ te
 Nobilitet: Virtus, virtus. hæc nobilis Hector,
 Alcidesq; fuit: fuit hac quoq; nobilis ille,

Ilias

Illius æternum cui prebuit inclita nomen:
 Hac proceres alijs, quorum tot fama per annos
 Durat adhuc. quid te iactas natalibus ortum
 Egregijs: te præcipui genuere parentes:
 Quid tum? si nihili es? si turpis, turpiter omnem
 Incestas maculasq; domum? tibi dedecus est hoc,
 Non honor: ac veluti stolidum si gignat asellum
 Magnanimus fortisq; leo, si simia bartho
 Nascat, monstrum es, clareq; iniuria genti.
 Non sic nobilitas per testamenta relinqui,
 Aut virtus, potis est: velut edes, rura, supellex.
 Hanc natura tuis tribuit maioribus, at non
 Omnibus: antiqua repetas ab origine gentem,
 Inuenies fortasse tuo de sanguine multos
 Cerdones aut agricolas, vnumq; videbis
 Ex humili natum fortuna, nobilitatis
 Principium fecisse alijs: quæ tempore creuit
 Paulatim, sed post quoq; tempore victa senescet.
 Omnia fert tempus, pariter rapit omnia tempus.
 Quis nunc Pompeij de stirpe, aut Caesaris esse
 Noscitur? aut eius, domitis cognomen ab Aphris
 Cui virtus inuicta dedit? quis credere tantam
 Progeniem perijisse potest? domus alta deorsum
 Sepe cadit, penitusq; ruit: sursumq; leuatur
 Sepe humilis: nulla est hominum fortuna perennis.
 Sic cælum variare solet mortalia queq;
 At dicis: quale est semen, talis quoq; fructus
 Eade venire solet: si sum de semine claro,

Clarus

Clarus ero. non sic: proceri sepe parentes
 Exiguum genuere hominem, turpemq; decori,
 Robusti infirmum, sapientes insipientem,
 Nec meus, ut corpus, patrio de semine manat.
 Non patris est, animus pueris præbere, sed ipsum
 Largiri natura solet. quid nobile semen
 Egregiumq; feret, faveat nisi debita cæli
 Temperies: verum est vulgo quod dicitur: annus
 Producit segetes, non cultus semina quamuis
 Optima, si terre fuerint mandata sinistris
 Sideribus, parient lolium, vel iacta peribunt.
 Ergo sufficiens non est pater ipse creandis
 Nobilibus natis, adsit nisi gratia cæli.
 Hinc est, quod multos humili de plebe videmus
 Illustres nasci: qui magnum nomen adepti
 Virtute ac meritis, se postmodo nobilitarunt.
 Quis fuit ille Maro? quis Tullius ille? quis ille
 Tam sapiens sanctusq; Cato? quis Horatius? omnes
 De medio plebis geniti. quis doctus Homerus?
 Cuius nec patriam certam, certosq; parentes
 Scimus adhuc. dic queso patrem Demosthenis, atq;
 Euripidis matrem. dic Socratis: illius inquam
 Socratis, in cuius gremio Plato maximus hausit
 Diuinos latices, qui solus Apolline teste
 Est visus sapere: hunc genuit, qui marmora fodit
 Nascentes pueros mater capiebat ab aluo.
 Nonnullos etiam reges, de plebe creatos
 Nominus: haud rarus quoq; consul & induperator,

De po

De populi fece ad summum peruenit honorem.
 Quid quod equi, pariterq; canes, ac cætera bruta
 Degenerare suo persæpe videntur ab ortu?
 Nempe diu res nulla manet, nempe omnia semper
 Deteriora solent fieri, in peiusq; referri,
 Nature imperio, & fatorum lege perenni:
 Deinde iterum ex alio fœtu instaurata renasci.
 Hoc variare, decus mundi est: hæc gloria summi
 Artificis, facere ex minimis ingentia, nec non
 Ex summis minima, & rerum mutare tenorem 10
 Iugiter, ac faciem, sapienter cuncta nouando.
 Non tamen inficior, claros habuisse parentes
 Esse bonum, & claro nasci de sanguine, nanq;
 Hoc verè pulcrum atq; bonum est, profuntq; parètes
 Auxilio, exemplis, hortatibus: efficiuntq;
 Sæpe sui similes natos, nisi fata repugnent,
 Et natura potens nimium: quam vincere si quis
 Nititur, ille etiam congestis montibus, altum
 Aethera conscendet, pulso Ioue: qualiter olim
 Fama Giganteos quum sensit Phlegrea tumultus, 20
 Enceladum memorat, summi iuga maxima Olympi
 Imposuisse Osse, premeret cum Pelion Ossâ.
 Sed tamen hoc non esse satis conludimus, ergo
 Quamuis à populo dicaris nobilis omni,
 Sisq; licet mollis, nitida cute, corpore lauto,
 Egregijs vescare cibis, at veste superbus
 Conspicua incedas, referas gentemq; domumq;
 Nobilis haud ideo es, sed fortunatus, & vtri

Aurato

Aurato similis, similisq; ex marmore signo.
 Quis tamen hoc curat? satis est de nobilitate
 Ac virtute, ipsum nomen: maluntq; videri,
 Quàm sic esse homines. pro dij, nunc nomina tantùm
 Magnifica, & claros titulos sibi quilibet optat,
 Arrogat, affectat, sequitur, rapit: vt merito iam
 Et se asinus pardum vocet, & formica leonem.
 Quis non vult sapiens, generosus, iustus haberi,
 Et probus & doctus: contentus cortice solo,
 10 Atq; umbris rerum: vt tali velamine mores
 Occulat infandos? lis est de nomine, non re.
 Hoc habeas igitur nomen, sic nobilis esto,
 Vt Roma Pasquillus homo est: vt sæpe vocatur
 Nobilis aut latro, aut meretrix, aut nobile marmor.
 Esto tamen quod sis & nomine nobilis, & re:
 Quid tum? laudabor dices, decorabor honore.
 Nunquid parua tibi hæc, & non cupienda videntur
 Premia? quandoquidem virtus ex nobilitate
 Nascitur, ex virtute autem laus surgit, honorq;
 20 Non volo, nec fas est virutem carpere: sed si
 Interius videas meliori lumine verum,
 Cognosces quanto virtus tam digna labore
 Afficiat miseros homines, quàm reddat amaram
 (Stoicus id quamuis nolit concedere) vitam.
 Moralem primum videamus: difficilis pars
 Nimirum hæc, quam si querit quis ritè tenore,
 Heu quantos opus est subeat toleretq; labores.
 Natura bellum indicat, confingat oportet:

K

Quando

Quandoquidem mortale genus natura creauit
 Infirmum, pronumq; malo, aduersabile recto.
 Pro superi, in vitium facili decurrere lapsu
 Quisq; solet. cur hæc homini mala semina quondam
 Incita sunt? nūquid fuit hæc tua culpa Prometheus?
 An malus hos demon humana in pectora morbos
 Intulit, (vt fama est) sceleraq; iniecit amorem?
 Heu quam difficilis, salebrosa, & plena laboris
 Semita, quæ ad mores ducit, vitamq; deorum.
 Quis bonus est? non sponte vllus. quis nō malus? ille 10
 Qui legis regis ve metu, peccare recusat:
 Vel qui sorte nequit, quod vult, committere crimen.
 Nimirum haud facile est nature obistere, seq;
 Vincere, & insanos compescere pectoris æstus.
 Quapropter pugna assidua, iugiq; labore
 Est opus à puero, vt vitijs ponantur habene.
 Assuetudo etenim nature frangere vires
 Sepe solet, si sit multos firmata per annos.
 Ergo militia est hominum vita: hostibus omnis
 Plenus ager, multi latitant vbicunq; latrones. 20
 Quis tot vitabit laqueos? tot retia cantus
 Effugiet? nam quum fortuna est prospera cuiquam,
 Actutum subit & stimulat vesana libido,
 Tum sua castra mouet ventosa superbia, tunc &
 Desidia atq; gula, & petulans audacia surgit:
 Contra illum, dolor atq; metus, dirumq; venenum
 Occupat inuidie atq; ire, quum sorte sinistra
 Viuit, & indignam querit propellere quouis

Pauperiem

Pauperiem pacto: tunc fraudibus atq; rapinis
 Et furtis studet, vt sua damna rependere possit.
 Eheu, mortales inter Scyllam atq; Charybdim
 Lactantur miseri, & vitijs leduntur vtrinq;
 Dumq; mala hæc vitare volunt, labuntur in illa.
 Si cupiunt sortes fieri, discrimina oportet
 Multa pati, & multos coguntur ferre labores.
 Si virtutem illam, quæ humanos temperat æstus
 Affectant: opus est expellere gaudia, & tristi
 10 Consilio, gratamq; parum deducere vitam.
 Si iustus vult esse aliquis, non vtile querat.
 Iustitia est multis laudata, domestica paucis.
 Quod si forte placet cuiquam prudentia, semper
 Vt caueat, nulli credat, fidatisq; necesse est:
 Quandoquidem sunt cuncta dolis & plena periculis.
 Deniq; qui bonus est, & mitis, sepius ille
 Læditur: ille minus tutus, plus insidiarum
 Sustinet: hic siquidē mundus domus ampla maloris
 Ac scelerum patria est: probitus hic exulat, vnde
 20 Imbelles lepores, dame mites, capreeq;
 Idq; genus sine felle animalia quæq; peruntur
 Sepius, & pereunt: rarus venator ad vrsos
 Accedit, tutos conseruat sylua leones.
 I nunc, & mitis, simplex, innoxius esto,
 Vt citius fias auidorum præda luporum.
 Heu mundus totus quedam est natia tyrannis.
 Debilibus robusta nocent, & grandia paruis.
 Ales fulminiger timidos infestat olores,

K 2

Accipi

Accipiter laniat turdos, mollesq; columbas:
 Versicolor coluber ranas, miseratq; lacertas
 Denorat: in sylvis fera fortior, ore minorem
 Dilacerat: tua mōstra tenes quoq; maxime Nereu,
 Que rapido infirmos absumunt gutture pisces.
 Non mare, non tellus, non aer tutus, vbiq;
 Hostis adest: prodestq; parum, non esse nocentem.
 Ergo vide, quā sit pars hac virtutis amanda,
 Quæ facit esse bonos, nam tanto parta labore,
 Hostibus in medijs tandem vos reddit inermes. 10
 At dices: probitas defendi legibus, atq;
 Principibus solet: id vtinam fieret. sed vbiq;
 Vincuntur nummis leges, magniq; favore:
 Placantur donis reges, & voce precantum:
 Damnāt iura illos, quibus aut exhausta crumena,
 Aut nullus fauor est: alij quocunq; premantur
 Iudicio, infontes abeunt. vt parvula musca
 In tenui tela, quam pendens texit arachne,
 Voluitur ac remanet: si grandior horridiorq;
 Impulerit, frangit casses & tuta recedit. 20
 Sic leges (veluti Scythica de gente canebat
 Barbarus ille sophus) miseros neſciuntq; tenentq;
 Transmittunt laxis foribus, rennuuntq; potentes.
 Altera virtutis pars, quæ studiosa requirit
 Naturæ causas, & vix penetrabile verum,
 Quā sit difficilis, quā magni plena laboris,
 Experti norunt. primo coguntur ab ævo
 Sub præceptoris ferula, formidine multa,

Verbe

Verberibus cædi, & lacrymis diſſata referre:
 Inclusi tanquam in canea cohibentur, vt ire
 Non liceat quocunq;, nisi permittente tyranno,
 Quancunq; ventris onus iubeat, vesica ve turgēs,
 Et pueris cognata fames, & ludere gratum.
 Tempora sed calide postquam accessere iuuenta,
 Maiori studio est opus. hic Anthenoris urbem,
 Adriaci tentans rabiosam gurgitis iram,
 Parthenopen ve petit, tyrhena per æquora currens:
 10 At Perusina alius, Romana ve mænia querit:
 Vt procul à patria tellure, incommoda multa,
 Et mala multa ferat, Veneris, somniq; cibiq;
 Parcus, & assiduus studio, libriq; legendis.
 Haud aliter quisquam fiet, nisi nomine doctus.
 Sunt etenim docti re pauci, nomine multi.
 Gaudia nempe nocent, nocet illecebrosa voluptas
 Apprimē his, cupiunt qui discere plurima, & altum
 Doctrinæ culmen conscendere. namq; reflectunt,
 Ac remouent animos à duro tramite, per quem
 20 Itur ad amicoma sacraria celsa Mineræ.
 Nempe labore opus est longo, assiduq; volenti
 Nobile per populos vrbesq; acquirere nomen.
 Hinc verò multos cruciat dyspepsia: multos
 Dum nimium nimiumq; legūt, ophthalmia vexat,
 Præ studio stomachus crudeſcit, visus hebescit,
 Et pallor venit, & macies, & acerba senectus.
 Nec mirum: quoniam scire & cognoscere verum,
 Est præter naturam hominis, propriumq; deorum.

K 3

Ac velis

Ac veluti infirmo radiantem lumine solem
 Noctua ferre nequit: sic mens humana deorsum
 Imbecilla ruit, quoties contendit in altum.
 Surgere, & audaci cælum penetrare volatu.
 Quod propriū est superum, mortales turpiter audēt:
 Despiciuntq; magis, quanto magis illa requirunt,
 Quorum cognitio nil prorsus spectat ad ipsos,
 Ni forte auxilium ac lumen descendat ab alto.
 At dij felices, mundum, quis, quantus, & vnde,
 Atq; ipsum mundi dominum, speciesq; animantium, 10
 Et rerum innumeratas norunt, causasq; latentes,
 Semina, & occultas vires, quibus omnia constant.
 Hæc vita est, hæc est ipsorum tota voluptas:
 Non cibus, aut somnus, non morbus, cura, labor, re,
 Non lucris spes, non damni metus impedit illos,
 Quin semper valeant optatum inquirere verum.
 Ergo calicolum sapere est: prudentia tantum
 Convenit & confert mortalibus, ut sibi possint
 Consulere, & vitare sciant incommoda, nec non
 Commoda congerere, & tranquillam ducere vitā. 20
 Quid faciat, quid nō, homini prudentia monstrat?
 Huic studeat, quicumq; cupit bene viuere, & inter
 Tot spinas rerum gradienti non ledere plantas.
 Quis non esse putet stultum, qui rebus omnis
 Utilibus proprijsq; aliena & inania querit?
 Dumq; suas nescit vires, maioraq; tentat,
 Dum nimis alta petit: præceps, velut scarus, vndis
 Mergitur æquoreis: cupiens æquare bibendo

Rana

Rana bouem, rupta nunquam bibit amplius alui:
 Dum fludet insanus Phætoni cælestia frena
 Mortali tractare manu, non re infima prestat
 Stagna Radi, currumq; cadens vitamq; reliquit?
 Seje metitur prudens, & continet intra
 Nature fines: nec plus quàm debeat, audet,
 Excepto, si illum Deus impellit; inuatq;
 Curent mortales, quæ sunt mortalia: omittant,
 Quæ superum: ne si contendant altius equa.
 10 Scandere, precipitent potius, moveantq; cæchinna:
 Ut si forte velit summa de rupe volare
 Bos gravis, aut asinus cytharam pulsare canoram.
 Esto autem quisquam doctrina præditus omni,
 Usque adeo ut multos norit componere libros:
 Quid quæso inde boni accipiet: tantumq; laborem
 Præmia quanta manent? dices: laus, gloria, fama,
 Inq; animis hominum diuturna in sæcula viuet.
 Atqui ego quid sit honor, qd laus, qd fama velim te
 Clarius & melius pendere, plurima nanq;
 20 Apparent aliter, quàm sint, oculosq; tuentum
 Atq; animos fallunt specie, velamine, & vmbra.
 Hic bœa, quæ mala sunt: et quæ sunt turpia, pulchra
 Consentur: scæti hinc fons omnis stultitiae.
 Sæpe sub argento latet as, ferrumq; sub auro,
 Et sub sincero clauduntur cortice putres
 Castaneæ, multosq; lupos sub pelle videbis
 Agnorum. nōne auleis cariosi teguntur
 Ligna, vel antiquis paries, rimisq; pudendus?

k 4

Est

Est acies mentis potior, quæ perspicit intus?
 Quicquid in abstracto est: quicumq; hac vititur, ille
 Verus erit rerum index, & mira ridebit.
 Quæro igit, quid fama iuuat? qd gloria? quid laus?
 Oppressos somno, aut viuendi munere cassos?
 Nil plus quàm surdū cytharæ, aut spectacula cecū.
 At respondebis: viuentes & vigilantes
 His gaudent, nec non pro talibus omne periculum
 Vltro adeūt, vltroq; animas cum sanguine fundūt.
 Nimirum ambitio multos ad fortia, tanquam 10
 Calcar agit, multosq; trahit virtutis ad arcem,
 Torpentes vrgens stimulis compellit, vt armis
 Grande aliquid faciant: vel si non viribus audent,
 Ingenio saltem exhibeant memorabile quicquam.
 Ipsa tamen vitium est: vnde ambitiosus haberi
 Nemo velit. quicumq; etenim ambitione tenetur,
 Creditur esse leuis, ventosus, turpis: vt olim
 Romulide, orabant iaculo post terga pudore
 Plebeios, quoties suffragia venabantur,
 Cerdonumq; animos precibus seruilibus atq; 20
 Turpibus obsequiis captabant, muneribusq;
 Vt proprijs rebus curarent publica omisus,
 Perq; forum medium multis comitantibus irent,
 Inflati vt vento folles, ac fronte superba.
 Propter se virtus petitur, non propter honorem:
 Ipsa licet propriè ac verè mereatur honorem.
 Quid? quod vulgus iners nescit virtute moueri?
 Hanc potius ridet, faveat fortuna, necesse est,

Diu

Diuitiaq; adsint: tunc laus, honor, & decus omne
 Adueniet. virtus sine sensu languet ubiq;
 Quancquam nil refert, si gallo fordet iaspis,
 Nec minus ideo est preciosa & nobilis: vnde
 Vir bonus, & vere compos virtutis, abunde
 Contentus, vulgi laudes contemnit & odit,
 Nec fumum querit, nec inani pascitur aura.
 Insignis facies fucis non indiget, aurum
 Quod per se pulchrum est, nudum mōstratur. at ille
 10 Qui non est, aliqua saltem cupit arte videri,
 Personamq; sibi inducit velut histrio. quare
 Si rectè aspicias, vita hæc est fabula quedam.
 Scena autem, mundus versatilis: histrio & actor,
 Quilibet est hominum. mortales nam propè cuncti
 Sunt personati, & falsa sub imagine, vulgi
 Præstringunt oculos: ita dijs risumq; iocumq;
 Stultitij, nugisq; suis per secula præbent.
 Ergo honor & fama, & mortalis gloria, lausq;
 Somnia sunt, propterea nil conducentia: quando
 20 Sorte magis quàm virtute acquiruntur. at esto
 Quod tantum dignis tribuantur: dic mihi, nunquid
 Corporibus profunt? certe nil, dic, animis ne?
 Tantundem, hos inflant potius, tumidosq; leuesq;
 Necnon sollicitos reddunt, se subdere multis
 Et seruire solet multis, ambire, precari,
 Munera largiri, quisquis sectatur honores.
 Vita igitur talis misera est, & plena tumultus,
 Subiacet inuidiæ, & magnis quandoq; periculis.

K S

Vir

Virtutem veram qui possidet, ille quietus,
 Ille satis felix: permittat cetera diuis.
 Sufficiens honor est homini, quum dignus honore est:
 Qui datur indigno, non est honor: est onus, imo
 Ludibrium, veluti in scena quum ludus est rex.
 Iam mala que humani patit genus, adnumerabo.
 Principio postquam è latebris male olentibus alui
 Eductus tandem est, materno sanguine sædus,
 Vagit, & auspicio lacrymarum nascitur infans:
 Vt puto, quã mala sit vita hæc, quã plena periculis, 10
 Natura monstrante videt, sic per mare longum
 Mercator facturus iter, terretur, & alto
 Pectore dat gemitus, metuens scopulos, freta, rētos,
 Naufragium, occursum piratarum, omnia demum
 Terribilis quæcumq; tenet discrimina pontus
 Vix natus, iam vincla subit, tenerosq; coercet
 Fascia lingua artus: presagia dira futuri
 Seruitq; quis enim liber? sunt legibus omnes
 Subiecti: nec non & regibus, & vitis, &
 Iudicij hominum, seruit quoq; quilibet vltro 20
 Spe pretij, faciendo aliquid, vel sorte coactus.
 Omne aial postquã natu est, subito ambulat, et quod
 Cumq; libet graditur: non sic homo, tempore longo
 Non pedibus, non ore valet, non mente: sed instat
 Vocalis statue, solis vagitibus omnem
 Nocte dieq; domum vexat, turbatq; quietem.
 Post ubi iam valido se poplite sustinet, & iam
 Ritè loqui didicit, tunc seruire incipit, atq;

Iussa

Iussa patitur, sentitq; minas iclusq; magistri,
 Sæpe patris matrisq; manu fratrisq; frequenter
 Pulsatur: facient quid vitricus atq; nouerca?
 Fit iuuenis, crescent vires: iam spernit habenas,
 Occluditq; aures monitis, furere incipit, ardens
 Luxuria atq; ira: & temerarius omnia nullo
 Consilio aggreditur, dictis melioribus obstat,
 Deteriora fouens: non vlla pericula curat,
 Dummodo id efficiat, suadet quod cæca libido:
 30 Rixatur, nec iura timet, cerebrosus & exlex.
 Nempe agitur furij iuuenum pars maxima: pauci
 Quos frenat metus, aut pudor, aut prudentia, recto
 Tramite sinceram ducunt sine labe iuuentam.
 Succedit grauior, melior, prudentior etas,
 Cumq; ipsa cure adueniunt, duriq; labores:
 Tunc homo mille modis, studioq; enititur omni
 Rem facere, & nunquã sibi multa negotia desunt.
 Nunc peregre it, nunc ille domi, nunc rure laborat,
 Vt sese, uxorem, natos, famulosq; gubernet,
 40 Ac seruet, solus pro cunctis sollicitus, nec
 Iucundis fruitur dapibus, nec nocte quæta,
 Ambitio hunc etiam impellens, ad publica mittit
 Munia: dumq; inhiat vano malè sanus honori,
 Inuidia atq; odij patitur mala plurima: deinceps
 Obrepat canis rugosa senectæ capillis,
 Secum multa trahens incommoda corporis, atq;
 Mentis: nam vires abeunt, speciesq; colorq;
 Nec non deficiunt sensus: audire, videre

L. 478

Languescunt, gustusq; minor fit: deniq; semper
 Aut hoc, aut illo morbo vexatur. inermi
 Manduntur vix ore cibi, vix crura bacillo
 Sustentata meant: animus quoq; vulnera sentit.
 Desipit, & longo torpet consecutus ab auro.
 Ergo suis subiecta malis est quilibet aetas.
 Plurima sunt etiam mala, quæ communiter omnis
 Aetis ferre solet: nunc frigus lædit acutum,
 Hybernæq; nives, nec non furibundus ab arcto
 Rhiphaeisq; iugis Boreas, quum siria pendet 10
 Horrida culminibus, glacie quum flumina torpent.
 Nunc ætas nimis insana caloribus vrit,
 Quum tenet ardētem Nemees Hyperiona monstrū,
 Arnaq; flauescunt, & tellus arida aperto
 Ore vocat pluuias: nullus morientibus herbis
 Humor adest, lama sicca, siccaq; paludes
 Torrentur, candet cælestibus ignibus ær.
 Nunc sitis atq; fames, nunc & penuria rerum
 Vitium cruciat. quis posset carmine morbos 20
 Innumeros, quibus est obnoxia vita, referre?
 Quot febres, quot languores, quot ubiq; dolores
 A capite ad plantas: humanum corpus vt extra,
 Sic intus patitur: per singula membra venenum
 Insudit natura homini. caput & manus, & pes
 Et latus, & stomachus, grauiter torquetur, et aures
 Atq; oculi & fauces, renes, quid cetera dicam?
 Quid cupio numerate grues quot Strymonis vnda
 Excipiat: vel quot phrygius Meander olores?

Mens

Mens etiam plerumq; sua de sede recedit,
 Vel philtris, vel carminibus, vel turbine morbi,
 Vel quum ceritus cæcædemonia pectore quisquam
 Baulat insano, vel quum furit improbus Euan:
 Quæquã & auaritia, ambitio, dolor, ira, voluptas,
 Non minus ac vinum humanos confundere sensus,
 Atq; animis tenebras soleant inducere: quare
 (Dicere si verum volumus) pars maxima viuut
 Ebria vesanis affectibus inueniuntur
 10 Heu pauci, qui non titubent, qui lumine sano
 Aspiciant quid agant, ac se ratione gubernent.
 Hinc non inscite quidam, numerum infinitum
 Stultorum dixit. nam quis non induget albo
 Helleboro, & tota Anticyra? vix Grecia septem
 Inter stultorum tot millia connumerat, qui
 Credantur vero sapientis nomine digni.
 Humani generis mater nutritq; profecto
 Stultitia est, sine qua mortalia cuncta perirent,
 Nilq; agerent homines in terris: hac duce sunt
 20 Bella, & quæ bellis sunt opportuna tot arma,
 Tot clypei, tot signa suis distincta figuris:
 Hac rursus monstrante, ioci, thyrasq; choriq;
 Inuenti: tot delitiae, tot ludricæ, totq;
 Ornatus. nōne hinc etiam vis tanta librorum,
 Tantus nugarum torrens fluuit: omnia saltē
 Plurima facta hominum veniunt ab origine tali.
 Iam verò tristes casus, & tristia fata,
 Sunt quibus expositi mortales, dicere ad iram

Nemo

Nemo quidem posset, quamvis sacundus, in vndis
 Mergitur hic, avidusq; miser sit piscibus esca:
 Ille cadit, præcepisq; ruens perit, aut male languet
 Perfractis membris: alius niue, grandine, & imbris
 Obruitur: multos inopino fulminis ictu
 Interiisse liquet: quosdam delapsa ruina
 Contrivit: nōne absument incendia multos?
 Nōne aliquos aut herba nocēs, fungusve malignus
 Incantos perimunt? nonnullos gutture fixus
 In medio cibus elisit, quot bellua morsu
 Examinat? mulusve malus, vel non equus equus,
 Dum furit atq; ferit ferratis calcibus: aut bos
 Indomitus, quoties cornu bacchatur acuto?
 Quid referam, quot damna homini persepe venire
 Culpa hominū soleant? adeo vt sera nulla magis sit
 Formidanda illi, quam semine natus eodem.
 Hinc tot predones, tot fures, sacrilegi tot,
 Tot delatores, tot falso in crimine testes,
 Tot mæchi, tot carnifices, mortalia turbant
 Otia, seu letos turbat læa visa iuuenos.
 Ille nocet lingua, hic ferro, pars maxima fraude:
 Ille palam rapit, hic clam: sunt & qui simulato
 Nomine amicitie, vel nomine religionis
 Imponent multis, quos credulitate fideq;
 Insulsa faciles falli nouere, ferē omnes
 (Pro genus insandum) damnis gaudent alienis,
 Non frater fratri, nec amicus fidus amico,
 Nec patri natus, verē hic sunt tartara, sunt hic

Cerb

Cerberus, & furia, & chaos, et styx: deniq; quicqd
 Horribile, & sædum nigri tenet aula tyranni.
 Solā quies somni pacem mortalibus affert,
 Dum viuunt, nihil hac (nisi tetra insonnia turbēt)
 Dulcius esse potest: nam curas atq; labores
 Eximit, & blandis miseros amplectitur alis.
 Hanc homini tamen inuidit natura quietem.
 Iussit enim vt dirus duplex, cimexq; culexq;
 Moribus insicerent huius tam dulcia pacis
 10 Gaudia: ne desint vnquam mala, nocte dieq;
 Longe igitur melior mors est, quam mortis imago.
 Nam quicumq; fretum vite gaudente carina
 Tranauit semel, & tutum tenet anchora portum,
 Ille hilari ventos ridet tumidasq; procellas,
 Leucotheaq; caput fertis redimitus adorat,
 Atq; Athamanteum donis onerat Melicertam,
 Securus celebrans varios in littore ludos.
 Mors omnes fuit pœnas, mors omnia soluit
 Vincula, morte fugit metus omnis et omne periclū.
 20 Vtq; dolor nullus, te nulla vrgebat egestas,
 Quum patrius nondum lumbos ingressus, eras nil:
 Sic postquam extrema fueris iam morte solutus,
 Te nullus dolor, & te nulla vrgebit egestas.
 Quis damnosa sibi, quis perniciofa fuisse
 Tempora crediderit, que tunc fluxere: sunt quum
 Ipse nihil, nondum materna conditus aluo?
 Quis queritur nouisse sibi mensesve diēs ve,
 Quos nunquā vidit, vel quos nunquā ipse videbit?
 Vel

Vel quis nocte illā vt prauam, miseramq; grauēq;
 Vituperet, qua nil sensit? somnoq; profundo
 Obrutus, vt lignum iacuit, gelidumq; cadauer?
 Quid mors? æternus somnus? sonus? breuis est mors.
 Sed multis placet immortales esse animas, &
 Vivere defunctos perhibent, membrūq; relicto
 Nudatos, veluti proprio de cortice tracta
 Coclea nudari solet, ad Plutonia regna
 Tendere præcipientes, ac tartara nigra subire:
 Myrtiferumq; nemus fingunt, vbi vulgus amantiū 10
 Ingemit, atq; addunt seruentes ignibus amnes,
 Monstrāq; viperum manantia gutture virus,
 Distinctasq; locis sedes: vbi vagat infans,
 Atq; vbi verberibus seuis facibusq; cruentis
 Eumenides agitent fontes, vbi rura beatis
 Debita perpetuis vireant pulcherrima ramis.
 Ast aliter dicunt alij, & post funera credunt
 Esse quidem manes: sed qui vixere decenter
 Ac recte, in cælum sublato iungier astris:
 Contra qui pecudum ritu terrena secuti 20
 Neglexere deos, pecudum quoq; corpora iusto
 Iudicio induere, & mutato carcere pœnas
 Soluere tantisper scelerum, dum prorsus ab omni
 Crimine purgati æthereas referantur ad oras.
 Quæ si vera forent, etiam metuenda foret mors.
 Aut sultem bene viuendum, vitijq; cavendum:
 Namq; pijs iustiq; daret bona præmia, contra
 Iniustis meritis pœnas meritumq; dolorem.

Atqui

Atqui morte obita superentne, an sint potius nil,
 Et cum corporibus pereant anime quoq; tanquam
 Sole nives verno, aut nubes aquilone solute,
 Dicere non nostrum est: videor satis esse locuta:
 Germanam scitare meam, quam nomine Graj
 Appellant Sophian: namq; hæc doctissima tales
 Assidue versat curas, semperq; requirit
 Occultas rerum causas, & amabile verum.
 Hæc igitur monstrante potes naturam animarum
 10 Noscere (ni fallor) si te tenet ista cupido.
 Mi satis id fuerit tibi dicere, quod metuenda
 Mors non est, saltem iustis, qui pectore puro
 Vixerunt: quoniam vel dulci pace fruuntur,
 Aeterno addicti somno: vel præmia habebunt
 Debita virtuti, & sælices efficiuntur.
 Quare agcdū sanctos mores amplectere, & omnem
 Pelle animo noxam pro viribus: hoc tibi pacto
 Mors leuis ac facilis fiet, nulloq; timore
 Depositu reddes nature, & lætus obibis.
 20 Quin hæc tecum animo versa, sic cogita, & inque:
 Quid mihi mors oberit? quo me lux vltima damno
 Afficiet? nullo nimirum. quid mihi demet?
 Diuitias? sed diuitijs tunc neutiquam egebo,
 Nec re vlla prorsus. cur non ditissimus ergo
 Censeri potero? nempe est locupletior ille,
 Non qui plura tenet, sed qui minus indiget aurum,
 Argentum, gemmas, palatia, prædia, vestes,
 Atq; alia id genus, omnino aspernabor, vti nil

l

Apl.

Apta mihi: nec me torquebit adempta voluptas,
 Ut neq; torquentur pecudes, quod mollia vincta
 Non habeant, vel mellitas croceasq; placentis.
 Quæ non optantur, quid tum, si non habeantur?
 Sed dulces natos, & dulces linguere amicos
 Cur adeo miserum est? nonne esset deterius, si
 Me superante illi morentur? perpetuoq;
 In marore manerem? ut scribunt Nestora acerbo
 Antilochi fato: aut Euandrum funere nati,
 Quæ Rutulus ferro stravit, Phrygia arma iuvante, 10
 Aeterno in luctu vitam duxisse molestant.
 Præcedam? at parvo post tempore nostra sequentur,
 Quum volet ipse Deus, vestigia, meq; reuisent:
 Si modo sunt aliquid manes, ut credere par est,
 Ut CHRISTI præcepta docet, multiq; sophorum.
 Quicquid erit, non propterea mihi dura videri,
 Mors debet, quod dinitias & dulcia vite
 Gaudia furrapiat. namq; hæc sunt tradita nobis
 Mutuo: & usuram rerum natura benigna,
 Non res concessit miseris mortalibus. ergo 20
 Cum nil sit nostrum, moriendo aliena relinquam,
 Nilq; meum amittâ. quid tum: si aliena relinquo?
 Quid doleam, si quæ sua sunt natura reposcit?
 Nudus ego huic veni, simul hic ego nudus abibo.
 Mûdus enim quoddâ hospitii est, ubi turba animatû
 Diuerforum ingens habitat: quæ tempore certo
 His fruitur dapibus, quas conuiuator habendas
 Vbertim, & gratis permittit: sumite, dicens,

Sumi

Sumite: non meritis vestris, sed munere nostro
 Hæc bona tradidimus vobis obsonia, donec
 Mi fuerit visum vos hinc dimittere, donec
 Eia ageadum dicam, nostris decedite mensis:
 Vescimini, & genio lati indulgete, sed hora
 Ultima quum veniet, qua vos hinc ire iubebo,
 Parete æquo animo, & ventura cedite turbe,
 Conuiuiasq; alios ipsdem gaudere sinatis.
 Ergo, quis nisi sit demens, ingratus, iniquus,
 30 Talibus auditis alieno excedere testeo
 Nolit, & inuito domino residebit? at ille,
 Pessime vade foras, clamabit: & eiciet vi.
 Tunc male cõsensus, lacrymans, querulusq; recedet,
 Cur ego sortifere si me vocet arbiter vrne,
 Mordicus inuitam vitam retinebo? vel ægrè
 Migrabo, ut multi? neq; enim fas, imò libenter
 Destituam mundû hunc fædû, innumerisq; refectû
 Fraudibus atq; dolis, incestibus atq; rapinis,
 Est ubi nulla fides, pietas ubi nulla, nec villa
 40 Iustitia & pax & requies, ubi erimina regnant
 Omnia, ubi frater fratri insidiatur, ubi optat
 Interitum patris natus, mulierq; mariti,
 Atq; vir vxoris: nemo est, vel rarus ubiq;
 Qui non furetur (modo possit) non rapiatq;
 Qui non sit fallax, qui non ficto ore loquatur:
 Ut meritò possit mundus spelunca latronum
 Dici. en reges sub honesto nomine, necnon
 Pontifices, spoliant populos. en depellantur

d 2 Cedat

Certatim ciues, laniantes viscera matrum.
 Quid tot stupra loquar? sunt cuncta libidine plena,
 Et passim prostant, & clam fodiuntur ephēbi.
 Quis non mœchatur? mystæ, vafriq; cuculli,
 Quos castos decet esse, palam cum pellicibus, vel
 Furtim cum pueris, matronis, virginibusq;
 Noctē diēq; subant: sunt qui consanguinearum
 Inguinibus gaudent, ineunt pecudes quoq; multi:
 Et rura, & syluæ infames, vrbis quæq; lupanar.
 Adde tot instantes casus, tum multa pericla, 10
 Quæ impendent semper mortalibus. adde labores
 Assiduos, & tot ridenda superstitionum
 Agmina, quibus opus est ceruicem subdere: quando
 (Pro pudor) ignari sophiæ, crafsiq; cerebri,
 Doctrinæ ofores (quibus est sola alea curæ,
 Aut nutrire canes & equos, volucresq; rapaces
 Continuisq; iocis puerilem ducere vitam)
 Sceptra tenent, præsumt populi, vrbesq; gubernant.
 Hinc tanta errorum scabies, tot stultitiarum
 Collumies, hinc & tot millia flagitiorum. 20
 Talia si tecum reputas, animosq; reuoluas,
 Non metues, mundū hunc tā stultū, tamq; malignū
 Linqere: sed potius rectē fecisse Calanum,
 Atq; alios dices, qui sese sponte necarunt,
 Et sponte hanc scelērū caueam, stabularumq; serarum
 Deseruere, manu cessantia fata vocantes,
 Nec voluere vltra moribundum pascere corpus,
 Et misere carni tanto seruire labore.

Quod

Quod nisi religio obstaret, legesq; Platonis,
 Et Deus: hortarer, te vltro dimittere vitam,
 Et sortem insanam & sceleratas linqere terras,
 Non vinum, vt vinū appetitur: sed tale, bonumq;
 Sic vita, vt vita, est nihili, nisi sit bona: quod si
 Est misera, vt vinum corruptum despiciatur.
 Esse quidem, per se nec amandum, nec fugiendū est:
 Quippe habet hoc quāuis vilissima recula, vermis,
 Musca, lapis, cortex: nihil est optabile, dempta
 20 Conditione boni, nisi sit tale esse, bonumq;
 Non video cur optari, cur possit amari.
 Quare qui mortem metuit, valde insipiens est,
 Cum mala tot tantosq; pati sine fine labores
 Corporis atq; animi malit, quā vel cruciatum
 Omnem cum carne exuere, & requiescere semper,
 Aeternaq; frui ac tranquilla pace, vel ipsi
 Depositis membris, nulla re prorsus egentem
 Viuere, nec sentire aliquem iam posse dolorem,
 Atq; vna cum dijs totum percurrere mundum,
 20 Singula spectando, & ventos superare volando,
 Ni fuerit pingui vitiorum fece grauatus,
 Cogaturq; imas terrarum habitare latebras.
 Postquam sic fata est Musarum maxima, surgit,
 Et me Phœbea renuentem fronde coronat:
 Deinde abiens per inane amplū, sese abdidit astris.

l 3 LIB

LIBER VII.

LIBRA.

VS Agedum surge, & melioribus
vtere pennis:

Alta pete, atq; humiles iamdudum
despice curas:

Rebus in excelsis decus est & gloria maior.
Contemplare deos, totumq; per aethera curre,
Est ubi ver eternum, ubi pax eterna, ubi semper
Lucidus apparet Titan, nullusq; tenebris
Leditur alma dies. non illic nubifer Auster,
Vasanusve Aquilo: Zephyri sed blandior aura
Spirat, & ambrosiae letissima gramina mulcet.
Hac spaciare igitur: tamen inde relapsa vicissim
A centro ad centrum vario discurre volatu.
Ac veluti speculam querit, quicunq; videre
Optat multa procul: sic te super astra necesse est
Scandere, ad usq; Iouis solum: hac sublimis ab arce
Subiectum claro spectabis lumine mundum.
Principium primum, immensum, admirabile, summum,
Ex quo cuncta fluunt, tanquam de fonte perenni,
Unum est duntaxat: nec recte plura putantur,
Nam si plura forent rerum primordia, vel nil
Inter se prorsus differrent: sic erit unum.
Vel magis differrent, & sic fatemur oportet,
Esse aliquid maius, melius, praestantius, inter
Cetera principia, unde alijs tribuatur origo,

Arbitr

Arbitrio cuius moueantur cetera. nam si
Plura mouent pariter, si vires omnibus aequae,
Si par imperium est, non est tamen aequa voluntas,
Parq; illis animus, crudelia praelia fient
Iugiter, atq; omnem impedit discordia motum.
Vt si sorte ratem parili conamine plures
Impellant venti, nunc huc nunc flatibus illuc
Ambiguus agitata haeret, cui pareat, aut quem
Audiat, vnde loco semper versatur eodem.
At si animus cunctis idem est, eademq; voluntas
Principijs: frustra ponentur plura, sed unum
Sufficiet. nam si non sufficit, atq; aliorum
Indiget auxilio, si non nisi iuncta mouere
Possunt, haud dubie imperfectum erit unumquodq;
Nec poterunt verè primordia prima vocari.
Nam perfectum imperfecto prius esse necesse est,
Nec non composito simplex, & pluribus unum,
Et mixto purum: quod prudens nemo negabit.
Est operis pretium tamen hoc ratione probare.
Causa suo effectu prior est, auctoq; opere ipso.
Perfectum verò, quia partes continet omnes,
Nilq; illi desit, longè est robustius, atq;
Fortius. ergo facit, monet, imperat, vnde putatur
Iure quidem causa atq; autor: sed debile contrà
Est imperfectum, quia partes non habet omnes,
Huicq; aliquid desit: proin vincitur, atq; mouetur
Perfecti iussu: paret, non imperat. ergo
Iure quidem effectus dici, atq; opus esse meretur,

l 4

Posler

Posteriusq; ipso perfecto debet haberi.
 Quod si principium primum, quo cuncta creantur,
 Imperfectum esset: miserum foret usq; & ab illo
 Nil posset fieri perfectum: sicut ab arte
 Quæ non perfecta est, perfectum non opus exit.
 Quare non possunt plura esse exordia rerum,
 Ast unum: quia perfectum non amplius vno est.
 A quo sic rerum æternus deducitur ordo,
 Ut monade à prima innumeri numeri generantur.
 Est etiam purum, ac simplex: nam posteriora 10
 His sunt cõposita & mista. an cõponere quisquam,
 Aut miscere potest, si non prius inueniantur
 Ex quibus id fiat? prius hæc extare necesse est,
 Singula per se, deinde simul coniuncta manere.
 Ergo principium primum (ceus diximus) unum est,
 Ac simplex, nec non purum: quod viuere si non
 Credimus, erramus. quoniam nisi viueret, unde
 Esset vita alijs, cum viuant cuncta per ipsum?
 Viuit nimirum, atq; sapit: quia condere nunquam
 Tot bona, tã varia et pulchra, et tãto ordine posset, 20
 Ni sapiens foret, & cognosceret omnia ad vnguem.
 Nec dubitandũ etiam, sed corde atq; ore fatendum,
 Hoc ipsum esse bonum. nunquid bonitate carebit
 Illud, cunctorum quod origo & causa bonorum est?
 Num fonte ex dulci, riuu effunduntur amari?
 Num dulces riuu ex fonte effunduntur amaro?
 Aut opus est nihil esse bonũ: aut bonus ille putandus,
 Qui rerum fons est, & mundi maximus autor.

Hunc

Hunc homines variè appellant: nos ore Latino
 Qui loquimur, plerũq; Deumq; louemq; vocamus.
 Qui cum sit primum ens, & ab ipso cetera fiant,
 Idcirco est per se viuens, sapiensq; bonusq;
 A nullo accipiens quod habet, verum omnia ab illo
 Accipiunt: igitur quod habent, amittere possunt,
 Si modo nil conferre velit dator ille supremus.
 Ut riuu possunt arefcere, si neget vndas
 Fons solitas: tamen haud ideo fons deficit ipse.
 10 Nam per se producit aquas, neq; pendet ab nullo:
 Sic Deus est per se, idcirco non deficit vnquam:
 Nec si cuncta simul pereant, ideo ipse peribit.
 Quicquid enim per se est, semper durare necesse est:
 Cum nullo indigeat, cum solo pendeat à se:
 Cum vi non possit, cum nolit sponte perire,
 Denum ipse est totum: sunt autem cetera partes.
 Tale tamen totum non est, quod constituitur
 Partibus ex ipsis: cum sit super omnia simplex.
 Sed virtute inquam totum est, quia condidit orbem
 20 Tam vastũ, & quicquid tam vastus cõtinet orbis.
 Omnia quæ viuunt, & quæ viuentia non sunt:
 Omnia quæ apparent, & quæ apparẽtia non sunt:
 Ipse facit solus, solus quoq; facta tuetur.
 Hac ratione igitur totum est, totumq; vocatur,
 Ut semen tota est arbor: quia viribus eius
 Quanquã sit minimũ, tamen inges nascitur arbor,
 Quæ validis ramis spatiosus explicat umbras.
 Multi autem dubitant, an corpus corporis ve

l s

Sit

Sit Deus. esse etenim nil præter corpora credunt,
 Atq; ea corporo quæ sensu percipiuntur.
 Quare nos utrum hoc sit verum, dispiciamus.
 Omne qd est corpus, quântū & quale esse necesse est.
 Atq; duo hæc propter, nimirum sensile corpus
 Redditur: his demptis, quid sensu percipietur?
 Quod verò quantum & quale est, cōponitur: atq; ō
 Simplex est Deus ipse, velut iam diximus. ergo
 Nentiq; corpus habet. prædictis adde, quod omne
 Corpus materia saltem formaq; coactum est. 18
 Præterea non finite virtutis oportet
 Esse Deum, æternus cū sit, ne desinat orbis.
 Nullum infinitam virtutem corpus habebit:
 Quodlibet est etenim finitum, nempe rotundum,
 Corporibus cunctis maius, meliusq; suis est
 Limitibus cinctū: sic quod quater angulus, aut ter
 Format, sic alias quod habet quascunq; figuras.
 Ergo infinita non est virtutis. & istud
 Monstro sic: partes hoc diuide corpus in aquas,
 Sitq; A dimidium, sit B pars altera: quæro 20
 An possit tantum A, quântum B, & utriq; potestas
 Infinita sit? hoc pacto pars altera frustra est,
 Altera sufficiet. quod si pars utraq; vires
 Finitas habet, & totum tale esse necesse est.
 Finitis etenim constare ex partibus ipsum
 Infinitum, audet qui dicere, desipit. ergo
 Corporis est expers, qui corpora cūcta creauit.
 Fortè aliquis respondebit: Deus infinitum

Est

Est corpus, nos verò istud posse esse negamus.
 Omne etenim spatium completeret, nec locus ullus
 Restaret vacuus, qui claudere cætera posset:
 Sic nec mundus erit, nec nos, nec deniq; quicquam.
 Præterea corpus viuens cum nobilius sit,
 Ac melius, quàm quod vita caret: haud dubitandū,
 Nobiliorem esse ac meliorem corpore vitam,
 Propter quam corpus melius sit, nobiliusq;
 Quæro igitur, nunquid vita est substantia? vel quid
 20 Accidit? hoc si sit, substantia vilior esset,
 Nec non deterior, quàm quod substantia non est:
 Quod certè absurdum, clamabit turba sophorum.
 At si vita ipsa est substantia, corpore nullo
 Indiget, adiuncto sibi: solaq; purius, atq;
 Commodius per se, quàm corpore iuncta manebit.
 Nam quare adsciscat corpus sibi, viuere liber
 Cū valeat mundi sator, & sine corporis vsu?
 Nempe superuacua est moles, & carceris instar
 Continet inclusas vires, animamq; coëcet,
 20 Impediens, ne quò vult pergere libera possit.
 Ille igitur summus princeps, bonus, omnipotensq;
 Aeternus, sapiens, prorsus sine corpore viuut.
 Sed quare hoc multi nolunt concedere? dicam.
 Nempe quia in crasso demersi corpore, crasso
 Obducti sensu, nil præter corpora norunt.
 Vt si fortè oculis vitrum, quocunq; colore
 Infectum obicias, quicquid spectabis, eundem
 Qui ritro, credas deceptus habere colorem.

Scire

Scire tamen debemus, & omni errore fugato
 Credere, nec dubiè: esse alia, & quâplurima verè
 Entia, vel nullo viuentia corpore: vel que
 Corpus habent tenuè in primis, vt cernere nostri
 Haud possint oculi, nec nôster tangere sensus,
 Atq; ideo nobis meliora & nobiliora.
 Quod forsân tali poterit ratione patere:
 Omne graue & crassum quanto plus cõtinet in se
 Terrene fecis, tanto fit vilius illo
 Quod tenuè atq; leue, & subtilis materiai, 10
 Massa est compositum. docet hoc quodcũq; metallũ.
 Nam simul ac validis Vulcani viribus arsit,
 Liquitur, & partes illius deteriores,
 In quibus est terræ plus & grauitatis, habentur
 Pro nihilo, in scoriãq; abeunt: leuiora, magisq;
 Pura, nitent: meliore sono, meliore figura.
 Sic panis melior, qui purior & leuior fit
 Ex simila: hunc domini comedunt, sed crassior escã
 Dat famulis: rursus grauiori & deteriori
 Custodes pecoris pascuntur rure molossi. 20
 Sic aqua, sic vinũ, atq; oleũ, & liquor omnis habet
 Nobilior tanto, quanto est subtilior, atque
 Lucidior leuiorq;: cibus quoq; crassior, & cui
 Plus grauitatis inest, in sordes versus, ab aluo
 Pellitur: ast alius terreni ponderis expertus,
 Fit caro, fit sanguis, fitq; vtile nutrimentum.
 Cur lapides viles, crassosq; grauiq; & opaco
 Corpore sunt? gemme pretiosaq; marmora lucent.

Nempè

Nempè quia his minus est terrene fecis, at illis
 Materies concreta magis, densataq; tellus
 Dat pondus, lucemq; admittit, pretiosaq; decoris.
 Sunt spetiosa igitur minus, & pretiosa, tenent que
 Plus terre: vnde etiã possunt minus entia dici:
 Vt minus est aurũ, scoria, & quod vilius aurũ est.
 Nanq; elementorum certè est vilissima tellus,
 Et quasi sex quedam: idcirco faber optimus, illam
 Inferiore loco fixit, multumq; remoto:
 10 Vt quantum posset, distaret ab æthere puro:
 Densauitq; globum, vt minor & contractior esset,
 Cœlicolumq; minus turbaret lumina, quando
 Immensi spectare velint penetralia mundi.
 Ergo vbi tam pulcrũ absoluit Deus amphitheatrũ,
 Ornauitq; ipsum stellantibus vndique gemmis,
 Quicquid vbiq; fuit scobis, immundeq; relictum
 Passim materię, ventos abstergere iussit.
 Illi confestim domini mandata facesunt.
 Hinc aglo, inde Notus, Zephyrusq; Eurusq; patet
 20 Certatim verrunt campos, glomerantq; redactas
 In medium sordes, varijsq; asflatibus vrgent:
 Sic facta est tellus, que prorsus ab æthere toto
 Expulsa, ad centrum sese misranda recepit.
 Non locus alter erat distantior, inferiorq;
 Ad quem confugiens tandem requiescere posset.
 Nõne etiam reliquis infirmior est elementis,
 Debiliorq;: etenim si discindatur ab æstu,
 Aut ferro, aut alia quauis ratione, redire

In se

In sese nequit, ac ductas iungere partes.
 Ast aqua si fuerit diuisa, recurret in vnum
 Extemplo, & rursus veluti prius integra fiet:
 Sic aer, sic ipse ignis quum dilaniantur,
 Quam primum coeunt, dissectaq; membra reducunt,
 Et remanet facto de vulnere nulla cicatrix.
 Vnde hoc? nimirum quia sunt meliora, magisq;
 Perfecta, & propria possunt virtute moueri:
 Terra autem per se stabili gravitate quiescit,
 Immo alijs causa est vt sint immota, locumq; 10
 Ne mutare queant. siquidem plus est vbi terre,
 Plus grauitatis inest, minus illic mobilitatis.
 At que sunt leuiora, eadem sunt mobilia,
 Et vite propiora quidem. nam causa mouendi
 Corporibus vita est, patet hinc, quod mortua motu
 Cuncta carent. sed cum viuientia sint meliora
 (Quandoquidem nihil est vita pretiosius ipsa)
 Haud dubie, leuius quodcumq; est, mobiliusq;
 Illud idem melius dicendum nobiliusq;
 Ergo errant prorsus, qui credunt entia tantum, 10
 Que apparent oculis, vel tactu percipiuntur,
 Et que crassa magis. quid enim subtilius ipso
 Aere? quid ve potest tangi minus atq; videri?
 Vnde ipsum multi vacuum, & nihil esse putarunt.
 Appræne est tenuis: quid ni? verum tamen est ens,
 Et verum corpus, primis de quatuor vnum,
 Nobilius terra, & terram humectantibus vndis.
 Tradita proinde fuit sedes sublimior illi.

Nunc

Nam que sunt caelo & stellis propiora beatis,
 Debent nobiliora etiam, & meliora putari.
 Nōne omnes venti tennes, vt lumina fallant?
 Quis tamen esse neget ventos? qui ferrea postquā
 Carceris Aeolij fregere repagula, montes
 Ingentes quatunt, validosq; a stirpe reuulsas
 Deijciunt ornos, pontumq; a sedibus imis
 Euertunt, cogunt nubes, solumq; coactas,
 Terribilesq; cient tonitrus, & fulmina trudent:
 10 Cum tantas habeant vires, non entia dices?
 Cernere quod nequeas, vel pressos stringere palmis
 Nimirum stultum est committere sensibus omne
 Iudicium, fallunt oculi persæpe videntem,
 Proq; alio monstrant aliud. demergito in vndas
 Perspicuas baculum rectum, apparebit in illis
 Incuruus: currat propè littus adacta phaselus,
 Currere tunc littus credas, cessare phaselum.
 Fallaces igitur sensus, etate frequenter
 Aut morbo, aut alijs causis mutantur & errant:
 20 Nec sunt cuique pares. quod pulcrum indicat ille,
 Contrā hic turpe putat: dulces ille, hic dieit amarū:
 Ille alget, calet hic. variantur corpore sensus,
 Inq; alia sunt carne alijs, partesq; sequuntur
 Interdum, per quos operantur: vt ebrius vnam
 Esse duas credit flammās, & fixa moueri:
 Quippe mero turbati oculi, turbant quoq; visum.
 Aer præterea solet ipsos vertere sensus:
 Namq; mō est clarus, mō turbidus, humidus est nūc,
 Nunc

Nunc siccus, nunc est densus, nunc rarus, ita ipso
 Illudit variè sensus: hinc sanguineus sol
 Apparet, minor hinc vel maior luna videtur:
 Hinc clamante aliquo sinuosa resultat imago,
 Decipiens stolidas iteratis vocibus aures.
 His alijsq; modis possunt errare: sed ipsa
 Certior est ratio, duce qua mens inuenit inter
 Mille latens nugas & inania somnia, rerum.
 Hanc amat, hanc sequitur, totis huic viribus heret,
 Qui sapit, ingenioq; valet, cui viuida mens est, 10
 Aethereusq; animus: sed crassa obtusaq; turba
 Non videt hanc lippis oculis, hinc plurimus error,
 Vanaq; credulitas, & opinio cæca tenaxq;
 Prudentum rectrix ratio est, at opinio vulgi.
 Nos igitur rationis iter, quâ possumus, omni
 Conatu ac studio queramus & ingrediamur.
 Ipsa etenim ratio sol est, qui tramite certo
 It semper, per quam à brutis distare putamur:
 Obscuram, incertamq; imitatur opinio lunam.
 Quid demum ratio dicat? viuientia multa 20
 Esse quidem, nostros fugiant quæ tenuia sensus.
 Nam nisi fecisset meliora & nobiliora,
 Quam mortale genus, fabricator maximus ille,
 Nempe videretur non magno dignus honore,
 Nempe imperfectum imperiū atq; ignobile haberet:
 Infra etenim naturam hominis, pecudesq; feraq;
 Existunt, viles omnes ac mente carentes,
 Et misere, & ventri tantum somnoq; vacantes:

Quod

Quod si nullum animal melius natura creasset,
 Quidnā aliud foret hic mūdus, quàm turpe ferarū
 Ac pecudum stabulū, spinoq; simoq; refertum?
 Quidnā aliud foret ipse Deus quàm pastor herusq;
 Multorumq; gregum, multorumq; armentorum?
 Atqui hominem fecit: nimirum maxima laus hæc,
 Nimirum satis hoc ohe, fieri melius nil
 Debuit, aut potuit: iam iam perfectior orbis
 Esse nequit, fuit hæc Iouis infinita potestas?
 10 Sed videamus vtrum sit fas hoc credere, non est,
 Non est hoc inquam fas credere, nec ratio vult.
 Nā quid homo est? animal certè stultū atq; malignū,
 Pæq; alijs miserum, si se cognoscat ad vnguem.
 Quis non spōre malus? vitiorum lubrica & ampla
 Est via, quâ properant omnes, vtroq; seruntur,
 Nec prohibere valent monitor, lex, pœna, metus re.
 Contra, virtutis salebrosa, angusta, nimisq;
 Ardua: quâ pauci tendunt, ydemq; coacti.
 Quis sapit? an mulier? nunquid puer? aut cerdonum
 20 Tota cohors? eheu stultorum maxima turba est:
 Cecis versamur tenebris, & ducimur omnes
 Affectu: aut nulli, aut pauci, quos rector Olympi
 Precipue sibi delegit, ratione reguntur.
 Quis contemplari valet: aut vnde otia nobis
 Sunt, vt possimus latitans inquirere verum?
 Distrabimur varijs curis: par plurima vitæ
 Conteritur somno, reliquum morbi atq; labores
 Assidui impediunt, paupertas ve improba turbat,
 176 Desidia

Desidia interdum, interdum furiosa voluptas,
 Hinc stulti sumus, hinc nobis sapientia desit.
 Nanque ea continuo studio, longeq; paratur,
 Pacatumq; animum poscit, mentemq; quietam.
 Quam vero genus humanum miserum sit, abunde
 (Ni fallor) sexto libro monstrauimus ante.
 Eheu poenarum scelerumq; & stultitiarum
 Hic locus est: hec est tenebrosi regia Ditis.
 In qua nemo quidem non multa incommoda suffert:
 Turba tamen stupida & crassa hoc non cogitat, imò
 Inter continuos, detestandosq; labores,
 Sepe canit demens, & videt, nec miseram se
 Agnoscit, patitur poenas, obiterq; iocatur,
 Et subito obliuiscitur omnia: dummodo parua
 Dulcedo subeat, lethæ hæc mentibus insert.
 Pronida sed tales voluit nos esse, sagaxq;
 Natura: vtiliter certè, nam si sciremus,
 Quis ferret, misere tot tantaq; tedia vite?
 Tristitiam, curasq; graues sapientia gignit.
 Ipsa etiam natura hominem spe læclat inani,
 Qua sine quisq; sibi mortem conscisceret vitro.
 Ergo stultitia & spes, sunt duo pharmaca nobis
 Tradita, prudentis naturæ consilio, ne
 Tot tantisq; malis affecti deficiamus.
 Quod si hodie haud vllū est animal præstātius ipso,
 Mundi auctor quid erit? stultorumq; & miserorum
 Et sceleratorum dominus, princeps, pater, & rex.
 O bellū imperium, o summum ac mirabile regnum,
 O bellos

O bellos comites: quid queris Iuppiter vltra?
 Iam non es solus: tam pulchrum condere mundum,
 Scilicet hos propter decuit te. seruiat istis
 Cælum, sol, luna, astra, aer, tellus, mare. quid nūc
 Sed mox in nihilum redeant, pereantq;, velut nix
 Adueniente aestu, aut hyberno tempore frondes.
 Quanti sunt, quæ tam imbecillo corpore constant?
 Quanti sunt, quæ tam imperfecto tempore durant?
 Nunquid credibile est, terram pontumq; habitari
 Duntaxat: quæ sunt cælo collata ferè nil.
 Quid tellus pontusq; simul? punctum prope dicas,
 Si mundi spatium immensum ac mirabile acuto
 Perpendas animo: quin ipsi quodlibet astrum
 Est maius, veluti perhibent qui talia norunt.
 Ergo tam exiguus locus, & tam vilis, habebit
 Tot pisces, homines, pecudes, volucresq;, ferasq;
 Cetera erunt vacua, & proprio cultore carebunt?
 Atq; aer desertus erit, desertus olympus?
 Delyrat, quisquis putat hoc, hebetisq; cerebri est:
 Immo illic longè plura, & longè meliora
 Viuere credendum est, longeq; beatius, atq; hic.
 Deniq; si verum volumus sine fraude scire:
 Est hominum sedes, brutorumq; infima tellus:
 Ast aer vltra nubes, cælumq; beatum,
 Pax ubi perpetua & nitidi lux clara diei
 Assidue regnant, domus est & regia diuinū.
 Quos licet haud possit mortalis cernere visus
 (Est etenim tenuis nimium natura deorum)

Sunt tamen innumeri, bibula quot corpora arena.
 Littoribus cunctis, cunctis quot gramina campis.
 Qui credit cælum tam immensum, tamq̃: decorum,
 Desertum omnino, ac solum, vacuumq̃: colonis,
 Cum teneat vilis tam multa animalia tellus:
 Delirat, crassa mentis caligine pressus,
 Nec minus ac pecudes terrena in fece sepultus.
 Nec mirum puto, si fortunata inueniuntur
 Insula in Oceano, loca cunctis plena bonis, &
 Delitijs: veluti quidam scripsere: vbi vitam
 Nunquam ullus dolor, aut casus contaminat ullus.
 Sed cælum, Oceani nomen, quia concolor illi est,
 Et velox apprime, ideo fortasse recepit:
 Omnis stella autem, censetur insula. quid ni?
 Nonne domos etiam multas ita sepe vocamus,
 Quod sole à reliquis sint omni ex parte remotæ?
 At si aliter dicunt quàm nos exponimus, errant:
 Non etenim in nostro oceano sunt talia: Reges
 Hec loca non sinerent armis intacta, suoq̃:
 Imperio vellent adiungere, si quis ad illa
 Accessus foret, & cuperent consistere in illis.
 Sed quid non fingit nugarum Grecia mater?
 Nempe suos aer cælumq̃: ac sidera ciues
 Indigenasq̃: tenent: quod qui negat, ille beatie
 Invidet, atq̃: Dei maiestatem insipienter
 Blasphemat. nunquid non est blasphemia, cælum
 Dicerè desertum, & nullis gaudere colonis?
 Atque Deum nobis tantum, brutisq̃: præesse,

Tamen

Tam paucis, & tam miseris animalibus, & tam
 Ridiculis: certè scinit, potuit, voluitq̃;
 Omnipotens genitor, nobis meliora creare,
 Quæ viuant meliore loco: vt sua gloria maior,
 Maius & imperium foret, & perfectior orbis.
 Nam quo plura facit, quo nobiliora, relucet
 Hoc magis & mundi decus, & diuina potestas.
 Sed dubium est, an sint pura & sine corpore formæ:
 An varia, vt nos, membrorum compagine consent.
 10 Nimirum dicat ratio, quod in aere & igni
 Corpus habent quæcunq̃: manent animalia. nam si
 Non sunt corporea, ergo aer desertus & ignis
 Prorsus erit, vacuumq̃: locus dicetur uterq̃.
 Quippe locum præter corpus, nihil occupat: illi
 Cui non est corpus, non est locus, idq̃: loco nil
 Indiget: vt satis ostendunt præcepta sophorum.
 Sed nunquid morti debentur: credere par est,
 Viuere longa quidem & felicia secula, tandem
 Desinere, atq̃: mori. nam si corrumpitur aer
 20 Atq̃: ignis, cur non pereant viuentia in illis?
 Nempe loci naturam haurit, sequiturq̃: locatum.
 Forte aliquis, quali specie, quali ve figura
 Sint hec, scire velit: par est quoq̃: credere talem
 Esse illis faciem, qualem nec terra nec vnda
 Ferre solet, nostra meliorem ac nobiliorem:
 Qualem nec fas est, nec cernere possumus ipsi.
 At quibus in stellis vita est, & in æthere puro,
 Calicula, nunquam perierunt: quia nulla senectus

Astra terit, nulla inquam etas labefaciat olympū.
 Credendumq; ipsis maiora & lucidiora,
 Et formosa magis, magis & valida & leuia esse
 Corpora, quàm reliquis, quacumq; sub ethere viuūt,
 Atq; elementa colunt, & tempore mensurantur.
 Sed quid agunt? gaudent sensu ac ratione vicissim,
 Nunc hoc, nunc illa rientes: mirisq; fruuntur
 Delitijs, quas humanum nec fingere posset
 Ingenium, nec mortalis percurrere lingua.
 Illic est verus mundus, vera entia, vere
 Dinitia, veri mores, & gaudia vera:
 Ast hic sunt vmbræ tantum, simulacrâq; rerum
 Friuola, quæ paruo momento vt cera liquefunt.
 Illius mundi quedam est hic noster imago:
 Quantū pictus ab hoc, tantū hic quoq; distat ab illo.
 Extra ipsum verò cælum, & supra omnia corpora,
 Esse alium mundum meliorem incorporéumq;
 Qui non percipitur sensu, sed mente videtur,
 Nonnulli credunt: nec res est dissōna vero.
 Nam se nobilior sensu, & præstantior est mens,
 Cur habeat proprium mundū, propria entia, sensus,
 Quæ verè existant, quæ percipiantur ab ipso:
 At mens sola manens, proprio non gaudeat orbe?
 Nil q; habeat per se existens? sed somnia tantum.
 Apprendat, tenues q; vmbras, & inania spectra?
 Quæ non existunt per se, vera entia non sunt.
 Aut igitur mens est nihil, aut natura creauit
 Mentis consimilem mundum, qui continet in se

10

Res

Res veras, stabiles, puras, immateriales:
 Quæ per se existunt melius, quàm sensibiles res.
 Hic ille archetypus mundus, perfectior isto
 Sensibili, quanto sensu perfectior est mens.
 In quo, sol Deus est summus, diuq; astra minores.
 Ergo plura etiam, cum sit perfectior, in se
 Continet, ac diuersa magis, quàm materialia
 Corporensq; orbis, sed nil corrumpitur illi,
 Nil motum, nil tempus habet: sunt omnia fixa,
 Aeterna, absq; loco, & nullis obnoxia damnis.
 Illic sunt causæ, & cunctarum semina rerum.
 Sensibilis mundus, mundo defluxit ab illo
 Mentali archetypo, & quedam est illius imago.
 Omnia sed perfecta illic, atq; undique tota:
 Hic sunt particule rerum, quæ multiplicantur
 Materie vitio, sic plures efficiuntur
 Cerui: namq; illic virtus est vna creatrix
 Ceruorum vulpes facit, hæc, facit illa leones.
 Sic de alijs dico, quæ noster continet orbis:
 Quæ numero plura, at specie clauduntur in vna.
 Omnia proueniunt suntq; à virtutibus illis.
 Haud aliter fabri magna exercentur in vrbe,
 Quisq; suo incumbens operi diuersa laborat.
 Quare ex particulis hic mundus constat, at ille
 Ex totis, viuis per se, distantibus à se.
 Singula nonnulli credunt quoq; sidera posse
 Dici orbis, terramq; appellat fidus opacum,
 Cui minimus diuinum præsit: quia nubibus infra

10

20

m 4

Imp

Imperium teneat, producatq; omnia solus,
 Corpora quæ æquor habet, tellusq; atq; infimus aër
 Vmbrarū Dominus, simulacraq; vna gubernans,
 Cui data sit rerum cura & moderamen earum,
 Quæ quia non durant, sed tempore corrumpuntur
 Exiguo, prope nil possunt vmbraeq; vocari.
 Hic reor esse Pluton, a quo tenebrosa teneri
 Regna canunt vates, nanq; infra nubila nox est:
 Supra autem lux clara nitet, splendorq; perennis:
 Huic igitur, tanquam minimo, Deus ille Deorum. 16
 Rex genitorq; dedit vilissima regna, aliosq;
 Vt quisq; est melior, melioribus addidit aëtris,
 Imperiumq; suum natis diuisit habendum.
 Sed tamen hæc hominum nulli certa esse putamus.
 Nam secreta Dei quis nouit? quis fuit vnquam
 In cælo, redijtq; iterum, potuitq; referre?
 Non tanti est mortale genus mens nostra labascit
 In rebus summis, nec spectat noctua solem.
 Quisque suo ingenio fretus, noua fingere gaudet:
 Præsertim vates, quibus est fiducia maior. 20
 Traditur his, quacumq; velint, impugne vagari:
 Nam furij agitantur Iacchi, & Apollinis æstro.
 Quamquam nil prohibet furiosos dicere verum,
 Et verum dixit quondam furiosa Sibylla.
 Sit satis hoc (veluti promissimus) ostendisse
 Multa esse & nobis longe meliora, videri
 Quæ nequeunt, viuunt tamen, & ratione fruuntur.
 Imò aliqui in primis docti scripsere Sophorum,

Tales

Tales esse animas quoq; nostras, corporibusq;
 Exutas non posse mori, æternasq; fatentur.
 Sic Plato, sic Samius voluit, sic sensit & ille
 Diuinus verè Plotinus, sicq; poetæ
 Non pauci cecinere, igitur par esse videtur,
 Atq; opere pretium (quoniam dignissima scitu
 Res est) hæc etiam meditando euoluere partem.
 Quid melius, quàm se cognoscere? corpora quid sint,
 Norunt vel pueri, pulvis de puluere: verum
 10 Difficile est, naturam animi cognoscere ad vngue.
 Quare hanc, pierio confisus numine, totis
 Viribus ingenij & solerti indagine, posthac
 Querere conabor, faciliq; ostendere versu.
 Quo facto, libram egressus, tua Scorpio adibo
 Signa, vbi fatorum vires ac iura requiram,
 Si modo non obstant scribenti fata poetæ.
 Sed quia in ambiguis rebus bene percipiendis
 Progressus bonus est, ac debitus ordo, vt ab illis
 Quæ manifesta magis, magis et certa, incipiamus:
 20 Hoc nō facituri sumus hæc in parte, etenim si
 Principia obscuris fuerint abstrusa tenebris.
 Quæcumq; ex illis veniunt, incerta sequentur.
 Fruola si fuerint fundamina, tempore paruo
 Deficiet quicquid super his fabricare volumus.
 Effectus verò certi magis ac manifesti
 Sunt nobis quàm causæ: igitur sumamus ab illis
 Principium, & foribus rem perspicuam aper-
 tamq; ideo à motu (quia per se sponte moueri
 m s Possunt

Possunt, quæ vitam retinent: quia deniq; motus
 Precipuum vite indicium est: prius incipimus.
 Nempe ipsum corpus, necnon membra ipsa quiescunt
 Per se, & putrescunt: calor est fort. asse mouendi
 Causa, aut calfactus sanguis. sed vna frequenter
 Stant immota, insit licet his sanguisq; calorq;
 Quandoq; volunt requiescere. proinde voluntas
 Ipsius motus fons & causa esse videtur.
 Sepe volunt tamen, & nequeunt animata moueri:
 Ergo vtrumq; simul motum creat: imperat vnum, 10
 Exequitur reliquum: iubet hoc, iussa efficit illud.
 Velle quidem nihil est, si desit posse. sed vnde
 Vult animal mutare locum? quia nempe voluntas
 Mente bonis monstrante videt, deinde ipsa mouetur
 Virtute obiecti, & trahitur velut ignis ab esca,
 Vt lapide ideo ferrum, paleæq; minuite
 Heliadum lacrymis. miro sic ordine mundum
 Instituit pater omnipotens, ut plurima nexu
 Iungantur facili, & coeant: sed plurima contrà
 Discordant inter sese, pugnantiq; vicisim. 20
 Vnde aliqui merito esse aiunt primordia rerum,
 Litem & amicitiam, perq; hæc fieri omnia credit.
 Ergo bonum mouet, à quo deinceps mota voluntas
 Membra agit, corpusq; vrgens huc mittit et illuc.
 Non tamen esse bonum cunctis animantibus vnum
 Credamus: neq; enim cunctis est vna cupido.
 Diuersis diuersa placent, sua gaudia cuiq;
 Distribuit natura: aliud puer optat, amatq;

Quam

Quam matura etas, nam qualia corpora, tales
 Sunt plerunq; animi, & talis plerunq; voluntas.
 Propterea nunc hoc volumus, nunc illud amamus:
 Et quæ grata prius fuerat, mox despicimur:
 Nimirum, quoniam corpus mutabile, nunc hos,
 Nunc illos habitus diuerso tempore sumit,
 Naturamq; animi secum trahit. hinc sitis, hinc &
 Macra fames, Venerisq; oritur genitina cupido.
 Atqui ipsum corpus mutant complura, vel etas,
 10 Vel tempus, vel casus, item potus, cibus, ær:
 Sideraq; interdum, ut quidam scripsere periti.
 Non igitur solum obiectum, sed corporis ipsa
 Conditio, nos velle facit diuersa, mouetq;
 Sed ratione aliqui potius ducuntur, & illa
 Procedunt monstrante viam, & virtute trahuntur
 Qui perquam vari existunt. nam lumina mentis
 Haud secus obducunt affectus corporei, quam
 Phæbeum iubar insipientes aëra sumi.
 His demum causis corpus mortale mouetur.
 20 Vis autem motiua anime, cui mota voluntas
 Imperat, imperium exequitur, membrisq; quietis
 (Indupedita modo hæc non sint) infunditur, horsum
 Illorsum impellens. sed cur lassata labore
 Languescunt? sic crura dolent, sic brachia torpent.
 Hinc credo, quoniam sanguis feruore solutus,
 (Feruere enim motu nimio) subducitur, atq;
 Deficit exhalans paulatim: non aliter quam
 Aegrorum extenuant quum palida corpora febres.

Sang

Sanguis enim, aut alius vice sanguinis humor, in ipsis
 Diffusus membris, animam rehit, atq; alit ipsum
 Corpus: quo vegetante, mouens vis concitat artus,
 Spiritus est etiam quidam tenuisq; leuiusq;
 Quem generat calor, ac sanguis resolutus ab ipso,
 Ceu solet à radijs solis resoluta creare
 Vnda leues agilesq; auras, hic spiritus intra
 Viscera conclusus passim, fluitansq; cauernis
 Corporeis, anime præsto est, animeq; ministrat,
 Quum vult ipsa aliquid fieri, corpusq; moueri. 10
 Verum hi qui somno oppressi sunt, quomodo motum
 Exercent? nam sepe aliquis per somnia surgens
 Arma capit, vel sternit equum, vel scribit, vt auiet:
 Vel citharam digitis pulsant sopitus inertem.
 Scire opus est, rerum in nobis simlakra manere,
 Quas visio aut alio sensu percepimus: hinc est
 Quod quasi presentem, absentem spectare videmur,
 Quod iam preteritas voces audire putamus.
 His igitur species, cerebri penetralibus altis
 Inclusas, turbat stomacho qui surgit ab imo 20
 Euolat atq; vapor: tunc mens delusa, mouetur
 Atq; mouet corpus, fuerit si fortis imago.
 Sed caudam colubri abscissam, caudamq; lacertæ
 Motantem sese, nunquid mouet ipsa voluntas?
 An potius vis illa anime, quam nomine Graj
 Phantasiam dicunt: ceu quos vel dira phrenetis,
 Vel Bacchi liquor immodicus, vel somnia vexant?
 An ratione alia id contingit? forsitan intra

Nodo

Nodosas cauda partes, vegetabilis ille
 Spiritus inclusus, toto conamine querit
 Qua data porta fugat, et sinuosa volumina torquet,
 Perq; vias tenues sensim elucatur in auras:
 Vel pars illa anime, qua corpus sentit in illo
 Stat diuisa loco, et motum ciet, arbitror autem
 Iudicio quæcunq; carent, non posse dolorem,
 Aut aliquid sentire, etenim vis maxima sensus
 Cognitione fluit: qui plus cognoscit, habetq;
 10 Iudicium maius, patitur magis, et magis idem
 Gaudet: sed stupidi atq; hebetes minus omnia curant,
 Leduntur minus, et metuunt minus, et minus algēt
 Atq; calent, vix dignoscunt aduersa secundis.
 Non igitur quoniam doleat, cauda illa mouetur
 Nil etenim sentit: quia vis quæ iudicat, illic
 Non est: sed capitis parte in meliore remansit
 Vnde prior mihi causa magis vera esse videtur.
 Sic igitur motus fit, quo viuientia sese
 Proripiunt, tamen hoc predictis addimus vnum:
 20 Quod quandoq; bonum presens, cum possit haberi,
 Non mouet aut petitur: quia non cognoscitur, ergo
 Cognitione, motus etiam causa esse videtur:
 Imo precipua est, quis enim cupit illa, petit ve,
 Quæ prorsus nescit? caeca est per se ipsa voluntas,
 Nec quicquam sibi velle potest, sine lumine mentis:
 A quo si fuerit minus illustrata, sinistrum
 Carpit iter, specieq; boni decepta labascit.
 Verum hæc de motu satis, hinc videamus, vt ipsum
 Viuent.

Viuentis corpus grandescat, quomodo fiat.
 Crementum, & certo cur tandem limite sistat.
 Aethereus quidam est ignis, qui animantia quaeque
 Viuificat, clausus membris ac pectore caeco:
 Hunc humor genitius alit, ceu flamma lucernae
 Occaso iam sole, leui nutritur oluo.
 Hic stomacho immixtas epulas coquit, inde per artus
 Sparguntur partes subtiles, vnde medullae,
 Ossae, caro, nervi, sanguis gignantur, & omne
 Paulatim augetur corpus: velut imbribus herbae
 Ac plantae crescunt, solis virtute iuuante.
 Si multus fuerit, validusque hic ignis: & humor
 Conueniens adsit, quantum calor ipse requirit:
 Fit magnum augmentum, tadem finitur, & ultra
 Non tendit, cum sit virtus finita caloris:
 Quo demum languente, solet decrescere corpus.
 Hoc patet in senibus: sunt hi namque minores,
 Incuruique, cauo spectantes lumine matrem.
 Deficit ignis enim, & languet calor ille animalis:
 Deficit humor item natiuus, quo sine vita
 Stare nequit: veluti non lucet flamma lucernae,
 Si desint alimenta illi, redeuntque tenebrae.
 Iam vero motus animi dicamus, & vnde
 Proueniant: res abstrusa est, tamen excitemus,
 Qua mens nostra tenus poterit pertingere verum;
 Ac de ira primum, audaces facit ira, periculi
 Contemptrix, auget robor, viresque ministrat:
 Qua suadente, hostem impauidi, Martemque cruentum

Aggre

Aggredimur, & aptique in praelia currimus armis.
 Causa est nimirum sanguis, qui accenditur: & cor
 Flammiummum, sellique liquor diffusum amari.
 Ire etenim sedes sel creditur, ipsaque bilis
 Materiam praebebat stimulis, caecoque furori.
 Hinc, quae selle carent animalia, neque possunt
 Irasci, pacemque colunt, ac bella recusant.
 Hinc quibus est sanguis feruentior, atque calor
 Vis maior, tumidam citius labuntur in iram.
 Sic iuuenes, sic & quorum mera vena repleunt
 Plus aequo fibras, facile exardescere notum est.
 Ergo anima indignas, bilem cum sanguine miscet.
 Deinde manus ad bella armat, mox vulnera fiunt.
 Nam prius ipsam animam ledens iniuria turbat:
 Quae turbata, dehinc corpus mouet vnde videntur
 Errare hi, quicumque animam non posse moueri
 Contendunt, nam si nunquam moueatur oportet
 Stare loco, atque gradu corpus quoque semper eodem,
 Motus enim varius varium simul indicat esse
 Motorem, sol mutatur, mutantur & umbrae.
 Cur nunc has reddunt, nunc illas organa voces?
 Nempe quia huc illuc volitat manus, & diuersos
 Dum tactus agit, varium dat fistula cantum:
 Sic anima affectus prius accipit ipsa latenter.
 Quos ubi vult fieri notos, tunc vititur huius
 Aut huius membri officio, impertitur & illi
 Id quod habet latitans in se, ut videatur & extet,
 Haud aliter, quam quum fido vex dicit amico,

Atque

Atq; aperit secreta animi, quæ postmodo cunctis
 Diuulget populis, & diuulgata patefcant.
 Sic etiã fit amor: nam qui mens dulce quid optat,
 Vsa ministerio cordis, tunc pandit amorem.
 Corde amor, ira, timor, votum, spes, cura, voluptas,
 Tanquã arce in quadã, cū anima versantur, et inde
 Membrorum officio excurrunt per corporis urbem.
 At de istis alias forsan dicemus abunde,
 Si Deus annuerit nobis, facilesq; Camœnæ.
 Sufficiat nunc, affectus fieri prius omnes
 In natura animi, causis venientibus extra:
 Deinde hos, vel membri vel sanguinis aut humoris
 Cuiuscunq; opera effundi, in lucemq; propelli.
 Iuncta etenim cū sint corpusq; animusq;, necesse est
 Communes motus, communia vulnera vtriusq;
 Accidere, inq; vicem sese mutare: quod vni
 Insertur, quamprimum aliud quoq; sentit habentq;
 Sympathian, tanto se sedere complectuntur
 Post hæc de sensu, quoniam properamus ad ipsum
 Chelarum finem, breuiter mea Musa loquamur.
 Quinq; dedit sensus natura animantibus illis,
 Quæ sunt perfecta: ast alijs non tradidit omnes,
 Atq; ideo possunt merito imperfecta vocari,
 Quales lumbrici, & talpæ, conchæq; marinae,
 Cochleæq;, & spinis circumuallatus echinus.
 Hos inter sensus præstantior esse putatur
 Visus: quandoquidem menti certissimus hic est
 Nuntius, ostendens illi quæ plurima terris

Natu

Nature ingenio ac mira virtute creantur,
 Tot flores, herbas, fructus, animalia, plantas,
 Tam multas lapidum species, tam multa metalla:
 Ostendens etiam quos pascit in æquore Proteus
 Squammiferos populos, & mōstra natantia pōto.
 Quodq; his est maius, cælestia templa deorum,
 Stellarumq; globos, & sancti lumina Solis:
 Mitto ea quæ faciunt homines, quæ lingua referre
 Nulla potest, ergo hic sensus pulcherrimus atq;
 Optimus est, in quo sedes bene creditur esse,
 Precipuumq; animi hospitium: quotiesq; videre,
 Aut affari aliquem volumus, tunc lumina nostræ
 Eius in aduersos oculos intendimus, ac si
 Totus homo atq; animus totus confisteret illic.
 Nempe oculos, animi speculum quicumq; vocarit,
 Verus erit, nam blandus amor lucefcit in illis,
 Apparentq; odium, feritas, clementia, mæror,
 Letitia, improbitas, pietas, prudentia, necnom
 Stultitia, ambitio, timor, ira, audacia, culpa.
 Sed visus, quo fit pacto? diuersa sophorum
 Iudicia: exquirant alijs, nos prodere paucis
 Conemur, quicquid vero quadrare putamus.
 Scire opus est viam esse animã, minimamq; videri
 Vt nequeat: tamē innumeris prope viribus aptam,
 Quas illi natura dedit, summusq; creator.
 Hæc auget, nutrit, generat, mouet, afficit, audit,
 Gūstat, odoratur, tangit, videt, & cognoscit:
 Quæ vis precipua est & maxima, cælitibusq;

12

Cogn

Cognata ac propria. has igitur per corporis artus
 Diffundit vires, quæ certis partibus herent,
 Perq; oculos lucem admittit, variosq; colores
 Percipit, atq; omnes dijudicat ipsa figuras.
 Pupille officio, & totum considerat orbem.
 Sic quoq; per naves diuersos prendit odores,
 Perq; aures haurit voces, strepitusq; sonusq;
 Per gustum hæc eadem sentit genus omne saporis:
 Per tactum à calidis discernit frigida, duraq;
 A minime duris, à leuibus aspera. demum
 Sunt quinq; ipsius comites, fidiq; ministri,
 Per quos cognoscit res omnes: quis sine prorsus
 Inscia, lethæo torpebit pressa sopore.
 Ergo oculi cum sint vitrei, densosq; nitore
 Perspicui, apprehendunt rerum simulacra, tenentq;
 Non secus ac speculum soleat, præsentia quando
 Luminis interfit: cuius virtute creantur
 Sensificæ species, fuerit nisi pupula lesa.
 Has species menti (capitis nanq; arce suprema
 Mens habitat, solusq; sedet regaliter alto)
 Ostendunt oculi: tunc prudens illa, sagaxq;
 Cognoscit rem, cuius adest formalis imago.
 Hæc eadem, vocum discrimina mille, sonosq;
 Innumeros, mira vi percipit, ingreditur quum
 Incolumes aures ær elisus ab ipsis
 Corporibus. nanq; est ær tenuissimus, atq;
 Mobilis in primis: qui quum se corpora pulsant,
 Deprensus medio actu tum dissultat ab iclu,

Irrump

Irrumpitq; cauis penetrans violenter in aures.
 Ianua clausa licet fuerit, clausq; fenestra:
 Vsq; adeo est tenuis, & penetrabilis ær.
 Quinetiam pisces, pſcantum gurgite ab alto
 Horrescunt strepitus, pauidiq; in retia currunt:
 Quippe ær penetrare potest in viscera Nerei,
 Inde tument fluctus, inde importuna minaxq;
 Sentit hyems, qua vrgète vouët pia munera nautæ.
 Dura igitur quoties collidunt corpora sese,
 10 Aut quoties ær pulsus vehementer, in illa
 Concava præsertim, per stricta foramina transit.
 Diuerse ac varie fiunt vocesq; soniq;
 Vt varia est rerum natura, & forma locorum,
 In quibus ipse ær gignit vocesq; sonosq;
 Sic tuba longè alium reddit, quàm tibia cantum:
 Sic pelusiacis discordant nabilia sistris.
 Ac veluti iacſu lapidis perculsa mouetur
 Vnda in multiplices: orbes sic percitus ær
 Diffundit spiras longè lateq; rotantes:
 20 Atq; ideo multis vox insonat auribus vna,
 Vt multis etiam speculis vna heret imago.
 Ast odor vt naves intret dicamus, ab ipsis
 Rebus pertenuis summi egrediuntur, & auras
 Insciant late: veluti quum thura videmus
 Panthea, aut prunis cinyreia dona cremari.
 Fit gustus lingue officio, curusq; palati:
 Nanq; his percipitur rerum gustabilis humor,
 Qui penetrans tangit sensum, ingeneratq; sapor.

11 2 Tact

Tactum autem, sanguisq; & spiritus efficiunt, quib;
 Passim per corpus fluitant. animantibus iste
 Sensus inest cunctis, cunctis quoq; gustus inesse
 Creditur: ast homini meliorq; & maior uterq; est.
 Hinc etiam est homini quam alijs prudētia maior.
 Sunt qui aliter credant fieri prædicta, negantq;
 Acceptas oculis species causam esse videndi:
 Aëre nec medio esse opus aiunt, ut videantur
 Res, aut audiri possint. namq; omnipotens rex
 Tot vires anime concessit, quot genera ipse
 Effinxit rerum, ut posset comprehendere cuncta.
 Quæq; suum agnoscit genus aptè, ac percipit vltro,
 At contemplatur mens omnia, & omnia cauto
 Iudicio expendit, quæcunq; à sensibus hausit,
 Et verum atq; bonum diuino examine librât.
 Mens igitur sol est anime, sunt sidera præstia:
 Sic perhibent quidam. sed nos properamus, & ista
 Linquimus excutienda alijs, finemq; propinquum
 Appetimus: quia iam chelarum extrema tenemus.
 Colligitur tamen ex dictis, ac perspicitur, quod
 Est anima æthereum quiddam, sine corpore viuens,
 Omnia viuificans, cognoscens omnia, diuinum
 Quatenus ille hominumq; pater permisit: ab illo
 Tradita cuiq; rei est certa & finita potestas.
 Illi autem soli vis est sine fine, potestq;
 Omnia, quæ fieri possunt, à lege solutus.
 Nam si anima & sentit, & cuncta intelligit: ergo
 Non est corporea, aut corpus. quia corpora nulla

Nos

Non terra, vnda, aër, ignis, neq; condita ab istis,
 Has per se vires retinent. non est dubitandum,
 Esse animam semen quoddam cælestē, louisq;
 Progeniem æternam, cui tantum cognitionis
 Cessit, ut immensum valeat comprehendere mūdum.
 Quid si atomi, quas nonnulli finxere sophorum,
 Sunt anime potius quam corpora? corpora namq;
 Omnia, sunt quanta, & possunt vtcunq; secari:
 Nempe anima est indiuidua, atq; immaterialis,
 Et veluti centri quoddam, ad quod plurima tendit
 Linea. per sensus quia cuncta feruntur ad illam
 Vndiq;: cen flumj concurrunt vndiq; in æquor.
 Quare illos miror, qui dicunt tempore eodem
 Ipsam animā extingui & corpus, pariterq; perire.
 Nam licet hoc esset, debet tamen vsq; taceri:
 Non sunt hæc dicenda palam, prodendaq; vulgo.
 Quippe hominum pleriq; mali, pleriq; scelesti:
 Qui si animam credant nihil esse à funere, nilq;
 Posse pati, postquam semel est egressa, nec vllam
 Desunctis pœnam infligi: formidine adempta
 In scelus omne ruent, confundent fasq; nefasq;
 Prætereà multi, qui sperant posse beati
 Post mortem fieri, & versari cum Ioue semper,
 Atq; ideo sese dedunt virtutibus vltro;
 Ac bene de multis qua possunt parte merentur:
 Si post fata dari sibi præmia nulla putarint,
 Illico torpebunt, & tot benefacta peribunt:
 Tot spatiosa etiam templa & speciosa, tot aræ

3 Infig

Insignes auro & peregrino marmore, demum
 Religio & pietas & honor cultusq; deorum:
 Ad nihilum venient, si homines nil morte relinqui
 Crediderint, animasq; in ventos prorsus abire.
 Semiserum vulgus frenandum est religione,
 Pœnarumq; metu. nam fallax atq; malignum
 Illius ingenium est semper, nec sponte mouetur
 Ad rectum: virtus inuisa molestaq; vulgo est.
 Religio generis decus est & gloria nostri,
 Quæ nos conciliat superis, & iungit olympo. 10
 Nemo igitur bonus & prudens audebit apertè
 Dicere, mortale esse animâ, & corrumpere vulgus.
 Nunc tamen est multa nobis ratione probandum,
 Hanc esse immunem leti, eternamq; manere,
 Vt christi cultor testatur, bruchiphagusq;
 Iudæus credit, præputia nostra perosus:
 Quæ Deus haud faceret, si non facienda putaret:
 Ac gens ferme omnis concordia predicat ore.
 Principio, quicquid simile est magis omnipotenti
 Cunctorum domino, diuturnius esse fatendum est, 20
 Perfectumq; magis: nam quod durable non est,
 Sed citò dilapsum perit, imperfectius esse
 Quis neget? atq; ideo durant cœlestia semper,
 Quod diuina magis sunt & perfecta: sed ista,
 Proxima quæ terris, quæ cœlo amota videntur,
 Cum sint imperfecta, breui fugiuntq; caduntq;
 Ergo animus noster, cum vita & cognitione
 Diuinæ similis naturæ appareat, intra

Corp

Corporeos fines claudetur? nec magis ipse
 Quam caro durabit? neq; viuere longius eum?
 Præterea corrumpi animus nequit, hac ratione,
 Quod simplex & materia seclusus ab omni est.
 Huc accedit item, quod corpore debilitato
 Vis animi crescit: quare imbecillus senectus
 Consilio sperat inuener, mentisq; vigore.
 Ingenio plerumq; caret, qui robore præstat.
 Raro utrumq; Deus cuiquam largitur, ut idem
 30 Sit sapiens, & sit robusto corpore pollens.
 Quare si longo fractis iam viribus auro
 Fortior est animus, non ipse à corpore pendet,
 Sed per se est aliud quiddam, & post funera vivit.
 Nonne etiâ quum pes dolet, hinc mens ipsa dolorem
 Indicat: haud dubiû est, sed quomodo mētis ad arcē
 Peruenit iste dolor? num sursum tendit ab imo,
 Paulatim ascendens ut fumus? non: quia multæ
 Partes, non solum (si sic) pes ipse doleret,
 Nec pedis, at potius partis, quæ proxima menti,
 20 Tunc sentiretur dolor: unde probatur apertè,
 Corpoream non esse animam, & sic morte carere,
 Cum medijs nullius egens distantia tangat.
 Adde his, quod quoties reminisci aut fingere quicquid
 Egrege volumus, vel quicquam intelligere aptè:
 Tunc animum reuocare opus est à sensibus: unde,
 Nonnulli ut melius meditentur, lumina claudunt,
 Aut sese à turba abducunt, loca sola petentes:
 Vel quum nox piceo terras velamine texit,

B 4

Et

Et iam lethæo torpent animalia somno,
 Peruigilant, tacitiq; toro extinctaq; lucerna,
 In tenebris acunt contractam à corpore mentem.
 Nempe animum turbant sensus, populâtur eundem
 Affectus, redduntq; hebetem, inuoluuntq; tenebris:
 Non secus ac nitidum prætexunt nubila solem.
 Ergo si proprijs residens penetralibus, intra
 Ipse suas latebras, fugiens à sensibus, atq;
 Corporeis crucibus, melius sapit : esse profecto
 Quum poterit liber, moribunda, à carne solutus 19
 Cuncta animus meliore modo cognoscat, & ipsi
 Herebit vero magis ac perfectius absq;
 Corpore, & æternum viuens durabit in æuum.
 Deniq; cum sit homo medius bruta inter & ipsos
 Cælicolas, commune aliquid retinebit vtrisq;
 Corpus brutorum est, animi natura decorum.
 Altera pars moritur, nescit pars altera letum.
 Non igitur prorsus delet mors omnia : nanq;
 Letiferis animus ledi nequit ipse sagittis.
 Predictis etiam possum connectere : quod si 20
 Nil superat nostri post fata, videbitur esse
 Iniustus Deus, atq; malis præbere fauorem.
 Quippe hi dum viuunt, letis plerumq; fruuntur,
 His neq; diuitiæ desunt, neq; grata voluptas:
 Hos decorat præclarus honos, & gratia vulgi.
 Contrâ sæpe bonos vexat fortuna, malignis
 Casibus inuoluens : nunc paupertate premuntur,
 Nunc morbis, aliquo semper tristantur amaro.

Quare

Quare animus busto superest, scelerumq; suorum
 Dat pœnas : vel si bonus est, bona premia sumit.
 His alijsq; modis multis ostendere possem
 Immortalem animi naturam, incorporeamq;
 Sed satis est : iam me finis vocat. haud equidem sum
 Nescius, harmoniam dici quoq; non tamen apte,
 Ipsam animam. ac veluti mistis ex vocibus exit
 Harmonia, & varijs sunt bona pharmaca rebus
 Compositis simul, vnde oritur vis ipsa medendi:
 10 Sic elementorum certa ratione modoq;
 Iunctorum, & cæli pariter virtute creari
 Quidam animâ rentur : quæ partim corporis intra
 Septa manet, partim causas sortitur ab extra.
 Vt visus, virtute oculi, externôq; creatur
 Lumine. nam cælum causa est, qua hic omnia fiunt:
 Quo sine nec tellus quicquam, nec gigneret æquor.
 Nimirum hec falsa est, & peccat opinio. nanq;
 Si sic, non posset corpus consurgere contra,
 Et carni vnde oritur capitale indicere bellum,
 20 Ipsa anima, & vario motu in contraria ferri:
 Sed semper foret vna eademq; vt quelibet est vis,
 Quæ solet ex mistis diuino numine nasci:
 Vt patet in genere herbarum, gemmisq; beatiss.
 Quidam etiam censent, animam nihil esse soluto
 Corpore : quod somnus, qui mortis fertur imago,
 Et sensum & mentem nobis auferre videtur:
 Vel quia diuersis causis egrescere cernunt,
 Ac multis varijsq; modis, ne munere possit

n 5

Ipsa

Ipsa suo fungi, mentem lediq; premi;
 Aspiciunt, necnon cum corpore crescere, & vna
 Deficere: vt patet in pueris, senibusq; virisq;
 Ignarus puer est, prudens vir, desipit etas
 Vltima, corrumpit corpusq; animumq; senectus.
 Quinetiam dicunt: Si anima est diuina, potesq;
 Viuere seiuncta à membris mortalibus, vt quid
 Se misera carni insinuat: cuius vitio tot
 Perpetitur mala, & admittit tot flagitia? ergo
 Stulta est, si sponte hoc facit: at si inuita nefandas
 Corporis ingreditur latebras, quis cogit? an ipse
 Iuppiter? ergo Deus nequaquam hanc diligit: imò
 Carcere quam clausit tam turpi, odisse videtur.
 Et cum nec corpus nec quanta existat, ab ipso
 Corpore non credunt vlla vi posse teneri.
 Præterea, per se (nisi discat sollicitè) cum
 Nil sciât, ac subeant percrebra obliuia mentem:
 Per se animum nihil esse putant post corporis usum.
 Discere tunc etenim poterit nil, sensibus ipsis
 Corruptis morte, vnde omnis doctrina paratur. 20
 Quidā aiunt, vnam esse animā duntaxat in orbe,
 Quæ vitam tribuat cunctis viuentibus: vt sol
 Vnicus, est oculis animantium causa videndi.
 Aeternamq; putant illam, licet extinguantur
 Corpora: vt extinctis oculis æternus adest sol.
 Has non difficile est nuzis ratione potenti
 Vincere: sed vereor ne sim prolixior equo.
 Non deerit qui rectè istis respondeat olim

Quæst

Quæstis, nodosq; omnes dissoluat ad vnguem.
 Vir macte ingenio, viuet tua gloria mecum,
 Nostrâq; (quid dubitas) laudabunt scripta minores:
 Aude opus egregium, & cælestia disere terris.
 Vnum hoc adiuciam, quod quibus nosse valebit:
 Aeternam esse animam, & diuino semine natam,
 Si sensus atq; affectus compresserit omnes:
 Si spernens prorsus mortalia gaudia, sese
 Abdicet à curis terrenis, asiduq;
 10 Conetur studio ad superos extollere mentem.
 Tunc etenim sapiens fiet, poterit q; futura
 Cernere, vel vigilans, vel somno oppressus inerti.
 Hoc pacto cecinere olim ventura prophetæ.
 Sobrius ergo animus propior sit ad æthera, quanto
 A terris magis, atq; à carnis amore recedit.
 At pecudum ritu sequitur pars maxima sensum,
 Nec bona cognoscit nisi quæ sunt corporis: hinc est,
 Quod pleriq; putant animam succumbere morti,
 Quandoquidem nequeunt infirmo lumine quicquā
 20 Diuinum spectare, atra caligine pressi.
 Sed de anima sint ista satis: redeamus ad ipsam
 Autorem mundi, quem concludamus ab omni
 Corpore seiunctum: & sine corpore millia multa
 Esse, quot in sylvis frondes gignuntur opacis:
 Vel si corpus habent, tenue est, nec prorsus ab illo
 Percipitur sensu, sed sola mente videtur.
 Atq; hæc in primis sunt entia vera, siq;
 Iuris: nulla etenim carnis contagio laborant.

Tu

Tu verò hic iam Musa tace: mox quum volet ille,
 Qui mea labra mouet, mecum scrutabere causas
 Rerum quas fieri sub lunari orbe videmus,
 Contingant fato, an nulla ratione ferantur.
 Interea dum sol Nemei terga leonis
 Torret, & insana sub opaca fronde cicade
 Ingeminant raucos strepitus, queramus in vmbra
 Aut lauri aut myrti suauem spirantis odorem,
 Propter aquæ crepitantis iter pimpleæ quietem.
 Ipsa quies animum reficit, renocatq; vigorem. 10
 Mox ubi regressæ fuerint post otia vires,
 Rursus ad altisonos (adsis modo diua, tuq;
 Numine me foueas) tentabo accedere cantus.
 Et si fortè mihi vultu fortuna benigno
 Auxilium tulerit, longos miserata labores,
 Pauperiemq; procul, curasq; fugarit amaras:
 Totus ero tecum, tuq; intra limina semper
 Versabor, sola hæc fuerint solatia nobis:
 Tunc Aganippeis vbertim explebimur vndis,
 Insuetumq; melos Cirphea in rupe canemus. 20

LIBER VIII.

SCORPIVS.

V R tam diuerso mortalia tramite
 pergant,
 Hæc in honore æuum ducant feliciter,
 illa

1 In tenebris iaceant, multo vexata labore:

Pieri

Pieri pulcra doce: tibi enim fas, nosse deorum
 Consilia, & rerum causas aperire latentes.
 Sunt qui cuncta putent cæco contingere casu,
 Nec mundum ratione regi: quòd plurima cernunt
 Indignis decorata bonis, & plurima contrà
 Indignis agitata malis, discrimine nullo
 Prudentes iustosq; premi, regnare scelestos,
 Virtuti vitium præferri, & templa cremari
 Fulminibus, prodesse etiam sua crimina multis.
 20 Talia cum fieri videant, pars maxima credunt
 Aut non esse deos, aut illos spernere quicquid
 In terris fiat. soli; incumbere cælo.
 Hinc temerè, incertoq; aiunt ferri omnia casu.
 Ast aliqui tibi dant regimen Fortuna, vocantq;
 Te dominam rerum, mortalia sceptrâ tenentem,
 Instabiliq; rota versantem cuncta proteruè:
 Exeritq; aras tibi quondam ignara vetustas,
 Et cecidit votina tuis sæpe hostia sacris,
 Non desunt quoq; qui committant omnia fati,
 20 Et credant certis fatorum legibus orbem
 Disponi atq; regi, æterno stabiliq; putantes
 Ordine cœu choreas & pompas cuncta moueri,
 Cuiq; suas partes tribui, ac si fabula agatur,
 Quas implere opus est, dum totum transigat æuum.
 Vtilis est certè, & pulcherrima, difficilisq;
 Quæstio, nec nostris prætermittenda camænis.
 Nunc igitur primum dicamus, quod sine causa
 Esse potest nihil, aut fieri, sed causa necesse est

Vt

Vt suo ab effectu distet, diuersaq; res sit:
 Quandoquidem nil se gignit, nil prouenit à se,
 Nilq; sui causa esse potest, ergo infinitus
 In causis processus erit? minime: sed oportet
 Nimirum esse aliquid primū, à quo maximus ordo
 Causarum incipiat, qui à summo tendit ad imum.
 Hanc igitur seriem causarum, dicimus esse
 Fatum: quod Deus ipse semel quasi satus, vt ista
 Omnia sic fierent, decreuit lege perenni.
 Sed quo queq; magis causa est contermina prime, 10
 Et vicina, hoc est alijs magis digna, potensq;
 Subiectusq; sibi mouet, ac dominatur eisdem.
 Ens primum causa est, & non effectus: at inum
 Effectus tantum debet, non causa vocari.
 Quæ media existunt, his nomen adhaeret vtriusq;
 Quod si causarum non esset nexus & ordo
 Perpetuus, si alia ex alia non pendeat (ac se
 A summo iunctis nodis ducatur olympo
 Longa catena, vsq; ad nigri regna infima Ditis,
 Quod dictū absurdū est) plura vno prima dabitur 20
 Principia, & cause prime multa inuenientur.
 Tunc discordabunt inter se, ac magna ciebunt
 Prelia tot reges, quia regni summa potestas
 Non patitur plures esse mundus non erit vnus,
 Nec pulcher: namq; est ordo pulcherrima rerum.
 Sed dicet fortasse aliquis: descendere ab vno
 Principio rerum summo plures simul, inter
 Se distinctas causas, vt solis ab orbe

Plures

Plures emanant radij, discrimine quodam
 Disiuncti, quorum non hic dependet ab illo,
 Sed pariter cuncti à fonte egrediuntur eodem:
 Sic non esse opus vt pugnent, seseq; vicissim
 Impediant: si quidem vna non est omnibus rna.
 Non modus hic malus est, non hæc sententia multū
 Displicet. at forsan vera est, tamen aspiciamus
 Interius, procul excusis à mente tenebris.
 Quippe humana nequit mens lucem attingere veri
 10 Tam cito, tam facile, & falli solet ipsa frequenter.
 Hinc tam diuerse secte, & contraria dicta.
 Hic ait, ille negat: propria est ita opinio nobis,
 Vt diuis ratio: certi mortalibus est nil.
 Ergo si plures cause sunt immediate
 A prima, vt dictum est: quero, an sit quelibet æquæ
 Perfecta, hand vllus ratio patebit in illis.
 Nāq; vbi nil primū, & nullus gradus, aut discrimē
 Cernitur, ordo illic poterit quoq; nullus haberi.
 In quouis genere inuenies primum, mediūq;
 20 Neenon postremum. genus est absq; ordine nullum.
 At si non æquæ perfecta est quelibet, ergo
 Imperfectum aliquid Deus efficit? hoc mihi dictū
 Difficile est: alijs possum concedere causis.
 Quare vnus prime cause tribuatur, & idem
 Optimus, atq; omni perfectus parte putetur
 Effectus: reliquas autem, quo queq; recedit
 A prima magis, hoc plures, minus at perfectos
 Crediderim facere: vt plures quoq; gignere fructus
 Arbor

Arbor non bona consuevit, sed deteriores.
 Semper plura bonis mala sunt, & tristitia letis.
 Verum inter causas quoque; potentior, atque
 Altior est, hoc & vite & rationis habet plus,
 Simpliciorque eadem, magis & substantia pura est.
 Inferior contra quaecunque est, debiliorque;
 Possidet illa minus vite, minus & rationis,
 Sed concreta magis, magis à substantia abhorrens.
 Quod patet in terris: ubi paruo tempore durant
 Omnia, ubi ratio apparet vix ulla, ubi purum 10
 Nil est, sed multis ex rebus omnia constant.
 Mixta & composita in terris sunt cuncta, videri
 Ut nusquam possit substantia: quin nihil ipsa
 Penditur hic, solis honor obtingentibus illi est:
 Conditur illa intus, cæcis abstrusa latebris.
 Hinc est, quod pluris bona corporis ac fortune
 Fiunt, quam virtus animi. substantia namque est
 Ferme hominis virtus: at in hoc substantia mundo
 Exulat, illi etenim patria & domus, & sua sedes
 Cælum: ubi habet fidos comites, verumque; bonumque; 20
 Hoc igitur pacto ex causis contexitur orbis,
 Ut dictum est, seruans eterno federe cuncta:
 Nec talem, nisi forte Deus, soluisse cathenam
 Vlla potest vis, aut series immensa dierum.
 Ex his quicquid erit, vel nunc est, vel fuit olim,
 Exoritur causis: vires quibus omnibus ipse
 Rex superum, certis metis, & tempore certo
 Constituit, certique; modis procedere iussit.

Atqui

Atqui non nescire opus est, concurrere plures
 Interdum causas, ut quicquam fiat ab illis.
 Contingit tamen haud temere hic cōcursus, & ista
 Mixtio causarum: sed factorum ordine certo
 Cuncta meant, certis subiecit legibus omnia
 Omnipotens ille astriferi faber amphitheatri,
 Mensuramque; dedit rebus, quascunque; creauit.
 Quare non verum est quod nonnulli asseruere,
 Esse nihil certi in rebus, contingere casu
 10 Omnia, nec curare deum mortalia quengquam.
 Errant nimirum quibus hæc sententia adhesit.
 Quandoquidem casus nihil est, nisi opinio quedam
 Futilis, haud multum distans ab imagine somni:
 Quicquid Aristoteles, vel quinus dicat, eorum
 Dicta nihil moror, à vero quum forte recedunt.
 Sæpe graues magnosque viros, fama que; verendos,
 Errare & labi contingit, plurima secum
 Ingenia in tenebras consueverunt nominis alti
 Autores, ubi conuenient, deducere easdem:
 20 Tantum exempla valent, adeo est imitabilis error.
 Nemo putet sibi me addictum. mihi flectere mentē
 Sola solet ratio, ratio dux fida sophorum est:
 Hanc scrutator amet veri, in primisque; sequatur.
 Quod verò casus nil sit, me credere cogit
 Ipsa rata atque; potens ratio. nam si omnia certis
 (Ut dictum est) causis, certo ordine, tempore certo
 Supremi iussu rectoris progrediuntur:
 Quo sit perfectus mundus, ne noxius error

Tantum

Tantum soluat opus, quam sedem casus habebit?
 Ambiguus, varius, Vertumnū & Prothea vincēs?
 Ut vacuum, sic & casum natura recusat.
 Incertum in mundo nihil est, sunt omnia certa:
 Ipse Deus, natura, aether, elementa, & ab illis
 Quicquid vel factum est, vel fit, vel fiet in eum.
 At si quid foret incertum, non omnia certē
 Mens sciret diuina, aliquis cadet error in illam:
 Quod dictū absurdum est. nā qui facit omnia, nouit
 Omnia, nilq; potest ipsum vlla ex parte latere.
 Quamquam aliqui dicunt: quod si mortalia nosset
 Aetherēi mens illa patris, vilesceret. atqui
 Errant. namq; malus nemo est, quia nō bona nouit:
 Nec vilis, quia non pretiosa intelligit: albus
 Non fit proinde aliquis, quod rē bene percipit albū:
 Nec sol deterior, quoties illustrat iniquos:
 Nec quia sortē lutum radijs serit, est ideo ipse
 Fœdus: non sordet lumen, quum sordida tangit.
 Sic non vilescit, quum vilia sortē capit mens:
 Imo decet nouisse malum, at fecisse nefandum est.
 Ergo Deus nihil ignorat, scitq; omnia quæ sunt,
 Quæq; suere clim, & quæ mox ventura supersunt.
 Quæ nisi certa forent, sciri non posse fatendum est.
 De certis etenim tantum ipsa scientia habetur.
 Quinetiam rates, referunt si quando futura,
 Prædicunt certosq; dies, & nomina rerum
 Certa canunt: quod non fieret, nisi quæq; futura
 Certa forent, veluti quæ sunt, quæ & præterierūt.

Atta

Attamen hic fieri casu nonnulla videntur:
 Ut si imbrex deiecta alto de culmine tecti,
 Vi boreæ quinquam feriat: vel si quis opertos
 Thesauros reperit, pateam dum defodit altē:
 Talia nimirum casu contingere vulgus
 Autumat. est eadem non est sententia nobis.
 Nam licet eneniant præter spem talia multa,
 Incertis nobis atq; imprudentibus: ergo
 Propterea in rebus debemus ponere casum?
 10 Nostrum scire quidē, aut nescire, nihil variat res.
 Non est proinde ignis calidus, nix alba, nitens sol,
 Quod scimus sic esse: imō magis ordine verso.
 Nascitur ex ipsis humana scientia rebus:
 Atq; ideo scimus sic esse, quod ipsa ita res est.
 Et mens nostra potest falli, non res. ego de re
 Nunc loquor, & quero an casus dominetur in illā.
 Nec mihi nunc curæ est, fieri rem nec ne sciamus.
 In nobis igitur tantum, non rebus in ipsis
 Est casus: quoniam fieri casu illa putamus,
 20 Quorum causa latet nos, ipsis cognita diuis.
 Omnia certa igitur. nam mota semper eodem
 Versatur cælum: atq; eadem nascuntur eisdem
 Seminibus semper, semperq; elementa tenorem.
 Ipsa suum seruant: & partes annus eandem
 Semper habet. siquidem post ver, feruentior æstus
 Exemplo subit, hanc pomis comitatus & vni
 Autumnus sequitur, post quem sua frigora secum
 Ducit hyems, gelidusq; aquilonibus omnia torpent.

0 2

Nota

Non herbe mutant vires: animalia semper
 Ex iisdem constant membris, & moribus iisdem.
 Nec fieri aut errore, aut casu monstra putandum,
 Cum certas habeant causas, ut tristitia monstrent:
 Vnde illis nomen, quare & portenta vocantur.
 Sponte sua hæc natura facit: quæ sepe locatur
 Informes edens partus, ludicra creando:
 Ut pictor, qui causa animi quandoq; figuræ
 (Sit licet ipse opifex bonus, egregiusq; magister)
 Gibbosas, naso ingenti, labroq; tumenti,
 Pingit: digna satis vano spectacula vulgo.
 Ergo cuncta modo cum fiant semper eodem,
 Rarus & instabilis casus, nil iuris in orbe
 Prorsus habet: quem summa Dei sapientia torquet,
 Ut facile agnoscat, qui quam miro ordine, quamq;
 Perpetuò, quam concinnè & bene machina mundi
 Conditæ sit, secù reputet: quam membra animantis
 Sint proprijs aptisq; locis disposita, suisq;
 Utilia officijs, & convenientia pulchre:
 Quam nihil incassum faciat natura, Deusq;
 Qui secum hæc reputat, non casu, sed ratione,
 Consilio, iussuq; Dei fieri omnia dicet.
 Sed nunquid fortuna regit mortalia, sicut
 Non pauci credunt: pulchrum & laudabile scitu est
 Hoc quoq;, quare animi vires huc flectere oportet.
 Ipsa tamen fortuna prius cognoscere quid sit,
 Est operæ pretium. prisci coluere, putantes
 Esse deam quandam, terris cæloq; potentem:

Atq;

Atq; illi struxere aras, & vota tulere.
 Ast ego non reor esse deam, nec cælicolarum
 Fæmina vel mas est quisquam. nam sexus ab illis
 Prorsus abest: nec gignuntur, nec morte teruntur,
 Ut quidam cecinere olim: fortasse putantes
 Esse deos nostri similes. ò pectora cæca,
 O capita anticyræ succis curanda meracis.
 Creditis esse deos, ut nos? thalamosq; dearum
 Ingressos, blando compressu gignere prolem?
 Ergo deum quendam potius dicamus, & imum
 Degeneremq;, ideo terre pelagiq; tenentem
 Vilis regna, ubi tot sunt crimina, totq; dolores,
 Tot pestes, ubi nil tutum. namq; insidiarum
 Omnia sunt plena & fraudum. Deus iste vocatur
 A Christo & Paulo princeps mundi huius. eundem
 Laurigeri appellant Ditem, ac Plutona poëta,
 Qui stultis fauet atq; malis, insontibus asper.
 Hæc domus, hæc sedes, hæc tali digna tyranno
 Regia, quem vulgò fortunam dicimus. atqui
 Omne malum est infra lunam: nox atra, procellæ
 Terribiles, frigus, calor, importuna senectus,
 Pauperies malesuada, labor, dolor, improbitas, mors.
 Sæpæ autem lunam, lucis sunt omnia plena,
 Nec non letitia & pacis, non tempus, & error,
 Et mors, & senium est illic, & inutile quicquam.
 Fælix, ò nimium fælix, cui sedibus illis
 Tam pulchris, & tam incundis, tamq; beatis.
 Vivere concessum est supremi munere Regis,

o 3

Cæterum

Ceterum opinantur quidam plenum esse Deorum
 Mundum hunc, & multos ipsorum degere vitam
 Aëris in campis latis, quos demonas Argi
 Indignant, curamq; hominū gerere atq; animantū,
 Quotquot alit tellus, & naufraga Amphitrite:
 Arbitrioq; suo bona vel mala tradere, honores,
 Gaudia, dñtias, atq; his contraria, quare
 Grande opere pretium est illis utcumq; placere
 Quod fieri & sacris & carmine & arte magorū
 Censent nonnullis: ac nobis (modo ritē vocentur) 10
 Apparere aiunt, nos trisq; adistere votis:
 Nilq; homini melius contingere posse, nihilq;
 Dulcius in vita, quam conuersari istis
 Cum dijs, presentes assari, audire loquentes:
 Quod certe paucis mortalibus arbitror esse
 Concessum: iustis tamen, & qui desidio
 Illecebras carnis, lasciuiaq; gaudia temnunt,
 Terrenasq; abigunt curas, cælestia tantum
 Mirantes, tantumq; pium rectumq; colentes.
 Quamquā etiā sunt qui credant, hos demonas inter 20
 Esse malos quosdam, atq; malis parere, coactos
 Carminibus magicis fieriq; hoc plurima pacto
 Turpia, nil moror hoc, nec nunc locus: vltima solis
 Sidera, quammosis radiantia fratribus, istud
 Forsitan expedient, ubi de dijs plurima dicam,
 Si Deus ipse volet, qui nunc mihi carmina dicit.
 Missa ergo hec faciamus, ego vix credere possum,
 Esse Deum quenquam prauum, sapientia nunquam

Pec

Peccatum parit: at contrā est inscitia mater
 Erroris, culpe, & sceleris. mihi nemo videtur
 Sponte malus: vult uanq; bonum sibi queq; volūtas
 Semper iudicio nisi falso decipiatur.
 At demon sapit, id nomen si conuenit illi,
 Verūm utcumq; sit, aut terras fortuna gubernet,
 Demones aut ipsi humanas moderentur habenas,
 Nil extra satum est, metiturq; omnia summi
 Mens regis, cuius sine numine sit nihil vsquam.
 10 Sed dubium ex dictis oritur, nodusq; profecto
 Difficilis, qualem Alcides vix, aut Macedum rex
 Solueret: hoc multorum animi turbantur, & heret.
 Nam si cuncta iubet satum, & fieri illa necesse est:
 Libera non nobis, non dijs est ipsa voluntas:
 Tollitur arbitrium prorsus, nec premia virtus,
 Nec pœnas vitium (quod dictū est turpe) meretur.
 De dijs non locus est nunc dicere: sed speculemur
 De nobis quid sit, deq; his quæ subdita nostro
 Sunt generi, & possunt humana luce videri.
 20 Dico igitur quod in his, quæ sub ditione locantur
 Fortune, nihil est sine fati numine nobis.
 Diuitie siquidem, solatia, gaudia, honores,
 Imperia, ex alto reuunt: nec nostra voluntas
 Hæc tribuit, quis enim nollet sibi talia? sed nil
 Velle iuuat, potiusq; nocet, si fata repugnant.
 Quam multi satis inuitis tendere sursum
 Conantur, magis atq; magis sed ad ima recurrunt
 Semper, & augeſcunt fato aduersante ruina:

o 4 Con

Contra illi quibus astra fauent, villo absq; labore
 Nec sperata quidem, sed sponte oblata, frequenter
 Commoda percipiunt: quorum Rhannusia rete,
 Dum steriunt, multo distentum pisce reducit.
 En aliquos claro de patre ac diuite nasci
 Cernimus, atq; frui primo cum lacte repertis
 Delicijs, & nutrirī in fastigia rerum,
 Vt presint alijs, indigni saepe, regantq;
 Ipsi oculis capti luscios, vinantq; licenter.
 Ast aliqui obscuris miserisq; parentibus orti,
 In poenam & lacrymas magnum cassumq; laborē
 Assidue tolerant, nullaq; expellere possunt
 Sedulitate famem, semperq; in sordibus haerent.
 Quis neget haec satis contingere damna sinistris?
 Sunt formosi, agiles, robusti corpore, multi:
 Multi etiam turpes, egri, imbellesq; creantur:
 Vnde istud: nunquid meritis, aut crimine nostro
 Aut nostro arbitrio fieri dicemus: ab ipso
 Nimirum hec veniunt mortalibus omnia fato.
 Deniq; ius rerum nostrarum & corporis huius, 20
 Fatū habet: ē penes hoc etenim genus, horaq; mortis
 Hic laq̃, hic ferro, hic flāmis, hic frigore, hic vndis,
 Ille fame, ille cibo moritur: multiq; dolore,
 Aut morbo, aut casu intereunt, seniore satiscunt.
 Certa dies leti est cunctis, discrimina nulla
 Aetatis: nec fas, viuendo excedere metas,
 Perscripsit tetrici quas cuiq; potentia fusi.
 Sic perijt Scirpo magni laudator Achillis:

Sic

Sic olim, dum trinacrijs spaciatur in oris,
 Aeschylus occubuit valido testudinis ictu:
 Sic passē, Anacreon, te granum perdidit vna.
 Heu quot habet mors sena vias, artesq; nocendi,
 Quo magis esse procul credis, magis imminet. vnde
 Certius est quam mors, quam mors incertius est nil.
 Nonnulli tamen aſtrorum qui noscere vires,
 Et magni secreta poli pertingere possunt:
 Fatidici rates etiam, qui numine pleni
 10 Nescio quo, ventura vident: predicere mortis
 Saepe solent genus atq; diem: quia certa futuri
 Natura est, veluti praesentis praeteritiq;
 Certas inquam, in causa prima, causisq; secundis,
 Quae nexu longo à prima extenduntur ad imam.
 Ast animi quae sunt bona vel mala, ni quid ab ipso
 Proueniunt fato: ingenium ac doctrina videntur
 Hinc manare: etenim poterit quis discernere, si non
 Polleat ingenio, ac vires natura ministret,
 Si fortuna obſtet, vel prauo in corpore languor?
 20 Hic rhetor, sophus ille, alius mysteria diuū
 Sideris vae plagas querit: sunt & quibus vnda
 Caestalia, vili cum paupertate bibatur,
 Et placeat cognata fami dulcissima sama:
 Haec studia vnde fluunt: à rerum praeside fato,
 Hinc omnes artes, & munia diffunduntur.
 Diuersis etenim gaudet natura ministris,
 Vt fieri diuersa queant, ornantia terras:
 Nec patitur cunctos ad eandem currere metam,

• 5 Sed

Sed varias iubet ire vias, variosq; labores
 Suscipere, vt vario cultus sit pulchrior orbis.
 An verò mores satum, vel nostra voluntas
 In nobis pariat, permagni inquirere refert:
 Nec paruus labor est, hac in te tangere verum.
 Arbitrij certè remanet quota portio nostri?
 Actum est de nobis, libertas prorsus adempta est
 Humano generi, si sati summa potestas
 Esse malos cogat nos, inuitiq; trahamur
 In scelus, & nulla liceat ratione reniti. 19
 Quare opere pretium est, huc totā intendere mentē:
 Et quantum Deus ipse finit, verum excutiamus.
 Principio arbitrium quid sit, nos dicere oportet.
 Arbitriū est, homini data libera & ampla potestas
 Ab loue, quæ libeant iusta aut iniusta sequendi:
 Non ideo tamen vt peccet, virtute relicta:
 Sed contrā, vt vitium vitans incumbat honesto.
 Nam malefacta nocent, laudē benefacta merentur.
 Querendum vltius, nunquid sit in omnibus æquē
 Arbitrium? nunquid quocunq; in tempore duret? 20
 Non certè in pueris, nec in illis esse videtur
 Quos animi vehemens nimium vel corporis angit
 Morbus, vel quorum sopor occupat altus ocellos:
 Quandoquidem somnus mortis perhibetur imago.
 Quare si rerum subtili indagine queras,
 Inuenies paucos inter tot millia, qui se
 Arbitrio moueant, & libertate fruantur.
 Aetatis culpam mitto, puerilibus annis

Iono

Ignosco: & veniā damus his quoq; lumina quorum
 Letheus prescit sopor, aut quos feruida torret
 Febris, vel morbi stimulat vis durius æquo.
 Magna quidem turba hæc: sed longè maior eorum,
 Longè & deterior, quorum mens oblita fœdis
 Criminibus, moribq; animi labefacta recedit
 A ratione procul, reſſoq; à tramite vite.
 Nunquid habent isti arbitriū? aut dicenda volūtas
 Libera in his? nempe ambigū est, multiq; negarūt.
 10 Vnde aduertendum, quod liber solus haberi
 Debet, qui recta regitur ratione, nec vllō
 Vincitur affectu: nec ventorum impeto vasto
 Fertur in vndis fragos scopulos, sed fortiter obstat,
 Intrepidusq; hæret clauo, portumq; capeſit.
 Rectè igitur quidam, liber solus sapiens est,
 Dixere hic etenim solus ratione magistra
 Castigat motus animi, sensumq; rebellem:
 Cetera turba nequit facere hoc. cur? an Deus illis
 Non dedit arbitrium? ratio est vbi cunq; profecto
 20 Est ibi & arbitrium: semperq; hæc iuncta coherent.
 Atque ideo pecudes, quoniam ratione carere
 Creduntur, nullum arbitrium dicuntur habere.
 Ast hominum cuius ratio data fertur, in ipsis
 Omnibus idcirco arbitrium quoq; creditur esse.
 Est autem ratio lumen quoddam, atq; animi vis,
 Quæ curuum à recto fecerimus, atq; ab honesto
 Turpe, oculusq; solet mentis quandoq; vocari:
 Qualem oculum fortasse tibi Polypheme fuisse

Signi

Significant vates, quo lactea membra videbas
 Dilecta liquido ludentis in equore nymphae.
 Sed malus (heu) malus hunc, vrenti stipite Vlysses
 (Quis poterit cauisse malos?) extinxit, & ora,
 Ora prius formosa, suo spoliavit honore:
 Qualem oculum Lynceus habuit quoq; nubila solus
 Qui penetrans visū noctem vincebat opacam.
 Hunc igitur cunctis oculum mortalibus aequè
 Distribuit figuli sapientia summa Promethei:
 Sed pauci vtuntur, pauci quos equus amauit 10
 Iuppiter: hinc tante errorum scelerumq; seatebra.
 Nam si omnes rationis iter sequerentur ad vnguè,
 Pax foret in terris aeterna, & Martius ensis
 Non tantas passim clades, tantos que cieret
 (Heu) fletus, starentq; suis cum mœnibus vrbes:
 Armaq; tartareis primum conflatâ caminis,
 Et primum stygijs inuenta sororibus, agros
 Excolerent, rigidi mutata ligonis in vsum:
 Tunc & apes, & ruris opes, pecudesq; beatis 20
 Agricolas large affluerent, ac secla redirent
 Aurea, & vna domus diuosq; hominesq; teneret,
 Seq; oculis nostris paterentur numina cerni.
 Cur autem pauci vtantur ratione, sequentes
 Auia, & arbitrium nullum videantur habere,
 Viuentes pecudum ritu, pro viribus edam.
 Est quidam in nobis diuinum, mensq; vocatur,
 Ac ratio: id capite in summo natura locauit,
 Atq; illi voluit famulos assistere sensus,

Quor

Quorum opera cœli, terras, mare, & omnia possēt
 Percipere, immensō que comprehenduntur ab orbe.
 Est aliud quiddam mortale in pectore clausum,
 Cuius ope augemur, vegetamurq; igne ministro:
 (Sic placitū est superis) hoc mentē hostiliter vrget,
 Detrahit, infestat, turbat: multusq; satelles
 Huic etiam parti non deest, ignaua voluptas,
 Ira, dolor, metus, atq; timor, simul ardor habendi
 Improbus, ambitioq; nocens, caput obstita sumo.
 10 His igitur famulis, hoc milite, praelia menti
 Inserit: hi sunt qui summo conantur olympo
 Deturbare Iouem, insignes feritate Gygantes,
 Iapetusq; Gygesq; ferox, tumidusq; Typhoeus,
 Hortatorq; mali Enceladus, Briareusq; timendus:
 Scilicet ingestis curarum molibus, angunt
 Diuinum in summo positum, nisi fulminis instat
 Gratia praesto adsit, cœlo delapsa supremo.
 Nam semel amissū ubi preceps currus habens
 Effudit sede, ac uehemens trahit impetus illum,
 20 Nequicquam retinere volens auriga laborat:
 Principijs ob stare opus est, quum parua fauilla
 Languet adhuc: postquam creuere incendia, iamq;
 Flamma furens tectis erumpit, cœloq; propinquat,
 Praesertim Boreæ si flabra ventis ab arcto
 Immineant, (heu) frustra vndas vicinia clamat.
 Quum semel ex alta saxum rupe exilit ingens,
 Quis retinere queat? secum trahit omnia, saltu
 Perfringens rapido cognatas montibus ornos.

A3

At prius exiguo poterat molimine sisti.
 Sic motus animi, si totis viribus ipsam
 Inuadunt mentem, vix (heu) vix tendere contra
 Infelix audet ratio: clauoq; relicto
 Per fluctus agit, late bacchantibus Euris,
 Datq; manus plerumq; hosti, & captiua tenetur.
 Ergo dum noua sunt vitiorum semina, cautus
 Opprime quamprimum, & causas auerte, priusquã
 Precipites, tunc arbitrium, tunc libera mens est,
 Victor idumais tunc exornabere palmis.
 At si iam cœpta est pugna, & iam concutit arcem
 Hostis atrox, valido labefactans ariete muros:
 Crede mihi, nisi quis Deus adsit numine dextro,
 Succumbit ratio, & tantos non sustinet ictus.
 Nōne vides, menti quantum liquor obfit lacchi?
 Quas sepe immittat furias, si plus satis intret
 In stomachum merus? arbitrium dic est ubi, postquã
 Ebrietas caput inuasit, fumisq; replet?
 Sobrius arbitrium tenet, ac ieiunus, agitq;
 Id quodcumq; iubet ratio: contra, ebrius illa
 Quæ nolet nescitq; facit, mox pœnitet, in se
 Quum rediit, multoq; dolet sua facta pudore.
 Ebria sic mens affectu fit, nec minus ac se
 Ascendat temeti vapor, inuertatq; cerebrum,
 Turbatur misera, & nebulis inuoluitur atris.
 Quocirca est solus liber, solusq; profecto
 Possidet arbitrium, ratio quem sola gubernat:
 Qui affectus omnes superat, fingitq; premendo,

Hoc

Hoc poterit facere, à primis qui insueuerit annis
 Virtuti, atq; bonas iam pridem inuaserit artes.
 Vsq; adeo valet vsus, & est nil fortius vsu.
 Cetera turba agit,ur pecudum ritu: vnde potam
 Iure puto dixisse, trahit sua quæq; uoluptas.
 Arbitrium multis oppressum atq; indupeditum est.
 Ergo qui vere liber cupit esse, resistat
 Cum primum incipiunt, affectibus, & rationi
 Illos subijciat, semperq; vtatur habenis.
 Namq; caro aduersus mentem consurgit, & illam
 Continno exercet bello. leuis astra petit mens:
 At grauis astra caro refugit, terræq; tantum
 Appetit: est etenim terra, in terramq; redibit.
 Sic duo tam diuersa, Deus compegit in vnum.
 Esto, autem quod sis sapiens, solaq; regaris
 (Vt dixi) ratione, habeas & liberum ad vnguens
 Arbitrium: nunquid vi tunc agitare sati?
 Imò magis fato tunc subijcieras, & illi
 Parebis: siquidem fatum est diuina voluntas,
 Cum qua vir sapiens concordat semper. & eius
 Iussa facit: contra insipiens atq; improbus, horret
 Ac refugit præcepta Dei ceruice superba.
 At dices: ergo est liber, nec vincula sati
 Vlla tenet: non: sed dominis peioribus atq;
 Instans feruit, sceleri, scelerisq; sorori
 Stultitiæ. quamquam hoc etiam diuina voluntas:
 Sed quæ permittit, non quæ iubet (est quia duplex)
 Efficit. vnde patet, cuncta esse obnoxia fato:

SEM

Seu bona, seu mala sint. namq; hæc permittit, at illa
 Vult fieri fatum, & sati Deus optimus autor.
 Talibus admoniti quidam rationibus, aiunt:
 Viuite mortales læti, dum flamina vestrâ
 Net Lachesis, tristeq; animo depellite curas,
 Ne vobis sollicitent præsentia, nève futura:
 Lege etenim stabili sunt, certò ordine cuncta
 Procedunt. cur vobis dolor aut metus vrget inanis?
 Sors sua cuiq; data est, scriptaq; in peccore gestat
 Quisq; suo, ignorans quæ sit. verum explicat illam 10
 Paulatim ipsa dies, atq; experiundo patescit.
 Quid gemitu aut lacrymis opus est? cœlestia retro
 Corpora non remeant, non est mutabile quicquid
 Instituit semel ipse Deus. namq; optimus ordo,
 Et series perfectâ suum si fortè tenorem
 Deferat, aut peior fiet (quod neutiq; fas est)
 Aut melior. sed perfectò perfectius est nil.
 Est aliud dubium magnum ac mirabile, nam si
 Omnia sunt (veluti modo dixi) obnoxia fato,
 Cur Deus hæc premit et cruciat? cõtra, illa benigno 20
 Prospectat vultu? cur non est omnibus æqua
 Conditio? cur hæc viuunt felicius illis?
 Cur his blanda parens, illis natura nouerca est?
 Hunc igitur par est etiam dissolvere nodum.
 Multi hoc aut culpa, aut meritis contingere nostris
 Dixerunt: iussuq; Dei mala fontibus esse,
 Et bona conferri iustis. ego non ita credo:
 Nec verum est, nam quid meruere expertia mentis,
 Brutâ?

Bruta? quid arboribus culpæ vel criminis heret?
 Sors tamen est illis multum diuersa, nec vno
 Versantur casu pecudes. namq; improbus illam
 Fur rapit, hanc lanius laniat, pars ore luporum
 Interit, aut morbo, aut vndis, aut frigore vitans
 Exiit ante diem, quedam periere senecta:
 Durior his etas agitur, iucundior illis.
 Sors diuersa etiam arboribus contingit, ab Euro
 Frangitur hæc, aut eruitur radicitus: illa 10
 Ceditur in varias artes, aut pabula flammæ:
 Quedam fulminco in præceptis detruditur igni.
 Piscibus atq; feris, & rebus deniq; cunctis,
 Arbitrio sati sors est sua cuiq; tributa.
 Bruta tamen nunquam possunt peccare, nec arbos.
 Præterea plerunq; bonis aduersa videmus
 Accidere, & iustos agitari sorte sinistra:
 Contrâ fortunam plerunq; fauere scelestis
 Cernimus, ac magnos illis concedere honores.
 Non igitur meritis respondent munera fati.
 20 Quare aliam potius causam indagare necesse est.
 Fortè aliquis dicet: causa est diuina voluntas:
 Nilq; vltra queret. non est satis istud, oportet
 Scrutari interius dubij penetralia veri.
 Non etenim cum sit Deus optimus & sapiens, vult
 Quicquam quod careat ratione: sed optima semper
 Eligat, atq; iubet fieri diuina voluntas.
 Quocirca est aliter dicendum: quod causarum
 Quelibet à prima quo distat longius, hoc sit

Illi dissimilis magis, & magis undiq; discors.
 Ergo cum Deus & simplex sit semper, & idem,
 Ultima causarum que distat maximè ab illo,
 Et minimè simplex erit, & diuersa, suosq;
 Effectus semper varios pro viribus edet.
 Hæc est que terras regit, & terrena gubernat.
 Idcirco in terris certi nil esse videtur:
 Quandoquidem variat semper fortuna tenorem,
 Diuerso gaudens mortalia voluere casu.
 Cur tamè hunc potius, quàm illū iubet esse beatum? 10
 Et cur hūc potius quàm illum pessundat & vrget?
 Cur onera huic, illi gratos largitur honores?
 Horum difficile est veram cognoscere causam.
 Nec minus ac si quis cupiat cognoscere, quare
 Ignis sit calidus, nix alba, absinthia amara:
 Quare hæc herba obsit, inuet illa: & quelibet arbor
 Cur tales habeat frondes? animalia cur hæc
 Callida sint, alia obtuso male provida sensu?
 Cur paleas electra trahant, & pondera ferri
 Magnes, cur nequeat facere hoc adamante ppinguo? 20
 Talia multa Deus tenebris inuoluit opacis,
 Constituitq; suos fines mortalibus, vltra
 Quos frustra humanū ingenium sensusq; laborat.
 Si figulus massam argille distinxit, & illam
 Distinctam in partes varias vult fingere, quare
 Hanc partē potius quàm illā transformat in ollam,
 Aut patinā, aut scaphinū? cur ex hac fabricat urnā,
 Ex illa vrceolum? nunquid ratione mouetur?

Aut

Aut nulla est prorsus ratio, sed sola voluntas?
 Arbitrioq; suo (vt libuit) sic omnia fecit?
 Difficile est nimium artificis pernoscere mentem.
 Sic qui scire velit, cur hunc fortuna vel illum
 Aut premat, aut sursum tollat, nimis ardua querit:
 Terrarum siquidem est illi concessa potestas
 Maxima, & huic illam præfecit Iuppiter orbi,
 Vt possit quodcumq; libet facere: ordine sati
 Seruato tamen. auscultant namq; omnia fato.
 10 Cur igitur quæcumq; illi fecisse libebit,
 Non faciet iure? aut quæ lex iure arguet illam?
 Num serui debent dominis imponere leges?
 Nos certè huic serui sumus, hic dii viuimus: & nos
 Iste potest quocumq; velit compellere demon.
 Non tamen in nostras animas dominatur, habet ve
 Imperium, quando est anime celestis origo.
 Hanc solam excepit Deus à ditione tyranni,
 Cetera permisit quæ sunt terrarq; mariq;
 Illius arbitrio, & fieri sinist omnia ab illo
 20 Qualiæcumq; libet, iusta atq; iniusta licenter.
 Fortè aliquis dicet: Deus ergo est causa malorum,
 Iniustusq; potest dici. nam qui facit, & qui
 Non prohibet fieri peccatum, dummodo possit,
 Committunt ambo scelus equè, & peccat uterq;
 Supplicioq; pari dignum lex censet utrunq;
 Quare si Deus in terris mala tot patitur: si
 Cum possit prohibere, tamen non illa coërcet:
 Esse mali causa, & sceleri assentire videtur.

p 2

Huic

Huic etiam parti sum respondere paratus,
 Si modo diuini radius mihi luminis adsit.
 Est igitur primum follerti mente notandum,
 Quod causarum alie sunt viles atq; minute,
 Sunt alie egregie & præstantes nobilitate,
 Prepositæq; alijs: veluti quum exercitus ingens
 Prefectos habet atq; duces, pars cætera grex est.
 Has inquam causas primores egregiasq;
 Preposuit mundo, mira ratione modoq;
 Maximus ille pater rerû, & dominus dominatum,¹⁰
 Immensam qui lucem habitat super extima mundi
 Mœnia, & astriferos nutu circumuehit orbes.
 His tribuens causis vires & munera, easdem
 Limitibus certis, velut agger circumsepsit,
 Ne liceat cuiquam tales transcendere fines.
 Et quia disposuit sapienter cuncta, necesse est,
 Cuncta suum æterno cursu seruire tenorem.
 Nam quæcunq; semel rectè sunt facta, sine vlllo
 Errore, haud vlllo mutari tempore debent.
 Est igitur prorsus rerum immutabilis ordo,²⁰
 Quandoquidem rectè summus Deus omnia fecit.
 Quare si demon qui terris præsidet, errat,
 Aut malus est: hoc fit, quia causa est vltima, longè
 A prima distans, longeq; à luce remota:
 Atq; ideo magis est cæcis vicina tenebris,
 Duntaxat veri simulacro & cortice gaudens.
 Quam Deus idcirco patitur, quia debitus ordo
 Exigit hoc rerum, & magni perfectio mundi.

Namo

Nam veluti lucis spatium determinat umbra,
 Dantq; sibi finem contraria cuncta vicissim:
 Sic causarum etiam seriem numerumq; bonarum,
 Desinere in causam prauam miseramq; necesse est,
 Quæ miseris præsit regnis, & praua gubernet.
 Hinc igitur veniunt, discordia, iurgia, rixæ,
 Prælia, bella, doli, fraudes, incendia, cedes,
 Furta, latrocinia, insidie, pænuria, pestis,
 Diri terrarum motus, diræq; procelle,
¹⁰ Tam multi morbi, tam multa & crebra pericla:
 Et demum quodcunq; mali contingit vbiq;
 A causa hac misera & terrarum principe manat.
 Hei mihi, quàm verè dixit ter maximus Hermes:
 Congeries mundus cunctorum est isto malorum.
 Nimirum, quoniam demon, qui præsidet orbi
 Terrarum malus est, seuq; tyrannide gaudet.
 Ac veluti fons est cunctorum prima bonorum
 Causa: ita cunctorum fons est postrema malorum.
 Quare si in terris dominantur Sardanapali:
³⁰ Si diadema tenent asini sub imagine regum:
 Si tutela ouium curæ est commissa luporum:
 Si in templis habitant meretrices atq; emedi:
 Si Christi pia sacra hodie manus impia tractat:
 Si cupidus vendit cælum & Phlegetonta sacerdos:
 Deniq; si impure & passim tot turpia sunt:
 Non est culpa Dei summi, sed demonis huius,
 Quem nos fortunæ, quem etiam Plutona vocamus.
 Sarcotheus posset tamen apto nomine dici:

10

102

p 3

Quip

Quippe illi carnis ius arbitriumq; tributum est.
 Huic igitur seruit, quicumq; est carnis amator.
 Immodicus, corpusq; suum plus diligit a quo.
 Corpora sunt huius, propter quod corpora semper
 In vitium tendunt, animusq; inimica repugnant,
 Cælestis quoniam vis est & origo animorum,
 Corpora sunt autem terrena, aduersaq; cælo.
 Ergo hic Sarcotheus, mundo qui præsidet imo,
 Cælestes homines, carnalia despicientes
 Gaudia, virtuti addictos, animumq; colentes,
 Odit, persequitur, stimulat, premit, impedit, angit,
 Ut solet insanus princeps, seuusq; tyrannus
 Infestus semper sapientibus esse bonisq;
 Suspecta est etenim prauis odiosaq; virtus.
 Hostes quæq; suos odere, timentq; cauentq;
 Atq; ideo malus hic demon incommoda multa
 Obicit his, quorum mens est sublimior, & qui
 Cælicolam sedes, naturaq; abdita quærent.
 Nollet enim agnosci, nam si bene cognitus esset:
 Illum omnes scelerum patrem, nostriq; erentum
 Carnificem generis, detestarentur, & omnes
 Odissent merito, ac maledictis insequerentur,
 Crudelem; insanum, deceptoremq; vocantes.
 Proinde latet ritu lolliginis, & sapientes
 Exosus refugit, ne cognoscatur ab illis:
 Non metuit calpas, at lyncea lumina vitat.
 Sic fures etiam faciunt, omnesq; scelesti,
 Oderunt lucem, ac tenebris letantur opacis,

Ve

Vt sua non possint furta & malefacta videri.
 Inde fit, ut quoties aduersi quid patiuntur
 Mortales, rerum ignari, & caligine mentis
 Oppressi (namq; errorum ignorantia ferme est
 Cunctorum causa) irati queruliq; putantes
 A summo sese vexari autore bonorum,
 Deuoueant sanctum illius ac venerabile nomen:
 Tunc malus exultat demon, furimq; cachinnat,
 Et gaudet se nesciri, & sua facta latere:
 10 Et nocuisse tamen, sed non nocuisse videri.
 Summi namq; Dei est inimicus, & æmulus: à quo
 Electus cælo, pressus claususq; tenetur
 Lunam inter terrasq; graues, & regnat ibidem.
 Quocirca ô miseri mortales, discite tandem
 Quæ vestri sit causa mali, tot tristitia vobis
 Vnde fluant, & carnificem cognoscite vestrum.
 Nempe hic Sarcotheus, nepe hic est qui cruciat vos,
 Dulcia qui vestris damnis sibi gaudia quærit:
 Haud aliter quàm cum proles mauortia terris
 20 Iam domitis, iucunda sibi spectacula cæde
 Quærebat miserorum hominum, vel cæde ferarum:
 Ipse senator, eques, populus, diuersa manebant
 Per loca diffusi, ut lex præcipiebat Othonis.
 Ecce theatralem ingressus gladiator arenam,
 Aut alius sua membra feris lanianda daturus,
 Vel leo vel tigris vel quævis bellua ludis
 Opportuna aderat, delectatura Quirites
 Morte sua, & fuso per vulnèra crebra cruore.

p 4

Sepe

Sepe alijs dolor alterius solet esse voluptas.
 Quare pessimè agunt, qui verbis turpibus audent
 Irritare Deum summum, qui causa bonorum
 Cunctorum est, à quo per se proprieq; mali nil
 Esse potest nunquam, nisi contingenter: vti sol
 Producit tenebras, quoties descendit ad imos
 Antipodas, frigusq; absente creatur ab igni:
 Non tamen obscurus sol est, neq; frigidus ignis.
 Vnde satis miror quosdam doctos alioqui
 Asserere, offendi atq; irasci & sumere penas. 10
 De nobis, illud summum verumq; bonumq;
 Hinc bellum atq; famē & pestē prodire putantes.
 Offendi si posset enim mortalibus actis,
 Quid queso in mundo foret infelicius illo?
 Quaq; die atq; horæ momento plurimā fiunt
 Crimina, ubiq; hominum blasphemia turpis in ore
 Sentitur: certè poterit requiescere nunquam,
 Nunquam letus erit: neq; erit Deus ipse beatus,
 Si quoties peccant homines offenditur, & si
 Iniustus hominum factis dictisq; movetur. 20
 Nimirum Deus offendi ledere nequit, si
 Verum perspicimus. nam adeo perfecta potensq;
 Ipsius est natura Dei, tantumq; remota
 Sordibus à nostris: vt nos distemus ab illo
 Longius atq; magis, quàm à nobis distet aëllus,
 Quàm musca aut pulex, & quicquid vilius his est.
 Quomodo tam miseri & viles, offendere tantum
 Tamq; potens numē, vel ledere possumus nunquam?

Nōne

Nōne impassibilis Deus est, penitusq; doloris
 Expers: atq; ideo eternus, semperq; beatus?
 Num decet irasci regem, si morio verbis
 Indignis illum petat: an contemnere præstat?
 Nunquid cum puero decus est pugnare Giganti?
 Præterea cum sit sapiens, videatq; futura
 Omnia: dic queso, num debuit illa creare
 Quæ sibi post nocitura forent, vnde ipse doleret?
 Nōne illum decuit, qui toti consulit orbi,
 10 Consuluisse sibi? vel dic, si offenditur, an vult
 Offendi? si vult, iam non offenditur, imò
 Gaudet: si non vult, cur hoc permittit? an ipse
 Non est omnipotens? certè est, omnesq; fatentur.
 Deberet prohibere igitur, quod non facit: vnde
 Vult ratio vt credam, nihil illum posse molesti
 Sentire omnino, & tranquillam ducere vitam.
 At dices: si non offensa irascitur vlla,
 Curramus proui in vitiū, in scelus omne ruamus.
 Non sic: sed nostris aures nunc arrige dictis,
 20 Recludamq; tibi iamiam penetralia veri.
 Quando aliquis peccat, tunc sese abducit ab ipso
 Fonte boni: rectum, lucem, pacemq; relinquens.
 Vnde fit, vt peccans vltro in sua damna feratur.
 Quandoquidem talis natura est oppositorum,
 Vt quanto refugis magis atq; recedis ab vno,
 Ad reliquum tanto accedas magis atq; propinques,
 Sic fugiens peccando Deum, sese adnouet ipsi
 Sarcotheeto: cuius postquam iuga sæua recepit,

p s Affis

Afficitur varijs pœniis, iussuq; tyranni
 Nunc hoc nunc illo torquetur saepe dolore.
 Non impune igitur cuiquam peccare licebit.
 Quamvis nullorum possit Deus esse malorum
 Causa, ut iam dictum est, per se, proprièq; sed vltro,
 Qui peccat, ruit in pœnam, & sua damna requirit,
 Carnificiq; miser cruciandum se exhibet vltro.
 At dubia hinc duo consurgunt, satis ardua. nam si
 Peccare est nobis nostrorum causa malorum,
 Cur saepe iniustus, sceleratus & impius, omnem
 Letus agit vitam, & laudato finire finit?
 Contrà, vir bonus atq; pius, mala plurima vivens
 Sustinet, & tandem miseranda morte recedit?
 Præterea supra ostensum est, planeq; probatum,
 Non culpa aut meritis nostris contingere nobis
 Vel bona vel mala, sed cuiusdam numine diui,
 Qui mare, qui terras, quiq; aëra possidet imum.
 Quomodo nunc igitur mihi met contraria dico?
 Et mea nunc discors secum sententia pugnat?
 Quisquis es, ô Lector, poteris dignoscere verum, 20
 Atq; tuo tenebras animo procul ire videbis,
 Si præbere aurem nostris dignabere dictis.
 Ergo duplex scito esse bonum, vulgi ac sapientum.
 Sicq; malum duplex. atqui sententia vulgi
 Deterior semper: nam crassi hebetisq; cerebri est,
 Iudicioq; caret. propter quod corporis & quæ
 Fortune bona sunt, sola hæc miratur & optat:
 Ast animi bona vel nescit, vel friuola credit.

Contrà

Contrà autem sapiens, animi bona sola requirit,
 Cætera desiciens. quare sumus antè secuti
 Iudicium vulgi, & vulgi de more locuti:
 Nunc verò à vulgo sententia nostra recedit,
 Deq; bono atq; malo sapientum dicta probamus:
 Sic non disideo mecum, aut contraria dico.
 Tali igitur pacto asserimus, bona nulla scelestis,
 Et iustis mala nulla quidem contingere posse.
 Quod clare ostendam, & clara ratione patebit.
 10 Primum hoc scire opus est, vitiū quodcumq; scelusq;
 Esse animi quendam morbum: nec corpore solo
 Aegrotant homines, animus quoq; vulnera sentit,
 Nec leniora quidem quàm corpus. quilibet ergo
 Improbus, est aeger. quippe illi est egra voluntas,
 Iudiciumq; ægrum, propter quod noxia præfert
 Vtilibus, miser, & præponit turpia honestis.
 Quod si non egra est illi mens, atq; voluntas,
 Improbus esse nequit: sed erit iustusq; piusq;
 Hoc etenim solo discrimine distat uterq;
 20 Ac veluti totum corpus male languet, vbi vllò
 Hæc duo leduntur morbo, cor atq; cerebrum:
 Sic (heu) sic animus totus male languet, vbi vllò
 Hæc duo leduntur vitio, mens atq; voluntas.
 Vtq; cibis suavis stomacho languente videtur
 Insuavis, prodestq; nihil, neq; competit ægris:
 Sic animi languente, boni nihil esse scelestis,
 Nil prodesse potest, quod sic verum esse docebo.
 Est aliquis, legum iniurijs vtriusq; peritus,

Sed

Sed raser, iniustus, cupidus, contemptor honesti:
 Quid sua queso illi prodest doctrina? boni quid
 Inde habet: heu miseros fallit, spoliatq; clientes,
 Atq; alios multos ledit. doctrina scelesti,
 Est gladio insani similis: nam semper abuti
 Improbus ipse solet rebus, quas possidet. unde
 Fert alijs damnum, nomen sibi turpe, odiumq;
 Quisq; ferit spinas, pedibus sepe excipit agris:
 Vel saltem metuit, quos ledendo efficit hostes.
 Ergo bona illius dicenda scientia, multis
 Que nocet, vt seuus coluber: neq; parcit habentis?
 Sic de alijs dico doctrinis, quas habet ipse
 Improbus: esse bonæ similis ratione negantur.
 Sed malus est, diues, gemmis auroq; refertus:
 Diuitiæ ne bonæ illius: non dic mihi, quare?
 Ecce ego iam dyo: quia turpiter vituit illis.
 Scorta alit, ignauamq; gulam, lenasq; dolosas
 Conducit, pretio pueros corrumpit auaros:
 Aggreditur donis, si qua est paupercula virgo:
 Vtq; sibi indulgens quodcumq; libido suasisit,
 Efficiat, leges hominum pariterq; deorum
 Iusq; pium quæ nihil curat, quod si sit auarus,
 Heu quid non audet sceleris? lupus iste cruento
 Ore furens, nulli non insidiatur ouili:
 It præcep, quicumq; rapit scelerata cupido.
 Intolerabilius nil est quàm diues auarus,
 Quàm stultus locuples, quàm fortunatus iniquus.
 Aut igitur pecudum ritu carnalia tantum

Gaud

Gaudia sectatur, sibi noxijs atq; crumene:
 Aut parto nimium parcens, sit Tantalus alter.
 Congregat, & nescit cui congreget. vtq; solet suis,
 Non sibi, sed multis alijs sese ipse saginat,
 Qui mox diripiant longo cumalata labore.
 Vnde patet non esse bonas, quascumq; scelestus
 Diuitias habet. at si sit robustus & acer,
 Quid faciet? crebro rixabitur, & violentus
 Nunc hunc nunc illum ledet plerumq; sequetur
 10 Militiam, aut latro fiet: quod more ferarum
 Crudelis, cæde atq; alieno sanguine gaudet:
 Arma & bella ferox, sceleris, non laudis amore,
 Diliget. unde suis damnum feret atq; pudorem.
 Corporeæ vires, mente ac probitate carentes,
 Heu quàm saepe nocent homini, quàm tẽpore paruo
 Durant, quàm raro ad primam venere senectam.
 Sed quid opus multis percurrere singula verbis?
 Hæc possunt exempla satis bene pandere verum.
 Nunc operepretium est, solerti inquirere cura,
 20 An iustis sanctisq; mali contingere quicquam
 Possit, vt à multis dici crediq; videmus.
 Ardua res certe, tamen hanc audacter adibo,
 Fretus ope Aonidum, & Cyrrhei numine vatis.
 Principio quisquis bonus est, sit sanus oportet,
 Mente animoq; licet grauis egro in corpore languor
 Seuiat, & vario vexeant membra dolore:
 Ne rectum illi iudicium, neu recta voluntas
 Deficiat. nanq; his sine vir bonus esse, piusq;

Nemo

Nemo potest: duo virtutis fundamenta sunt hæc.
 Talis homo quæcumq; tenet, recte vititur illis:
 Atq; ideo bona sunt, doctrina, pecunia, vires
 Illius, & demum quæ possidet omnia nancq;
 Maxima pars rerum bona vel mala fertur ab usu
 Et si cura hominum dijs immortalibus vlla est,
 Precipue hi debent iustosq; piusq; tueri:
 Quod se non facerent, diui ratione carerent,
 Nec sacris essent digni, nec thure, nec aris.
 Quare non video, qua ledi parte bonus vir, 10
 Quid re mali vel mente pati vel corpore possit:
 Cum Deus hunc amet & foueat, dextraq; potentia
 Propugnet, tutumq; omni discrimine reddat.
 Nam quis non inuet, aut quis non tueatur amicum,
 Quandocumq; potest, si verè diligit illum?
 Sed tamen interdum iustus miser esse videtur,
 Pauperiemq; pati & morbos, casusq; sinistros:
 Cum non sit verè iustus, sed hypocrita: quales
 Inuenies passim multos, qui pelle sub agni
 Vipereum celant virus, moresq; luporum, 20
 Et stolidos fidei virtutis imagine fallunt.
 Proinde Deus, cui corda patent, arcanaq; mentis,
 Hunc non custodit, nec amat: nos pectore crasso
 Et cerebro insulso, decepti ab imagine recti,
 Tunc iustū mala multa pati, et miserū esse putam⁹.
 Heu quā sepe hominū falsa & stulta inueniuntur
 Iudicia, & quā mens humana est nestia veri:
 Quisq; sibi placet, & sapiens sibi quisq; videtur.

Hinc

Hinc risum excutimus superis, hinc plurimus error.
 Esto tamen, iustus morbos patiat, agatq;
 Despectam in tenebris & paupertate pudenda,
 Eiectus patria, vel clausus carcere vitam,
 Atq; alijs etiam vexetur casibus, esto:
 Propterea ne malum patitur? non, quippe ferendo
 Talia, sit melior, sit clarior: omnia iusto
 In melius cedunt, iussu Iouis. utq; medentes
 Sepe aloen ægris adhibent, succosq; molestos,
 10 Quo fiant validi, & pulso langore resurgant:
 Sic plerumq; Deus iustos exercet, ut ipsos
 Excitet, atq; magis virtuti incumbere cogat.
 Utq; homines reddit stultos, prauosq; voluptas:
 Sic dolor ad mentem renocat, vitiumq; coërcet,
 Criminibus frenum, calcar virtutibus addit.
 Nōne vides, igni fieri pretiosius aurum?
 Vberiusq; solum præduri dente ligonis?
 Et putrescere aquam, quæ non fuit: aspice, ferrum
 Pulchrius est usū, cessans rubigine sordet.
 20 Multa igitur sunt quæ aduersis agitata nitescunt:
 Presertim virtus, quæ in rebus clarior atris
 Perspicitur, velut in tenebris magis enitet ignis.
 Quare aut nil prorsus patitur bonus, & pius: aut se
 Quid patitur, parit hæc illi patientia lucrum,
 Ferq; illi sit amara licet medicina salutem.
 Et ne quis fortasse putet me fingere nugas:
 Res eadem quæ vni prodest, quandoq; venenum
 Est alijs: sic nonnullis sunt noxia vna,

Atq;

Atq; caro, sic nonnullis absynthia profunt.
 Sic calor ipse niuem, ceram, glaciemq; resoluunt:
 Argillam contrā durat. sic talia multa,
 Diuersos pariunt diuerso in corpore factus.
 Et quoties isdem verbis hic ridet, at ille
 Contrā tristatur, vel mota bile tumescit?
 Non eadem cunctis eadem sunt: Bacchus aescit
 Egregius, si tu vitiosa in dolia mittas.
 Nimirum sanis sunt omnia sana: sed eggris,
 Quae bona sunt, quādoq; nocent, lethumq; minatur. 10
 Sic ergo (ad nostrū vt redeā) mala corporis, atque
 Spicula fortune, sunt perniciose sceleris:
 Expediunt verō iustis, profuntq; nocendo,
 Sufficiant hac ducta tenus: iam claudere librum
 Musa iubet, Chironq; vocat, qui scribere mores
 Humanos cupit, & sacra pandere vite.
 Quocirca est operepretium, me linquere cantus
 Aonios, tacitumq; sacris requiescere syluis,
 Pieridumq; tholo citharam suspendere, donec
 Tempora praeceant hae pessima, tempora multum 20
 Deploranda: quibus procerum discordia totam
 Nititur Italiam bello vastare superbo.
 Vnde suos queritur direptos Roma penates:
 Narnia, Ticinum, Melsis, sensere ruinam:
 Vnde & Parthenope, Sirenis clara sepulcro,
 Nunc sua Gallorum manibus pomaria cernens
 Vastari, heu tristis gemit ad Sebethidas vndas.
 Quid memorem vise cælo miracula flammæ

Vincentis

Vincentis splendore diem? tristescq; locustas,
 In morem nebulae nitidum pratexere solem?
 Et teneras auido segetes abrodere morsu?
 Quam multas miseranda fames, miserādaq; pestis,
 Ciuibus exuerit, vacuasq; reliquerit vrbes?
 Quot loca diluvij propē desolata videntur?
 Heu mihi quam iustus de nobis numina pænas
 Sumunt. nā sceleris quid non cōmittimus? aut quid
 Injustitia est vsquam? quis amor cultusq; deorum?
 10 Religio, aucupium facta est: cælestia venum
 Omnia nunc dantur: violantur sacra prophanis
 Lenonum manibus: tamen hec spectantq; tacentq;
 Magnifici reges, & Christi prorsus honorem
 Nil curant: sic nos miseros idola gubernant?
 Ergo ibo interea, & Parnasi in rupibus altis
 Donec Musa iterum iubeat me exire, latebo.

LIBER IX.

SAGITTARIVS.

20

VCE SCIT, iam Musa satis re-
 quievimus antris
 Castalijs: aedum plectro, citharāq;
 resumpta,
 Effice concordēs vernos, solitoq; favore
 Antiquum cane Diua melos, bona carmina menti
 Sint tibi, quæ quondam blandus dictabat Apollo
 Laurifera in sylua, Permessi ad fluminis vndam.

208

I

Nas

Nos vocat ecce alius labor, haud inglorius: alta
 De specula, & summo Parnasi vertice, mores
 Spectemus varios hominum, vitamq; notemus.
 Nam mediū mea cymba fretum tranauerat, & iam
 Canebant gelidis sylvarum summa pruinis:
 Quū mihi nescio quis Deus adstitit, & procul atrā
 Expulit assulgens diuino lumine noctem.
 Tunc scopulum quendam aspexi, qui vertice nubes
 Exuberans, latē cælum spectabat apertum:
 Difficilis primo accessu. namq; aspera circum 10
 Saxa arctam fecere viam, plenāq; laboris,
 Imāq; cinxerunt syluestres undiq; dumi:
 Mitior in medio: quantumq; accedit ad arces
 Aethereas propius, tanto clementius idem
 Praebet iter surgens, scopuloq; Theoreā nomen:
 Illuc me Genius duxit meus. utq; cacumen
 Venimus ad superum, plana & plena omnia uidi
 Delitijs miris: quas si mea lingua referre
 Nunc velit, antipodas citius sol ibit ad imos,
 Et nox bumenti terras velabit amictu. 20
 Dum moror, & miror latos letosq; sagaci
 Mente locos: vox ecce polo delapsa supremo,
 Fleste (inquit) Stellate genu, regemq; precare
 Caelicolū supplex, cuius sine numine frustra
 Carpere delicias scopuli conaberis huius.
 Ergo humilis venerare Deum, fauor omnis ab alto
 Destitit in terras: nihil est mortalibus egris
 Vtilius, quā cœlestem saucteq; pieq;

Orando

Orando sibi querere opem, & cognoscere diuos.
 Talibus auditis, facie manibusq; supinis,
 Et genibus flexis, effudit has pectore voces:
 Magne pater diuū, mundi suprema potestas,
 Quo nihil esse potest nec fingi maius, ab omni
 Corporea slans mole procul, tamen omnia fingens
 Corpora, vel prorsus mutari nescia, vel que
 Temporis anfractu longo labefacta satiscunt:
 Principium sine principio, fons vnde bonorum
 10 Effluit amne genus, naturæ rector & auctor:
 Omnia comprehendens, at non comprehensus ab vllō,
 Maiestas immensa, bonum, sapientia, vita,
 Ordo, decus, finis, mens, verum, lux, via, virtus.
 Nusquā habitās, & ubiq; habitās: imobilis, & dās
 Assidue motum cunctis: à quo omnia, & in quem
 Omnia, per quem etiam sunt omnia: semper eadem
 Conditione manens, nullo mutabilis æuo:
 Maxima causarum, que certa lege reuoluens
 Sydeream molem, fatorum iura gubernas:
 20 Rex regum, cui mille adstant, & mille ministræ
 Agmina diuorum, letantum hymnosq; canentum,
 Lucis in immensæ campis, extra extima mundi
 Mœnia, ubi est veris sedes aptissima rebus:
 Te colo, te veneror, te nunc reuerenter adoro,
 Atq; precor supplex, vt me spectare benigno
 Digneris vultu, vocemq; audire precantis.
 Mitte tuæ lucis radios mihi, pelle tenebras
 Oppresse (hæc) nimium moribundo in corpore mentis.

q 2

Da rect

Da rectam reperire viam, ne noxius error,
 Vanaq; credulitas & opinio cæca, trahat me
 Præcipitem in salebras rerum & contagia vitæ.
 Nam sine te ingenium mortale, humanaq; virtus,
 Dum se tollere humo sperat (velut Icarus olim
 Disiuncta compage ruit, penniq; solutis,) 10
 Nec potis est sine te occulti penetralia veri
 Cernere, nec qua parte salus aut arte peratur.
 Largire ergo mihi Rex ô dignissime regum,
 Vt te cognoscæm, & placeam tibi: deinde sciam me,
 Quid sim, qua in terris causa productus, & vnde
 Huc veni, ac tandem quò vita functus abibo:
 Quid mihi dum viuo sit agendum, sitq; cavendum:
 Vt quum finierit Lachesis mea fila, diesq;
 Vltimus abdiderit mēbra hec exhausta sepulcro,
 Mors fiat mihi grata quies, portusq; salutis.
 Hīs dictis iterum nostras vox impulit aures:
 Placasti ethereum numen, votisq; litasti:
 Esto animo stellate bono, tibi posse manere
 Hoc datur in scopulo, & cælestes carpere fructus. 15
 Confestim his dictis tacuit, nilq; addidit ultra.
 Ast ego sensi animo magnum accessisse vigorem,
 Atq; oculis lumen, quo latius omnia cæpi
 Cernere, & antiquum superabam Lynceæ visu.
 Mox me sensi etiam vento ad cristallina cæli
 Conuexa extolli blandè, sursumq; lenari,
 Aliis in morem; Vulcani tela ferentis,
 Discussura polum tonitru flammisq; coruscis,

Quærit

Quandocumq; louem mortalia facta laceffunt.
 Iamq; propinquabam lune, portasq; videbam
 Partim auro insignes, partim candore nitentes
 Argenti puri: ingredior visu omnia lustrans.
 Ecce mihi occurrit venientis sortè Timalphes,
 Egregius iuuenis forma, & virtutis honore:
 Quem loue diua Arete quondam est enixa parente.
 Hic me quamprimum agnouit (nam matre iubēte,
 Multa diuq; aliàs fuerat mecum ipse locutus)
 10 Vtq; salus dicta est nobis ultroq; citroq;
 Admirans me multa rogat: mox ducit in urbem
 Ingentem, quantam terrarum non habet orbis.
 Mœnia surgebant solido ex adamante, sed ipsa
 Propugnacula erant flammanti extructa pyropo.
 O que illic, quanta & quàm pulchra palatia: vidi,
 Tempia, theatra, fora, & magnarū strata viarū,
 Cuncta ex argento atq; auro, gemmisq; beatis.
 Longè plura etiam vidi pulcherrima ibidem,
 Singula sed nequeo memorare: & singula quamuis
 20 Possem, dij nolunt memorari singula vulgo.
 Mirabar populum ingentem, innumerosq; per urbē
 Vestibus indutos niueis incedere ciues,
 Serta quibus comptos cingebant florea crines.
 Leti omnes, manibus gestabant lilia, & hymnos
 Menarchi memores lunaria regna tenentis,
 Gutture dulcisono & concordi voce canebant:
 Menarchum ingemināt, Menarchū carmine laudāt,
 Garrula Menarchum referebat sæpius Echo.

Arcadas hic domuit felici Marte Gigantes,
 Vt mihi tunc retulit fido sermone Timalphes.
 Namq; ait: Arcadiam totam sine montibus olim
 Planicie ingenti campos habuisse patentes,
 Terribilesq; illud regnum tenuisse Gigantes,
 Menalon & Pholoen, & amantem Iuſtra Lyceum,
 Geſtantesq; humeris aprorum terga Erymanthi,
 Et flagrantem odiſ in cœlicolis Cyllenen:
 Qui primi ante alios natiuo robore freti,
 Turpia ſunt auſi conſilia dicere Lune: 10
 Se prius eſſe illa genitos, & nobiliori
 Stemmata conſpicuos; ideoq; in ſede locandos
 Aetherea magis, & diuorum nomine dignos.
 Quinetiam inſani ſtruxere ad ſydera turrim,
 Maiorem Nemrothe tua: ferroq; recuruo
 Ter ſunt conati de cœlo euellere diuam,
 Sanguineam vultu, mortaliaq; arma timentem:
 Ter Menarchus eos multa vi reppulit, & ter
 Expreſſos nigro Saturni è gramine ſuccos,
 Iniecit miſeris, viruſq; per oſſa cucurrit. 20
 Obriguere illi extemplo, viſiſq; dolore
 Informes liquere animas, quas Tartarus imo
 Excepit fundo, cruciandas omne per æuum.
 Corpora ſed valido penitus labefacta veneno,
 Membrorum molem in montes vertere ſuperbos,
 Mutataq; ſuum nomen tenuere figura.
 Vnde huius facti memores tantiq; triumpho,
 Solenni pompa celebrant pia feſta quotannis

Lunicola

Lunicole, regemq; ſuum venerantur onantes.
 Progreſſi inde arcem petimus, quæ tota nitebat
 Auro, gemmarumq; coloribus intertextis:
 Hanc nulli ſus eſt mortali intrare (meus dux
 Inquit) proinde ſoris ſtetimus, ſpatiumq; per ampliũ
 Ingentis plateæ, diuerſa è parte videmus
 Aduentare animas, conſistereq; ante tribunal
 E regione arcis poſitum, & mira arte paratum.
 Illic iura dabant animis, atq; ſedebant,
 10 Crimina cenſentes, nec non benefacta notantes,
 Quæ quiſq; in terris viuendo geſſerat olim,
 Tres Iouis & Doxæ nati, Teſcopus, atq;
 Dorophonus, ſemperq; volens ſibi recta Philorthus.
 Hi merita & culpas æquata lance videbant,
 Arbitrioq; ſuo paucos aſcendere ad aſtra,
 Innumeros verò ad terram deſcendere rurfus,
 Complures etiam in luna perſtare iubebant.
 Obſtupui tacito obtutuſ, tandemq; locutus:
 Dic bone dux mihi queſo, inquam, ſi tartara in imis
 20 Sunt latebris terræ (vt perhibet) centroq; propinquis
 Atq; animas illuc rectas poſt corporis uſum
 Aæcus & Minos & terriſſicus Rhadamanthus
 Iudicat, & meritis pœnas aut præmia conſert:
 Cur eadem hic fieri video, repetiq; peracta
 Iudicia, expendiq; iterum mortalia facta?
 Ille autem humanam mentem reſpondit opaco
 Carcere membrorum clauſam, ignorantia & error
 Opprimit, & longè oppreſſam per deuia ducit.

q 4 Hinc

Hinc hominū genus in nugas & somnia pronū est.
 Et procul à vero, nisi quis Deus adsit, oberrat.
 Non mirum est igitur, si vestri multa poetæ
 Falsa canunt: quoniam paucis via cognita veri est.
 Tu tamen hæc memori mysteria pectore habeto:
 Omne quod est supra Lunam, æternūq; bonūq;
 Esse scias, nec tristē aliquid cælestia tangit:
 Quicquid verò infra lunæ conuexa creant
 Omniparens natura, malum est, mortisq; seueras
 Perpetitur leges, & edaci absumentur æuo. 10
 Hæc loca disiungit medius lunæ orbis, utriq;
 Mundo interiectus, cæli confinia seruans.
 Ergo ubi terrenos artus liquere, feruntur
 Huc omnes animæ, atq; ipsis commissæ fatentur
 Iudicibus: quorum iussu, loca certa, suūq;
 Moribus æquæ petunt, & habēt sua præmia in illis.
 Quanto quæq; magis vitiorum fece grauata est,
 Tanto etiam magis ad centri loca turbida tendit.
 Contrā, quo melior quæq; est ac purior, hoc se
 Altius attollit, summoq; propinquius orbi. 20
 At quibus æqua boni est animis mensura, maliq;
 Hic remanent, habitantq; diu lunaria regna:
 Donec post multos longæui temporis annos,
 Aut lapsæ in vitium rursus terrena reuisant,
 Aut bene purgatæ ethereas mittantur ad arces.
 Hæc ait, ast ego tunc: Cur tam pauca ardua (dixi)
 Astra petunt animæ, & summo potiūtur Olimpo?
 Cur sic in vitium prone labuntur, & ipsam

vir

Virtutem fugiunt misera, luciq; tenebras
 Preponunt: cur sæda magis quam pura sequuntur?
 Vnde illis tantus furor, & tam ceca voluntas?
 Tunc ita respondit nobis Areteius heros:
 Et cupio, & fas est, tibi me recludere multa,
 Iudice te pulchra, & scitu dignissima, quando
 Non te huc aduenisse reor sine numine diuū,
 Et diui hæc te scire volunt, ad limina quorum
 Nemo venire potest viuus, nisi vinctus ab illis.
 10 Ergo audi, & quæcūq; loquar sac mente reponas.
 Sed prius hinc operæpretium est secedere paulum.
 Inimus, atq; alta in specula confedimus ambo,
 Vnde maris terreeq; orbem spectare licebat.
 Tunc has diuino deprompsit pectore voces:
 Esse male per se nequeunt, nec sponte suapte
 In vitium tendunt animæ, quarum ethere ab alto
 Est genus, & quarum diuino è semine origo est:
 Nec praua esse potest per se natura animarum,
 Quas Deus ipse creat, quo nil autore mali sit.
 20 Sed sunt quedam aliæ causæ, quæ in tartara ceca
 Detrudent miseras, & multo crimine sædant.
 In primis vero corpus, nam carceris instar
 Est animæ, quam dum membrorum nexibus arctè
 Implicat, ethereæ mentis suffocat acumen,
 Haud secus ac intus positam vas fictile flammam,
 Et nebule nitidum obducunt Hyperionis orbem.
 Tunc anima ipsa subit cunctarum obliuia rerum,
 Tunc bibit infernam lethen, rasq; tabelle

q s

Eff

Efficitur similis, quam dextera nulla notauit,
 Ergo ita captiua, & moribundo in carcere clausam,
 Mille quidem illudunt pestes, mille vndiq; monstra
 Oppugnant, quaq; arte valent euertere tentant.
 Qualis viminea dum furtē quiescit acanthis
 In cauea, mulcens vario sua fata canore:
 Ad quam prorepat summisso corpore fallax
 Aelurus, miseramq; infestans vndiq; terret:
 Venator murum aelurus, volucrumq; peremptor.
 Illa autem metuens rabiem prædonis, in omnes
 Obuolitat partes, ac se fugitando tuctur.
 Interea alter adest hostis, similiq; furore
 Attonitam infestat, donec per latius equo
 Vnguibus immisissis prensam extrahit internallum,
 Et solito extractam mædens cum murmure glutit.
 Talis diuerso hinc illinc vrgetur ab hoste
 Infelix anima, & fugiens hæc retia, in illa
 Incidit, humano dum corpore clausa tenetur.
 Nescit enim quid agat, quod se retrahat ve serat ve,
 Et decepta boni specie velut ebria mutat.
 Vnde nisi auxilio monitoris, & arte docentis
 Paulatim in lucem è tenebris ducatur opacis,
 Deteriora petit semper, meliora resutans.
 Prima igitur labes anime, & contagio prima,
 Precipuumq; malum, quod culpa corporis illi
 Euenit, est veri atq; boni ignorantia, de qua
 Iudicium falsum exoritur: quæ maxima pestis
 Humano est generi, de qua duo monstra creantur

Sunt

Stultitia atq; scelus: sed ab his mala cuncta duobus
 Proueniunt, quæcumq; homines patiuntur agunt ve:
 Quippe omnes peccat, vel quod bona falsa sequitur
 Stultitia monstrante viam: vel quod scelus illis
 Immittit stimulos, quibus in facta impia aguntur.
 Propterea recte aut stultus dici, aut sceleratus
 Ille potest, quisquis peccat ratione relicta.
 Verum in parte anime quæ concupit, ipsa resedit
 Stultitia, atq; illic habitans tentoria fixit:
 In parte autem alia quæ irascitur, est scelus, armis
 Terribile atq; dolis & letiferis aconitis.
 Hi duo sunt reges magni, & magna agmina ducunt
 A tergo, humanumq; genus populatur vterq;
 Ambo etenim veri expertes, sulsoq; creati
 Iudicio (vt dictum est) animas in carne sepultas,
 Naturæq; suæ immemores, ac lucis egentes,
 In tria flagna erebi & mortis ducuntq; trahuntq;
 Quorum vnum fertur limosum, illiq; Voluptas
 Præsidet: ast aliud spinosum dicitur, in quo
 Regnat Auaritia, & lucrandi effrena cupido:
 At reliquo est nomen fumoso, cuius habet ius
 Imperiumq; tenet, stibunda Superbia honoris.
 In tribus his stagnis animarum maxima toto
 Turba perit mundo, hæc illis immensa ruina est.
 Nam quæcumq; vndis merguntur talibus, illas
 Perdit amor carnis, fugitiuorumq; bonorum:
 Nec se vltra agnoscunt, cæliq; obliuia potant,
 Vsq; adeo, vt vitam præterquam corporis villam

esse

Esse negent, seseq; aboleri in funere credant.
 Omnes crassasq; animas, & ab aethere prorsus
 Aversus, nil egregium & sublime putantes,
 Sed pecudum more in terras tantum aspicientes.
 Sunt & causae aliae, propter quas efficiuntur
 Praeuae animae, unde malis multis iure afficiuntur.
 Namq; ubi densantur nubes, pluuiaq; creantur,
 Et venti horrifono concursu fulgura gignunt.
 Illic praeorum sedes est demoniorum:
 Quorum opera sunt pestes, insanaq; bella,
 Et tempestates, terra pelagoq; furentes.
 Horum aestu, suasu, hortatu, impulsuq; doloq;
 Turba ignara hominum ruit in turpissima quaeque:
 Flagitia: hinc recti, hinc obliuiscuntur honesti.
 Sed quoniam tentatores & demones istos
 Peruersos, paucis concessum est posse videre,
 Pauci ideo credunt vsquam reperiri illos:
 Imò aliud nihil esse putant, quam nomen inane
 Plurimq; ac veluti egrotorum insomnia rident.
 Tu tamen hunc abs te errorem propelle, meisq;
 Crede, fidemq; adhibe (nam sunt verissima) dictis.
 Utq; scias melius nullas me fingere nugae,
 Iam iam oculis saxo proprijs tute omnia cernes.
 Sed prius hic tentare opus est Thaumantida votis,
 Quae mandata solet lunonis ferre per auras,
 Dissipet ut vento nubes, caelumq; serenet,
 Impediat ne te spectantem turbidus aer.
 Ergo Irim supplex tali sum voce precatus:

10

20

Iri

Iri decus caeli, vario spectanda colore,
 Quae nube ingentem voranti porrigis arcum,
 Aduersoq; sinu radiantis lumina Phœbi
 Exeipis, absorptasq; ad nubila conuehis vndas:
 Iri hominum stupor, & lunonis nuntia magnae,
 Thaumantis vere proles miranda vetustis,
 Redde precor nobis pulsa caligine clarum
 Aethera, & Aeolio imbriferis pulcherrima clauda
 Carcere diua nothos, proq; his permitte serenos
 10 Stellantis caeli Boream percurrere campos.
 Continuo his dictis septem de parte trionis
 Emicuit Boreas, & siccis flatibus omnem
 Aëra purgavit late purumq; reliquit.
 Post haec nescio quo irrorans mea lumina succo,
 Dux meus: aspice, ait, iam mundi arcana videbis.
 Pandite nunc vestros fontes, vestra antra, sorores,
 Quae iuga lauriferi Parnasi excelsa tenetis,
 Et milib; (nāq; opus est) date ceterū carmina linguas,
 Ut possim aëros reges populosq; referre,
 20 Ludificatores hominum, scelerumq; magistros,
 Qui assidue vexant mortalia cuncta, suisq;
 Artibus humanas tradunt in tartara mentes.
 Hic ubi puniceo coniux Tithonia curru
 Oceano emergit primum, primumq; nitescit,
 Nocturnas abigens rubicunda luce tenebras,
 Ingentem vidi regem, ingentiq; sedentem
 In folios, crines flammanti stemmate cinctum,
 Pectus & os illi turgens, oculiq; micantes,

Alta

Alta supercilia, erectus semilisq; minanti
 Vultus erat, late nares, duo cornua lata,
 Ipse niger totus: quando nigra corpora prauis
 Demoribus natura dedit, turpesq; figuras,
 it, sanne alba vtrinq; patētes,
 ne, quales respertilionum
 te amplis, pes amplius vterq;
 iunialis anas, qualēm ve sonorus
 Anser habere solet: reserebat cauda leonem.
 Nudus erat, longis sed opertus corpora villis,
 Multa illi adstabat turba, innumerusq; satelles.
 Circum aderat longè lateq; quot agmina Xerxem
 Non habuisse puto, peteret cum Marte Pelascos,
 Infelix, vix inde fuga rediturus inermi.
 Quisq; suis incum manibus, follemq; tenebat:
 Solle quidem vt capita inflarent, ventoq; replerent
 Illorum quibus aut magna fortuna dedisset
 Diuitias: vel quos doctrina, robore forma,
 Nobilitate, alijs multis præstare viderent.
 Vnco autem, vt quos implessent petulantibus auris
 Lam satis atq; super, sumosi in stagna tumentes
 Pertraherent prædam raris colubrisq; futuros,
 Atq; alijs habitant illo que gurgite monstris.
 Regi huic (quem dixi) nomen fuit, esq; Typhurgo:
 Sic etenim aiebat declarans cuncta meus dux.
 Post hæc occiduas qua Titan vergit in vndas,
 Et prono curru extremis impendet iberis,
 Sollicitam direxi aciem, similemq; priori

Prof

Prospexi regem, sublimi in sede locatum,
 Aplesto cui nomen erat: populosq; regebat
 Spirituum innumeros, solis quosq; cadentis
 Fert regio, atq; plagis quicq; morantur, iussis.
 Diplosa quisq; manu demon græuibus, etatibus
 Tunc Iouis atq; Aretes natus: Videtur, quædam
 Quisq; suum irritent angues, digressus, etatibus
 Vt morsu grauiore petant, grauiore ætate
 Insicant terrenorum hominum vilissima corda?
 10 Nam qui pestiferi leduntur vulnere dentis,
 Amittunt mentem miseri, & cælestia prorsus
 Despiciunt: tantaq; siti vexantur, vt inquam
 Expleri nequeant, frustra; bibendo laborent.
 Dumq; ita nequicquam semper sitiuntq; bibuntq;
 Immemores mortis, sortis, celiq; sui;
 Ecce adsunt diris armati demones vncis,
 Abripiuntq; illos, & adhuc sitientia figunt
 Gutturæ, spinosi stagni mergenda sub vndas.
 Illic innumeris pœnis plectuntur, & illic
 20 Plurima mōstra latent: præsertim plurima hirudo,
 Morsibus aspidis quorum, uoclesq; diesq;
 Intolerabiliter cruciati, deniq; reddunt
 Quem viuendo alijs olim extraxere cruorem.
 Nec tales minuit longissima secula pœnas.
 Ergo hic rex facit, & punit quos fecit auaros.
 His dictis conuerti oculos ad frigida mundi
 Sidera, quæ geminam noster polus aspicit arcton,
 Et sua semper agit circum sarraca Bootes.

III

Illic regem alium video, innumerasq; malorum
 Spirituum turbas, aquilonia regna colentes,
 Gestatesq; hamos manibus. tunc dux meus inquit:
 Rex hic, qui gelidis Boreæ dominatur in oris,
 Luxurie atq; gula est princeps, idemq; Philocreus
 Nomen habet, non fraude alijs neq; viribus impar:
 O quantum noxæ cæcis mortalibus affert.
 Nanq; hamis quos ipse vides, dulce inserit escam,
 Insectam tamen occulto stygiq; veneno,
 Hisq; capi iubet insulsos, stagniq; lutosi
 In vada nigra trahi captos, & gurgite mergi.
 Qui mox mutati in brutorum corpora, sunt
 Porci, asini, tauri, vulpes, vrsiq; lupiq;
 Atq; alia, humane que sunt expertia mentis.
 Nec satis hoc, respis, crabronibus, & scarabæis,
 Torquentur miseri, assidue, que plurima in illis
 Obuolitant ripis animalia, ibiq; morantur.
 Talibus oblectant placantq; Philocrea pænis,
 Gaudia qui carnis, preta virtute, sequuntur.
 Hæc ait, ast ego, quæ vertex declinior, austrum,
 Nubiferumq; notum gignit, genitumq; per oras
 Anguisere Lybies, spatia in contraria mittit,
 Prospiciens visu intento, quanta agmina cerno,
 Et quantos passim conuentus demoniorum,
 Hinc atq; hinc nigris alis per inane volantum.
 Rex erat in medio magnus, magnaq; corona
 Insignis, qui torua acie, vultuq; maligno,
 Vibrabat stridens linguam patulo ore trisulcam,

Wipe

Vipereum in morem, & virus sanieq; vomebat;
 Qualem murenæ coluber stimulatus amore,
 Gaudia coniugij metuens temerare veneno,
 Effundit summo in scopulo, effusamq; reponit
 Cantibus in rigidis, mox saltu præcipientem se
 Deiecit in medias sinuosi fluminis vidas,
 Sibilaq; ingeminans charam vestigat amicam:
 Illa sono audito, confestim occurrit amanti,
 Multipliciq; ambo coniungunt corpora nexu.
 10 Ast ubi iam Veneris tandem est expleta voluptas,
 Emergit letus coluber, pestemq; relictam
 In scopulo repetit prudens, suaq; arma requirit:
 Quæ si amota videt, vel proculcata, dolore
 Afficitur tanto, ut marens vitamq; perosus,
 Ferq; quaterq; caput saxis illidat acutis.
 Donec animam morte et curas simul exuat omnes.
 Iste igitur rex talis erat, talesq; videbam
 Esse suos populos: plerumq; est regis imago
 Vulgus, & ad mores accedere principis optat.
 20 Dextra erat ipsorum fallaci armata dolone,
 Liuida; ora, atri dentes, fumosaq; labra.
 Regē hūc inuidie esse patrē dominumq; Timalphes
 Aiebat referens, ipsumq; Mæstora dici.
 Quo instigante sui mortalia corda ministri
 Tartareis implent spumis, tunc improba pestis
 Diffundens sese totos contaminat artus:
 Presertimq; oculos angit, ne prospera ferre
 Alterius possint, intabescantq; videndo.

r

Posit

Postremò infixis per terga dolonibus, agras
 Extrudunt animas, triplici quas gutture mandit
 Cerberus, & mausis aconita in tristitia vertit:
 Corpora scorpiones sunt, & acumine candē
 Quamuis blanda illis videantur brachia ledunt.
 Sed tu iam medias contemplare aëris oras,
 Sarcophagō: vide: qui rex est primus, & idem
 Pessimus. hunc alij reges metuuntq; coluntq;
 Huic seruit quicquid tenet orbis demoniorum,
 A quo ceu quodam centro genus omne malorum 10
 Emicat, ut radij solis de corpore manant.
 Aspexi hunc igitur, senum horribilemq; superbo
 Extantem folio, scelerataq; sceptrā tenentem.
 Sanguineae cristae huic surgunt, & cornua septem
 Erecta, & totidem ingentes referentia turres.
 Auribus atq; oculis lucent & naribus ignes,
 Oraq; fumosae euoluunt grandia flammās.
 Hec quot habet secum comites, quantasq; phalāges
 Instructas telis & bombiferis tormentis
 Iste tyrannus agit: tanquam perfringere cœlum 20
 Vellet, & aetherea superos depellere ab aula.
 Tunc mihi ductor ait: fuit hic pulcherrimus olim,
 Supremoq; Ioui charissimus: at mala mentis
 Conditio, & letis cognata superbia rebus,
 Attulit exitium misero. par nanq; volebat
 Esse Deo, cupiens aequalem sedis honorem.
 Proinde relegari meruit: iussusq; Michael
 Constituit certos illi inter nubila fines.

Sæpe

Sæpe tamen prisca laudis, veterumq; bonorum
 Non oblitus adhuc, & spe deus inani,
 Bella mouet superis, cœlumq; irrumpere tentat.
 Hinc fragor, hinc tonitrus, metuēdaq; fulmina sūnt,
 Horrificiq; ignes nigranti nube coruscant:
 Terrentur pecudes, humanaq; corda tremiscunt.
 Sed furit incassum, & vixit labor irritus illum,
 Nec potis est vitra æthereos intrare penates:
 Quicq; prius lucis lator, diciq; solebat
 10 Lucifer, est nunc noctis amans, gaudetq; vagari
 Per noctem, lemures secum & phāsmata ducens:
 Perq; diem interdum, quoties committere quærit
 Armatas nebulonum acies, & sternere cæsis
 Corporibus campos: vel quum crudelia nautis
 Fata parat, miserisq; vndis operire carinas:
 Aut quum grāde aliud tēat scelus. ille etenim tunc
 In lucem prodit, sed clām: mittitq; latenter
 Ad loca certa suos famulos, qui corda malorum
 Instigant hominum, surisq; audacibus implent,
 20 Et taciti inspirant mentem, non voce loquuntur.
 Ast ego: queso (inquam) mi dux, iam demones istos
 Mittamus, resq; humanas tandem aspiciamus:
 Nanq; hac de specula facile est terramq; fretumq;
 Cernere: non leuiter nos hac spectacula iunabunt.
 Capimus ergo ambo mortalia contemplari.
 Mirabar primum vario distincta colore
 Corpora. nam mediæ gens est quæ proxima Zonæ,
 Nigra erat, & crassus labris, crispisq; capillis,

r 2

Et 110

Et nuda, aut simæ corio male tecta capellæ.
 Que verò gelidis Boreæ reperitur in oris,
 Vincebat candore niues, & frigora longis
 Vestibus ac multo vix defendebat amictu.
 Hanc illamq; inter gentem quicunq; morantur
 Innumeri populi, nigro tinguntur & albo,
 Sed magis atq; minus: quanta est distantia solis.
 Talia dum stultè admiror: quid friuola curas?
 Quid vanos spectas humana in carne colores?
 Dux meus inquit: erit melius perpendere mores, 16
 Atq; animorum habitus varios, operumq; figuras.
 Ex quibus agnosces, meq; ostendente videbis,
 Que sit vita hominū, & quantū chaos erret in illa.
 Principio tibi finge manum, quæ pollice cælum
 Aspiciat, passis digitis: & pollice in ipso
 Pone hominū genus illorū, quibus optima mens est,
 Qui res humanas spernunt, diuināq; tantum
 Mirantur, quibus in primis sapientia cordi est,
 Qui contemplari naturam atq; æthera gaudent, 20
 Innocui, mites, iustumq; piumq; colentes,
 Quos neq; diuitiæ capiunt, neq; turpia carnis
 Gaudia, nec tumidi splendor titillat honoris:
 Cælestes homines, humano in corpore diui,
 Rari adeo. perfecta etenim sunt omnia rara,
 O utinam talem te Iupiter esse iuberet.
 Proximus huic digito est index, ubi ponere oportet
 Prudentes homines: genus hoc est quippe secundum,
 Estq; bonum, tamen in terras declinæ, regendis

Vrbib

Vrbibus ac populis aptum, rebusq; gerendis,
 Iustitiam colit atq; fidem, morēsque pudicos,
 Non tamen exutum est terreno prorsus amore.
 Cui si quando Deus rerum permittit habenas,
 Imperiūq; decus, tunc aurea secula fiunt,
 Tunc floret virtus, terrāsque Æstrea reuulsit,
 Pax viget, & vitium duris cohibetur habenis.
 Post sequitur medius digitus, qui infamis habetur:
 In qua sede aliud genus est tibi constituendum, 30
 Illorum, quibus est magnæ solertia mentis,
 Ingeniūq; vigor, nec non vis magna loquendi:
 Sed prauī sunt, iniusti, vitiosi; referti,
 In terras curui, nunquam æthera suspicientes,
 Astuti in primis, falsōq; in pectore vulpem
 Gestantes, turbamq; ignaram decipientes.
 Cūmq; odio virtutē habeant, cū nāmīna temnāt,
 Se simulant iustos tamen ac virtutis amantes,
 Prōq; albū nigra & pro nigris alba loquuntur.
 Omnia vel lucri faciunt vel laudis amore, 40
 Nec nisi præsentem vitam sperant re timēt re.
 Hi sunt qui semper prudentibus aduersantur,
 Armatisq; dolis, confidentesq; fauori,
 (Quem sibi seruitio turpi vel munere blando
 Conciliare solent) sanctis conatibus obstant
 Prudentum, & nubem veris rationibus obdunt:
 Quæ si non prosunt artes, tunc res agitur vi,
 Utuntur ferro, flammis, atrōq; veneno:
 Ledere si nequeunt surtim, grassantur apertè,

r 3

Ergo

Ergo his militibus, sese ac sua regna tuetur
 Ipse malus demon, tali se robore fulcit,
 Tali presidio terram sibi subiicit omnem.
 Nam longè plures sunt, & longè asperiores
 Astuti, quam prudentes, ideoq; reportant
 Palmam plerunq; & victa probitate triumphant.
 Qui quum sceptrā tenent, & presunt vrbibus, etas
 Ferrea regreditur, mauortia bella resurgunt:
 Iustitiam & leges vincit furor, omnia demum
 Bacchantur vitia impune, & iacet obruta virtus. 10
 Hoc hominum genere est nullum sceleratius inter
 Mortales, nec cælicolis odiosius vllum est.
 Proxima stultorum est sedes, quantoq; locari
 In digito debet. stultorum maxima turba est:
 Quis nescit? gaudet stultis natura creandis,
 Vt malus atq; vrticis & vilibus herbis.
 Hi sunt obtuso ingenio, crassiq; cerebro,
 Et nihili pendunt animi bona, solaq; ventris
 Et Veneris pecudum ritu oblectamina querunt,
 Quos bipedes asinos ipsi mille artibus atq;
 Insidijs capiunt astuti, plurima eisdem
 Persuadere solent iniusta & falsa, suq;
 Eloquio quocunq; volunt ducumq; trahuntq;
 Credula quandoquidem est stultorum, ceu puerorum
 Turba: sed in vitium magis. heret opimo semper
 Illis deterior, quibus est quoq; deterior mens.
 Hinc est quod stulti astutorum, quam prudentum
 Promptius auscultant dictis, & credere malunt:

Quipp

Quippe serunt praua astuti, & plerunq; dolosa
 Consilia, & vitium pulchro sub cortice velant.
 Sed licet in multis astuti ludiscentur
 Hos quos dixi asinos, tamen vna superstitionis
 Est faciliq; via, & cunctis iam cognita seclis,
 Qua astuti in primis vtuntur. nanq; deorum
 Addicunt sese templis, ac sacra ministrant:
 Tunc implent vrgentq; metu insulsiſſima corda
 Stultorum, terrentq; minis, nisi numina placent.
 10 Muneribus, redimantq; datis sua crimina nummiz
 Quos ipsi mox accipiunt, quibus & sua sepe
 Scorta sacerdotes casti, mulusq; saginant.
 Nempe sacerdotum qualis sit vita, modusq;
 Fallendi stultos, quis non videt? attamen ipsis
 Hec impune licent: tanta est clementia regum,
 Dumtaxat ludo ventri, Veneriq; vacantum.
 Hæc quoq; dij faciles tolerant, paruiq; videntur
 Pendere, quæ sua sacra manus, quo pectore fiant:
 Quo probro in terris, quò ve afficiantur honore.
 20 Sed redeo ad stultos: quos quando extollit, & alto
 Collocat in folio, cupiens Fortuna iocari:
 O quot stultitijs tunc omnia plena videbis.
 Quas memorare nimis longū foret. improbitas tunc
 Exultat, virtusq; monet contempta cachinnum.
 Tum choreis lautisq; epulis, varijsq; vacatur
 Ludis atq; iocis, tum scurrarum ac meretricum
 Agmina cernuntur passim, tunc sola voluptus
 Turpis & insipiens, tota dominatur in vrbe.

r 4

Qualis

Qualis enim rex est, talis quoque subditus illi
 Esse solet populus, studiisque tenetur ei suum.
 Non est sola tamen stultis cognata voluptas:
 Ira frequens etiam quatit illos, pronus in iram
 Stultorum est animus, facile exandescit, & audet
 Omne scelus, quoties concepta bile tumescit,
 Tunc ferri sceleratus amor, rixaque cruenta
 Surgunt, & gelide dant plurima corpora morti.
 Ergo serum genus hoc hominum est, valdeque cauendum.
 Ultimus est digitus minimus, quo sapius aures 10
 Scalpuntur, dicique ideo solet auricularis:
 Hic locus est insanorum, qui mente videntur
 Exuti, quibus est usus rationis ademptus.
 Quorum si nunquam cesset furor, expedit illos
 Oppetere, & tatum moriendo relinquere morbum.
 Ergo hominum duo sunt genera, & non plura, bonorum:
 Cetera, nam mala sunt, vitato sedulus: aut si
 Non vitare potes, saltem irritare caueto:
 Nam furit atque ferit, seuissima bellua vulgus.
 Postquam sic fata est proles Aretea: nunquid 20
 A vitis (inquam) possunt ad honesta vocari
 Officia, astuti & stulti? an via nulla medendi est
 Criminibus? vel si qua via est, edisserere que sit.
 Tali autem mihi tunc respondit voce Timalphes:
 Natura ut multos humano in corpore morbos
 Ingenuit, sic multa animo mala contulit egro,
 Atque suos parti utrique est largita labores.
 Aspice quanto hominum genus amplectatur amore,

Oppor

Opportuna tamen medicamina multa creauit:
 Quod nisi fecisset, nimis iracunda fuisset.
 Ergo eadem nocuit, quae profuit: utque nocendo
 Ingeniosa fuit, fuit ingeniosa medendo:
 Ut dubites, materne, an sit dicenda nouerca.
 Sed nunc mittamus morbos & pharmaca, quae sunt
 Corporis, ista patent iam multis edita libris:
 Deque animo, ut melius quae me paulo ante rogasti
 Percipias, quantum res postulat ipsa, loquamur.
 10 Principio, ut iussu naturae rustica tellus,
 Vrticas tribulosque & vilia gramina gignit,
 Nisi cultura frequens adsit, multoque labore
 Ingratas rastris ac vomere dissipet herbas:
 Nec satis hoc, opus est etiam bona semina ibidem
 Spargere, & assidua sparsis insistere cura:
 Sic animus, dum corporeo fiat carcere vincetus,
 Horrescit densis vitiorum sentibus, & fit
 Penè ferus, nisi prudenti cultore inuetur,
 Qui vitia expungat, virtutesque inserat apte.
 20 Sed quae sit cultura animi fortasse requiris.
 Est sophia, est inquam sophia: hanc intellige, mores
 Quae docet, atque probos homines facit, & viuendi
 Recte monstrat iter mortalibus, ut pietatem
 Instituamque colant suadens, & crimina vitent.
 Sola haec nimirum sophia & sapientia vera est:
 Non ea, cui passim medici rastroque cuculli
 Temporibus nostris incumbunt nocte dieque,
 Querentes rerum abstrusas euoluere causas,

r s Natur

Naturæq; intus latitantis pandere claustra,
 Materiam primam, vacuumq; ac mille Chimeras
 Inflatibus buccis rufantes, ut videantur
 Docti, & rugosas distendant ere crumenas.
 O bellam sophiam, cuius studiosa iuuentus
 Aut inbiat lucro, aut sterili ambitione tumescit:
 Sed nil candidior, sed nil moratior exit.
 Non hæc est cultrix animi, & sapientia dici
 Iure nequit: potiusq; vocanda scientia, si non
 Ambiguos veri calles decepta relinquit. 10
 Ergo hunc qui didicit, scit, non sapit: atq; scientis
 Nomen habere potest forsitan, sed non sapientis.
 Hæc duo sunt etenim spatij disuncta reductis,
 Suntq; operum diuersorum sapientia fructum
 Producit vite, fert ipsa scientia florem:
 Prodest illa, sed hæc ornat: considerat illa
 Quæ sunt intra hominē, hæc circa exteriora vagat:
 Illa pium ac iustū, hæc doctum facit atq; disertum.
 Proinde animi cultrix sola est sapientia, mores
 Quæ docet, ut dixi. hæc etenim vitia omnia vellit, 20
 Virtutesq; ferit, quas cælesti irrigat imbri.
 O humani generis lux, o via vera salutis,
 Presidium, portus, solamen, regula vite,
 O pax & medicina animi, o venerabile asylum.
 Suanior ac potior sapientia nectare: quis te,
 Quis te nūc amat, aut sequit: tibi q; locus, aut quis
 Est honor in terris? quondam regnare solebas
 In templis, in porticibusq; & gymnasijs, &

Concil

Concilij, regumq; aulis: nunc cognita nulli es,
 Sed pro te regnant nuga, & mera somnia vatum.
 Quid nunc in ludis pueri, imprudensq; iuuentus
 Discit? fabellas turpes, vel prorsus inanes.
 Ecce sedens altè præceptor, codice aperto
 Excreat: & postquam circum spectauit hiantes,
 Arcebasq; aures tironum, voce sonanti
 Aut tragicas laruas, aut comica scorta referre
 Incipit, aut veterum insanos effutit amores,
 10 Aut quod mōstrosū & seuū & plorabile narrat.
 O caput elleboro dignum: sic pectora pura
 Imbuīs? & rerum ignaros hac fruge saginas?
 Hoc sale conditur tenera ac petulantior ætas?
 Non pudet his nugis absumere turpiter æuū?
 Hinc tot ubiq; vides prauos, tot ubiq; scelestos,
 Hinc & tanta seges vitiorum crescit ubiq;
 Quando nulla animis cultura adhibetur honesta.
 O corruptores, non cultores puerorum:
 Discite vos prius, inde alijs ostendite rectam
 20 Viuendi formam, & sanctos inducite mores,
 Ne pecudum ritus vitam ducatis inertem.
 Tu verò Stellate audi: te namq; docebo,
 Et paucis, quæ animus tibi sit ratione colendus.
 In primis vnum esse Deum meditare frequenter,
 Immensum, eternū, summū, optimū, & omnipotentē:
 Qui cælum, & toto fulgentia sidera cælo,
 Ceteraq; aut oculis apta, aut non apta videri,
 Ex nihilo, nutu solo, sine tempore fecit,

Facta

Faciliq; perpetuo studio seruatiq; regi tūq;
 Nunc venerare, time, cole, lauda, & sepe precare,
 Nocte dieq; oritur cum sol, cumq; occidit, & cum
 Aequali spatio meta disiunctus utraq; est.
 Nam prima est virtus, prima est sapientia, regem
 Cœlicolũ patremq; hominum cognoscere, amare,
 Sinceroq; animo laudare, timere, precari.
 Hoc sine virtutes alias nihil esse putato:
 Hoc verò solum penè est satis, ergo teneto
 Corde ac mente Deum sepe, & sepe ore vocato:
 Hac pietate potest tibi nil contingere maius.
 Hæc ad virtutes alias est ianua: quippe
 Diuino nequeunt prorsus sine numine haberi
 Virtutes aliæ, & nequeunt vitia ipsa caueri.
 Præterea ciues cœli, angelicasq; cohortes,
 Et summũ regis famulos, sanctosq; ministros
 Diuine maiestatis iussa efficientes,
 Adstantesq; illi sæliciter omne per æuum
 Aetheris in campis puri semperq; sereni:
 Sæpe pijs precibus supplicq; orare memento,
 Vt tibi præsto adsint, & seua pericula pellant,
 Dignenturq; Deo te commendare, profecto
 Possunt, atq; solent multum prodesse roganti.
 Angelice mentes, humanaq; vota secundant.
 Nec sis tu è numero illorum (caue quòd) putant qui
 Nil melius naturam homine, ac nil dignius usquã
 Finxisse, insani: cum tot terraq; mariq;
 Vivere conspiciant animalia, in æthere credunt

Stellarum

Stellarumq; globis nullos habitare colonos,
 Et deserta poli consent spatia ampla beati.
 O curuas animas, ò pectora plena tenebris.
 Percipere humani sensus non omnia possunt:
 Plurima sunt quæ oculos fallunt, sed mente videtur.
 Vnde acies mentis potius ratioq; sequenda est,
 Quæ docet esse deos, cœlumq; habitari, ergo
 Aut stelle dij sunt, aut lucida templa deorum.
 His fundamentis iactis, amplectere deinde
 10 Iustitiam: & per te nulli unquam iniuria fiat,
 Sed verbis alijs' ve modis fuge ledere quenguam:
 Quodq; tibi nolles, alijs fecisse caueto:
 Quodq; tibi velles, alijs præstare studeto.
 Hæc est nature lex optima: quam nisi ad unguem
 Seruabis, non ipse Deo (mihi crede) placebis,
 Postq; obitum infœlix non aurea sidera adibis.
 Alterius famam vel honorem tangere, vel rem
 Inuidia, aut ira, aut suadente cupidine, noli:
 Imò iuua, quos esse bonos intelligis, omni
 20 Sedulitate maliq; interdum gratificare,
 Quod tibi vel nunquam nocet, vel parcius obsint.
 Nec te à iustitia retrahant mala munera, amor' ve,
 Aut odium. namq; hæc tria sunt, quæ lumina mētis
 Præstringunt, reſtoq; homines à limite trudent.
 Sed memor esſto Dei semper, mortiq; futura.
 Post hæc illecebras omnes fuge corporis, atq;
 Frena voluptati durissima pone: voluptas
 Improba perniciem ingentem mortalibus affert.

Nil

Nil magis aduersum est virtuti, tendere sursum
 Nititur assidue cognata ad sidera virtus:
 Contra inimica polo, semper petit ima voluptas,
 Et pecudum in morem despectat cornua terram,
 Suffocans animi vires & corporis: unde
 Ignauos facit. & morbos inducit amarus.
 Hæc illa est Circe, hæc Syren, hic hamus iniqui
 Demonis: hoc laqueo innumeros capit, & pibet ne
 Post mortem patrij redeant ad limina cæli,
 Callidus, & secum tenebris includit auernis. 16
 Has ergo insidias, hoc blandum & dulce venenum
 Hostis tartarei, quantum potes aufuge cautus:
 Ne te pœniteat frustra, cum serior ætas
 Sentiet ingenium, famam, rem, membra perisse,
 Exiguo mellis gustu, & dulcedine inani.
 Tunc etenim, vt multi, dices: ô tempora pulchra,
 Quam male vos noui, quod fugistis? miserum me:
 Si mihi nunc reddat pueriles Iuppiter annos,
 Et liceat Samios iterum contingere ramos,
 Pergam illuc dextro quod tendit littera cornu: 20
 Sit licet angustus limes, perq; ardua surgat.
 Est melius virtute nihil, que permaret omni
 Tempore, que laudem tribuit, largitur honorem,
 Censum auget, vitam seruat, post funera durat.
 At me infelicem decepit blanda voluptas,
 Que iam pridem abijt, meq; inter damna reliquit.
 Nanq; ego dum iuuenis meretricia lustra frequento,
 Dum ventri & somno & ludo sum deditus amens,
 Disces

Discere nil volui, studium librorq; perosus,
 Contempsiq; bonas artes: nunc (heu) video me
 Indoctum, infamem, sine nummis, corpore fracto,
 Mente hebeti, sensu obtuso: vixi hæcenus, vt quis
 Dum stertit, vigilare tamen se credit, & errat.
 Talia ab ignauis iactari verba frequenter
 Consuerunt: vbi iam morti vicina senectus
 Expendit sero male ductam examine vitam.
 Maxima pars pecore amisso præsepia claudiz:
 10 Tumq; sapit, quum calua retro fortuna recessit:
 Et medicum querit, quum spes est nulla salutis.
 O miseri: dum tempus adest, cognoscite tempus.
 Nam fugit hora leuis, nec scit fugitiua reuerti.
 Nil lacrymæ et gemitus defuncto corpore profunt,
 Vtilis est medicina suo que tempore venit,
 Quare tunc opus est, quum florere incipit ætas,
 Virtutem amplecti: tunc rectum carpere oportet
 Viuendi callem, & studijs incumbere honestis:
 Tunc est vtendum ratione, animusq; regendus
 20 Consilio, dum mollis adhuc, ne forte malarum
 Melle voluptatum captus, petat auia preceps.
 Qui sapit, hic sapiat cito: nam sapientia sera
 Proxima stultitiæ est, fertq; importuna dolorem,
 Deplorans frustra graue & irreparabile damnum.
 Est tibi præterea sitis improba diuitiarum
 Omnino, & scelerata auri vitanda cupido:
 Nanq; vbi avaritia est, habitant sermè omnia ibide
 Flagitia, impietas, periuria, furta, rapinae,
 Fraudes

Fraudes atq; doli, insidiæq; & proditioes,
 Iurgia, & infandæ cædes. quid singula narrem?
 Deniq; sordidius nil est, nil peius auaro:
 Qui totus terræ immersus, ceu talpa, cupit nil,
 Nil amat agnoscit ve aliud, quam munera terræ:
 Propter quæ solet omne scelus patrare, Deumq;
 Nullum alium præter nummum, vesanus adorat.
 Nec videt infelix, quam sit fragilisq; breuiq;
 Vita hominû, & quâ mors cōtracto semp ab arcu
 Excutiat gelidas humana in corda sagittas, 10
 Nec iuueni parcat, nec docto, nec locupleti,
 Sed quodcumq; caput nullo discrimine pulset:
 Sepe etiam propius tunc sit, quam longius esse
 Creditur, & subito ferat improuisa tumultus.
 At tu diuitias terrenas, & bona cæcæ
 Subiecta imperio sortis, nec pendere magni,
 Nec multum curare velis. nam propria cuiquam
 Non ea sunt, quæ pro arbitrio largitur & anfert
 Instabilis Fortuna suo: vel morte recedunt,
 Diuersos dominos permutatura vicissim. 20
 Sunt alia inquirenda tibi bona, sunt potiores
 Diuitia cupiende, omni quæ tempore durant:
 In quas nec morti, nec sorti est ulla potestas.
 Has cumulare tibi studeas noctesq; diesq;
 Nam verè tunc diues eris, verèq; beatus.
 Cætera quæ vulgus dæmens miratur & optat,
 Si tibi sint, nummi, fundus, domus & pecus: illis
 Vtere, (quis prohibet:) iuste tamen atq; modeste:

Quumq;

Quumq; potes, miserere inopû, & ne despice egenos.
 Hoc pacto acquires laudem, eternamq; salutem,
 Et pro terrenis cælestia munera habebis.
 Non homo, sed lupus est, quem non clementia tægit,
 Qui non alterius miseranda sorte mouetur,
 Qui negat auxilium socio præstare roganti.
 At si pauper eris, patienter sustine, & aequo
 Pectore pauperiem tolera: magis ille sinistris
 Castibus afficitur, plus curarum atq; laborum
 10 Perpetitur, qui plura tenet, cui plura dedit fors:
 Deprimiturq; adeo rerum grauitate suarum,
 Vt contemplari nunquam cælestia possit.
 Esse leuem & vacuum terrene fecis oportet
 Illum, qui æthereas animo vult tendere ad arces.
 Nam quo quisq; magis terram petat, hoc magis alto
 Abstrahitur cælo, superaq; à luce recedit.
 Atq; vbi quisq; suos thesauros possidet, illic
 Assidue cor habet, semper conuoluitur illic.
 Est igitur multis paupertas utilis, illos
 20 Exonerans, vt ad aëstra volent lenioribus alis.
 Sed tibi non minus est vitanda superbia, mater
 Rixæ odijq;, vrbes studia in contraria scindens,
 Excidiumq; ferens multis. hac peste laborans
 Olim Roma ruit, civili oppressu furore.
 Hoc fuge tartareum monstrum, si queris amicus
 Esse Dei, & tandem cælo post fata potiri.
 Nemo superbus amat superos, nec amatur ab illis:
 Vult humiles Deus, ac mites; habitatq; libenter

Mansuetas

Manfuetos animos, procul ambitione remotos:
 Inflatos verò ac ventosos deprimit idem,
 Nec patitur secum puro consistere olympo.
 Ergo vtres tumidi, quid vestra superbia vobis?
 Quid tituli illustres, præclaraq; nomina prosunt?
 Quæ citò mors rapit, & lethæas mergit in vndas.
 Laudari à vulgo cupitis, vulgoq; placere:
 Dicite, iudicij quid habet plebecula veri?
 Vos putat esse Deos, quid tum? cum sitis aselli,
 Humana exterius tantum apparente figura?
 Fallitis ignaros homines, non fallitis ipsos
 Cælicolas: imò his risum stomachumq; mouetis.
 Nam vestros mores, occultaq; crimina norunt.
 Sed vos, ò cæci, diuos nihil esse putatis?
 Nec superesse animas, extincto corpore vestras
 Creditis, atq; ideo presentis commoda vitæ
 Optatis tantum, deridetisq; futuram.
 Quàm multa pecudes humano in corpore viuunt.
 Hinc vestri erroris causa est, vestraq; ruina,
 Quod nil crassa acie nisi corpora crassa videtis:
 Nec veras res, sed verum cognoscitis vmbas.
 Maxima pars fumo gaudet, fumoq; repletur.
 Stulti quid fumo est leuius? quid inanius? aut quid
 Ridiculum magis esse potest, quàm querere honorẽ
 Immeritum, & causas veri contemnere honoris?
 Aspicimus prauos, indoctos, mentis egentes,
 Sublimi in solio positos, dominarier illis
 Qui se sunt longè meliores, & quibus ipsi

Deberent

Deberent sequi magis. nempe improba ludit
 Rebus in humanis Fortuna, & lege sine vlla
 Omnia confundit, plerumq; ad sidera tollens
 Ignauos seruos, pistrino & carcere dignos.
 At si sana foret, solis sapientibus orbem,
 Vt decet, vt par est, committeret ipsa regendum.
 Cuncta etenim recte ferent, legesq; vigerent:
 Sacraq; tractarent puri innocuiq; ministri,
 Et disse sinerent mortali luce videri.
 Sed personatis gaudet temeraria mimis.
 Fert tamen ista Deus summus, qui talia posset
 Corrigere: & cur nos etiam non ista seramus?
 Quid prodest verum firma ratione tueri,
 Et nil proficere, atq; odium sibi querere frustra?
 Spernitur, ac damnum patitur sapientia: cui non
 Respondunt vires, quam nulla potentia fulcit.
 Vnde tacere quidem præstat: tu despicere laudes
 Insulas vulgi, & fortune munera cæce:
 Atq; Deo studeas omni virtute placere.
 Post cineres est verus honos, est gloria vera,
 Quæ datur astrifero in cælo, iustisq; pijsq;
 Tunc mites humilesq; suo letantur honore.
 At stygia mæsti lacrymant in valle superbi.
 Postremo compefce iram, parit ira furorẽ,
 Turpia verba furor, verbis ex turpibus exit.
 Rixa, ex hac oritur vulnus, de vulnere lethum.
 Ira aded mentem confundit: vt ebria bile
 Feruenti, nequeat dignoscere quid sit agendum:

s 2

Iudicij q;

Iudiciūq; experts plerūq; per auia tendat.
 Mox dolor atq; pudor facta inconſulta ſequuntur.
 Ergo caue hanc, animūq; rege, & te vince, ſerēdo
 Fortiter: egregia eſt etenim Patientia virtus:
 Qua quicunq; caret, careat probitate neceſſe eſt,
 Sitq; ſerus, ſemper rixas & iurgia ſemper
 Exercens. propria eſt nimirum rixa ſerarum,
 Pax verò tranquilla decet mortalia corda.
 Vir bonus & ſapiens querit ſuper omnia pacem,
 Vultq; minora pati, metuens grauiora, cauētq;
 Ne paruo ex igni ſclerata incendia ſurgant.
 Qui nil ferre poteſt, hominum commertia vitet,
 Et ſolus degat ſyluis aut montibus altis.
 Qui verò humanos cætus vrbeſq; frequentat,
 Diſcat multa pati, freniſq; coërceat iram,
 Diſſimulans conceptam arcano in pectore bilem
 Nec facile, atq; leui de cauſa, abrumperre paciſ
 Vincla velit: quantumq; poteſt, ignoſcat amicis,
 Vt poſſit quam alijs veniam dedit, ipſe mereri.
 Pauca hæc de cultura animi dicenda putavi,
 Sufficiuntq; ſatis. potuiſſem his addere plura:
 Sed cui ſunt hæc pauca, illi non cætera deerunt:
 Adueniētiq; vltro, quæcunq; videntur omiſſa.
 Nam comprehenduntur tacite & clauduntur in iſtis.
 Attamen interea ſapientum incumbere libris
 Eſt operæpretium, & rerum perquirere cauſas,
 Deniq; doctrinis varijs componere mentem:
 Quippe animus ſine doctrina eſt igneus hebeſq;.

Hoc

Hoc igitur pacto (vt dictum eſt) floſcere poſſunt
 Virtute ac meritis ſtulti aſtutiq; colentes
 Seſe animūq; ſuum, & cæleſti ſede potiri.
 Talia dum memorat ductor meus: ecce deorum
 Nuntius, Atlantiq; nepos, Ioue miſſus ab ipſo,
 Aſſtitit, atq; iubet ſupera ad conuexa Timalphem
 Ire citum. nanq; aiebat dudum eſſe vocatos
 Cælicolas omnes, Iouis ad teſta aurea ſum mi,
 Velleg; de rebus grauib; nonnulla referre
 10 Momū, vtrum quoſcūq; monachos in colle manentes
 Extra urbem, cuius prope mænia labitur atq;
 Intrat in Adriacas piſcoſus Ariminus vndas,
 Diuitijs deceat priuari, & partibus illis
 Quas auferre ſolet criſtatis villica gallis:
 Cum ſint laſciui nimium, iuiumq; ſuperbi,
 Et ſpernant omnes, & turpia multa licenter
 Committant; ſenis exemplo, qui præſidet illis.
 Prò pudor: hos tolerare poteſt eccleſia porcos,
 Duntaxat ventri, veneri, ſomnūq; vacantes?
 20 Quo audit oſeſtim abiens Areteius heros,
 Mercurio me commendat: qui ad tartara iturus,
 Plutoni ſecreta patris mandata ſerebat.
 Hic compreſſum arcē tenuit me, & nubila vexit
 Per media in terras. quo Thuiſcus tempore Clemens
 Intra Feliſineos habitans cum Cæſare muros,
 Florentinam urbem longa obſidione premebat.
 Ergo Athlantiades, quatians talaribus auræ,
 Peruenit tandem ſancti ad prærupta Marini

s i

Saxa

Saxa, & stelliferum ferientes æthera rupes.
Inde breui lapsis, posuit me in pinguibus agris
Verruculi, mox infernas properauit ad oras.

LIBER X.

CAPRICORNVS.

ALVE Atlantiade: stygia de val-
le redisti

Tam citò: dic queso: quid nam Plutonis 10
in aula

Nunc agitur? Fit rixa ingens, ingensq; tumultus.
Cur hoc? Dicam equidem, quandoq; festino reuerſi
Ad superos. tanta est Turcarum, Christi colùmq;
Ac Iudeorum turba illie, vt locus illam
Non capiat, vacui nihil est, sunt omnia plena,
Vestibulum plenum, plena atria, regia plena,
Tēpla, domus, plateæ, fora, mœnia, deniq; tota vrbs,
Et campi, & colles, & frondifera conualles,
Vsq; adeo vt sese impellant, trudanq; vicissim, 20
Calcibus & pugnis & morſibus aspra gerentes
Prelia: nam ferro nequeunt decernere manes,
Nec fusus est illis iterum succumbere morti.
Vix potui transire, & Ditis limina adire,
Per densas rymbrarum acies, cuneosq; coactos,
Fit via vi: irrumpens aditus, arctissima laxo
Agmē a disſiciens crebro huius verbere virge.
Tandem peruenio ad nigri penetralia Regis.

Quem

Quem video tristi efflantem suspiria vultu,
Postquam illi exposui patris usandata, iubentis
Solui Antichristum e cauea, terrasq; per omnes
Emitti, vt faciens miracula falsa, docensq;
Iam summam aduenisse diem, mundi; ruinam,
Omnia perturbet, pecudes, hominesq; deosq;
Imperat hoc etenim fatorum immobilis ordo.
Quæso (inquam) Pluton: cur sic es tristis? at ille:
Nōne tibi indignum, iniustum, insandumq; videtur, 30
Vos adeo latum cælum, immensumq; tenere,
Cum sitis pauci, cumq; illuc vix hominum tres,
Vel paulo plures, longo post tempore pergant:
Et me tam angusto in regno & paruo esse locatū,
Quò innumeri veniunt mortales qualibet hora?
Omnes iudei, turcæ omnes, non tamen omnes
Christicola, (fateor,) sed certè portio maior
Huc huc descendunt, hec ad vinaria currunt.
Cur ad nostra magis mittuntur limina? vel cur
Ille meus frater, qui possidet æthera, saltem 40
Presbyteros, fratres, monachos, non accipit intra
Septa poli, sedesq; suas, & continet illic?
Non pudet, hos homines, qui in tēplis tā bene cantant
Quaq; die, & sacris in turribus, æra fatigant,
Qui tot thura adolent, tot scortorum miserentur,
Qui solunt alios, sua crimina soluere nolunt,
Qui vespillonum funguntur munere, & ornant
Templa Deūm statuis, picturis, atq; sepulcris:
Mittere ad infernas sedes, & plectere poenis:

8 4 Millia

Millia quot non fert sitiens Apulia muscas?
 Pontifices etiam summos nihil ille veretur:
 Imò iubet cunctis alijs peiora subire
 Supplicia: vnde Erebo miseri clauduntur in imo,
 Atq; illic miris cruciatibus afficiuntur.
 Quare Cylleni cùm sidera summa reuises,
 Dic fratri, dic (queso) me cuncta libenter
 Facturum, quaecunq; iubet: sed consulat idem
 Regno etiam nostro, & nostras non despiciat res:
 Aut trahat hinc aliquot manes, aut tartara laxet, 10
 His dictis, Faciam, respondi: atq; inde recessi.
 Nunc redeo ad superos, & me properare necesse est.
 I felix, nostriq; memor. tu Musa memento
 Versiculos dictare mihi: nam charta parata est,
 Et calamus, nec scribenti grata otia desunt:
 Incipe, meq; doce, quali sophus ordine fiat.
 Principio nasci fausto sub sidere oportet,
 Illum quicumq; est sapiens felixq; futurus,
 Disfat enim multum quali sub imagine, quali 20
 Sub facie cæli quisquam nascatur: ut aiunt,
 Qui aëstorum motus, vires, & nomina norunt,
 Et geneses hominum obseruant, & fata recludunt.
 O quàm magna, et quàm miranda potentia cæli est:
 Quo sine nil pareret tellus, nil gigneret aquor.
 Cælum est Oceanus, rerum pater: aëstra, sorores
 Sunt nymphæ: omne bonū in terras delabitur inde.
 Esse igitur sapiens & felix nemo potest, qui
 Nascitur aduerso cælo, stellisq; sinisteris.

Per

Permagni refert etiam, quos quisq; parentes
 Accipiat, quo sit pacto nutritus, & à quo
 Instructus. nam quos mores puer addibit, & quas
 Artes à teneris didicit, retinebit adultus.
 Illa diu durant, animisq; tenaciter herent,
 Quaecunq; à primis nascentes haussimus annis.
 Ergo sit probus & doctus prudensq; magister,
 Qui puerum instituat, cogatq; assuescere honestis.
 Vig; peritus eques, nunc huc, nunc torqueat illuc,
 10 Indomitum, frenis simul & calcaribus vtens.
 Nec tantum verbis moneat, sed valdius ipsum
 Exemplis moueat. quid enim bene dicere prodest,
 Si malefacta aliud monstrant, verbisq; repugnant?
 In primis studeat lasciujs atq; scelestis
 Arcere à socijs, commercia turpia sanctos
 Corruptumq; mores: multi hoc periere veneno.
 Vis tu nosse hominem, qualis sit? perspice amicos
 Illius: associant similes natura, Deusq;
 Cum paribusq; pares habitant, viuuntq; libenter.
 20 Valde igitur caueant cum præceptore parentes,
 Ne puer aut iuuenis lasciuus & improbus illum,
 Quem fore felicem ac sapientem grauiter optant.
 Moribus obscænis contamineat: (heu facile omnes
 Labimur in vitium, & facile ad peiora mouemur.)
 Interea puer hic quem fingimus, ut sapiens sit,
 Grecis incumbat libris, pariterq; latinis:
 Et quantum potis est, enadat doctus, hoc
 Perlegat auctores, & scripta inhonesta rejiciet.

s s

Indo

Indoctrum raro esse probum contingit, & atras
 Errorum in tenebris mentem ignorantia trudit.
 Attamen à studio nimio, nimioq; labore
 Abstineat: ne dum sapientia queritur, amens
 Fiat, vel morbum incurrat, seseq; trucidet.
 Immodica officiant, nec longo tempore durant.
 Interdum genio indulgens, animumq; relaxans,
 Et vacet, & ludat, nempe interiecta vigorem
 Fert requies, reparant tempestiva otia vires.
 Sed quanquam digne scitis pulchraeq; boneq;
 Discipline omnes videantur: sunt tamen istæ
 Precipue, & que naturam & que sidera pandit.
 Hisce igitur totis incumbat viribus, haste
 Perdiscat sophus hic noſter, iam grandior ævo,
 Inq; harum studio grauiore conterat annos,
 Et simul (vt dictum est supra, libroq; priori)
 Culturam exercens animi, iustusq; piusq;
 Fiat, & exornet duplici sua tempora lauro.
 Quâ pulchri est hominē pariter doctū esse probūq;
 Et scire & sapere: insipiens doctrina timenda est. 20
 Vt furiosus habens gladium, sic doctus iniquus.
 Verum non satis est animum curare, bonisq;
 Moribus & doctrina æquē componere, quando
 Corporis est etiam ratio non segnis habenda.
 Corpus enim malē si valeat, parēre nequibit
 Preceptis animi magna & præclara iubentis.
 Quare lauda opera est, vt victus sit bonus, vnde
 Gignatur sanguis purus, nam noxiū humor,

Plæ

Plerumq; ex prauis epulis per membra creatur.
 Ebrietas est vitanda, ingluuiēsq; ciborum:
 Quippe caput stomachūq; grauant, fumūq; cerebrū
 Inuoluunt: stupor hinc sequitur, somnūq; diurnus.
 Parcus edat, parcusq; bibat, vir doctus & æquus,
 Exercere etiam corpus mediocriter apto
 Tempore conducit multum, viresq; reducit,
 Segnities robur frangit, longa otia neruos
 Debilitant, ignaua quies effeminat artus.
 10 Præterea calor immodicus, frigusq; cauendum est,
 Atq; aer crassus nimium, regioq; palustris:
 Præsertim sole æstiuo, quum Sirius agros
 Diffundit, viridiq; canunt sub fronte cicade.
 Deniq; conandum pro viribus, vt bene sanum
 Sit corpus, præcepta animi vt bene cuncta facessat.
 Quod facile laud fieri poterit, si dura retabit
 Pauperies: opus est munus vel morte relicto,
 Vel sorte inuentis, vel quavis arte paratis.
 Quippe inopem mala multa pati contingit vbiq;
 20 Nec sine diuitijs fas cuiquam ducere vitam
 Fœlicē. heu quā saepe gemit rerū indiga virtus:
 Quā contempta iacet, si sacra pecunia desit?
 Ille autem diues vere proprię vocatur,
 Qui valet ingenio, eloquio, prudentia & arte:
 Atq; vbicumq; manet, victum sibi querit honestum.
 Et quamuis loca multa petat, diuersaq; longē,
 Fert sua queq; tamen secum bona: nec sibi 1.
 Commoda, que possint lætam producere vitam:

Nec

Nec metuit fures, nec seuorum arma latronum:
 Seq; iterum vestit cito, si quando expoliatur.
 Vera etenim virtus fortune cedere nescit.
 Quelibet vrbs, totusq; orbis patria esse videtur,
 Egregio fortiq; viro, & bene viuunt vbiq;
 At virtute carens, quamuis amplissima passim
 Predia possideat, quamuis exuberet auro,
 Non tamen ire potest quò vult, terrasq; per omnes
 Currere, diuersos hominum perpendere mores,
 Diuersos spectare locos, & viuere vbiq;
 Quippe domos agrosq; suos & scrinia secum
 Ferre nequit, quocunq; meat, ne fortè latronum
 Hæc rapiat manus, aut fallax voret omnia pontus,
 Mox mendicus egens aliena cibaria querat.
 Sedibus ergo ipsam patriaq; moratur eadem,
 Semper, vbi vinum & segetes sua predia reddunt.
 Utq; relegatus metuit transcendere fines
 Quos sibi præscripsit sua fors, & inertia mentis:
 Vnde videre nequid vasto quæ plurima in orbe
 Fiunt pulchra, suis latebris re carcere clausus.
 Proinde sophi veteres subtili indagine quendam
 Commentum lapidem, sibi fida viatica cunctis
 Permansura locis nunquam interitura pararunt,
 Quo auxilio varias terras diuersaq; regna
 Cernere, & à multis quàm plurima discere possent.
 Quondam igitur tristes implorauere deorum
 Numina maculatis de more bidentibus ante:
 Mercurium in primis, solem, lunamq; precati,

Fud

Fuderunt tales puro de pectore voces:
 O mundi decus, o diuum pulcherrimè Titan,
 O quæ nocturnas Latonia disijcis umbras,
 O Iouis & Maia instabilis fugitivaq; proles,
 Cui datur in varias se transformare figuras:
 Adstis placidi, & nostras audite querelas.
 En pauci, quorum mens est sublimis, & altum
 Ingenium, quibus assidue sapientia cordi est:
 Dum causas rerum & nature arcana videre
 10 Nitimur, immensumq; animo metimur olympum,
 Pauperie premimur, patimurq; incommoda multa,
 Desicimusq; fame: interea plebs vilis & amens
 Cuncta sibi rapit, & nùmos sibi congregat omnes,
 Nec nostri quenquam miseret: si poscimus vllam
 Rem, digitum ostendunt mediū, & nos ludificatur.
 Vnde agros fodere, aut iumenta strigare coacti,
 Aut stabulis efferre simum, vii querere victum
 Possumus, & stultis miseri seruire inbemur.
 Quare vos diui saltem miserescite nostri,
 20 (Si qua cælitibus pietas & cura bonorum)
 Et facilem monstrate viam, qua viuere honestè,
 Et veri latebras inuestigare queamus.
 Talibus auditis, diui aduenere vocati.
 Responditq; prior Phæbus: vener. n. l. propago
 Semideum, cælo digni, superumq; fauor,
 Audite, atq; animis mea dicta recondite vestris.
 Huc iuuenem archadium, insidui, nimiumq; fugacè,
 Prendite, & immersum stygus occidite lymphis.

R. 92

Post Hyales gremio impostum Deus excipiat, quem
 Lemnia terra colit, sublatamq; in cruce figat:
 Tunc sepelite vtero in calido, & dissoluite putrem:
 Cuius stillantes artus, de corpore nostro
 Spiritus egrediens penetrabit: & ordine miro,
 Paulatim extinctum nigris renocabit ab umbris,
 Aurata indutum clamyde, argenteq; nitentem:
 Projicite hunc demum in prunas, renouabitur alter
 Ut phoenix: & quæ tanget, perfecta relinquet
 Corpora, natyæ leges & sædera vincens:
 Mutabit species, paupertatemq; fugabit.
 Phæbus ab his tacuit: diâlis Cyllenius ales
 Annuit, atq; eadem presens Diana probauit.
 Mox abiere omnes, cæli ad conuexa volantes.
 Tunc mentis diuine homines oracula cæca
 Voluentes animo ancipiti, vix tempore longo
 Experti multa, & non paruis sumptibus: illam,
 Inuenere artem, qua non ars dignior vlla est.
 Fingendi lapidem æthereum: quem scire prophænis
 Haud quaquâ licet, et frustra plebs improba querit,
 Quæ qui habet, ille potest ubi vult habitare deceter:
 Nec fortune iram metuit, nec brachia surum.
 Sed paucos tanto dignantur munere diui.
 Forsan & hoc aliquis roget, an deceat sapientem
 Connubio astringi: & generande incumbere proli,
 Atq; maritali sese vincire capistro.
 Quâquâ aliqui laudat, tamē hoc (me iudice) sanctis
 Æthereisq; viris non conuenit: impedit vxor,

Nato

Natorumq; effrenus amor, diuina sophorum
 Ingenia, & mentes contemplari alta volentes,
 Gaudeat vxorum & natorum amplexibus ille,
 Qui tantum terrena sapit: crebrosq; hymeneos
 Aduocet. at sapiens letetur cælibe vita,
 Sit castus, purusq; & mente & corpore. nam qui
 Exiguo & raro victu contentus, ab omni
 Abstinit venere, orando assiduēq; piēq;
 Et contemplando mentem ad cælestia tollens:
 10 Ille Deū crebo visu & sermone fruetur,
 Et sælix fiet, prospectabitq; futura.
 Candida virginitas res est gratissima diuis:
 Huic sese ostendunt, huic multa arcana recludūt.
 Contra, luxuriam immundam, lususq; pudendos
 Odere ac fugiunt, detestanturq; salaces.
 Nemo tamen virgo esse potest, nisi cui Deus adsit,
 Auxiliūq; ferat. donum hoc descendit olympo,
 Humanis meritis, humanis viribus impar,
 Quo sine non poterit sapiens perfectus haberi,
 20 Pulchrum etiam scitu est, an conueniant sapienti
 Horrida Maortis tractare ferociter arma,
 Hostilīq; suam temerare in sanguine dextram,
 Et sibi pugando immortale acquirere nomen:
 Quandoquidem multis virtus, laus, gloria fama,
 Maior nulla quidem quàm bello parta videtur.
 O ceci, ô miseri: quid bellum pace putatis
 Dignius, aut melius? nempē hoc nil turpius, & nil
 Quod magis humana procul à ratione recedat,

Nato

Nam ratio & leges si semper ubiq; vigerent,
 Nusquam bella forent, pax inuiolata maneret,
 Iura silent bello, bello lex opprimitur vi.
 Tunc furor & vitium laxis bacchantur habenis,
 Tunc prauitollunt cristas, & cornua sumunt
 Impune occidunt, feriunt, rapiuntq; nec ulla
 Iudicis admoniti formidine cuncta profanant.
 Pax decet alma hominem, gaudet fera bellua bello.
 Arma amens amat, arma cupit, quicunq; laborem
 Odit iners & inops, qui viuere luxuriosè
 Vult: quamuis nequeat, non respondente crumena.
 Proinde animam vendit pretio, seseq; periclis
 Obijcit, ut raptis alienis victor ouansq;
 Ad proprios referat prædâ et spolia ampla penates.
 At quicunq; domi est diues, vel sufficienter
 Arte potest aliqua sese nutrire suosq;
 Militiam refugit, pacemq; libentius optat,
 Sit nisi mens insana illi, insulsusq; cerebrum.
 At dices, etiam magni regesq; ducésq;
 Sepe armis delectantur, Martemq; sequuntur.
 Quid tum? nonne etiam magni regesq; ducésq;
 Delirant sepe, & vitiorum peste laborant?
 Stultitiasq; suis sepe urbes exitio dant?
 Et cum multa habeât, cupiunt plura? omnis auarus,
 Et si possideat quantum Tagus excipit auri,
 Pauper inops & egens tamen est. Hoc ergo furore
 Reges atq; ducés, dira impelluntur in arma,
 Imperiâq; sibi miserorum cade lucrantur.

Sed

Sed quâquam bellum turpe, exitiale, nefandum est:
 Non tamen utilitatis habet nihil. omnia rursi
 Fallacesq; homines, rursus & fraudibus apti,
 Agglomerant cumulantiq; sibi, quo tempore pax est:
 At cum bella fremunt, miles male parata rapit vi.
 Tunc merito vulpes vlciscitur ira luporum.
 Præmia tunc fortes astutus digna rependunt,
 Parq; pari referunt. variat sic omnia tempus.
 Præterea reges mille artibus atq; rapinis
 Cum pax est, spoliant populos, atq; vndiq; nummos
 Corradunt: vnde omne aurum argētumq; voraret
 Fiscus, ni bellum erueret, quod pace latebat,
 Distribuens multis quantum congererat vnus.
 Postremò, est hominū turba haud mediocris, habetq;
 Nec rem, nec doctrinam, artēve, fugitq; laborem,
 Dedita nequitie, prona in scelus, impia & audax:
 Tales ergo homines, imò vmbra, tempore certo
 Mittit in arma Deus, crudeli morte necandos.
 Sic genus humanum purgat: multosq; per annos
 Qui remanent, viuunt hilares, hac peste remota:
 Donec succrescant iterum mala gramina, rursus
 Euellenda acri bello, gladioq; secanda.
 Tunc iterum immundas desumat Iuppiter ollas,
 Tunc iterum immisissis furis purgamina verrit.
 Hic est perpetuus mundi ordo ab origine prima,
 Has olim statuere vices fata ipsa, Prometheus
 Cum ferula ethereos in terram detulit ignes,
 Et cum Deucalion hominum tot millia nasci

De

De Lapidum iactu Pyrrha cum coniuge fecit.
 Ergo decet sapientem uti ratione, & amare
 In primis pacem, pacem complectier omni
 Conatu ac studio : nisi forte aliquando coactus
 Pugnet pro patria, pro seq; suisq; tuendus:
 Tunc venia est dignus, tunc sit sine crimine bellum.
 Nam ius fasq; sinunt vim vi propellere, fraudem
 Frande, velut meritum merito pensare decorum est.
 Querendum ulterius, sapiens an debeat ullam
 Exercere artem, sibi qua succurrere egenti
 Possit, si quando infelix patrimonia casus
 Abstulerit, si quando ferox fortuna malignam
 Pauperiem intulerit rebus violenter ademptis,
 Ne mendicus eat, patiens frigusq; famemq;
 Nimirum est aliquid, fieri quod possit honeste
 A sapiente, iuvet quo se, si cogat egestas.
 Sit bonus & doctus medicus, medicina parabit
 Sufficiens lucrum domino, morbosq; fugabit.
 Hanc olim Phæbus coluit, Phæbeius atq;
 Filius, hac sese immortalī nomine dignos
 Effecere : hanc & didicit Chironis alumnus,
 Quamvis Aeacida, quamvis Nereide natus:
 Hac fuit illustris Peon, clarusq; Machaon,
 Hippocratesq; sibi æternum questivit honorem.
 Quid memorem cunctos, quibus hæc ars cōtulit olim
 Et lucrum & laudē, & demū post funera famam?
 Egregius medicus, mendicus non erit vnguam.
 Adde huc, quod plena est occultæ cognitionis.

Hæc

Hæc florum, herbarum, lapidum secreta recludit,
 Et quicquid tellus intra sua viscera celat
 Perspicit, ac vires nature provida pandit,
 Corporis humani partes considerat omnes,
 Et renovat multos regnum ad Plutonis ituros.
 Ergo quid hac potius sapientem scire decebit?
 Ut non solum animos possit sanare monendo,
 Verum etiam membris egris prodesse medendo:
 Sic utraq; hominis partem tutabitur idem,
 Sic hominem totum sapiens servabit ad vnguem.
 Ast ubi iam seros Lachesis nere incipit annos,
 Et iam canicies sædat barbamq; comamq;
 Tunc ipsum decet in primis requiescere, & vsquam
 Sistere, nec varias ultra percurrere terras,
 Sed certam sedem, certos habitare penates,
 Atq; ubi degende vitæ opportuna parare,
 Ne desint alimenta sibi veniente senectæ.
 Interea tamen à turba secedere, paucis
 Contentus socijs debet, solusq; frequenter
 Nocte dieq; Deum purgata mente precari,
 Et penitus sese divinis contemplandis
 Dedere, & humanis animo propellere curas.
 Tunc aderunt divi secreta in valle moranti,
 Aut colle, aut nemore umbrato, aut in vertice montis
 Exiguas ades desertaq; tecta colenti.
 Non adeo tutum est cum multis vivere, & vrbes
 Stultorum plenas habitare, interq; latrones
 Sacrilegos, cupidos, rixosos, ambitiosos

t 2

Vers

Verfari : fugiat sapiens commercia vulgi.
 Quandoquidem inuisa est vulgo sapientia, propter
 Dissimiles nimium mores : contraria semper
 Se oppugnat, semperq; sibi aduersantur & obstant.
 Hinc perire sophi complures, quod voluere,
 Quando aliquid fieri prauè inuisteq; videbant,
 Carpere stultorum mores, ac dicere verum,
 Et quia non poterant ferre, & malefacta tacere,
 Afflicti à stultis, interfectiq; fuere.

Quare ne videat sapiens tot turpia, néve
 Discrimen subeat, dum vera & honesta tuetur :
 Secernat sese à vulgo, studeatq; latere,
 Et socios habeat paucos, doctosq; probosq; :
 Quamquam illi raro deerit praesentia diuinum.
 Nam sapiente solent superi gaudere, & ab illo
 Permittunt sese audiri cerniq; libenter,
 Illius & mira : & celsus dulcedine complent.
 Fœlix in terris sapiens, & in aethere fœlix.
 Ite ergo, ô cæci mortales, ite, & auaras
 Cogite diuitias, loculos distendite nummis
 Per fas atq; nefas : digitos onerate lapillis,
 Aureaq; indigno glomerate monilia collo,
 Et Seruū vestes passim ostentate superbas,
 Perq; forum medium tumidis incedite buccis,
 Ite inquam, ô cæci mortales, septra, coronas,
 Imperia, & demum quicquid temeraria vobis
 Largiri fortuna potest, nunc pectore toto
 Affectate : breui tamen hæc tam pulchra recedent,

Somn

Somnia sunt cuncta hæc, durantia tempore paruo.
 Quæ citò vel vobis fors auferet, aut rapiet mori;
 Quæ facile, vt sumus, fugiunt, nequeuntq; reuerti.
 Ite ite ô miseri, nebulosq; capeſcite manes :
 Cum postrema dies, atq; hora nouissima vite
 Adueniet, tunc tunc vestrarum stultitiarum
 Ne quicquam memores, vos delirasse scietis,
 Et nescisse viam rectam, frustra q; pigebit.
 Hæc dum tempus adest, errorè agnoscite vestrum.

10 O curuas nimirum animas, ô vilia corda,
 Cur pecudum more in terram tantum afficitis? cur
 Nunquam oculos ad sideres extollitis arces?
 Ille ille est verus mundus, vera omnibus illic
 Vita datur, quicumq; Deum metuantq; coluntq;.
 Illic nec forti, nec morti est vlla potestas:
 Diuitie veræ sunt illic, delitiaeq;,
 Quas pater omnipotens solis sapientibus affert,
 Quas non vlla potest series abolere dierum.
 Huc igitur vestros animos intendite, donec

20 Fata sinunt, dum vestra trahit subtegmina Parca.
 Nonne hominum vitam tenui pendere capillo,
 Nonne perire breui mortalia cuncta viciis?
 Ac veluti fumus, tenuis vanescere in auras?
 Quò nunc tot reges auro gemmisq; superbi?
 Quò tot pontifices summi, qui se esse putabant
 Aequales superis, abire? in tæda sepulchris
 Ossa iacent, forsânq; animas styx atra cohercet,
 Expulsas procul à felici sede piorum:

13

Atq;

Atq; ibi dant pœnas fastus, scelerumq; suorum.
 Quam vellent nunc, si possent, sua corpora rursus
 Induere, atq; nouis iterum se includere membris,
 Ut postergatis opibus, regnoq; relicto,
 Vitam agerēt puram & sanctā, sub paupere tecto,
 Iustitiāq; sua cœli sibi numen amicū
 Efficerent, ac morte obita fruerentur olympo.
 Sed qui sero sapit, frustra sapit. ocyus ergo
 Pro se quisq; Deo studeat virtute placere,
 Terrenisq; bonis spretis cœlestia querat.
 Deniq; ab exemplo sapientis discite, qui res
 Humanas parui faciens, & commoda vitæ
 Præsentis fugitura breui, bona vera future
 Sperat, & agnoscit dijs ostendentibus ipsis.
 Talis Apollineo Soraëtis vertice montis
 Vnebat sapiens, paucis contentus amicis,
 Tempestate mea, macer & barbatus in æde
 Exigua, & ferrugineo vestitus amictu:
 Præstantis vir doctrine, vultusq; reverendi:
 Semotam & cinctam syluis habitabat eremum.
 Enthæa meus cuius venturi præscia fatis,
 Vera nimis quoties vellet responsa canebat,
 Responsta antiquis nunquam cedentia Delphis.
 Huius ego impulsus fama per longa viarum
 Perrexi spatia ad sacri fastigia montis,
 Conueniq; senem sub aprica rupe sedentem.
 Qui postquam acceptam mihi reddidit ore salutem,
 Suadet ut assiduam. affedi, & simul ista rogavi:

CHR

Cur sibi tale genus vitæ delegerit, & quo
 Ipse modo possit dura inter resqua manere,
 Plurima ubi desunt humanis visibus apta.
 Tunc mihi vir sanctus respondens, talibus inquit:
 Intra vrbes olim placuit mihi viuere, quando
 Iunior ac rerum ignarus nihil esse putabam
 Optandum, nisi diuitias & commoda vitæ
 Præsentis, vulgi exempla erroremq; secutus.
 Tunc ego gaudebam, turba cœtūq; virorum,
 Cumq; alijs præceptis in gaudia vana ruebam,
 Deceptus falsa specie veriq; boniq;
 Sed postquam subiit grauior labentibus annis
 Aetas, accessitq; mihi prudentia maior:
 Cœpi hominum mores (diuino numine credo
 Impulsus) mecum perpendere, & acta notare,
 Viuendiq; modos varios, examine acuto.
 Turpia multa quidem fieri & scelerata videbam,
 Iustitiæ superesse nihil nisi nomen inane,
 Puniri insontes, fontes impune vagari:
 Virtutem in vitio, vitium in virtute latere:
 Pauperiē ubiq; premi, & meritis plus posse fauorē:
 Ius venale, fidem extinctam, amissumq; pudorem,
 Omnes artificum corruptas fraudibus artes:
 Latrones quoq; cauponas conducere, ut illic
 Sopitos melius peregrinos perdere possint.
 Contemplabar item, multos furtoq; doloq;
 Ditatos, licet obscænos, dignosq; capistrō:
 Laudari tamen atq; coli, multumq; timeri:

8 4

Impe

Imperia indignis committi, & honoribus illos
 Ornari, quibus est hominis duntaxat imago.
 Deniq; auaritia labefactam religionem,
 Atq; sacerdotes tantum Venerat; gulum
 Intentos, lucrum ficta pietate latentem
 Quærere, & astute vulgi exhaurire crumenas,
 Dum pretio cælum reserant, & tartara claudunt,
 Dum iactant se posse animas huc mittere & illuc,
 Et precibus quocumq; velint impellere diuos.
 His igitur causis secessi, atq; oppida liqui:
 Tutius esse ratus deserta habitare, & in isto
 Quod reliquum foret ætatis mihi degere monte,
 Monte ubi Syluestri est venerabilis ara beati,
 Et tanti monumenta viri celebrata reident.
 Quæ loca sint quâvis salebrosa, et inhospita, sanctis
 Sunt tamen apta viris, pacem cupientibus, & quos
 Delectat seruire Deo, mentiq; vacare:
 Qui sese æthereis coniungere ciuibus optant.
 Sed tibi difficile ac mirum fortasse videtur,
 Me posse has inter rupes & saxa manere, 20
 Quo pauci & rari veniunt, ubi plurima ad vsum
 Quæ faciunt hominis vitæq; aptissima desunt:
 Non tamen est ita difficile aut mirabile, si quem
 Spiritus afflauit, cœli demissus ab arce:
 Spiritus ille Dei sanctus, qui pectora purgat,
 Sublimatq; animas moribunda in carne sepultas:
 Ceu sublimatur subiecti viribus ignis
 Mercurius, niueumq; capit purgando colorem.

spirit

Spiritus hic mentem illustrat, cor dirigit, aufert
 Terrenas curas, cœlestem inducit amorem:
 Quo flagrans animus, nil non tolerabile ducit,
 Nil non ferre potest. leuis est labor omnis amanti,
 Præsertim spem aliquam magne mercedis habenti.
 Spes & amor, duo sunt calcaria fortia, quæ nos
 Audaces faciunt, contemptoresq; laboris.
 Propterea assiduus votis precibusq; petendum est,
 Ut delabi in nos dignetur spiritus iste,
 10 Qui cum spe ingentem producat amorem,
 Quo mens accensa ascendat sublimis olympum:
 Despiciens terras & gaudia corporis huius
 Friuola, seq; Deo quantum pote iungere tentet.
 Non adeo mirum est igitur, si adiutus ab isto
 Flamine diuino, possum hic persistere, & inter
 Has cautes duram patienter degere vitam.
 Quanquam nec victus, nec cultus defuit inquam
 Hoc in monte mihi, quantum natura requirit,
 Non lusus, paucis nempe hæc seruetur ad vnguem,
 20 Paucaq; sufficiunt homini virtutis amanti:
 Qui sibi quod satis est optans, nil cetera curat,
 Qui manuit animi quam carnis viuere vitam.
 Nam vita est duplex, (ne tu sis nescius) vna
 Corporis, hanc sequitur stultorum maxima turba.
 Vulgus iners, plebs insipiens, quæ nil sapit altum
 Egregiumq; ignaua colens pro numine ventrem:
 Hæc pecudis propria est propria est hæc vita ferarum.
 Altera verò animi dijs conuenit, atq; deorum

f s

Nob

Nobilibus pueris, qui ob facta ingentia possunt
 Verè homines, & semidei, heroeſq; vocari.
 Tales conſuevit rarerent gignere tellus,
 Tellus iniuſtus mater iuſtiq; nouerca.
 Sed quoniam video te nunc audire paratum,
 Quedam de hac animi vita non vilia dicam,
 Que debent cuiuſq; bono intellecta placere.
 Principio eſſe hominem non ſolo ex corpore conſtat,
 Verumetiã ex anima: hæc vitam viuentibus aſſert,
 Hæc motum ſenſumq; humana in viſcera mittit, 10
 Hæc tribuit nobis mentem : qua dignius eſt nil,
 Per quã multa homines miranda operãtur in orbe.
 Sed multi dubitant, an ſit mortalis, & vnã
 Cum membris anima hæc pereat, lethine ſit expers,
 Et maneat ſemper nullum interitura per æuū.
 Nimirum pars deterior, que dedita carni eſt,
 Ac vitijs, diuim contemptriſe : credit & optat
 Mortalem eſſe animam, ſcelerũ quia digna ſuorum
 Supplicia (heu) metuūt: propter quod tartara nollēt
 Vlla dari, aut manes uſquam reperirier viſos. 20
 Sic malefactorum cupiunt euadere penas.
 Altera pars hominum melior, qui ſœda perofci
 Crimina, virtutis pulchro ſtimulantur amore:
 Eſſe putant eternam animam, nec morte reſolui.
 Vtq; putant, vellent, quod premia digna bonorum
 Expeſtant operum, & ſperant poſt fata ſalutem,
 Et promiſſa ſibi melioris munera vita.
 Vtra igitur potior ſententia? nōne bonorum?

Nimir

Nimirum in dubijs ea ſemper opinio debet
 Preferri, quacunq; placet melioribus, & quam
 Egreſſũ ſanctiq; viri plerunq; ſequuntur.
 Tutius eſt hæere bonis, quam credere iniquis.
 Non quot, ſed quales aliquid dixere, notandũ eſt
 Quare cum paucis iuſtis te credere præſtat,
 Morte carere animas, quã multorum iniuſt
 Iudicio inniti, & nullos concedere manes.
 Sed magis vt credas, etiam hac ratione docebo
 10 Eſſe immortales animas. nam ſi Deus id quod
 Eſt melius, ſemper facit (vt ſapientia dicat,
 Vtq; fateri omnes debent, iuſtiq; pũq;)
 Haud dubiè eternas animas feciſſe putandum eſt.
 Quandoquidem longè eſt melius has viuere ſemper,
 Quã cū carne vnã extingui, in nihilumq; reuerti.
 Quod ſic oſtendo: ſi mors animas quoq; delet,
 Si non vita datur nobis niſi corpore in iſto,
 Cenſeri iniuſtus poterit Deus, atq; vocari
 Improbus: innumeros etenim florere videmus
 20 Diuitijs opibusq;, & honoribus imperijsq;
 Ignauos homines, indoctos atq; ſceleſtos,
 Qui peccant impunè, ac leta ſorte fruuntur.
 Contra ſepe bonos aduerſis caſibus, atq;
 Paupertate premi, & contemptam ducere vitam.
 Aut igitur Deus eſt iniuſtus, talia qui fert:
 Aut ſua poſt obitum partitur munera cuiq;
 Aut quid agant homines in terris ſcire recuſat,
 Prætereã que & quanta Dei clementia poſſit,

Que

Que bonitas dici, si solam hanc ipse dedisset
 Nobis tam exiguam, tam incerto limite vitam?
 Cuius dimidium dormitur: cætera curis
 Innumerus varijsq; laboribus atq; periculis
 Exagitata, fugit rapidis velocibus undis.
 Ergo agite, ô miseri mortales, grandia templa
 Construite, egregijs onerate altaria donis,
 Festiuam sacris foribus suspendite laurum,
 Solemnes cantate hymnos, producite pompas,
 Thura adolete, Dei nares dispendite fumis: 10
 Hæc facite, atq; alios etiam superaddite honores,
 Ut vitam hanc vobis tam bellam præbeat, in qua
 Vos cruciat nunc frigus iners, nunc feruidus æstus,
 Nunc pestis, nunc dira fames, nunc Martius horror,
 Nunc morbus, casus ve aliquis, nunc tristis egestas,
 Nunc musca atq; culex, nunc & cum cimice pulex.
 Exultate inquam, quod mille laboribus ænum
 Ducitis, & victum multo sudore paratis,
 Et breue post spatium mortem toleratis amaram,
 In tumulo iacituri & vermibus esca futuri. 20
 O vitam egregiam, ô pulcherrima dona Deorum.
 Natus homo in mundo hoc, inter pecudesq; ferasq;
 Inter tot stultos & iniquos viuuit, vbi imber,
 Nix, glacies, cænum, puluis, nox, noxijs aër,
 Et nebula & nubes, venti q; atræq; procellæ,
 Et dolor & luctus regnant, vbi deniq; mors est.
 Hæc felix patria, hæc statio sedesq; beata,
 Propter quam tantos diuis debemus honores?

Propter

Propter quam precibus fas est obtundere diuos?
 Quod si non aliam vitam quam corporis huius,
 Tam fragilis, tamq; immûdi, post funera habemus:
 Non video cur tanta Deo præconia laudis,
 Cur tantos illi in templis tribuamus honores.
 Qui nos tam miseros misera hac in sede crea-
 Tot mala passuros, & in æternum perituros.
 Ergo ne iniustus Deus & crudelis haberi,
 Ac dici meritò possit: fateare necesse est,
 Non aboleri animas letbo, sed viuere semper,
 Non secus ac diui in cælo vel in aère viuunt,
 Corporis expertes, nec non somniq; cibi q;
 Et fateare opus est, etiam sua quenq; manere
 Premia post mortem, aut meritas persolvere pœnas.
 Sed satis hæc ratio tibi sit: namq; ista malignis
 Si dicas, rident: lux nulla illuminat orbos.
 Tu verò crede omnino, certumq; teneto,
 (Namq; hoc principium est, fundamētumq; salutis)
 Aeternam esse animi naturam, & prorsus ab omni
 20 Parcarum imperio exemptam, nil fata timere.
 His ita præmissis, compertisq; incipiamus
 De vita tractare animi: quæ cœlicolæ
 Nos similes reddit, per quam affectamus olympum.
 Sed quoniam apparent melius contraria, quando
 In conspectu ambo adstunt, & iuncta coherent:
 Proinde operæpretum est, de vita corporis antè
 Dicere, quæ in terram nos detrahit æthere ab alto,
 Brutorumq; facit similes, contraria menti.

Hanc

Hanc igitur vitam viuunt, quicumq; superbo
 (Sit quanquam virtutis inops) venatur honores,
 Et laudes captare studet ventosus inanes,
 utrum oculis hominum cupiens utcumq; placeret
 uitij virtute aut fraude parandis
 nimis, & totum cor fixit in illis,
 Tropa bipes, alta semper tellure sepultus,
 Aspiens nunquam sublato lumine cælum:
 Et qui luxurie atq; gula deuinctus amore,
 Illecebras carnis sequitur, spretoq; pudore
 In Venerem preceps fertur, ventremq; saginat
 Demens, ut vermes maiori funere pascat.
 Omnes hi turpes; & vero nomine possunt
 Carnales homines à carnis amore vocari:
 Quorum vita parum à brutorum sorte recedit.
 Contrà qui humanas laudes terrenaq; prorsus
 Gaudia contemnit, viuens casteq; pieq;
 Spiritualis homo fertur. nam spiritus eius
 Corpore iam domito, victaq; libidine, liber
 Imperat, & summa capitis dominatur in arce.
 Ergo vita animi est, in primis ponere turpi
 Frena voluptati, & ventrem Veneremq; domare,
 Subdere spiritui carnem, contemnere quicquid
 Nasctur in terris, soli; insistere cælo,
 Cælum optare, & amare omni conamine cælum:
 Illic spirituum patria est, sedesq; bonorum,
 Illuc contendunt anime post funera iustæ:
 Illustres anime, illustri virtute nitentes:

Aeterna

Aeterna in luce aeterna mercede fruentes.
 Præcipue mentem studijs exerceat: illos
 Perlegat & libros auide, qui vel de anima, vel
 De dijs, de misera vite huius conditione
 Tractant, de morte, aut alijs de rebus honestis,
 Spiritualis homo & sapiens: his nocte dieq;
 Sedulus incumbat scriptis, & talia sepe
 Gaudeat audire atq; loqui, secumq; volutet.
 Autores vero turpes, & turpia vitet
 Colloquia. heu quantum bona mēs corrūpitur istis.
 Lectio nimirum esca animi est: quæ si bona, prodest:
 Si mala sit, non parua solet dare damna legenti.
 Non secus atq; malus cibus est damnosus edenti,
 Quæ seruanda licet sint omnia: nil tamen est quod
 Plus hominem à vili carnis scernat amore,
 Plusq; Deo admoneat, quàm non raro meditari
 Vite huius miseram sortem, quæ tam brevis, & tot
 Plena malis cum sit: mihi mors, non vita videtur.
 Imò aliquid peius morte. ecquis non videt? ecquis
 Non adeo sentit, quantum sit fellis vbiq;
 Singula si excutias, sincerum comperies nil.
 Omnibus insudit rebus natura venenum.
 Plurima habet geminis facies: foris alba, sed intus
 Nigra, suo fallunt oculos spectata colore.
 Si tamē est quicquā in vita hac pulchrius: bonūq;
 Fumi instans nebulæ; fugit: reuolubile tempus
 Nil sinit esse diu in terris, vana omnia reddit
 Atropos, & fastus hominum conculcat inanes.

Hec

Heu quàm cuncta abeunt celeri mortalia cursu:
 Quàm fluxa atq; fugax humana est gloria, bullæ
 Persimilis, quæ olim summa turgescit in vnda,
 Mox perit, & vento exiguo dispulsa fatiscit.
 Hovæ brevis bona cuncta rapit, tunc fabula restat:
 Hic fuit, hic fecit, pugnavit, vicit, amavit,
 Regnavit, gentes domuit, populosq; subegit.
 Composuit libros. at nunc ubi talia? nusquam.
 Ipse ubi nunc? nusquā. quid nunc? nihil. aut abiit, quod?
 In rētos. Heu heu nūc, & mera somnia sunt hæc, 10
 Quæcumq; in terris pulchra & miranda videntur.
 Quid mihi cū fuit, aut fecit? nempe Est valet unū,
 Plus quàm mille fuit. verum hoc Est vitur alis:
 Transuolat, & secum nostros abducit honores.
 Hæc igitur meditari, & pertractare frequenter
 Qui solet, ille huius mundi deponit amorem,
 Et facile exosus terram, suspirat olympum.
 Prasertim si etiam secum bene cogitet idem,
 Corporis humani quàm sit miserabilis, & quàm
 Sordida conditio: fragili quod carne coactum, 20
 Contextum duris ex ossibus & cute tectum,
 Fecibus immundis plenum est, & sanguine sædo,
 Semper sordescens, nisi semper proluat ipsum
 Abstergatq; frequens cura, instaurando nitorem.
 O uas, hospitiumq; animi illetabile, per quod
 Tot morbos patimur, per quod tot rebus egemus.
 O restis gravis, ô carcer vinumq; sepulcrum,
 Suffocans mentem ac sensum, involuensq; tenebris,
 Unde

Vnde hominum generi tanta ignorantia adheret.
 O terra in terram citius reditura, breuiq;
 Vermibus apta escam in tumultu gratamq; datura.
 Quàm miser est, quicumq; tui seductus amore,
 Veram animi vitam & cœlestia dona relinquit,
 Dum tibi plus æquo indulgens, tua commoda tantis
 Sectatur, curatq; parum iustumq; piūq;
 Nec putat esse aliam quàm hoc vili in corpore vitā
 Demens, atq; sui oblitus, patrieq; prioris:
 30 Vnde has in tenebras & tristia regna recessit,
 Ut carne inclusus misera miser efficeretur,
 Omnis enim qui corporeo stat carcere clausus
 Spiritus & membris terrenis consociatur,
 Est miser haud dubiè: donec solvatur ab illa
 Compede, & æthereis redeat iam liber ad oras:
 Ni forte impediatur vitiorum pondus euntem,
 Et teneat pressum in terris aut aëre in imo.
 Nil etenim immundum patitur purissimus ether
 Nec pravi aut stulti cœlestia limina tangunt.
 20 Hæc dum vir sanctus loqueretur, finierat sol
 Penè diem lassò, iam curru, & iuxta aderat nox,
 Paulatim inficiens atro velamine mundum.
 Discedo, & Romam versus vestigia duco.
 Dumq; iter inceptum petago, iam Cynthia pleno
 Orbe micans, claram reddebat lumine noctem.
 Ibam igitur solus, meditans audita: sed ecce
 Tres comites hæserè mihi, quos fortè repertos
 Affatus blande, quò vellent ire rogavi.

Romam, dixere. interea me conspicit vnus,
 Nomine me appellans: vnde is nunc, inquit. ab illo
 Respondi sapiente, manet qui in vertice summo
 Rupis Apollineæ. subristit protinus ille,
 Atq; ait: ô demens, reperiri qui sapientem
 Posse putas quenquam in terris. sapere ille videtur,
 Qui minus est alijs stultus, licet incipiens sit.
 Conuenit haud dubie solis sapientia diuinis:
 Quorum de numero sumus hic tres. namq; ego dicor
 Sarracilus, verum hic Sathiel, hic Iana vocatur. 10
 Quamuis humanam videamur habere figuram,
 Dii sumus, & lunc contermina regna tenemus.
 Namq; illic habitat diuinum ingens turba minorum,
 Est quibus imperium telluris & æquoris alti.
 Talibus auditis supui, cœpiq; timere:
 Me tamen audacem ostendens, testorq; timore,
 Cur Romam peteret quesiui. tunc ait ille:
 Est socius nobis illic, qui dicitur Ammon.
 Hunc sibi seruitio adstrictum, magicâq; coactum
 Arte tenet iuuenis quidam, cui Narnia tellus 20
 Est patria, Vrsiniq; colit qui Præfulus aulam.
 O quanta est hominum generi concessa potestas:
 Coguntur diui. vobis hinc scire licebit
 Diuinæ animas vestras, & morte carere.
 Nam si nil vestri superesset, si moretur
 Vestra anima, vt corpus morit: quid inuis haberet
 In superos tam vile animal, tam friuola imago?
 Si foret in vobis nil sanctum, quomodo diui

Tanti

Tanti hominē facere, aut homini succūbere possent?
 Ipse etiam quandoq; fui seruire coactus,
 Germano cuidam, crystalli in corpore clausus:
 Sed mo barbarus tandem fraterculus illis
 Exemit vinclis, & fracto carcere fugi.
 Romanus igitur petimus, cupientes soluere duro
 Seruitio socium, si qua est via: deinde, vt ad Orcum
 Romanos quosdam proceres hac nocte trahamus.
 Hæc dicente illo, flauit leuis aura repente.
 10 Tunc Sathiel ait: ô socij, iam noster ab Vrbe
 Remisses remeat: precedens indicat aura.
 Non vanus fuit hic sermo. namq; illicit illic
 Egregius iuuenis Remisses astitit, omnes
 Aduenisse illum gaudent, letiq; saluant,
 Atq; rogant, quid nam Romana ageretur in vrbe.
 Cuncti luxuria, atq; gula, furtisq; dolisq;
 Certatim incumbunt, nosterq; est sexus vterq;
 Respondit: sed nunc summus parat arma sacerdos
 Clemens, Martinum cupiens abolere Lutherum,
 20 Atq; ideo Hispanas retinet nutritq; cohortes:
 Non disceptando, aut subtilibus argumentis
 Vincere, sed ferro manus sua iura tueri.
 Consilium valeat, valeant commenta Lutheri,
 Pontifices nunc bella iuuant, sunt cetera muge:
 Nec præcepta patrum, nec Christi dogmata curant.
 Iactant se dominos rerum, & sibi cuncta licere.
 Cui vis est, ius non metuit, ius obruitur vi,

r 2

Sed

Sed nos hinc socij lucrum speramus, & inter
Tot cedes, multorum animas ad auerna feremus.
Sic ait: & mox inter se nonnulla locuti,
Decedunt, & mesolum tristemq; relinquunt.
Nanq; vbi Sarracilus nullum dixit reperiri
In terris sapientem, ex templo pectora tristis
Inuasit cura, & cœpi sic voluere mecum:
Ergo ne quicquam petitur sapientia nobis?
Laudatur frustra, frustra speratur, & ipsi
Cœlicolis tantum conceditur? ergo necesse est
Hæc misera in vita mortales desipere omnes?
Ridiculosq; esse, & spectacula tradere diuis?
O humanum genus infelix, o effrena parentum
Luxuria, & natos gignendi insanda libido.
Quid tandem facitis? stultos miseroq; creatis.
Mas puer est natus, læti celebrate choreas,
Fundite vina, epulas festiuis addite mensis:
Sed mox ille puer fiet stultusq; miserq;
Aut citò pallentes moriens migrabit ad umbras.
O mens cæca hominum, & ventura nescia sortis. 10
Mortales miseri letantur saepe dolendis.
Hæc igitur mecum meditabar, tristitiaq;
Plenus paulatim hospitium requiemq; petebam:
Nanq; oculos iam somnus iners & crura granabat.
Hæc sint de sapiente satis. deponere sessam
Musa, chelim par est, & raucus parcere chordis.
Interea mundi autorem dominumq; precemur,

Ve

Vt nos clementer permittat, quæ duo restant
Sidera Zodiaci cantando absolvere nostri.
Sunt maiora etenim dictis dicenda: timetq;
Mens mea tam tenuis mysteria tanta referre.
Naturam Hydrochoos noster scrutabitur omnem.
At labor extremus diuinum penetralia pandet.

LIBER XI.

A Q V A R I V S.

NATVRÆ omniparentis amor,
causasq; videndi
Occultas rerum nobis innata cupido
Aonios iterum fontes haurire, iugisq;
Parnasi umbriferis iterum consistere suadet.
Musa redi, citharamq; refer. nunc diuite vena,
Nunc opus ingenio est, & doctæ munere vocis.
Non leuia hic tractanda. libet speculariter omnem
20 Naturæ faciem, totumq; euoluere mundum.
Principio quicquid fuit, aut est, aut erit vnum,
Dicitur ens. quippe hoc complectitur omnia nomen.
Sed rerum, quasq; Dei sapientia sinxit,
Quedam funguntur vita sine corpore: quedam
Aut sunt expertes vite, aut in corpore viuunt.
De primis liber iste nihil, sed proximus olim
Tractabit: nunc de reliquis mea Musa canamus.
Mundane molis loca summa atq; extima cælum

7 3

Immen.

Immensis ambit spatij, motuq; perenni
 Circuiens intra sese facta omnia claudit.
 Quinq; secant ipsum Zone: sed quelibet harum,
 Est habitata suis nihilo prohibente colonis.
 Nam neq; dys frigus, neq; torrens officit æstus.
 Talia conveniunt terris, sacer ether ab omni
 Semper abest glacie, nulloq; incenditur igni:
 Qui licet assidue circumuolatur, ibidem
 Permanet, & nunquam prima de sede recedit.
 Nanq; duos inter stabiles fixosq; locatus,
 Divina ratione polos, etinetur ab illis:
 Quorum alter nobis apparet semper, & ambas
 Aspicit, oenoq; procul circumuehit arctos:
 Alter sub terris aduersa in parte moratur,
 Antipodumq; oculis nocturna luce videtur.
 Hanc verò ætheream molem dicuntur ab ortu
 Occasum versus, parili distinguere tractu
 Tot cycli, quot sunt Zone, qui proximus Arcto est,
 Arcticus est dictus: post hunc est circulus ille,
 Qui medium Cancrum secat, & decedere solem 20
 Paulatim à nobis cogit, retroq; reuerti.
 Hunc alius sequitur, medium qui diuidit orbem,
 Atq; dies nitidos obscuris noctibus aequat.
 Non procul hinc alius medium scindit Capricornū:
 Ultra quem prodire nequit, rursusq; redire
 Incipit ad nostras paulatim Cynthius oras.
 Postremus verò cyclus, qui proximus aëstro est,
 Vbi polus oppositus nostro, sic ipse vocatur.

Ultra

Ultra hæc segmenta obliquus quoq; circulus alto
 Signatur celo, per quem pulcherrimus it sol,
 Bissenis complens obeuntem mensibus annum.
 Lacteus est etiam cyclus, qui Tyndaridarum
 Genna secat, caudamq; nepæ, tropicos quoq; binos,
 Obliquamq; viam solis, medium simul arcum
 Arcitenentis, item Centauri crura, aquilamq;
 Necnon Aurigam, Cygnumq; & Persea tangit.
 Suntq; paralleli cyclicis nomine dicunt
 30 Hos Greci: motuq; suo sol efficit vnum,
 Quaq; die, occasum repetens ortumq; relinquens.
 Insuper esse duos Coluros dicitur: alter
 Solstitia ostendens, Cancrum secat & Capricornū,
 Percurrens vtrunq; polum: sed diuidit alter
 Phryxæam pecudem, & chelas, hic tempora monstrat,
 Sunt quibus æquales & luci & noctibus oræ,
 Ultra hos sunt cycli multiq; varijq; secantes
 Hinc atq; hinc vtrunq; polum: medietq; diei
 Nomen habent, nostrumq; caput super ingrediuntur.
 20 Circulus est etiam quidam, qui fertur HoriZon:
 Diuidit hic spheram median, nostrumq; videre
 Terminat, unde vocant hoc illum nomine Graij.
 Præterea in multos celum distinguitur orbes.
 Suntq; nouem: quoru summus, quod mobile primum
 Dicitur, extremis voluens decedit ab Indis,
 Hispanos Maurosq; petens, spatioq; diurno
 Complect iter, necnon rapidus cælestia secum
 Corpora cuncta trahit, nullo spectabilis aëstro.

v 4

A2

At reliqui oppositis voluntur motibus orbes,
 Et Gangem versus currunt à Gadibus.horum
 Maximus innumerus stellis est lucidus, atq;
 Currículo annorum centum vix perficit vnum
 Ipse gradum.inuxta hunc Saturni sphaera locatur.
 Inferius, triginta annis hac tota mouetur.
 Iuppiter huic substat, totusq; reuoluitur annis
 Bis sex.hunc sequitur Maiors, annisq; duobus
 Vertitur in gyrum.post hunc Sol ipse trecentis
 Sexaginta (velut dicunt) & quinque diebus,
 Adde his sex horas, totum pertransit olympum.
 Post solem inferius Veneris rota voluitur, & se
 Circumfert, quàm sol septemq; decemq; diebus
 Ocyus. ast huic Mercurij subuoluitur astrum:
 Quod Venerem superat cursu, citiusq; mouetur
 Quàm Venus ipsa nouem (si vera est fama) diebus.
 Vltimus est orbis Luna, spatioq; dierum
 Viginti atq; nouem, necnon bis quatuor horis
 Finit iter, remeatq; illuc prius, vnde recessit.
 Sidera sunt septem, quæ Græci errantia dicunt
 Voce sua: quorum summus Staturmus, habere
 Pro domibus fertur puerum Iouis & Capricornū
 Iuppiter ipse domos etiam tenet aethere binas,
 Pisces atq; arcu pugnantem: Scorpius autem,
 Phryxæusq; aries stolidi sunt testæ Gradiui:
 Dat propriam sedem Nemees fera bellua Soli:
 In Libra & Tauro mollis Cytherea quiescit:

Mer

Mercurius Geminis, & pulchra Virgine gaudet:
 Carcinus hospitium præbet tibi Luna benignum.
 Dicere de signis cælestibus aggrediamur.
 Zodiaco, quæ sol gradiens totum efficit annum,
 Signa quidem duodena manent: Borealia sunt sex,
 Aduerso totidem sumplerunt nomen ab Austro.
 A capite auratæ pechdis, finem vsq; puellæ
 Erigones, septem dicuntur signa trionu.
 Ast à principio libræ, finem vsq; duorum
 De grege Neptuni, quodcuq; est, spectat ad austrum.
 Nomina signorum iam nunc mea carmina prædent:
 Sunt, Aries, Taurus, Gemini, Cancer, Leo, Virgo,
 Libra, nepa, arcitenens, capricornusq; hydrochoosq;
 Et duo cælesti radiantes lumine pisces,
 Septima quæq; sibi opponuntur: quum venit illud,
 Conditur hoc. Aries ad nos quum surgit ab ortu,
 Libra cadit: tauro sic scorpius Europæo
 Obiicitur: nascenti illo, hic descendit in vndas.
 A cancri capite ad Centauri extrema, vocantur
 Directa: à prima ægeocerotis parte, gemellos
 Vsq; ad tyndaridas, obliquo limite pendent.
 Triginta gradibus longum, latum duodenis
 Quodlibet est signum, tres tria sunt, Capricornus,
 Taurus & Erigone: sunt aëris hæc tria, Libra,
 Hydrochoos, gemini, naturam seruat aquarum,
 Piscibus & cancro similis Nepa: quæ tria restant,
 Ignea sunt, aries, chiron, leo, mascula sunt hæc,
 Cum tribus aëreis, & fortunata vocantur:

r s Cete

Cetera fœmineo dicuntur nomine, suntq;
 Infortunata, ut perhibent qui sidera norunt.
 Mobilia hæc, Aries, Cancer, Libra, & Capricornus
 Fixa, Leo, Taurus, Nepa, cum Ganymede vocantur.
 Sunt Gemini, Virgo, Chiron, communia, Piscesq;
 Ultra hæc triginta sunt & tria signa beato
 Fixa polo, quorum boreali in parte locantur
 Viginti, at plinius sibi cetera vindicat auster.
 Hæc sunt, quæ spectant ad septem signa triones:
 Bine vrsæ, quarum est helice maioribus astris
 Splendidior, Cynosura minor Phœnicibus est dux,
 Inter quas medius serpit Draco fluminis instar.
 Hic micat & Cepheus, hic Cassiopeia, corona
 Proxima Gnosice, nubo vicinus orio est
 Engonasis, dulcemq; lyram miratur & audit.
 Necnon Arctophylax monstrat sua sidera ibidem.
 Perseus hæc etiam cæli in regione locatur,
 Ora Medusæ gestans rorantia tabo.
 Hoc eodem cælo nitet auriga anguitenensq;
 Illius & serpens, cumq; hoc serpente sagitta,
 Adde aquilam, æthereoq; mari delphina natantem.
 Hic & equus splendet, qui Pegasi appellatur.
 Andromede sequitur: postremum Delta vocatur.
 Signa tria atq; decem aduerso retineantur ab austro:
 Cetus Perseæ rix tandem salce peremptus.
 Hæc etiam parte armatum Oriona videbis,
 Multiplicemq; vadis Nilum, leporemq; fugacem.
 Hunc canis haud vnus sequitur, maiorq; minorq;

Inter

Inter & australes Argo micat inclita flammæ.
 Hic aram, magnamq; potes cratera videre,
 Necnon Phæbeum fulgenti sidere corum,
 Centaurumq; truce, domitamq; laboribus hydram
 Herculeis, pestem lerna, mirabile monstrum.
 Hæc eadem piscis quidam regione videtur.
 Quæ sint signa poli patefice versibus: at nunc
 Singula quot stellas habeant, quoq; versibus edam.
 Astra helice septena tenet: quæ dicitur vrsæ
 Maior, quot cælo maiori lumine fulget.
 At Cynosura minor fertur, quod luce minori
 Apparet: quamuis viginti vnamq; fauillam
 Corpore contineat, vigilem quindena draconem
 Sidera conficiunt, geminas qui diuidit arctos.
 Cepheus ipse decem atq; nouem completitur astra
 Cassiopeia decem atq; tribus stat lucida flammis.
 Ipsa nouem stellis solita est splendere corona.
 Dant tria dena modum Lædæ sidera cygno.
 Ignibus Engonasis lucet bis quinque, nouemq;
 Quattuor atq; decem designant astra Bootes:
 In cuius Zona Arcturus flans clarius ardet.
 Ipse decem septemq; faces tenet æthere Perseus,
 Heniochus septem: ast humero quæ clara sinistro est,
 Fertur capra: duas alias quas leua manus fert
 Hædi dicuntur, nautis sepe anxius horror.
 Septenis denisq; nitet flammis Ophiuchus.
 Ipsius ac serpens viginti est clara duabus.
 Est lyra luminibus fulgens Orpheæ nouenis.

Quæ

Quattuor aetheream designant astra sagittam,
 Quadrupliciq; nitet raptor Ganymedius igne,
 Delphin ipse polo fulget bis quinq; fauillis.
 Octo decemq; micat nocturnis Pegasus astris.
 Ignibus Andromade bis denis ardet olympto.
 Sed tria Deltoton duntaxat sidera fingunt.
 Stellarum, quas Zodiaci dicuntur habere
 Signa, dehinc numerum aggrediar comprehendere versu.
 Est aries primus: tenet hic astra octo decemq;
 Taurus habet stellas viginti, vnamq;: sed harum 10
 Septem, quae ipsius postrema in parte reudent,
 Vergilic, necnon Athlantides appellantur.
 Sunt totidem in capite, atq; hyades dicuntur, ab imbri.
 Tyndaride fratres denis octoq; fauillis
 Splendescunt: alter denas, alter tenet octo.
 Bisq; nouem flammis caelestis Carcinus ardet:
 Bine insunt dorso, quae asini et praesepe vocantur.
 At Leo bisdenas stellas retinet minus vna.
 Virgo tenens spicam micat astris octo decemq;
 Chele ignes utrinq; duos, libramq; figurant. 20
 Quindenae reliquo flammis Nepa corpore monstrat.
 Quindenae etiam facibus splendere videtur
 Arcitenens: quandamq; pedes tenet ante coronam,
 Septenis quae sideribus constare putatur.
 Viginti Aegoceros stellis nitet atq; duabus.
 Iliacus puer est bis septem lucidus astris.
 Octo nouemq; faces piscis tenet alter: at alter
 Huic iunctus bis sex splendet in aethere tadis.

Nunc

Nunc quot habent stellas Australia signa docebo:
 Quamvis sint procul, atq; oculis male cognita nostris.
 Lumina terribilis triadema habet aethere pristis,
 Sunt totidem Nilo, leporem sex astra perurunt,
 Sideribus septem atq; decem praefulget Orion,
 Octo atq; vndenis incendit syrius orbem
 Ignibus, at procyon triplici micat aethere flamma,
 Viginti atq; tribus decorata est argo fauillis.
 Vnam plus Chiron retinet: sed victima, gestat
10 Quam manibus, resupina, decemq; vnamq; recepit.
 Luminibus vero speciosa est ara quaternis.
 Sex et viginti facibus spectabilis Hydra est,
 Longa trium spatio signorum, corpore Cancrum
 Occupat Erigonemq; simul, tumidumq; leonem.
 Septem astris cornus, crater spectabilis octo est,
 Bisso at notius decoratur lumine piscis.
 Occasus nunc signorum dicamus et ortus,
 Signorum est ortus triplex, occasus eorum
 Est etiam triplex: namq; ortus cosmici, atq;
20 Occasus fertur: quum tempore matutino
 Sole oriente, aliquod signum quoq; surgit eoa
 De regione simul, vel quum mane occidit vndis.
 Dicitur at Cronicus, quoties surgere cadere
 Signum aliquod, quum primum alto se surgere condens
 Iam patitur stellas alias splendescere Titan.
 Heliacus vero est ortus, quum sole propinquo
 Iampridem occultis signum, postquam ille recessit,
 Ingressiensi aliud, posse incipit erbe videri.

Occa

Occasus contra Heliacus tunc dicitur esse,
 Quando aliquod signū per quod tūc ingreditur sol,
 Obtenebrat splendore suo, prohibetq; videri.
 Nunc quo queq; modo exoriantur signa, cadantq;
 Versibus expediam: tribuant modo carmina nobis
 Pegasides, vatemq; suum non spernat Apollo.
 Quando aries oritur, consurgit pars quoq; leuæ
 Andromede, Persei q; caput, media tenus aluo.
 Opposita tunc parte poli pars occidit arie,
 Averso Taurus per cælum corpore fertur. 10
 Ipso ascendente, ascendit totus quoq; Perseus.
 Heniochi consurgit item pars maxima, necnōis
 Pristis cauda, etiam penitus tunc occidit ara.
 Ipse autē Arthophylax tūc primū aconditur vndis,
 Cū geminis totus cetus, partesq; priores
 Eridani surgunt, cumq; his armatus Orion,
 Anguitenens vtrumq; pedem tunc æquore mergit.
 Carcinus exorients partem apparere coronæ
 Dimidiam vetat, & caudam ceti, notiumq;
 Piscem, atq; Engonasis caput, alium dimidiamq; 20
 Eiusdem: à genibus scapulis tenus anguitenentem,
 Ipsiusq; anguem, excepta ceruice: Booten
 Totum penē, oritur sed contra Orionis vsq;
 Ad Zonam corpus, toto cū flumine Nili.
 Hæc cū magnanimo nascuntur signa Leone:
 Tota aquila atq; lepus, procyō quoq; primaq; crura
 Maioris canis, exurgit caput insuper hydrae.
 At contra Arthophylax totus, totusq; Ophiuchus

Cum

Cum capite & ceruice sui quem continet anguis,
 Queq; superfuerat nitida pars illa coronæ.
 Engonasis simul ipse, genu tamen ac pede leuo
 Exceptis, tunc hesperias merguntur in vndas.
 Virginis exortu totus canis hydraq; surgit,
 Vsq; ad cratera, apparet quoq; thessala puppis,
 Quatenus erecto dependent carbasia malo.
 Opposita sed parte latent hæc sidera: delphin,
 Totus olor, cauda excepta: simul ipsa sagitta,
 10 Atq; chelis, Niliq; prior pars: pegasus autem
 Cum capite abscondit collum, pars cætera fulget:
 Tota argo cum libra oritur, totusq; Bootes.
 Extremam præter caudam tota hydra videtur,
 Engonasis detrumq; genu, dextram quoq; suram.
 Tunc & Centuri caudam splendere videbis,
 Tunc & dimidiam poteris spectare coronam:
 Corpus equi aligeri reliquum: postremaq; cigni
 Celantur, necnon ceruicem Cetus adusque
 Descendit totus: tunc & caput occulit vndis
 20 Andromede, tunc & descendere Cepheæ cernes,
 Ipsius Andromede patrem, manibusq; humerisq;
 Et capite extremas ponti fluitantis in vndas.
 Scorpheus exorients hæc secum sidera ducit.
 Cauda hydra, Chironis equum, reliquamq; coronā:
 Quamq; manu gestat Chiron tunc hostia surgit:
 Surgit item caput anguis, item caput anguitenētis.
 Andromede reliquum corpus tunc occidit, atq;
 Cepheus à capite ad Zonam, flexuraq; duplex

Erid

Eridani: resupina cadit quoq; Cassiopeia,
 Tunc etiam abscondi canis incipit atq; Orion.
 Arcitenens quum oritur, iubet apparere Ophiuchū,
 Ipsiusq; anguem totum, caput atq; sinistram
 Engonasis, totamq; lyram, pectusq; capiat;
 Aethiopum regis Cephei: tunc totus Orion,
 Et lepus, & maior canis occidit, hemicusq;
 Exceptis capite ac pedibus, tunc Perseus vna
 Tendit in occasum totus, dextro pede, necnon
 Crure manet, puppi excepta tota occidit argo.
 Aegoceros quum surgit, olor simul atq; sagitta,
 Ara quoq; atq; aquila ascendunt: sed cetera puppis
 Descendit, procyonq; mari sua sidera condit.
 It quoq; sub terras toto tunc corpore Perseus,
 Sidera quum pulchri apparent Ganymedis ab ortu,
 Prima Medusae consurgunt membra caballi.
 Tunc contra caput & cernix descendit echydna,
 Occultatur item postremo corpore Chiron.
 Quum gemini superum tolluntur in aethera pisces,
 Andromede dextrum corpus quoq; surgit, & ille
 Qui notius fertur pisci: tunc corpore toto
 Hydra & Centaurus manes rapiuntur ad imos.
 Haec de ortu atq; obitu signorum dista putamus
 Esse satis, nunc ad reliqua incunctanter eamus.
 Sed prius Vranien libet huc ad nostra vocare
 Carmina, vt auxilium tribuat secretaq; pandat.
 Vranie, cui nota alti penetralia celi,
 Quae superum sedes gemmataq; templa frequentas:

Vranie

Vranie formosa adfles, arcanaq; diuini
 Tecta aperi, vatemq; iuuua tua regna canentem:
 Aethereos da mente, animosq; tueri,
 Maenia stelliferi circum tabentia mundi.
 Et primum mihi Diua aperi, num corpore duro
 Ac solido constet caelum, an fluxu tenuiq;
 Non secus atq; aer facili quem scindimus ictu.
 Post hoc, me nonnulla etiam quaerenda docebis.
 Sunt duo naturae primordia prima, vocantur
 10 Materia & forma. ex his corpora cuncta creantur,
 Ex his est tellus, vnda, aer, ignis, & aether.
 Vnde errant, qui materiam caelestibus vllam
 Corporibus non esse putant: contraria in illis
 Quippe foret, & ab his corrupta aliquando perirent.
 Sic aiunt: verum haec ratio (me iudice) peccat.
 Nam neq; materiae culpa est, si corpora soluit
 Longa dies: neq; corrumpunt contraria per se,
 Si equales habeant vires, nisi fortius vnum
 Sit reliquo. quia cum vis aequa est atq; potestas,
 20 Tunc fit par pugna, & nulli victoria cedat.
 Ergo Deus cupiens aeternum condere caelum,
 Optima materiae primae ac purissima legit,
 Temperiemq; illis talem addidit, vt nihil inquam
 Se ledant, semperq; habeant contraria pacem.
 Sic caelum aeternum est, sic nullo absimitur aeo.
 Sed quoniam quae dura magis, diuturna magis sunt,
 Ledunturq; minus: proinde est durissimus aether,
 Plus adamante, adeo vt ferrum contemnat & ignem,

x

Vimq;

Vimq; omne: præter Domini, à quo conditus ipse est.
 Est alia id monstrans ratio: nam mobile primum
 Intra se positas sphaeras rapi ac violenter
 Occasum versus secum trahit, atq; aurno
 Motu obstant quamvis spatia in contraria versat.
 Quod fieri nequeat, solido nisi corpore consistet.
 Adde huc, quod lunæ pars illa similima cælo est,
 Quam sol non spectat, fraternaq; lumina tangunt.
 Sic etiam stella, manifesta in luce diei
 Consimilem cælo creduntur habere colorem.
 Luna tamen stellæq; ipse sunt corpora dura,
 Sunt & opaca. hoc eclipsis declarat aperte,
 Nam radios Phœbi Luna interiecta repellit,
 Nec finit in terras claram descendere lucem.
 Cur non durities eadem tribuatur olympo?
 Nempe aliter nunquam sua sidera fixa teneret,
 Sed passim errarent, nec certa in sede manerent.
 Non tamen est cæli, ut stellarum, corpus opacum.
 In terris etenim positi summa astra videmus,
 Et penetrat noster suprema ad sidera visus.
 Cum verò sint (ut dixi) durissima cæli
 Corpora, sintq; eadem purissima: forsitan illis
 Est etiam sonus: & cum se tangantq; rotentq;
 Concentum faciunt aliquem, cælestibus aptum,
 Ut quidam scripsere olim doctiq; probiq;
 Hunc tu Musa etiam nodum mihi solue roganti.
 Dura & plura licet sacri sint corpora cæli,
 Peruiatq; humanis oculis, tamen illa sonorem

Effic

Efficiunt nullum: neq; enim pulsantur ab nilo,
 Nec si pulsentur resonant, crassissima cum sint.
 Cumq; illic aër nullus sit, quo sine frustra
 Speratur sonus, atq; ideo sine murmure currunt,
 Præterea sphaera bis quattuor inferiores,
 Auroram versus omnes vertuntur eodem
 Progressu: nec se collidunt concutiuntq;
 Occurrendo sibi, sed certa lege modoq;
 Una eademq; via leni vertigine pergunt,
 Et choreæ in morem placide tacitq; seruntur.
 Mobile duntaxat primum aduersatur cuncto,
 Orbibus (ut dixi) reliquis: tamè haud strepit iniqua,
 Nilq; sonat prorsus: quippe illic deficit aër,
 Quippe superficies multo est lenissima sphaeris:
 Unde fluunt celeres, nullo impediante rigore,
 Et sua contactu molli consinia lambunt.
 Propter quod motum faciunt sine voce silentem.
 Non igitur rectè veteres sensere, putantes
 Sphaerarum motu harmoniam conslarier, at non
 Sentiri: quoniam humanus excelleret aures,
 Cui Nili non auditur quæ decedit altis
 Rapibus vinda prope: at lōge fragor editur ingens.
 Nugantur certè, & ratio hæc est prorsus inanis.
 Nam si nemo inquam audiuit, cur fingere debent
 In cælo esse sonum? turpe est ea dicere, quæ non
 Ostendi possunt, quæ possunt iure negari.
 Non nova sumi fingenda, nisi hæc vera esse probentur.
 Nullam verba fidem amota ratione merentur.

x 2

Sed

Sed nūquid cælum est, vt fertur. (Musa) rotundum?
 Sphærica nimirum perfectior esse figura
 Censetur cunctis alijs, quod non habet in se
 Principium finemq; capax quod sit magis, atq;
 Simplex & formosa magis, magis apta moueri,
 Præsertim circa medium, ceu vertitur æther
 Circa ipsam terrâ, in medio que condita mundo est.
 Conuenit hæc igitur cælo tam digna figura,
 Conuenit hæc eadem Soli, Lunæ, omnibus astris:
 Quamquam aliter pictorum audax inscitia fingit. 10
 Stelle autem sunt ne (vt fertur) pars densior orbis?
 Non ita: quippe suam sortita est quelibet harum
 Diuersam a cælo speciem, discrimine magno.
 Ipse etiam inter se distant, ceu sorbus ab vlmò,
 Ceu pyrus à ceraso differt, sætu atq; figura.
 Indecat id color haud vnus, diuersaq; eorum
 Virtus & splendor. stelle est sua cuiq; potestas:
 Quandoquidem natura etiam sua cuiq; tributa est.
 Cælum ergo est sedes tantum opportuna, locusq;
 Stellarum, non materia aut substantia earum. 20
 Quid virtutis habet cælum? est vis omnis in astris,
 Astra regunt orbem terrarum, atq; omnia mutant.
 Astra creant cuncta in terris, & cuncta gubernant.
 Hoc docet astronomus, communis opinio fert hoc.
 Quare non solum raro densq; putandum est
 Distingui à stellis cælum, diuersa sed ipsis
 Natura est etiam, & dispar faciesq; vigorq;
 Quanta etiam sint astra, & num sine fine rotentur,

Quo

Quo sunt fixa loco (vt visum est aliquando Platoni):
 An sint deserta, an quisquam verteretur in illis,
 Musa velim scire: vnde præor mihi singula pande.
 Non sunt astra quidē magna æquē. nanq; minora
 Plurima sunt numero, vt possit comprehendere nemo.
 Sunt aliquot maiora etiam, sed pauca: sereno
 Que passim cælo veneranda luce resurgent.
 Ex quibus astronomi varias fecere figuras,
 Et pinxere amplum diuersis æthera signis.
 10 Ex his ergo astris maioribus (vt perhibent, qui
 Astra sciunt, vtiq; eclipsis phæbeia monstrat:
 In qua Luna patet quanto sit corpore, fratris
 Dum subiecta sui speciosum lumen opacat)
 Quedam sunt tanta, vt totam terræq; marisq;
 Excedant molem, ac spatio maiore nitescant:
 Quamuis parua adeo videantur, propter ea quod
 Tam longo distant à nobis intervallo.
 Quippe aliquid quanto est longinquius, esse videtur
 Tanto etiam minus, & spectantum lumina fallit.
 20 Stelle autem fixæ (veluti Plato maximus inquit)
 Queq; suum circa centrum voluntur, ibidem
 Semper: & hæc ratio est, cur scintillare videntur:
 Non ea quam fingunt quidam, quia longius absunt,
 Proinde illas tremulum nobis ostendere lumen.
 Nimirum hæc ratio vana & puerilis habenda est.
 Non etenim quicquam scintillat; quod procul absit
 A nostro visu: minus atq; obscurius illud
 Sed tunc apparet, nec scintillatio motu

Vlla carere potest. quare fixa astra moventur,
 Cum Sole una, illo motu quem diximus ante.
 At non Saturnus talem, nec Iuppiter & Mars
 Efficiunt motum, nec Luna Mercuriusve
 Aut Veneris sidus: verum hæc gaudent epicyclis.
 Cur non scintillat Saturnus, Iuppiter, & Mars,
 Ut Sol? cum tamen à nobis longe altius ablit,
 Nec magno à stellis fixis discrimine distent?
 Nimirum, quoniam non sic voluntur uti Sol,
 Sed sua permittunt epicyclis corpora ferri. 10
 Fortè aliquis solem non scintillare putabit.
 At si hunc perficiet summo quum mane resurgit,
 Vel quum descendit brumali tempore in vndas,
 Quando acies illum melius tolerare valebit:
 Tunc circumuolui, tunc scintillare videbit.
 Nec quisquam hoc adeo magnum ac mirabile dicat,
 Singula si tali voluntur sidera motu:
 Nonne magis mirum est, tam immensi corpora cæli
 Tam celeri semper ferri vertigine, ut omnes
 Preuertant volucres, rētosq; & fulmina vincant? 20
 Vnde nota: Ille pater rerum, mundi q; creator,
 Omnia quæ fecit, distinxit in hæc duo: motum
 Atq; quietem. atqui in terris centroq; locata est
 Ipsa quies propriæ, possedit cetera motus.
 Vnda fluit, semperq; aer agitur & ignis.
 Præcipue tamen in cælo est vis maxima motus:
 Et quo quæq; magis sphaera est sublimis, in illa
 Fortior est motus, mundumq; rapacius ambit.

Quare

Quare illud cælum, quod primum mobile fertur,
 Maximum habet motu: sed motus maximus ille est,
 Tēpore qui minimo spatia & loca maxima trāsit.
 Ergo nictu oculi totum percurreret orbem,
 Ni obstarent illi sphaera, quas continet in se,
 Frenantes cursum illius, ne protinus omnem
 Voluendo raperet secum terram, oceanumq;
 Quippe animal nullum posset tunc viuere in illis.
 O rem mirādam in primis. quis non stupeat, quum
 10 Secum agitat, tantam tam paruo tempore molem
 Tam longas transire vias, iterumq; reuerti:
 Nec cessare unquam, & nullum sentire laborem?
 Hinc aliqui credunt, à dijs totum aethera volui:
 Assignantq; suum motorem cui libet orbi,
 Qui quasi pistrino addictus, non desinat unquam
 Tam vastam versare molem noctesq; diesq;
 Nec quamuis cupiat, minimum requiescere possit.
 Fælix seruitio tali Deus ille profectò.
 Sed nuge sunt hæc, commentaq; inania eorum
 20 Qui cupiunt primi mortales inter haberi.
 O quos morosophos tellus parit, & philodoxos.
 Quare non tutum est, facile omnia credere cuiusq;
 Ille licet magni sit nominis, innumerasq;
 Scribendo implevit nigra lorigine chartas.
 Magni sepe viri mendacia magna loquuntur.
 Et nemo est adeo prudens, quin sapius erret.
 Est igitur ratio in primis querenda, fidesq;
 Maior in ambiguis rationi est semper habenda,

x 4

Quam

Quam dictis hominū: nāq; hæc sunt falsa frequēter.
 Quid ratio ostendit? cælum stellāq; moueri
 A dijs, an per se, naturaliq; vigore?
 Qualis honor, vel quale lucrum, vel quanta voluptas
 Esse potest diuis, versantibus æthera semper?
 Vt stultorum hominum vitæ opportuna ministrent,
 Atq; feras pecudes volucres piscesq; gubernent?
 Sicne decet dominos seruis seruire? deosq;
 Seruitio eterno damnari, vt pabula brutis,
 Vt stultis prauisq; serant mortalibus escam?
 Nōne decet potius libertas maxima diuos?
 Vt quocunq; velint faciles accedere possint?
 Ne tanquam dura deuincti compede, nusquam
 Ire queant, semperq; loco teneantur eodem?
 Aut tanquam figuli instantes operiq; rotæq;
 Nunquam decedant scamno, nunquā otia captent?
 Est ne illis adeo dulcis labor ille rotandi?
 An labor ille potest diuis nunquam esse molestus?
 O sapientium hominum sententia digna notatu.
 Sed ratio obsistit, ratio manifesta reclamat:
 Nil etenim per se æternum est, nisi conditor orbis.
 Post ipsum æterna est rerum natura suarum,
 Quas ipse ex nihilo, stabili sed lege creauit,
 Vt non esse queant aliter, quam iusserat olim,
 Cum primum immensi iaceret fundamina mundi.
 Sic aqua semper erit mollis, sic ignis adurens:
 Sic stabilis tellus, sic semper mobilis ær,
 Sic & circumagi cælum sine fine necesse est:

Sic

Sic forma & virtus herbis sua cuiq; tributa est,
 Necnon arboribus, necnon animalibus ipsis,
 Vt nullo possint mutari prorsus ab æuo:
 Vsque adeo ipsius nature immobilis ordo est,
 Vsque adeo est eadem semper diuina voluntas.
 Quare si motus cæli est æternus, oportet
 Naturalem esse, vt grauium leuiumq; videmus.
 Nam quod nature est propriū, non deficit vnquam.
 Si verò est alius motor, quandoq; quiescet.
 Nil etenim æterno violentum tempore durat.
 An grauium & leuium natura potentior est, quam
 Astrorum & cæli, vt possint per se illa moueri,
 Hæc verò nequeant, nisi dijs agitentur ab ipsis?
 Terra ergo atq; ignis sunt æthere nobiliores,
 Saltem ex hoc, quod non motoris egent alieni,
 Sed per se à centro aut ad centrum tendere possunt.
 Credendum est igitur, cælestia corpora per se
 Atq; suis formis, vt terra ignisq; moueri.
 Natura est siquidem motore potentior omni,
 Naturam vincit solus Deus: & nihil (ipso
 Excepto) est melius natura, & maius in orbe.
 Naturam verò appello, legem omnipotentis
 Supremiq; patris, quam prima ab origine mundi
 Cunctis imposuit rebus, iussitq; teneri
 Inuiolabiliter, dum mundi secla manerent.
 Nam legem hanc rerum formis Deus indidit: vnde
 Cum rebus dant esse, Dei mandata libenter
 Efficiunt formæ, & nequeunt hanc fallere legem,

x s

Nempe

Nempe suis res à formis tales generantur,
 Quales præcepit qui formas condidit ipsas,
 Hæc vere ac proprie natura est, & melius quàm
 Forma aut materia: vñ quidam posuere. etenim sunt
 Hæc duo cunctarum potius primordia rerum,
 Vel causæ primæ, vel componentia primæ,
 Non autem natura: placent si nomina vera,
 Et nisi malimus dare falsa vocabula rebus.
 Sed de hoc iâ satis: ad reliqua accedamus, & vtrum
 Sint deserta poli pulcherrima regna beati, 10
 An quisquam sedes illas teneatq; colatq;
 Præsens hora monet solitu nos dicere versu.
 Cum cælum sit tam immensum, tantiq; decoris,
 Conspicuum tot sideribus, tam nobile corpus,
 Desertū & vacuum & solū incultumq; manebit?
 Terra autē innumeris gaudebit, & vnda colonis?
 An mare vel tellus, locus est incundior, atq;
 Pulchrior & melior, vel toto maior olympo?
 Propter quod potiusquàm æther mereantur habere
 Tot ciues, & tam varijs animalia formis? 20
 An regis prudentis erit, fabricare palati
 Ingentem molem, peregrino marmore & auro
 Egregiam, & mirè speciosam intusq; forisq;
 Nolle tamen (stabulo excepto) permittere quæquam
 Tam pulchras habitare edes, vacuasq; tenere?
 Nempe est totius mundi stabulum terra, in qua
 Sunt omnes sordes, pulvis, cænumq; simumq;
 Ossâ, putres carnes, varia excrementa animantium.

Quis

Quis memorare vniquâ tot sæda immundaq; posset,
 Quæ tellus & pontus habent, ac semper habebunt?
 Quis nescit pluuias, nebulas, nubesq; niuesq;
 Prælia ventorum, tempestatumq; furor:
 Quæ mare perturbât, quatium terrâ, aëra versant?
 Terra tamen pontusq; tenent animalia multa:
 At cælum vacuum, vacuum cælum esse putatur?
 O vacuæ potius mentes, quæ creditis istud.
 Quippe suos etiam ciues habet æther: & astra
 10 Singula, sunt vrbes cæli, sedesq; deorum,
 Illic & reges, populi inueniuntur & illic:
 Sed veri reges, populi veri, omnia vera:
 Non velut hic, vmbre simulacraq; inania rerum,
 Quis citò mors rapit, et tēpus terit, inq; nat, aufert.
 Illic fœlices, immortales, sapientes:
 Hic habitant miseri, mortales, insipientes.
 Illic pax & lux regnant, & summa voluptas:
 Hic bellū asiduum et tenebre, et genus omne doloris.
 I nunc, & lauda terram hanc, hanc dilige vitam.
 20 Imò aude, ò demens, stabulum hoc præponere cælo.
 Verū aliquis dubitare potest, si durior æther
 Est adamante, & nil vacui reperitur in illo:
 Quomodo dij poterunt illic habitare, vel illac
 Pergere? nimirum hoc fieri non posse videtur.
 Præterea cum cælum ipsum non possit arari
 Atq; sodi, quoniam passio Bacchusq; Ceresq;
 Nascentur, frugesq; aliæ, quarum indiget vsus?
 Frimola sunt hæc, & rugoso digna cachinno.

Nanq;

Namq; sit ipse licet multo solidissimus aether,
 Perimus est tamen, & cedens cultoribus: & nil
 Obstat, quin facile huc possint se ferre, vel illuc,
 Et quacunq; libet nihil impediēte moueri.
 Cœlicolis etenim tenuissima corpora cunctis
 Ille autor mundi dedit, atq; leuissima. quare
 Ipsis non opus est foribus, patulis ve fenestris:
 Per medios intrant muros, & marmora tranant,
 Vsq; adeo est illis tenuis natura. potensq;
 Quis, nisi vidisset pisces habitare sub undis, 10
 Sublimo rannas, salamandras viuere in igne,
 Aëre chammeleonta, & pasci rore cicadas,
 Crederet? at vera hec tamē & mira esse fatemur.
 Plurima sunt, que cum fieri non posse putamus,
 Sæpe tamen fieri possunt, & facta videmus.
 Cur non ergo Deus potuit quoq; condere tales
 Cœlicolas, qui per cælum facile ire valerent,
 Nulliusq; cibi vel potus prorsus egerent?
 Si potuit, certè voluit, nam turpe fuisset,
 Tam pulchras sedes, tamq; amplas linquere inanes. 20
 Atqui cœlicolis non est opus, vt vel arando,
 Vel fodiendo parent alimenta iuuantia ritam:
 Quandoquidem non sunt illis mortalia membra,
 Que instaurare solet sensim labentia victus:
 Nec sitiunt vnquam duni, esuriunt ve beati,
 Deniq; nulla illos penitus contristat egestas.
 Quippe vltra fines lune ille tabile nil est.
 Cuncta mala in terris posuit Deus, illaq; clausit

In medio, & vetuit sacrum contingere cælum.
 Ergo sælices viuunt, nectarq; bibentes,
 Ambrosiæ viridi pascuntur gramine, cuius
 Copia magna oritur passim cœlestibus aruis,
 Cœlicolum verò illorum sælicior atq;
 Nobilior vita est, loca qui magis alta frequentant.
 Nam quanto æthereis locus est sublimior oris,
 Tanto etiam melior, tantoq; beator idem est.
 Sed quid sunt macule ille atræ, que in corpore lune
 10 Apparent? nam de his homines diuersa loquuntur.
 Nil per se in cælo lucet, nisi Phœbus: ab illo
 Accipiunt lucem stelle omnes, ipsaq; Luna.
 Que quia cunctarum stellarum est vltima, & imā
 Sortita est cœli sedem, terrisq; propinquam:
 Vt sit opaca magis, minus & sincera necesse est.
 Vnde eius partes cum non equaliter omnes
 Sint albæ, & densæ, & leues, lucisq; capaces:
 Hinc non tota nitet luna, & maculosa videtur,
 Nam partes albæ, & densæ, leuesq; receptant
 20 Nocturnum solem, reliquis sine luce relictis.
 Noctē igitur lucet, sed tempore luna diurno
 In faciem nubis maculose albescit olympo.
 Sic & lampyrides lucent in nocte volantes,
 Mox redeunte die amittunt in lumine lumen,
 Et proprium ostendunt amota fraude colorem.
 Namq; dies vera ostendit, nox fraudibus apta est.
 An verò æternum sit cælum, an cœperit olim,
 Expectetq; suum post plurima secula finem,
 Pulchrum

Pulchrum etiā scitu est. nam de hoc diversa sophorū
Scripta extant: ait hic, negat ille, & opinio discors
Autorum, rem difficilem valde ambiguanq;
Arguit, & verum tenebrosa in sede latere.
Sunt qui principium credant habuisse, putentq;
Mundum ex materia eterna, quandoq; creatum
A summi virtute Dei, quum non prius esset:
Atq; duo hec eterna aiunt, semperq; fuisse,
Materia summuq; Deū, à quibus omnia manant.
Contendunt quidam ex nihilo mundum esse creatū, 10
Materiaq; negant villam antè omnino fuisse,
Sed verbo iussuq; Dei facta omnia censent.
Ast alij affirmant, freti rationibus, ipsum
Omni principio simul, omni fine carere.
Harum autem quæ nam proprior sententiā vera est?
Ipse quidem, nisi religio prohiberet, & omnes
Christologi obstarent, tutantes dogmata Mosi,
Credere non aliud possem, quàm semper ab æuo,
Vt nunc est, mundum mundi; elementa fuisse,
Principijq; expertem esse, ac sine fine futurum. 20
Nam cur non semper mundus fuit? an quia semper
Non potuit Deus, aut nesciuit condere: sed post
Doctior euadens didicit, demumq; peregit?
An semper sciuit, potuitq;: at noluit? vnde hoc?
Cur potius voluit post, quàm prius? aut ratio quæ
Mutauit mentem illius? si non erat æquum,
Vtileq; hunc fieri mundum: cur cõditus vnuquā est?
At si conueniens erat illum, acq; vtile condidit:

Quare

Quare tam sero fecit Deus? & quare atas
Tam brevis est mundi? nam si fas credere cuncta
Christologis, nondum annorū bis quattuor implet
Millia, ab antiquo bene si numerentur Adamo.
Præterea quæ causa fuit, quæ condere vellet
Hūc mundū Deus? an quia mudi ipse huius egebat?
Si sic: debebat prius ipsum condere, ne se
Torqueret talis tam longo tempore egestas.
Si non: cur fecit? frustra ne? an non decet ipsum
10 Frustra aliqd facere. hic etenim inspicitib⁹ est mos.
Causa aliqua ergo fuit. sed quæ? nempe illius ingēs
Haud dubie bonitas, necnon immensa potestas,
Ne frustra intra se semper conclusa maneret
Vtraq; sed potius cunctis effusa pateret.
Frustra etenim bonus atq; potens is dicitur, à quo
Nil inquam fieri magnum egregiumq; videtur.
Si Deus ergo fuit semper bonus atq; potens, cur
Non voluit semper tam pulchrum condere mundū?
Cur in tam seros tantam rem distulit annos?
20 Nulla quidem ratio esse potest, nisi fingere quisquā
Astutus velit, & nugæ præponere vero.
Quare si humane rationi credere par est,
Æternus certè mundus dicitur, & omni
Principio prorsus, prorsus quoq; sine carere.
At si aliter quondam dixit Deus, & sua Mosi
Facta reuelauit, debemus credere Mosi:
Succumbat ratio fidei, & captiua quiescat.
Namq; Deus nunquam fallit, nec fallitur ipse,

Si

Si modo dignatur quicquam mortalibus inquam
 Dicere, si cuiquam apparens arcana recludit.
 At qui materiam æternam posuere, chaosq;
 Nugantur. nam cur Deus hanc liquisset inanem,
 Tamq; diu in formem, potuit si condere mundum
 Confestim, & primo momento cuncta creare?
 Frustra differtur diuersa in tempora, quicquid
 Vna eademq; potest fieri perneciter hora.
 Sunt verò quidam, æternum mundum esse putantes,
 A nullo factum tamen, à nulloq; creatum: 10
 Sed per se vt nunc est ante omnia sæcla fuisse,
 Et per se vt nunc est post omnia sæcla futurum.
 Quod certe falsum est: ratio quippe ipsa repugnat.
 Esse etenim nunquam duo perfectissima possunt:
 Nam dissentirent forsitan, bellumq; cierent.
 Esto quod semper concordia pace manerent,
 Frustra ponuntur duo maxima: sufficit vnum,
 Quod saltem natura alijs prius esse necesse est.
 Si prius est alijs, ergo est quoq; causa aliorum:
 Namq; prius causa efficiens est posteriorum. 20
 Quocirca haud dubie mūdū hūc Deus ipse creauit
 Ex nihilo æternum sed quomodo? si libet, audi.
 Est bonitas æterna Dei, est æterna potestas:
 Nōne eius potuit simul esse æterna voluntas
 Gignendi mundum? que si fuit, vt ratio vult:
 Nil obstat, quin æterno sit conditus euo
 Mundus ab artifice immenso, compagine mira.
 Vt si quis solem æternum concesserit, idem

Ac

Ac ternam solis lucem concedere debet.
 Lux tamen effectus solis, sol causa vocatur.
 Sed decedentes iam cælo, elementa gradatim
 Scrutemur, deq; his quedā haud indigna loquamur.
 Quidam sub cælo esse ignem dicere, propinquum
 Contiguumq; orbi lune, sed luce carentem:
 Vrentem tamen in primis, miraq; calentem.
 Quod verum esse docet ratio. nam nocte videmus
 Per sudum volitare faces, flammisq; vagari
 10 Aëra per liquidum, & delabi sidera cælo.
 Que proinde veniunt, tenues quod in aëra fumū
 Altius ascendunt, superoq; cremantur ab igni.
 Namq; vapor duplex, alter leuis, aridus, aptus
 Incendi, unde ignes sunt per inane volantes:
 Alter frigidior, grauiorq; & crassior, ex quo
 Gignuntur nebule, pluuia, nubesq; niuesq;
 Fulgura cum ventis, tonitrus, ros, grando, pruina.
 Quod nisi sub cælo foret ignis, non vapor illic
 Accendi posset, noctisq; volare per ymbra.
 20 Præterea cum ignis leuitate ipsum aëra vincat,
 Altior haud dubie locus illi conuenit: ergo
 Sub cælo est eius sedes, & proxima lune.
 Infra ignem verò est aër, qui parte suprema
 Accipit æthereum vicino ex igne calorem.
 Pars media ipsius multo est gelidissima, & illic
 Concresecunt nebule, constantur fulmina vasto
 Cum tonitru, varijsq; agitantibus nubilis venti,
 Infima pars calida est, atq; humida. nā vapor ipsam
 Humectat

y

Humectat liquidis exhalans iugiter undis,
 Et calet ob solis radios tellure reflexos.
 Hic nebulae, hic pluuia, hic tenui cum rore pruina
 Atq; nives, varia ventorum sorte creantur.
 Quippe data est ventis huius non parua potestas
 Aeris: hi possunt aestiuo tempore frigis
 Gignere, & hybernus diffundere mensibus aestum:
 Hi nobis auferre valent & tradere fruges,
 Hi nobis inferre valent & demere morbos.
 Eurus ab aurora, Lybicus venit ausus ab oris,
 Spirat ab occasu Zephyrus, borealia flabra
 Montibus à Scythicis, gelidâq; oriuntur ab arcto.
 Inter quos alij quoq; sunt, quibus omnibus aer
 Inferior seruit, cumq; aere terra fretumq;
 A ventis igitur nubes coguntur, ab ipsis
 Nubibus emanant imbres, flocciq; niuales:
 Fulmen, ros, grando, matutinaq; pruina:
 Tempore sed vario, varia ratione modoq;
 Et varijs etiam perflantibus aera ventis,
 Quorum qui mediae veniunt de parte dieis,
 Nubesq; & nimbos pariunt, cœliq; calorem:
 Qui vero ex Scythicis regionibus, horrida gignunt
 Frigora: ab his fiunt glacies, nix, atq; pruina,
 Tempore brumali: sed cœlum aestate serenant.
 Fert Zephyrus flores, terramq; viventibus herbis
 Vestit, dans auib; cantum, sylvisq; decorem.
 Eurus plerumq; est bonus: at quandoq; procellas
 Concitat ingentes, terris, pelagoq; timendas.

Hos

Hos ventos vel dij aerei, vel sidera mittunt.
 Sepe etenim cum thesauros tellure latentes
 Vult auferre magus, vel consecrare libellum,
 Vel magico ritu quenquam sibi subdere diuinum:
 Audiri exortum ventum, subitamq; procellam,
 Aut sata strauisse, aut haerentes vitibus ruas.
 Materiam ventis prebet vapor ortus ab undis.
 Causa mouens ipsos, dij sunt quibus aeris est ius.
 Verum hec non sapiunt vulgo, neq; talia vulgus
 10 Credere vult, quid tum? gēmas ne apponite porcis:
 Credite vos docti, quibus est mens altior, esse
 Non solum in cœlo, sed in aere plurima diuinum
 Millia, qui ventos tempestatesq; ciere,
 Et tonitrus facere, & detrudere fulmina possunt.
 Non tamen esse nego causas alias quoq;, nasci
 Quae faciant ventos: veluti sol, lunaq; & astra,
 Praesertim septem quae vulgo errantia dicunt:
 Quorum opera exhalas vapor ad diuersa mouetur.
 Vidi ego, dum Romae Decimo regnante Leone,
 20 Essem, opus à figulo factum, inueniēq; figuram,
 Essantem angusto validum ventum oris hiatus:
 Quippe cano infusam retinebat pectore lympham,
 Quae subiecto igni resoluta exibat ab ore,
 In faciem venti validi, longeq; furebat.
 Ergo etiam ventus resoluta emittitur unda,
 Dum vapor exhalans fugit impellente calore.
 Nanq; fugare solent sese contraria semper.
 Hac it parte etiam quam diximus aëris ima,

y 2

Apparet

Apparere solent regalia fata comete,
 Apparere solet variata coloribus Iris.
 Hanc radij solis roranti in nube figurant:
 Illos stella facit de septem errantibus una,
 Dum sibi subiecto radios impressa vapor,
 Asimulat caudam, lumenq; in nube relinquit.
 Haud aliter, quàm cum circummitet area lunam,
 Area venturi (vt perhibent) prænuntia venti.
 Aut cum tres soles lucere aliquando videntur:
 Nec sunt tres tamen, at subiecta in corpore nubes, 10
 Cui quodam in speculo solis formatur imago.
 Sub regione autem crassa, ima;q; aeris, vnda est:
 Vnda inquam oceani, quæ terram circuit omnem,
 Angustiorq; freto Hercules ingressa columnas
 Diffundit sese, longè lateq; pererrans.
 Hinc varium nomen sortitur: & hinc mare fertur
 Aegæum, Ionium, Tyrhenumq; Adriacumq;
 Et mare Erythraeum, & quod Persidis alluit oras.
 Hæc terre occultis perlabitur vnda cavernas,
 Et fluit ac refluit semper, variumq; saporem 20
 Accipit: vt varia est tellus, per viscera cuius
 Transiit, sulfureumq; à sulfure mittit odorem.
 Hinc est æterno quod tempore flumina currunt:
 Quippe suos repetunt fontes, iterumq; marinos
 Ad fluctus properant, illinc reditura vicissim,
 Hac abeunt, illac redeunt, & aguntur in orbem
 Assidue, vegetantq; vt sanguis corpora terram:
 Hæc eadem facit vnda lacus, crassasq; paludes

Necnon

Necnon perspicuos fontes, puteosq; perennes.
 Deniq; ab Oceano emanat vis omnis aquarum,
 Quascunq; orbis habet. Lymphas hic edidit omnes,
 Partim sub terra, partim supra ingredientes,
 Partim etiam nigris de nubibus egredientes.
 Sed cur est adeo salsum mare, nunquid ab ipsa
 Natura istud habet? non arbitror. at sapor omnis
 Vndarum à terra causam trahit. inveniuntur
 In terra siquidem montes salis, hoc tegit æquor,
 10 Exugitq; salem, liquidasq; resoluit in vndas.
 Ergo sal, non sol causa est salsedinis huius.
 Nam cur sol non stagna etiam falsa efficit idem?
 Nempe illam terre partem, quæ non erat apta
 Vsis humanis, nimia salsetine abundans,
 Natura Oceano substravit provida: at illam
 Quæ fuerat melior, quæ dignior vberiorq;
 Detexit nobis, nobisq; reliquit apertam:
 In qua sunt montes, colles, cliuiq; tumuliq;
 Conualles, campi, rupes, fauces, iuga, rura,
 20 Sylue, stagna, lacus, fontes, fluuij atq; paludes,
 Oppida parua, vrbes magnæ, pagi, ville, arces,
 Saxa, metalli, hominum vitæ opportuna tuende.
 Huic terre, illiusq; opibus natura Deisq;
 Preposuere hominem, & regem fecere animantia,
 Quotquot pontus habet, quotquot tellure moratur:
 Ingeniumq; illi ac mentem tribuere, quibus se
 Preponat cunctis, terrarumq; imperet orbi:
 Atq; Deum agnoscens, illum metuatq; colatq;

y 3

In me

In medio terre est centrum, quod sustinet ipsam.
 Nam Deus ad centrum iussit grauiā omnia ferri,
 Nec naturali motu decedere ab ipso
 Possunt atq; ideo terra est immobilis & se
 Sustinet in medio, ac propria gravitate tenetur.
 Vndiq; enim ad centrū concurrūt prona, globumq;
 Efficit immensum, & densum, solidumq; & opacū:
 Circa quem roseis noctesq; diesq; quadrigis
 Sol rehitur: sed nox aduersa in parte creatur.
 Quippe aliud nō est, quā terra atq; equoris vmbra. 10
 Quae si forte ferit nocturne corpora lune,
 Eclipsim facit, & populos terroribus implet,
 Credentes magico labefactam carmine dinam.
 Umbra haec tunc noctes maiores efficit, est quum
 Distans à nobis sol longius: at breuiores,
 Quum redit, & cancri borealia signa reuifit.
 Causa huius tumor est terrae, montesq; superbi,
 Quos interposuit prudens natura, suis vt
 Verticibus noctes mutato sidere mutant.
 Nam quanto magis accedit sol pronus ad austrum, 20
 Tanto maiores veniunt à montibus vmbrae:
 Vmbrae, quae abscondūt lucem, auroramq; morantur,
 Et spatio breuiore diem procedere cogunt.
 Tunc spargit glacialis hyems sua frigora nobis,
 Tunc aestas regna Antipodum declina torret.
 Cum verò sol ad cancri loca summa recurrit,
 Tunc nox fit breuior nobis, redeuntq; calores.
 At bruma Antipodas magno tunc frigore torquet.

Sic

Sic vario cursu variat sol tempora, & annum
 Quattuor in partes totum discriminat aquas:
 Circuensq; orbem terrarum seruit vtriq;
 Gentibus, & quae sub terra versantur, & illis
 Quae supra, atq; pari moderamine temperat omnes.
 Nam sub terra homines etiā sunt, non mare tantū,
 Aut syluae neq; enim solem natura diemq;
 Iussisset radios illic diffundere inanes,
 Et solum seruire feris, generiq; natantum.
 10 Nimirum tellus habitatur tota nec, vllus
 Est locus, aut Zona vlla, in qua non viuere possint
 Mortales aptasq; sibi componere sedes:
 Sit licet immodicum frigus, vel maximus aestus
 Illic assidue: natura vbi tristitia fixit,
 Leta adhibet, miscetq; sagax aduersa secundis:
 Atq; vbi fert morbos, medicamina debita gignit.
 Ergo vbicumq; calor nimius reperitur, ibidem
 Non gelidi montes, non frigida flamina desunt,
 Nō syluae vmbrosae, & multis cū fontibus amnes,
 20 Quae valeant homines tanto defendere ab aestu.
 Preterea est illic semper nox aequa diei,
 Quae solis radios aequato frigore frenat.
 Vnde fit, vt Zonam medianā non esse putemus
 Desertam omnino: multos sed habere colonos,
 Et proprio ingenio, & naturae munere tutos.
 Zona etiam extrema, quas non habitari aiunt,
 Astruunt niuibz pressas, glaciēq; perenni,
 Possunt nempe coli: vt ratio non frivola suadet.

J 4 Max

Maxima namq; locis lignorum copia in illis
 Nascitur, & sunt illic hypocantha, grauesq;
 Vestes, ex varijs animantium pellibus, ruda
 Calfaciunt se mortales, hyemiq; resistunt,
 Et multis arcere modis mala frigora norunt.
 Congrua nec desunt illis alimenta, cibosq;
 Indigenas partim, partim illic vndiq; reftos
 Accipiunt largè, & dapibus vescuntur opimis.
 Non igitur verum est, quod quidā Græculus inquit:
 Vnius tantum Zone partem, exiguamq;
 Naturam humano generi tribuisse colendam:
 At reliquum terræ desertum prorsus, ab ipsis
 Piscibus atq; feris duntaxat semper haberi.
 Ah foret indignum certè hoc, natura minoris
 Fecisset nos quàm bruta, imperiumq; dedisset
 Interis maius quàm homini & spatiosius illis.
 Quare si qua fides adhibenda est vera loquenti,
 Haud dubie tellus tota est habitabilis, & nil
 Obstāt quin possint mortales viuere vbiq;
 Naturæ auxilium in rebus non deficit vllis,
 Ingeniumq; hominis durissima quaq; resfringit.
 Postremò quoniam ad finem properamus, & hora
 Iamdudum monet æthereos inuadere Pisce:
 Propterea exponam pauca, cur terra tremiscat,
 Que vis tanta illam quatiat, cogatq; moueri.
 Scire igitur licet, innumeras vastasq; cauernas
 Sub terris esse, adq; illic quandoq; creati
 Ingentes ventos: qui dum crudelia miscent

Pra

Prelia, concutiant terram, nimioq; furore
 Congressi evertunt totas cum mænibus vrbes.
 Donec parte aliqua erumpat factio agmine, et auras
 Diffusi in vacuis non longa pace quiescant.
 Gignuntur uerò hi venti telluris in aluo
 Ex fumis, quos vicina trahit ignis ab ruda.
 Quippe ignes in se multos magnosq; pereunni
 Tempore nutrit humus (dictu mirabile): sed non
 Falsa tamen refero. credet, qui viderit Aetnam,
 Qui scatebras calidarum vsquā spectarit aquarū,
 Et qui videri bene nouerit acta Vesui.
 Hos agitant ventos, qui subterranea regna
 Dij manes habitant, cæcisq; morantur in antris.
 Non etenim nuge prorsus, nec inania verba
 Sunt, quæ de stygij rebus memorantur auerni.
 Nempe locus nullus frustra est: habitatur vbiq;
 Sub terris, supra terras, inq; aëre & igni,
 In cælo & supra cælum: est vbi regia summi
 Induperatoris, mundum qui possidet omnem.
 Musa vale: interea extremum meditare laborem.

LIBER XII.

PISCES.

VMME Deus, rex omnipotens, pater
 optime, cuius
 Tam pulchrum tamq; immensum sa-
 pientia mundum
 Condidit ex nihilo, & regit, asiduèq; tuetur:

y s

Prin

Principium & finis rerum, cui omnia parent:
 Quo maius, melius, speciosius, altius est nil:
 Qui supra omne habitus cælum, sine fine beatus:
 Mens mea nunc ad te cupiens conscendere, Musis
 Non eget, aut Phæbo, aut Parnaso, aut fontibus illis
 Vaniloqui quoscunq; solent haurire Poëtæ,
 Magnifica insano scripturi somnia vulgo.
 Quippe alio auxilio nobis, alioq; favore
 Est opus, atq; alias sitientes querimus vndas.
 Te roco, te imploro, te posco, te precor vnum:
 Vt cæpto iam pridem operi, extremoque; labori
 Adspires, tribuasq; optatum attingere finem.
 Mitte tuum quesô Deus in mea pectora numen:
 Quo afflatus miranda tui penetralia regni
 Spectare, & spectata alijs expromere possim,
 Carminibusq; meis æternum acquirere honorem.
 Sunt qui extra cælum credant nihil esse, putantq;
 Aetheris in summo dorso consistere fines
 Rerum, quos vltra natura extendere vires
 Non queat ipsa suas, ac debilitata quiescat.
 Quod salum ratione mihi suadente videtur.
 Nam si licet finis rerum est, ubi desinit æther,
 Cur nihil ulterius fecit Deus? an quia sciuit
 Nil facere ulterius, propria defectus ab arte?
 An quia non potuit? sed iure negatur utrumq;
 Quippe Dei nullis est clausa scientia metis,
 Et nullum patitur diuina potentia finem.
 Non etenim res vlla Deum concludere certis

Limi

Limitibus potuit, nec se ipse coercuit vltro.
 Magna loquor, tamē hæc ratio quoq; magna pbabit
 Si res vlla Deum finit vel terminat, ergo
 Fortior est res illa Deo, nam quomodo posset
 Efficere id, si non ipsum superaret agendo,
 Quem finire cupit, quem circumscribere querit?
 At res nulla Deum superat, neq; fortior ipso est.
 Quare nec finire potest, nec se Deus vltro
 Limitibus cinxit, quis enim sibi ponere finem
 10 Vellet, cum posset liberrimus esse, suasq;
 Quantumcunq; sibi libeat diffundere vires?
 Nemo est qui cupiat sese fecisse minorem:
 Imò omnes querunt maiora capessere semper,
 Atq; aliquid semper iam partis addere rebus,
 Et licet ingentes expandere latius alas.
 Num deus ergo volet cum possit maximus esse,
 Ac sine fine potens, proprium colibere rigorem,
 Sponte sua, angustasq; sibi circumdare metas?
 Non decet hoc certē, quare nec credere fas est,
 20 Esse Deo finem, si non accepit ab illo,
 Nec dedit ipse sibi: ut ratio iam nostra probauit.
 His ita præpositis, concludimus infinitum
 Esse Dei omnipotentis opus, ne vana potestas
 Illius dici, & ne vana scientia possit.
 Nam si extra cælum sciuit potuitq; creare
 Plura quoq; & maiora Deus, sed noluit, ergo
 Scire ac posse suum frustra est, & prorsus inane.
 Si sciret quisquam, & si posset gnauiter artem

Exer

Exercere aliquam, nollet tamen, ac nihil unquam
 Efficeret: frustra artificis sibi nomen haberet,
 Et frustra propriam verbis extolleret artem,
 Quæ non ars, imò deberet inertia dici.
 Verum in diuina natura credere par est,
 Esse nihil frustra aut vanum, pulcherrima cum sit.
 Quæcumq; ergo Deus potuit, fecit quoq; virtus
 Ne sua vana foret, ne semper pigra lateret.
 Sed quoniam potuit facere infinita, putandum est
 Fecisse infinita, omnemq; expleisse vigorem, 10
 Nec seruasse in se vanum vel inutile quicquam.
 Atqui infinitum corpus posse esse negauit
 Doctus Aristoteles: ego in hoc assentior illi.
 Quippe extra cæli fines non ponimus vllum
 Corpus: sed puram, immensam, & sine corpore lucē.
 Lucem qua nostri solis longe minor est lux:
 Lucem, quam terreni oculi non cernere possent:
 Lucem, quam ex sese effundit Deus infinitam.
 In qua habitant cum rege suo dii nobiliores,
 Cætera turba minor versatur in æthere semper. 20
 Ergo triplex regnum est, ac mundi portio triplex:
 Cælestis: subcælestis: quarum vtraq; sine
 Clausa suo est, reliquam non vllus terminus ambit,
 Quæ supra cælum splendet lumine miro.
 Forte aliquis dicet, nullam sine corpore lucem
 Posse dari, vnde extra cælum lucem esse negabit.
 Sed frustra oblatrat nobis, frustra q; resistit.
 Nam ratio mea dicta probat, verumq; tuetur.

Dic

Dic qd' eso, cur sol lucet? num quod sua per se est
 Lucida materia: an potius sua forma dat illi
 Hanc lucem, quæ tam vastū complectitur orbem?
 Nimirum tribuit rebus forma omnibus esse,
 Vt perhibent physici: quibus & nos æstipulamur.
 Forma igitur solis causa est, vt luceat: & non
 Materia. a forma vis & decor effluit omnis.
 Quod si corporeis formis lux tanta tributa est,
 Cur incorporeis lucem posse esse negamus?
10 Presertim cum sint pure magis, & tennes, &
 Participes multo vberius pulchriq; boniq;
 Ergo deum forme lucent vehementer: at illa
 Lux non est oculis mortalibus apta videri:
 Imò inter diuos quo quisq; potentior est, &
 Dignior, hoc etiam maiori lumine fulget.
 Non aurum, non gemme illis, non purpura honore
 Assert, vt nobis: lux est sua gloria diuis.
 Vtq; inter stellas multo nitidissimus est sol:
 Sic inter diuos lucet Rex ille deorum,
20 Non tamen obscurat reliquos, quin perficit illos:
 Tanta eius bonitas est, & sapientia tanta.
 Forte etiam obijcet, subiectum esse aëra lucis,
 Ac fundamentum: proinde aër est vbi nullus,
 Extra oras cæli summi, lucem esse negabit.
 Sed pariter nunc à vero decedit, vt ante.
 Non etenim est aër subiectum luminis, & non
 Est (vt perversè arbitratur) in aëre lumen:
 Imò aër contrā est in lumine, si bene cernat,

Non

Non quid Aristoteles, sed quid ratio asserat ipsa.
 Nam si adstans foribus clausis accensa lucerna,
 Vel fax immittat per rimam lumen in aedes
 Obscuras, quatiatq; aliquis tunc aëra, iuxta
 Luminis immisi radium, transire per ipsum
 Aër coegetur radium, nil lumine moto.
 Si vero ipse aër subiectum luminis esset,
 Nempe eodem motu radius quateretur & aër.
 Cumq; suo haud dubiè subiecto lumen abiret.
 Præterea si quis nocturno tempore tedam
 Accensam properans, gestet, lux illa mouetur
 Assidue, mutatq; locum, illustratq; tenebras
 Nunc has, nunc illas: tamen aër ipse quiescit,
 Immotusq; manet, tæda currente per ipsum.
 Quod si aër esset subiectum luci, abiret,
 Progrediens cum luce simul, numero vnus & idem.
 Hoc autem non fit, sed lux stante aëre pergit,
 Libera per sese, & tedam comitatur euntem.
 Vnde patet, quod lux non indiget aëre, tanquam
 Subiecto: sed stare potest absq; aeris vsu.
 Præsertim lux illa Dei pulcherrima, cuius
 Particula impressa est in nostri corpore solis,
 Atq; illic tanquam in speculo comprehensa tenetur.
 Nam veluti in propria sphaera non cernitur ignis
 Sub Luna Positus, sed si accendatur in ipso
 Materia, apparent tunc astra cadentia cælo,
 Igniteq; trabes æstiva nocte micantes
 Atq; alia id genus humanas turbantia mentes.

Sic

Sic lux illa Dei per se nequit ipsa videri,
 Corporeis oculis: at fixa in Sole nitefcit,
 Propter materiam solis, quæ aptissima luci est.
 Quippe ipsam talem fecit Deus, vt sua posset
 Illic lux recipi, & toto fulgere in orbe,
 Allatura diem, & vitam & bona plurima rebus.
 Illa etiam lux diuina est impressa aliorum
 Diuorum formis: quamuis non omnibus eque:
 Vt non stelle omnes equali lumine lucent,
 Sed magis vna alia, quanto hæc perfectior illa est.
 Vtq; potest candela alias accendere plures,
 Non tamen ipsa suum amittit minus ve nitorem:
 Haud secus illa Dei lux inuiolata, nihilq;
 Decrefcens, alios impertit lumine diuos.
 Verum aliquis nunc me dubitans fortasse rogabit:
 An præter lucem, quam diximus infinitam,
 Quicquid aliud quoq; sit, magni extra mœnia mûdi
 Sit licet indignum, atq; impar mortalibus ausis:
 Ire tamen tentabo viam, qua nulla priorum
 Hactenus apparent nobis vestigia vatium,
 Thefasorâq; Dei conabor pandere terris,
 Si Deus ipse volet, solitoq; favore iuuabit.
 Principio patrem rerum, autoremq; satendum est
 Esse Deum, aq; ipso omne bonum pulcherrûq; creari.
 Quis summû pulcherrû atq; bonû verè ipse vocatur.
 Ergo vbicunq; manet Deus, illic gloria secum
 Stat sua, & omne bonû ac pulcherrû reperitur ibidè.
 Quocirca quicquid tellus & pontus & æther

Pul

Pulchri habet, atq; boni, totum illud cernitur extra
 Caelestes ortes, ubi summi est regia patris.
 Et quanquam rebus non ulla in talibus insit
 Materia, haud ideo tamen entia falsa putato.
 Nam sunt vera magis, magis & perfecta, magisq;
 Pulchra, his, materiae quibus est data portio rebus.
 Forma etenim quaecumq; ipsam se sustinet, absq;
 Materia auxilio, longe est perfectior illa,
 Quae sine materia per se consistere non quit.
 Ergo illic forma rerum sine materia sunt, 10
 Perfectae ac purae: quas nec longeva vetustas
 Ledere, nec vis ulla potest dissolvere fati.
 Plurima sunt illic etiam pulcherrima, quae non
 Corporeo in mundo omnipotens natura creauit.
 Ex quibus emanant foelicia gaudia diuis:
 Gaudia, quae nequeunt humana uoce ferri:
 Gaudia quae nullo possunt amittier aeo.
 Has formas incorporeas diuina Platonis
 Mens olim agnouit: quamuis turba inuida tanti
 Scripta viri carpat, risuq; illudat amaro. 20
 Sed cunctis non nosse datum est mysteria diuinum:
 Pauci haec percipiunt, mundi quibus annuit autor.
 Datq; suum, ut possint speculari talia, lumen.
 Postremo diuinum sunt illic millia tot, quot
 Vel frondes habet omne nemus, vel litus arenas,
 Vel pisces Nereus, vel stellas maximus aether.
 Imò horum numerus, numero non clauditur illo.
 Nam cur finitus fecit Deus, infinitos

Si po

Si potuit facere? ut sua gloria latior esset?
 Praesertim cum sit prorsus sine limite mundus,
 Ut supra ostensum & stabili ratione probatū est.
 Verum incorporei cum sint, omniq; carentes
 Materia, idcirco mutantur tempore nullo:
 Non senio aegrescunt, & nil patiuntur amari.
 Non somno aut estia utuntur, nullumq; laborem
 Norunt, perpetua est illis & leta iuuentus,
 Summaq; libertas: nulli seruitur ab ullo,
 10 Nec quisquam cogit, nec quisquam cogitur: unum
 Duntaxat Dominum agnoscūt, Regemq; Patremq;
 Communem cunctis: illum uenerantur, amantq;
 Ultro illi adfistunt, parent ultro, atq; ministrant,
 Gaudentes, eius laudes & facta canentes.
 Quisq; illi studet obsequio ac pietate placere.
 Bella absunt, odio nullo inuidia, ve laborant.
 Pax aeterna uiget, concordia maxima amorq;
 Mutuus est illis semper, nulla insidiarum
 Suspicio, nullus ve dolus sentitur ab illis.
 20 Deniq; totius pars illa est optima mundi.
 Quisq; illic uiuunt, sunt longè nobiliores,
 Quàm qui habitant caeli, & sacris uersant in astris.
 Nam quanto inferior, terraeq; propinquior orbis
 Quilibet est, tanto diuos tenet ille minores,
 Atq; minora bona, & tanto est quoq; uiliior idem.
 Vnde ut qui supra caeli fastigia uiuunt,
 Sunt summe pulchri atq; boni, summeq; beati:
 Sic qui obscura habitant telluris uiscera, summe

Z Turp

Turpes & pravi & miseri inueniuntur. & illie
 Non temere esse olim finxerunt tartara uates:
 Tartara, ubi scelerum mortales digna suorum
 Premia post mortem accipiunt, clausiq; tenebris
 Aeternis, frustra requiem pacemq; requirunt.
 Sed quid ego in uentos effundo hæc uerba, laborant
 Incassum, & cæcis cupiens ostendere lucem?
 Vsq; adeo genus humanum delirant, ut esse
 Nequaquam credat superos, infernaq; regna.
 Maxima pars ridet, si quis post funera dicat
 Humanas superesse animas, & uiuere semper.
 Hinc est, quod solis inbiant noctesq; diesq;
 Diuitijs: hæc est illorum maxima cura,
 Ut fiant præ alijs auro gemmisq; potentes.
 Aurum omnes utcunq; uelut spes omnis in auro est.
 Hinc currit furiosa audax in prælia miles:
 Hinc natis, uxore, domo, patriaq; relictis.
 Mercator maris undisoni per cerula uellus
 Velinola pinu, extremas per, occedit ad oras.
 Quisq; doli sudat ac furtis, ut congerat aurum. 20
 Aurum omnes cupiunt et amant, placet omnibus aurum.
 Nec paucos metuant ullas, ubi uita recessit.
 O profusus terreni homines, solaq; figura
 Discreti à brutis: solum cognoscitis aurum?
 Per quod nil differt à stulto uir sapiens, &
 Quod plerunq; malis fors improba donat abunde?
 Discite nonnulla esse auro longe meliora,
 Quæ stultis prauisq; Deus concedere non uult.

Hæc

Hæc sunt uirtutes: pietas, prudentia, nec non
 Iustitia, & cunctis potior sapientia rebus.
 Hæc bona quisquis habet, Deus est mortalis, & idem
 Immortalis homo, felix post fata futurus.
 Atqui non habet, & uix sese inquinat atris:
 Morte obita in tenebras præcepis rapietur auernas.
 Hæc non sunt nuge, aut fabellæ, aut somnia: sed sunt
 Vera quidem, imo etiam uerissima, credite cæci,
 Credite: re uobis, si non crederis, abibit
 30 Nam cito uita, & me uerum dixisse scietis
 Tunc demum, quum uos Plutonia regna tenebunt.
 Ridetis nunc: sed risus uertetur amarus
 In lacrymas, tristesq; ferent hæc gaudia pœnas.
 Tempus erit, quum nudi, inopes, miseriq; iacebunt,
 Auxiliumq; humili ac lacrymosa voce rogabunt
 Multi: qui nunc diuitijs regnoq; superbi,
 Præ se despiciunt cunctos hominesq; deosq;
 Unde o uos, quibus est cordi iustumq; piumpq;
 Sortiti meliorem animam, diuina propago:
 20 Hæc terrena instar nebula fugientia, quæ fors
 Improba largiri stultis solet atq; sceleris,
 Et quæ post paucos annos mors omnibus auferet,
 Ne multum curate, & spem ne ponite in illis.
 Querite duntaxat quantum uita exigit usus,
 Exiguum sat erit: contenti uiuite paruo.
 Sed sit noster amor cælum, cælestia totis
 Viribus appetite, hinc omnes intendite sensus:
 In cælo sunt uera bona & durantia semper,

Σ 2

Quæ

Quæ nemo stultus, nemo sceleratus habebit.
 In terris quæcunque placent, sunt omnia nuge;
 Quas stulti & terreni homines, pecudumq; sodales
 Optant in primis, atq; hæc bona maxima censent:
 Propter quæ subeunt discrimina mille, cientq;
 Prælia, & opponunt stultissima pectora morti:
 His sese extollunt, scarabei stercore gaudent:
 Vilia doleant uiles, & turpia turpes.
 Terrenis igitur terrena hæc linquite: porci
 Latentur cæno, placeant cælestia vobis. 10
 Magna decent magnos: sunt fortia fortibus apta.
 Terra breue hospitium est, patriâ Deus æthere vestra
 Constituit, patrias optate reuicere sedes.
 Vt quum corporeo egressi de carcere, edendos
 Liqueritis canibus vestros, aut vermibus artus,
 Illic possitis felices viuere semper,
 Exempti à carne immunda, membrisq; caducis:
 In quibus inclusi, multos fortasse labores,
 Et multos morbos, & tristitia multa tulistis,
 In mortis regno, & lacrymarum ualle manentes. 20
 Nomine enim tali digna est hæc terra uocari,
 Quæ mûdi stabulû, et genitrix, altrixq; malorû est:
 Regnat ubi insanus demon, scelerû pater & rex.
 Propterea memores mortis vos esse frequenter
 Conuenit, & versare animo quâ proxima sit mors
 Semper, & immineat, telorû minetur adunco.
 Quàm de improviso inuadat, quàm sepe inuentam
 Occupet, & pulchros importuna auferat annos.

O fragilis

O fragilis nimium, innumerisq; obnoxia vita
 Casibus, o nimium breuis atq; incerta, recedens
 Fumi instar: nunc hic moritur, nunc ille: hodie tu,
 Cras ego. sic demû paulatim extinguimur omnes,
 Non secus ac pecudes: lanius quas seruat ouili
 Macclandias, nunc has ferro, nunc percutit illas,
 Cras alias, post cras alias: sic deniq; cunctas
 Dilaniat: donec caule reddantur inanes,
 Hanc igitur fragilem uitam contemnite, cuius
 10 Principiû est fletus, mediû labor & dolor: at mors
 Finis, quis talem vitam nisi stultus amabit?
 Vitam aliam sperate, aliam affectate: ubi nullus
 Est fletus, nullus labor accidit, aut dolor, aut mors.
 Nèpe hæc vos manet: hæc dabitur post funera vobis,
 Qui vitia odistis, sancteq; Deum coluistis
 Nec vestram in rebus terrenis spem posuistis:
 Sed casti, innocui, veri, puriq; fuistis.
 Forte aliqui ex his, qui credût itra æthera et extra
 Esse deos, uellent artem quoq; discere (si qua est)
 20 Per quam illos possent affari, illosq; videre.
 O quàm sublime hoc, & quàm mirabile donû est,
 Quo nihil in terris homini contingere maius
 Posse puto: at pauci tanto dignantur honore.
 Nam cum demonibus multi fortasse loquuntur:
 Quos facile alliciunt precibus, sacrisq; peractis,
 Cum procul à terris non sint, & in ære uiuant,
 Atq; hominum cætus rideant, adeantq; frequenter.
 Imo vltro apparent multis, vltroq; ministrant:

Σ 3

Et

Et iuuenum magno interdum capiuntur amore.
 Dij vero ætherei terras odere hominumq;
 Res dedignantur cognoscere, & impia facta
 Ipsorum detestantur: renuntq; videre:
 Quippe quibus bñ cõpertū est: quā stulta et iniqua
 Sit natura hominū, quā fallax, perfida et audax:
 Contemptrix, spretrix, blasphematrixq; deorum.
 Quare compellare ipsos, & cernere coram
 Difficilis nimium labor est, & gratia rara:
 Quandoquidem occludunt humanis vocibus aures, 10
 Auertuntq; oculos ab eorum muneribus: qui
 Postquam se furtis ditauit atq; rapinis,
 Rarticularum exiguum rerum non iure suarum
 Addicunt templis, cælum venale putantes.
 O bipedes asini, diuos censestis auaros?
 Et gemmas cupere, & fuluo letarier auro?
 Aut uestri auxilij, uestriq; fauoris egere?
 More hominum donis corrumpi creditis illos?
 Non corrumpuntur pretio, nec munera curant:
 Cum sint felices, atq; omni ex parte beati. 20
 Cui sua sint quæcumq; tenent tellus, mare & ether,
 Quomodo quæ sua sunt diuis donare potestis?
 Non ne ipsi potius donant hæc omnia vobis?
 Ergo cum precibus slecti doniq; recusant,
 Ardua res nimis est, illis presentibus uti.
 Ardua sed quanquam res est, tamen aggrediemur
 Et quid in hoc valeant vires nostræ experiemur.
 Principio causas, quibus ipsis gratificari

Possi

Posimus superis, inuestigare necesse est:
 Nam neq; diuitijs, neq; nobilitate mouentur:
 Non regio, imperio ve vllò, claris ve triumphis,
 Nec curant, siquis forma vel robore præstet.
 Talia contemnunt prorsus: nec talia propter
 Audire, aut saltem dignantur cernere quenquā.
 Vnde alia est querenda via, vt mereamur eorum
 Conspectu alloquiq; frui: mea carmina forsan
 Hanc monstrare viam poterūt, artemq; docere:
 10 Si modo tam pulchris adspirant numina cæptis.
 Prima est mundicies animiq; & corporis, ob quam
 Djs homo sit gratus, diuinmq; meretur amorem.
 Quippe omne imitidū odere, et remeter abhorret:
 Vsq; adeo ipsorum pulcherrima et optima vita est.
 Quare dāda opera in primis, vt simus ad vnguem
 Purgati, nitidi, puri, & sine sordibus vllis,
 Veste atra exuti, & niseo candore decori.
 Candida conueniunt superis, at manibus atra.
 Difficile hoc, fateor: nam quis sine crimine vitam
 20 Ducit? quis macula mundus reperitur ab omni?
 Cuiq; suum impressit vitium natura, nihilq; est
 Tam pulchrum in terris, aliqua quin labe notetur.
 Sunt quædam peccata tamen, tam friuola, tamq;
 Exigua, ut prope nil offendant lumina diuū:
 Vnde his non indignantur. nam talia non sunt
 Vlceras, sed tanquam specioso in corpore naui,
 Quis facile indulgent veniam pia numina: quādo
 Norūt quā infirma et fragilis natura hominū sit.

Σ 4

At

At noxīs grauibꝯ ualde offenduntur, & omnes
 Oderunt, spernunt, detestanturq; scelestos:
 Nec tales audire uolunt, nisi se prius ipsi
 Mundarint multis lacrymis peccata lauantes,
 Abstulerintq; atras maculas candore reducto,
 Et ueniam precibusq; pijs animiq; dolore
 Quæsierint, iterum uirtutis calle reperto,
 Et veterem exuerint pellem, ceu tempore uerno
 Antiquas solet exuias deponere serpens:
 Qui renouatus abit, spolio inter saxa relicto, 10
 Et caput in cælum attollens, animoq; superbus
 Ingeminat trifidis horrentia sibila linguis.
 Sic dī placantur, sic se quum rite vocantur
 Ostendunt, & sic nobis oracula dantur.
 Est aliud tamen addendum, niueoq; colori
 Iungendus roseus. facies pulcherrima tunc est,
 Quum porphyriaco variatur candida rubro,
 Quid color hic roseus sibi uult? designat amorem.
 Quippe amor est igni similis, flammæq; rubentes
 Ignis habere solet: color & calor exit ab illo. 20
 Ergo opus est præter iam dicta, ut numina amemus
 Veneremus. nam quisquis amat, sit dignus amari.
 Quisquis amat superos, & pure uiuit: ab illis
 Non poterit sperni, & fructu potietur amoris:
 Quodq; petet, tandem accipiet, fietq; beatus.
 Sed quis amat superos? an qui desiderat huius
 Corporis illecebras, & turpia gaudia querit?
 An qui in delicijs uolucres habet: & canibus rem-

Insanus

Insanus patriam, vel equis oblimat alendis?
 An qui omni studio fumosos ambit honores,
 Histrio fortune, & residens in culmine bubo?
 An qui in diuitijs cor fixit? & omnibus illas
 Artibus agglomerat, quas numinis instar adorat?
 Credit: qui terrena uolunt, cælestia nolunt.
 Nemo potest dominis recte seruire duobus.
 Candida quisquis amat, contemnat nigra necesse est.
 Tristatur tenebris, qui solis lumine gaudet:
 10 Et cui dulce placet, non delectatur amaro.
 Qui ad terram accedit, cælum fugit: æthera amare
 Nemo potest, nisi sit terreno exutus amore.
 Sed pauci, heu nimium pauci, contemnere possunt
 Hæc terrena, alijsq; animi se attollere cælo.
 Cur? quia difficile est, fateor: sed præmia magna
 Efficiunt facilem atq; leuem quemcunq; laborem.
 Quid maius, quam præfentes agnoscere diuos?
 Cernere & affari? nempe hæc est maxima merces,
 Propter quam nil debemus non ferre libenter.
 20 Ignauī uellent lucrari, & scalpere uentrem:
 Difficile est uirtutis iter, tamen impiger illam
 Assequitur, nec non pretium uirtutis honorem.
 Strenuus accipiet speciosa epinicia miles,
 Ignauus uerò ac timidus sine laude iacebit.
 Ergo laborandum est totis conatibus, ut nos
 Aspiciant & ament superi: tunc omnia nobis
 Prospera succedent, uiuis, ac morte solutis.
 Quid tanti facimus terram, quam lingquere oportet?

X 5

Momen

Momento exiguo? cecis, fugitiva putamus
 Aeternis potiora bonis: quæ infania nostra est?
 Postremo reliquum est, ut crebris supplicibusq;
 Insistat precibus, qui vult commercia diuinum.
 Non satis est petiisse semel: multumq; diuq;
 Orandum est, donec longo post tempore victor
 Ac voti compos diuina luce fruatur.
 Non amosa vno quercus deciditur ictu,
 Non stila vna cauat marmor, neq; protinus vno est
 Condita Roma die: segetes, animalia, sylue
 Paulatim fiunt, longoque augentur ab æuo.
 Tu tantum tamq; insigne ac mirabile credis
 Possè opus extemplo fieri, minimoque labore?
 Non sic ad magnos facile est accedere reges,
 Et compellare, & coram auscultare vicissim.
 Non ne deos longè meliores regibus esse
 Censes? cur igitur venient, nisi sæpe vocentur,
 Et nisi suppliciter dominorum more rogentur?
 Quocirca nos ne pigeat bis terq; quaterq;
 Quaq; die ingeminare preces, superosq; rogare,
 Ut se dignentur quandoq; ostendere nobis,
 Alloquosq; suo nos multa arcana docere.
 Hoc si fecerimus, venient mihi credite, tandem,
 Nosq; suo aduentu misera hac in carne beabunt,
 Et mox in cælo secum sine fine tenebunt:
 Est vbi vera salus, & felicissima vita.
 Tunc ire ad mundum archetypum sæpe, atq; redire,
 Cunctarumq; patrem rerum spectare licebit:

Quo

Quo melius nihil esse potest, neq; pulchrius vsquam,
 Qui cuiusq; boni ac pulchri fons, autor, origo est.
 Multi autem non posse putant contingere, ut vili
 In terris posito diui apparere, loqui, re
 Dignentur: neq; arbitrantur fingere nugas.
 His facile ignosco, neq; enim dedit omnibus vnum
 Natura ingenium. quidam cælestia semper
 Mente agitant, semperq; aliquid sublimè reuolunt:
 Nonnulli tantum quæ sunt mediocria curant,
 10 Nec procul à terris multum se attollere gaudent:
 Innumeri tellure iacent, nec surgere possunt
 Omnino, totosq; animo tellure morantur:
 Non secus ac volucres spaciantur in aëre quedam
 Sublimi, & leuibus pennis altissima tranant:
 Nonnullæ medias percurrunt aëris oras,
 Nec multum sublime volant: pars cetera in imo
 Versatur spatio, & terris vicina frequentat.
 Quare non mirum est, si nostris credere dictis
 Turba nequit: siquidem turbe crassissima mens est.
 20 Vera tamen sunt quæ dixi, nam quomodo quisquæ
 Montibus in rigidis intè, deserta manere
 Solus sponte sua, & tam duram ducere vitam,
 Posset? nempe breui rueret, nisi quis deus i. lum.
 Consolans blandè, tanto mœnore leuaret.
 Credite, qui loca sola colit, desertaq; vitans
 Humanos cætus: aut prorsus despicit, aut est
 Plus homine, & crebro fruitur sermone deorum.
 Hoc pacto Priscos olim vixisse prophetas,

Fama

Fama refert: multos etiam post funera CHRISTI
Quos sanctos dixere patres: & tempore nostro
Complures tali funguntur munere vite.

Hos tu homines, cum prudenter sciteq; loquantur,
Cum faciant miranda, & cum ventura reculant.
Delyros, hebetes, contemnendosq; putabis?

An magis afflatus diuino numine credes?

Præterea multos Ecclesia sancta fuisse

Affirmat, qui sæpe deos videre beatos.

Credere cur nolum, cum sancta Ecclesia dicat?

10

Non sunt nuge igitur, sed consentanea vero,

Posse hominem affari diuos coram, atq; videre:

Quod reo esse bonum summum, finemq; bonorum

Cunctorum, quæcumq; homini contingere possunt,

Donec præsentis vite freta turbida sulcat.

Cum vero elapsus mortali carcere abibit

Spiritus, abducens secum hæc tria, quæ sibi semper

Sunt propria, mentem, sensum, motum: ætheris oras

Exultans petet, & sælix perfecte erit illic:

Quippe habitans cum dñs, deus efficietur & ipse. 20

O cælum immensum, o pulcherrima regia diuim,

Quam pura es, quâ perspicua & mirabilis, & quot

Vndiq; sideribus varijs ornata renides,

Regia cunctorum plenissima deliciarum.

Nam si tot pulchris & gratis rebus abundat

Terræ, hominum locus ac pecudum, vilissima mudi

Portior: quid de te censendum? Istant ubi sancti

Cælicæ, rerum domini, regesq; beati?

O rti

O rtinam postquam mea tristitia fila sorores
Lanificæ impleverint, liceat mihi corporis huius

Exempto latebris, illuc accedere, & illis

Delicijs tam mirandis sine fine potiri.

Iamq; ego Zodiaci diuino munere nostri,

Sidera librorum numero duodena peregi:

Longum opus, & longo studio longoq; labore

Confectum tandem, atq; extremo limite clausum.

Quas tibi agam grates, o mundi maxime Princeps

20 Qui me iussisti tam pulchra & grandia cæpta

Audere, audentiq; animum viresq; dedisti?

Gloria lausq; tua est, si quid mea pagina pulchri

Continet atq; boni pulchrum nanq; omne bonumq;

Ex te oritur: tu principium finisq; fuisti

Tanti operis, tu rexisti mentemq; manumq;

Gratulor ergo tibi soli, tuus est honor omnis.

Si qua tamen mihi debetur mercedula, posco

Te Deus hoc, ut quando aderit meta vltima vite,

Vite, quam noctu per inania somnia duco:

20 Quam redeunte die varius labor urget & angit

Vite, quam nemo sapiens non nouit amaram:

Parcere digneris misero mihi, crimina delens

Omnia quæ admisi (heu) mentis caligine cæca,

Atq; animam patiare meam requiescere cælo.

Tu Liber interea diuersa per oppida curre,

Inuidiam subiture grauem, nam multus ubiq;

Oblator erit, cuius lacerabere morsu.

Non deerunt certè, qui cum nil edere possint

Dignum

Dignum laude, tamen gaudent maledicere semper;
 Carpendusq; alijs famam venantur inanem.
 Hos tu liuidulos catulos, orisq; maligni,
 Exosus refuge, & doctos inquire bonosq;
 Qui pauci sunt: sed paucis potes esse beatus.
 Nimirum pauca in terris Deus optima gignit.
 Hos reuerenter adi, & merces his exere nostras.
 Quas si laudarint satis est: quid cetera dicat
 Turba parum cura, & vulgi conuitia ride.
 Indicium vulgi insulsum, imbecillaq; mens est:
 Stulta placent stultis: obsonia quisq; palato
 Digna sua querit, non omnibus una voluptas:
 Sed docti atq; boni, quæ sunt pia vera & honesta,
 Auscultant, audiq; legunt, discuntq; libenter.
 Hic cibus illorum est, hæc consolatio mentis.
 Talibus ergo viris (nisi me præstigia fallunt)
 Gratus eris, vultuq; hilari spectabere ab illis.
 Vade igitur felix Liber, & longissima viue
 Tempora: quumq; meos tellus obduxerit artus,
 Tu varios populos diuersaq; regna superstes,
 Quere, studeq; meum late diffundere nomen.

F I N I S.

RERVM AC VERBORVM

toto hoc opere memorabilium

I N D E X.

- A** Canhis 30.10
 Archeloi cornu
 ab Hercule fractum 35.12
 Achilles medicus 290.
 22
 Achillis nobilitas 142.1
 aconita ex cerberi spu-
 mis 55.15. & 253.3
 adamante durior 70.10
 ab Adamo quot an-
 norum mundi ætas 315.4
 aduersis agitata que-
 dam mittere 239.20
 adulatores pro amicis
 90.17
 Advarts formula 156.
 27
 Aëacus 247.22
 agoceros, vide Capricor-
 nus
 Agrotanti quæ obser-
 uanda 125.16
 aluri anicula insidran-
 tis descriptio 250.8
 Aeolus ventorum rex 253.8
 æquinoctialis circulus,
 310.23
 aër an uacuum 174.24
 aër an lucis subiectum
 349.22.26. & 350.15
 aër deorū sedes 179.24
 aër, ens & corpus 174.
 25
 aër infra ignem 337.23
 deq; eo multa, eod.
 aër in lumine, non con-
 tra 349.18
 aër morborum causa
 125.7
 aëris corpus fixum
 321.7
 aëris tenuitas penetra-
 bilis 194.26. & 195.3
 aëra demonibus esse re-
 ferunt 214.3
 aër nil subtilius 174.22
 aëre

ære sensus uerti 175.27
 æria animalia an etiã
 corporea 181.8
 an moriatur. eod.
 17. quali sint specie
 eod. 22
 Æschilli mors 217.2
 æstas unde 342.24
 æstatis incommoda 156.
 12
 æternum per se. præter
 Deum, nihil 228.21
 æther adamante diuor
 221.27. & 331.21
 æther an rerum finis
 346.22
 æther nihil immunda pa-
 titur 305.18
 ætheris decora 166.7
 ætheri quo quisq; locus
 propior, eo beator
 333.7
 æthera neq; igne, neque
 glacie infestari 310.7
 ætherei incole immor-
 tales 181.27
 Æthiopes 32.19. &
 96.21
 Æthiopum descriptio
 259.26
 Æthiæ astus 13.8. &
 345.9
 affectus in homine men-
 ti contrarius 221.3
 eius satellites.6
 affectus mentis lumen
 obscurant 187.18
 affectus morborum cau-
 sa 125.3
 affectus mentis stimuli
 57.16
 affectus quare ut ra-
 tioni reluctentur dati
 57.22
 affectuum ebrietas 157.
 9. & 222.22
 affectuum principijs
 obsistendum 221.21
 & 222.3. & 225.8
 affectuum sedes cor,
 192.5
 affectuum uis in ani-
 mum 200.5
 affectibus quomodo re-
 lè uendum 58.7
 affectus in oculis appa-
 rere 193.16
 affectus quomodo pro-
 dat

dat anima 191.23. &
 192.10
 Aganippe 1.11
 Aganippides unde
 131.5
 agentem finis mouet
 101.20
 agilitas 85.3
 agricultura ob uolupta-
 tem 43.7
 agricultura laus 112.5
 Alcinoi pomaria 22.
 20
 alchymistica ars 286.18
 Alexandri regis ebrie-
 tas 62.10. eiusdem in-
 teritum 112.20
 Alexandro soluendus
 nodus 215.11
 amans redamari di-
 gnus 36.21
 amantem lenis labor o-
 mnis 297.4
 amantibus metuenda
 inuidia 80.13
 amaracus 50.12
 amaranthus 50.9
 amare, est bonum uelle
 84.13
 amari uolenti quæ ob-
 seruanda 7.16. & 88.
 14. & 89.13
 in Ambiguis cognos-
 cendis quis esse or-
 do debeat 185.17
 in Ambiguis rationi
 credendum 327.28
 ambitio. 221.9. cauenda
 8. 152.16. & 153.27
 ambitio multis ad uir-
 tutem calcar 152.10
 quaquam ipsa uirtutum
 sit 15
 ambitio Romanorum in
 petendis magistrati-
 bus 152.23
 ambrosia 333.3
 ambrosie campi 65.15
 aqua morborum causa
 125.7
 aquæ elementum sub
 ære quomodo &
 quale 340.12
 aquæ sapor à terra 340.
 20. & 341.8
 aquæ calide scaturien-
 tes unde 345.10
 aquarum uis omnis ab
 a a Oceo

I N D E X.

Ocedna 341. 2
 a quarq; signis stella quor
 316. 26 eiusdem ortus
 320. 15.
 aquila Iouis armiger
 59. 20. & 244. 27
 aquila sidus 214. 7. &
 315. 2. eiusdem ortus
 318. 26. & 320. 12
 Aquilo 166. 2. et 173. 19
 amicitia donis compa-
 rata, non diuturna
 88. 17 ut iucundis 89. 5
 amicitia & lis an ve-
 rum primordia 186. 21
 amicitia, idē uclle idēq;
 nolle 91. 10
 amicitia inter paucos
 firmior 92. 6. & 15
 amicitia malorum &
 stultorum non diutur-
 na 91. 12
 amicitie fomes, simili-
 tudo morum 91. 7
 amicus ita amandus, ut
 qui hostis fieri possit
 20. 11
 amici in rebus aduer-
 sis 83. 26

amicorum usus tam in
 aduersis, quam pro-
 speris 84. 2. & 6
 ab Amicis mores cu-
 iusvis facile perspicui
 281. 17
 amigdala 49. 17
 Ammon 106. 18
 amor aduersariis fa-
 tis qualis 79. 20
 amor ciuili & commu-
 nis, quatis 91. 20
 amor durabilis quis 91.
 18
 amor igni similis 360.
 19
 amor in plures diuisus,
 debilior 92. 3
 amor naturalis ne, an
 qui uirtute constat,
 diuilior 91. 22
 amor occultandus 80. 16
 amor pacē gignit 82. 22
 amor quomodo fiat
 192. 3
 amor paratur obsequio
 88. 15, fraude 118. 11
 amor res diuina 81. 16.
 amor suapte dulcis 71. 23
 amor

I N D E X.

amor tantum inter si-
 miles 105. 14
 amor uoluntatis motus
 84. 12
 amoris calcare 297. 6
 amoris expers, sensus
 expers 81. 12
 amori omnia obnoxia
 81. 13
 amorem uerbis quam
 rebus querere, tutius
 ac leuius 89. 17
 amore mūdū, et que in
 mūdū sunt omnia ser-
 uari 81. 18. et inde 82. 3
 amore pacē cōstare 83. 22
 in Amore quanta uis
 fari 71. 19
 amore sincero nihil in
 hac uita melius, aut
 dulcius 83. 95
 amores furo iungi 78. 12
 ac solū 78. 24
 amorum causa fatum
 78. 12. forma 15. numi
 18. consuetudo 20
 Amphion 322. 6
 Amphitrite 103. 2. &
 214. 5

Anacreontis mors 217. 3
 Anaxagoras diuitia-
 rum contemptor 35. 18
 ancilia 51. 10
 Andromeda sidus 214.
 22. & 316. 5 eiusdem
 ortus 218. 8. & 320. 29
 occasus 219. 20. & 27
 angelos invocatos mul-
 tum apud Deum pos-
 se 268. 24
 anguitenens sidus 214.
 19. & 315. 28. uide
 Serpentarius
 Anima quid 96. 21. &
 197. 3
 anima an mortalis 298.
 13. & 21. an una cum
 corpore interire cre-
 dedū 197. 14. & 198.
 12. et 201. 24. an rectē
 harmonia dicta 201. 6
 anima, an una tantum
 in orbe 201. 21. ut sol
 unicus 22
 anima fortune non ob-
 noxia 227. 17
 anima hominis diuina
 & immortalis 107. 8
 442 &

160. 5. 17. 198. 14. 199. 10. 306. 25. indiuidua 306. 25. immaterialis 197. 9. incorporea 199. 21
 anima quomodo eterna 199. 21
 anima diuino semine nata deprehendatur 207. 6
 anima una, ac minima 197. 22
 anima cum corpore certamen 250. 2. 16
 anima in uita ructis gradus 250. 24. 19
 inde, 252. 6
 anima immortalitas etiam ab philosophis asserta 185. 1
 anima in portaliu aem credere, salutis fundamentum 301. 18
 anima sol. mens. sensus autem, sidera 196. 16
 anime uires 193. 24. quot 196. 10. ac munera 298. 9
 animam mortalem esse quibus rationibus qui

dam aſtruerere conentur 201. 24. 202. 6
 animam quoque moueri 191. 16
 anime cur ita pauca aſtra petant 248. 26
 anima quomodo a spiritu sancto ſublimentur 297. 9
 animas defunctorum ad luna regionem deferri 248. 14
 animas non sponte malus esse, neque per se in uita labi 249. 15
 animas post fata non uiuere, Epicuri dogma 45. 2
 animal unumquodque esse felix quo pacto possit 107. 23
 animalia perfecta et imperfecta 192. 22
 animalium creatio 20. 20
 animalibus motus cause quae 186. 4 19 inde
 animantium in terris omnium rex homo 141. 24

ani

animus a corpore solutus perfectior 200. 10
 animus corpore dignior 85. 23
 animus diuine naturae similis, ideoque immortalis 198. 27. incorruptibilis 199. 3. 13
 animus quare ratione cogens 267. 23
 animus sine doctrina ignauus hebesque 274. 3
 animi a sensibus reuocatio 199. 25
 animi a studiis remittendi ratio 282. 7
 animi bona 85. 5. uirtutes 6. 86. 25. 23. 5. 1. an uere beatos reddant 101. 10.
 an etiam ex fato 217. 14
 animi bona et iucunda et honesta 87. 12
 animi cultura quae 265. 20. 266. 19
 animi cultura incumbendum 281. 17
 animi habitus quomodo

do mutantur, et unde 187. 3
 animi index sermo 87. 6
 animi morbus qualis 235. 22
 animi morbi et uulnera, uita 235. 10. et 13
 animi motus 190. 24. 19
 inde
 animi munera quanto corporeis praestantiora 37. 5
 animi naturam cognoscere difficile 185. 13
 animi quam corporis uoluptates sinceriores 86. 2
 animi uim corpore debilitato crescere 199. 7
 animi uita qualis 297. 28. 298. 5. 302. 21
 animo et corpori communes esse motus 192. 14
 animum non parietes, sed naturam dare 143. 5
 animum turbant sensus 200. 4. 19
 animi affectus 6
 animi quatuor paries ex solis cursu 341. 2
 a a 3 sem

I N D E X .

semper eadem 211. 5
ammian producere sege-
tes, non cultum, pro-
uerb. 143. 8
antarcticus circulus &
polus 310. 28
Antenor's urbs 149. 7
Antheus 55. 17
Antichristi solutio 279. 3
Anticyra 157. 14. &
 213. 7
Antiochus 162. 9
Antiphates 54. 26
Antipodes 21. 20. &
 40. 16. 310. 15. & 343.
 26. & 28.
Apellica tabula 86. 10
Aplethus demonum rex,
cuiusq; descriptio 255. 2
Apollo Cyriacus na-
tes 237. 22
Apollo Delphicus 67. 2
Apollon medicus 290. 19
Apollinis metamor-
phoses ex amore 77. 18
Apollinis nomen 1. 10
Apulia musca 180. 1
ara fidus 317. 11. eiusde
ortus 320. 12. occasus

19. 318. 9. 12.
Arabs mollis 49. 1
Arabes 96. 24
Arabum desertum 322. 18
opes 97. 10
aranea quomodo mus-
cis insidietur 56. 20
arbitrium nobis an li-
berum 215. 15. & 218. 6
 & quando 222. 9.
 quando non 11. &
 inde
arbitrium cur adeo pau-
ci habere uideantur
 220. 24
arbitrium quid 218. 14.
 & an in omnib. aequè
 et omni tempore 218. 19
arbitrium quo liberius
eo magis fuit obno-
xium 221. 17
arbitrium rationi con-
uersum 219. 20
arborum diuersa fors
 215. 8
arborum omnis generis
catalogus 49. 17. &
 inde
Arcades an proci

Arvi

I N D E X .

Arvi 246. 10
Arcadia olim plana,
 & sine motibus 145. 3
arcana nemini reuelan-
da 80. 4
arcitensis. uide Sagitta-
rius
archicus circulus & po-
lus 310. 19
archiphylax 314. 16. &
 315. 22. eiusdem occa-
 sus 318. 14. & 28
archarus 315. 22
Arete dea 53. 26. &
 57. 7. & 64. 16. &
 63. 6. & 117. 27. &
 245. 7. eiusdem a uolu-
 pte dehortatio 54.
 9. & 57. 19
Aretes filius Timal-
phes 74. 5
argo fidus 315. 1. & 317.
 8. eiusdem ortus 319. 5.
 12. occasus 320. 10. 12
arctis signistelle quot
 316. 9. eiusdem ortus
 318. 7
Arimaspe 96. 24
Ariminus flumini 277. 12

Ario citharedus 32. 23
Aristei armenta 22. 18
Aristoteles 348. 15. &
 350. 1. mundi lumen
 85. 17
Aristotelis sementia
non curanda, ubi à ue-
ro receperit 209. 14
armorum detestatio
 220. 16
ars omnis ex usu 122. 15
artis uis 94. 12
aries unde 106. 3
aries utilitate & hono-
 ribus ali. 48. 19
arusia 27. 10
Asia mollis 96. 18
asini fidus 316. 17
asini bipedes 262. 21. et
 263. 2
assuetudine quandoque
frangi nature uim
 146. 17
Asirea 261. 6
astrum quodlibet terra
 & mari maius 179. 13
astra cadentia 350. 26
astra senectus nulla
terit 181. 28
 a a 4 *astrum*

Astra singula, coeli ur-
 bes 331. 10
Astrorum imagines uar-
 rie ab astronomis fi-
 ctæ 325. 8
Astrorum magnitudo
 325. 4. & 14
Astrorum uis 324. 21
Astronomia discipli-
 narum pulcherrima
 282. 12
Stulti plures quam pru-
 dentes 262. 5
Stulti quomodo stultis
 insidientur 262. 21. &
 263. 3
Stultorum imperiū fer-
 reum seculum 262. 7
Stultis nullum homi-
 num genus sceleratius
 262. 11
Sithanus 159. 16
Sithlus 49. 4. & 74. 18
 cœlifer 130. 15. onere
 leuatus ab Hercule
 55. 19
Sithlantes 316. 12
atomi, animæ ne an cor-
 pora 197. 6
Aeropus 75. 7. et 105. 28
Arys Cybele dilectus,
 in pinum conuersus
 49. 14
auaritia bellorum cau-
 sa 83. 15
auaritia cauenda 271.
 25. 27. & 27. 26
auaritia, pestis & Erin-
 nys 27. 27. Acheron
 is filia 28. uiriorum
 omnium radix 271. 28
auaritiæ stagnū 251. 27
 ex Auaritia quæ ma-
 la nascantur 38. 7
auarus omnis scelera-
 tus 236. 21. semper
 inops 238. 23
auari descriptio 23. 1. &
 24. 5. & inde 26. 20
auari impietas 39. 8
auaro diuitem, nihil intol-
 lerabilius 236. 26
auaro nihil peius 272. 3
auarorum damo Aple-
 sius 255. 2. & 25
 in Auidros 82. 18
audaces facium spes &
 amor 297. 6
 audenti

audenti fortuna fauet
 20. 13
auditus animæ uis 194. 6
 qualis 22. & 195. 10
aulica nita delectatio
 113. 22
aurata pisces 27. 6
aureum seculum Saturni
 rege 49. 21. & 81.
 5. ubi prudentes re-
 gnant 261. 5
auricularis digitus 264.
 11
auriga sidus 314. 18. &
 315. 25. eiusdem ortus
 318. 12. occasus 320. 7
Aurora 40. 13
auroræ descriptio 253. 23
 periphrasis 64. 28
aurum unde 139. 17
aurum igni preciosius
 fieri 239. 16
auri cupiditas 354. 15
auri uis, quam legum
 & iuris maior 115. 19
auster 166. 7. & 358. 10
 nubifer 256. 19
australia signa 313. 6
 quæ. 9. & 314. 8. 24
 quot singula stellas
 habeant 317. 1
autoritas magnorum ui-
 rorum, quantum sepe
 iudicio obstat 209. 16
autumnus 211. 27
 B
Bacchus Tartari
 no Megea filius,
 non Deus 62. 16
Bacchi currum tigres
 trahunt 95. 5
Bacchi donum Mida-
 regi 26. 13
balena hominē parit 21. 2
barba gratia 69. 21
beatus, an qui diues 22.
 25
beatus in terris nemo
 99. 8. 10
beatus quis habeatur
 109. 20
beatus quis 36. 22. &
 108. 19. 128. 18. quando
 272. 25
beatus nerē, ut phoenix,
 rarus 109. 17
beatus nocendus quis
 99. 23. & 107. 13
 ad s. bea

beatum animus, non res
 efficit 34. 11
 Belides 45. 18. & 121. 3
 bellum quatenus licitū
 290. 6
 belli usus 289. 1. & 21
 bello nihil turpius &
 homine indignius
 287. 17
 bellorum causa regibus
 quæ. 96. 7. & 288. 24
 bellorum nostri tempo-
 ris deestatio 83. 13. &
 220. 16. & 288. 3
 bellorū studiosi qui 288.
 9. qui non ead. 15
 beneficiis Deo similis
 89. 3
 bene mereri etiā de in-
 gratis non cessandum
 bono viro 38. 24
 bestie quatenus nobis
 inferiores 106. 9
 bestie quorum sensuum
 usu gaudeant maxi-
 me 86. 8
 bilis ira materia 191. 4
 blande vincere pruden-
 tis 95. 7
 blanditi perniciosisimū
 pueris 124. 1
 bombardæ periphrasis
 21. 7
 bonus frustra quis 335. 15
 bonus nemo spote 146. 10
 bonus uir dijs amicus
 218. 12
 bonus uir & mente &
 animo sanus sit oportet
 237. 24
 bonus uir phoenix 88. 25
 bonus uir sua ipsius cō-
 scientia cōtētus 153. 5
 bonum uirum etiam in-
 doctum pluris facien-
 dum esse, quā malū,
 quamlibet eruditū. 18
 plurimi autem fa-
 ciendum, qui probata-
 ti eruditionem conui-
 xerit ead. 20
 bonum ne an doctum
 esse præset 17. 11
 boni pauci 366. 5
 boni plurib. malis obno-
 xij 147. 16
 bonorum & doctorum
 uoluptas 366. 13
 bonorum

bonorum exempla pro-
 ponenda 35. 26
 bonis hominibus nihil
 mali accidere posse
 235. 8. & 237. 20. &
 212. 11
 bonis omnia cedere in
 bonum, etiam mala
 249. 1. 119. 7. & 140. 9
 bonis plerumq; aduersa
 fortuna 100. 25. unde
 234. 12
 bonum breui durans, nō
 bonum 108. 25
 bonum diuersis ani-
 mantibus diuersim
 185. 25
 bonū duplex 2. 4. 23. 10
 bonum motus causa
 186. 22. item boni co-
 gnitio 189. 22
 bonum omne à Deo
 136. 13
 bonum summum alijs
 aliud 99. 25. homini
 quod nām 108. 7
 bonum summum, Deus
 102. 26. & 107. 10. qui
 & omnis boni autor
 351. 25. & 168. 23
 bonum summum, deo-
 rum cōuersatio 364. 13
 bonum summum finis
 101. 24
 boni summi cognitio ne
 ra sapientia 42. 8
 boni summi summum et
 perfectum gaudium
 102. 20
 bona corporis 85. 1. ani-
 mi 85. 5
 bona corporis & exter-
 na, quatenus bona
 100. 11
 bona corporis ac fortu-
 ne quare pluris fiant
 bonis animi 208. 16
 bona externa, nugæ
 156. 2
 bona per se 100. 8. per
 aliud 10. & 101. 4
 bona, quorum bonus
 usus 238. 5
 bona triplicia 234. 28
 bona uera quæ nā 35. 28
 bonorum tria genera
 1. 16. & 84. 17
 bonorum fons prima
 causa

causa 219. 17
Bootes 255. 28. & 315. 20
nide *Arctophylax*.
Bootis occasus 318. 21.
ortus 319. 12
Boreas serenifer 253. 10.
 12. & 338. 11
borealia signa 313. 5
quæ 7. & 314. 7
Briareus 221. 14
Britanni 96. 25
buxus 49. 25
 C
Cæcus 55. 18
Cæsaris stirps ex-
tincta 142. 20
Calanus 164. 23
Calliope Orphei mater
 135. 21
calor an motus causa
corporibus 186. 4
calor natiuus 190. 3
calore alia solui, alia
indurari 240. 2
caveri signi stelle quot
 316. 16. eiusdem *ortus*
 318. 17
cancularium dierum
periphrasis 28. 6. &
 204. 5. & 283. 12
canis maioris ortus 318.
 27. & 319. 5. *occasus*
 320. 2. & 7
canes duo sidera 314. 28.
 & 317. 6
canticus præcox ex mæ-
rore 128. 1
Caphareus 24. 2
capra fidus 315. 24
capricorni signi stelle
quot 116. 26. eiusdem
ortus 320. 11
Capua 51. 9
carnis aduersus mentē
pugna 223. 10
Cassiopeia fidus 314. 13
 & 315. 16. eiusdem *oc-*
casus 320. 1
Castalia rura 1. 3
Castalius fons 66. 28
caste nuere salus in-
guinib. quorum nam
 76. 12
castos haberi, qui sunt
canti 76. 19
casus quid 209. 12
casus in nobis est, non
rebus 211. 18
casus

casus in orbe nihil inuis
habet 212. 13
casus incertitudo 210. 1
casu ne an fato omnia
contingant 205. 3. &
 209. 9
casu ne fiant aliqua 211.
 1. & inde
casuum diuersitas, qui-
bis homines sunt ob-
noxij 157. 27
Cato 35. 24
Catonis nobilitas 143. 18
causa ab effectu suo di-
uersa 206. 1. effectu
prior 167. 20
causa perfecta parem
effectum gignit 44. 6
causa prima bonorum
fons, ut malorum po-
strema 229. 17
causæ primæ effectus
unus, & qualis 207.
 24
sine Causa nihil esse
 205. 28
causarum aliæ uiliores,
aliæ nobiliores 228. 4
causarum nexus & or-
do perpetuus 206. 16.
 & 208. 23
causarum plurimum con-
cursus 209. 1. 4
causarum ultima, ac lō-
gissimè à primâ distans
terre huius gubernat-
rix 226. 6. & 228. 23
causarū ut quæq; prior,
ita dignior 206. 10. &
 208. 3
ex Causis constare mū-
dum 216. 8. & omnia
 208. 21
Centauri fidus 115. 4. et
 317. 8. eiusd. *ortus* 320.
 18. 22. *occasus* 319. 15. 24
census mediocris com-
mendatio 112. 15
centrum 197. 10
centrum mundi terra
 174. 22.
centrum terre 342. 1
Cephei fidus 114. 13. &
 315. 15. eiusd. *occasus*
 319. 20. 28. *ortus* 320. 6
Cerastra 50. 27
Cerberus 45. 11. *triceps*
 258. 3
 pro

I N D E X.

pro Certis incerta sequi 172. 21
 stultum 46. 13
 cetus fidus 314. 25. &
 317. 3. uide Pristis. eius
 dem occas. 318. 18. &
 319. 17
 chaneleonta pasci aëre
 312. 12
 chaos 336. 3
 Charon 39. 26. & 46. 16
 portitor 55. 25
 Charybdis 54. 26. &
 147. 3
 Chimera 46. 12. & 130.
 27. & 266. 2
 chirağa ex ebrietate
 62. 26
 chiragra periphrasis
 27. 18
 Chiron medicus 390. 21
 Chiron fidus, uide Cen-
 taurus
 chirurgi quā clinici ars
 certior 126. 1
 Christi præcepta 162. 15
 chronicus ortus seu oc-
 casus 317. 23
 cibi crassioris & subti-
 lioris diuersa mutatio

172. 21
 cibi uoluptas pecudum
 propria 36. 21
 cibi usus quis 36. 12
 ciborum sumis hebetari
 ingenium 61. 10
 ciborum luxus 26. 28
 cicadas rore pasci 312. 12
 Cicero Aspinus 28. 14
 Ciceronis nobilitas 143.
 17
 Cilices 96. 22
 Circe 130. 27. uoluptas
 270. 7
 Circe Physis socios in
 porcos mutauit 56. 5.
 & 9
 Cirphæa rupes 204. 20
 cirrus 50. 1
 clementia expers, non ho-
 mo sed lupus 273. 4
 Clementis Papæ appa-
 ratus ad tollendum
 Lutherū 307. 20. eius-
 dem cum Casare con-
 uentus 277. 25
 clinici quā chirurgi
 incertior ars 126. 1. &
 inde

cæli

I N D E X.

cælibatus an coniugio
 melior 114. 4
 cælibatus culpatur 75.
 16
 cælibatus sapientem de-
 ect 287. 5
 cælibatus pericula 114. 5
 cælum an æternū 113. 27.
 an cæperit olim 334. 5.
 æternum esse 121. 25
 cælum an colonis ua-
 cuum 330. 10. & 331. 7.
 non uacuum colonis
 180. 3. 24. & 269. 1. 7
 cælum an rotundū 324. 1
 cælum bonorum sedes
 302. 26. Dei regia
 345. 18. deorum sedes
 179. 24
 cælum duro ne & soli-
 do corpore constet, an
 fluxu ac tenui 321. 6.
 27. & 331. 21. & 332. 1
 Cælum Oceanus, veram
 pater 280. 29. omnium
 que hic sunt caus.
 201. 16
 cælum quid 323. 18
 cæli a stellis diuersitas
 324. 25
 cæli ambitus 310. 1. de
 perennis motus. ead. 2
 cæli corpus non opacū
 322. 18
 cæli imagines ab astro-
 nomis fictæ 325. 8
 cæli in terras specula
 95. 21. & 96. 17. solis
 dys concessa 10
 cæli laus 164. 22
 cæli motus a dys ne, an
 per se 323. 2. & 329. 16.
 quatenus æternus
 329. 6
 cæli regia descriptio
 57. 23
 cæli potentia in res na-
 scentes 280. 23
 extra Cælū an aliquid
 346. 17. lux infinita.
 348. 14. 2. Dei regia
 371. 18. optima mun-
 di pars 351. 20
 ad Cælum omni studio
 contendendum 355. 25
 in Cælum paucos ueni-
 re 279. 12
 cælum petere terrenis
 rebus

rebus grauato non li-
cere 273. 14.
Sub caelo an ignis 337. 5.
caelo quo quicq; propius
eo nobilius 175. 1.
caelestes orbis quinque
310. 18. item alij. eod.
☉ 311. 17. ☽ 312. 3.
caelestia corpora an ma-
teria conslent etiam
331. 12.
caelestium corporum ad-
mirāda celeritas 326.
18. ☉ 28. ☽ 27. 9.
qualis motus ead. 13.
☉ 29. 17.
caelestium corporum an
concentus aliquis 321.
26. ☉ 32. 18.
caelestium sphaerarū mo-
tus primo mobili con-
trarius 312. 1.
caelicolum corpora te-
nuissima 312. 5. 9.
cognitio etiam motus
causa 189. 22.
cognoscendi uis animae
maxima 193. 27.
colloquia turpia uitian-

da 303. 10.
Coluri duo 326. 23. 311. 12.
commertij prauī pestis
281. 14.
cōmercia praua bonos
more corrūpūt 121. 18.
commodi tantum suis lu-
diosus, bellua, non
homo dicendus 14. 11.
cometae ubi appareant,
☉ qua de causa
340. 1. 5.
comœdiarum usus 16. 28.
compater obseruandus
ei qui suspēctam ha-
bet uxorem 119. 6.
conceptus uis. talem
quēque esse, qualis in
utero concipitur 122.
3. 4.
concordia tantum inter
similes 105. 15.
cōditio alijs felix, alijs
aduersa, an ☉ fato
contingat 224. 22.
conditiois hominū ra-
tio habenda 90. 12.
coniugatus non liber
114. 12.

coniu

cōiugū. uide Matrimo.
coniugum an cœlibatu
melius 114. 4.
coniugium natura insli-
tutum 114. 23.
coniugij cōmoda 115. 22.
molestie 114. 7.
conficius sibi bene, nihil
timeat 12. 25. cōtra, qui
malē ead. 26.
conficiūm metui 80. 5.
consuetudo amoris cau-
sa 78. 22.
consuetudo naturā pa-
rit 121. 28.
consuetudo praua in fi-
lys cauenda 123. 17.
Consules Romae. olim ab
aratro designati 35. 28.
contentum nō re, sed uo-
luntate reddi 24. 1.
contagio 125. 11.
contraria contrarijs cu-
rari 125. 24. iunari
22. 21.
cōtraria inter se melius
apparere 301. 24. sem-
per pugnare 292. 1. se-
se mutuo fugare 239.
27. se non corrumpere
321. 17.
Copia dea 26. 23. et 37. 16.
corpus an possit esse in-
finitum 348. 12.
corpus animae carcer
249. 22. carceris instar
moles 171. 18. 304. 27.
☉ 305. 12.
corpus tantum locū oc-
cupat 181. 13.
corpus mutantiā 187. 9.
corpus omne, quantum
☉ quale 170. 4. com-
positum 7. materia et
forma conslās 10. fi-
nitum 13.
corpus per se quiescere
186. 3.
corpus uitiorum causa
animae 249. 21.
corporis bona 84. 1. ☉
100. 11.
corporis exercitatio
qualis esse debet 127.
20. ☉ 283. 6.
corporis humani misce-
ra conduio 304. 19.
corporis illecebra fu-
bb gien

I N D E X.

giende 269. 26.
 corporis uita qualis
 302. 1. & 397. 24.
 corporis qualis habenda ratio 282. 24. &
 283. 13.
 corpori & animo communes motus 192. 15.
 corpore debilitato crescere uim animi 199. 6.
 corpora corrumpi, non species 82.
 corpora cuncta ex materia & forma 321. 10.
 corpora uiuentia quomodo grandescant 190. 1.
 corone sidus 314. 14. &
 315. 17. & 316. 23. eiusdem occasus 318. 18. et 319. 2. ortus 16. &
 319. 24.
 coruus sidus 315. 3. &
 317. 14.
 coruon phœnica uocare 113. 113.
 Corinthi ara 86. 10.
 cosmicus ortus siue occasus 317. 19.
 credendum non cuius 327. 22.
 credulos facile decipi 45. 26.
 crapula uitanda 283. 2.
 crapula descriptio 17. 13. 16.
 crapulam comitantes morbi 27. 17. 18.
 crater sidus 115. 2. &
 317. 15. eiusdem ortus 319. 6.
 crystallo demonem includi arte magica 207. 4.
 culture uis 122. 11.
 Cupido 20. 5. Veneris fil. 77. 7. omnium amator ead.
 Cupido nō Bacchi filius 78. 10. sed fari ead. 12.
 Cupido uoluptatis comes 51. 24. eius descriptio ead.
 eupressus phœbea 49. 15.
 Curius 35. 24.
 Cybeles currum à leonibus trahi 95. 5.
 Cyclopes 130. 25.
 Cyllo

I N D E X.

Cyllens gigas 246. 8. in montem ead. 25.
 cynosura 314. 11. et 315. 11.
 Cyrrha 9. 4. & 10. 21.
 Cytheron 62. 14.
 D
 Dædalus 13. 15.
 demon malus celo eieclus, inter lunam & terras 231. 12.
 demon quare sublimiore mente pradiis infensor 230. 17.
 demon sapit 215. 5.
 demon terris presidens 227. 7. & 228. 22.
 demones arte magica ab hominibus cogi 306. 19. in crystallo claudi 307. 4.
 demones indigetes 214. 3.
 demones luna regionem incolentes 306. 13.
 demones mali an sint 252. 15.
 demones mali nigri 254. 3.
 demoniorum malorum sedes ubi 252. 9.
 demonum cum hominibus conuersatio 357. 24. & inde
 demonum in aëre descriptio 253. 20.
 demonum rex ad ortu 253. 23. ad occasum 255. 1. ad septentrionem 255. 26. ad meridiem 256. 26.
 demonum unci & folles 254. 15.
 Danæ 78. 19.
 debilita passim robustiorum libidini obnoxia 147. 27.
 delatores cauendi 90. 23.
 delectandi duo modi 89. 15. & 25.
 delectas 84. 26. delectantium species 85. 17. & 28. usque 87. 4.
 Delphi 394. 23.
 delphin sidus 314. 21.
 eius occasus 319. 8.
 Delta sidus 214. 23. quad etiam Deloron 316. 6.
 Democritus opum conemptor 35. 18.
 b b 2. Demas

Demosithenes fabri fili-
lius 28. 16
Demosithenis nobilitas
 145. 21
dentium pestis ebrietas
 62. 28
desidia, dulce malum
 112. 28
desidia nullam dari lau-
rean 20. 12
Deucalion, 289. 28
Deus an aliquid imper-
fectum efficiat 207. 22
Deus an corporeus 170.
 1. infinitus, eodem 11
Deus an malorum cau-
sa 227. 21. eod. autore
 nihil mali fieri 249. 19
Deus bonorum omnium
causa 232. 3
Deus cunctarum rerum
et autor et finis 103.
 15. et 26. et 104. 11
Deus facti autor 224. 2
Deus impassibilis 233.
 1. 16
Deus incorporeus 170.
 27. et 171. 22. et 203. 22
 infinitus 347. 3. per se

aternus 328. 11
Deus mentis arcana re-
spicit 238. 22
Deus non precioso, sed amo-
re colendus 118. 26
Deus omnipotens 81. 27.
 quare corpora cor-
 rumpi sinat, non autem
 species 82. 1
Deus omnis boni et pul-
chri fons, et c. 363. 1. et
 365. 13. rerum princi-
 pium et autor 351. 27.
 et pater, dominatusque
 dominus 228. 10
Deus propter se omnia
fecit 103. 28
Deus semper bonus ac
potens 335. 17. et 336.
 23
Deus solus beatus 107.
 20. summum bonum
 102. 25. et 107. 11. et
 168. 28. per se 169. 10
 totum 16. 169. 18. sim-
 plex 170. 8
Dei arcana nemini co-
gnita 184. 15. et 226.
 21

Dei

Dei consilio omnia fieri
 212. 21. et 215. 9. nihil
 uero incassum 212. 20
Dei et hominum quan-
ta distantia 105. 11
Dei in res cunctas amor
 81. 17. aternus 22
Dei inuocatio 243. 1.
 eiusdemque mira descri-
 ptio. eodem deinceps,
 et 145. 22
Dei lux 350. 21. et 351.
 1. 13
Dei non obliuiscendam
 269. 25
Dei opus infinitum 347.
 21
Dei scientia infinita
 346. 26. ite potentia 27
Dei summi inter reli-
quos splendor 349. 19
Deo donari nihil posse,
 cuius sunt omnia 378.
 22. 378. 21
Deo placere studendum
 394. 9. et quod ratio-
 ne 359. 11
Deo ut quicque similis
 ita diuinius 198. 20

de Deo quid meditan-
 dum 267. 24
Deum habere quis pos-
sit 107. 14
Deum colere virtus pri-
ma 268. 5
Deum non offendi 232. 10
 11. nec ladi 11
Deum nosse omnia, etiam
 pessima 210. 10. 21
Deum nullum esse mali
 214. 28
Deum principio, medio
ac fine cavere 103. 9.
 et 104. 20
 diuine Superi.
 dii an in terris appa-
 reat bonis 363. 3.
 et 364. 12
 dii extra caelum infiniti
 353. 26. incorporei
 254. 2. eorundem con-
 ditio. eodem, et 352. 10
 dii maxime liberi 323. 11
 dii quare inconspicui
 179. 28
 dii quorum munera re-
 spiciunt 359. 11
 dii sepe inuocandi 362. 4.

bb 3 et

& inde. 19
 deorum cibus & potus
 333. 2. uita & uolu-
 ptas qua 150. 9
 deorum corpora ex pu-
 ro aethere 97. 3. tenuissi-
 ma 332. 5. 9. non mor-
 talia 332. 23
 deorū flagitia à poetis
 celebrari solita 13. 21
 deorum forma 349. 11.
 lux, siue gloria 17
 deorū nullus sexus 213. 3
 deos affari & uidere
 paucis concessum 357.
 21. & quid. 359. 11
 deos esse uilitas persuad-
 et 119. 1
 deos non solum in cælo,
 sed & in aere complu-
 res 339. 12
 deos placandi ratio 359.
 11. 260. 3
 dialectica uincula 126.
 19
 difficilium rerum tra-
 dendarum ordo debi-
 tus quis 185. 13
 dignus medius infamis
 261. 9
 digitus minimus auri-
 cularis 265. 11
 Dionysij tyranni cele-
 bres factum 26. 3
 dispados uenenum fuisse
 rum 255. 5. 12
 Dis 213. 16
 disciplinarum precipue
 que 282. 11
 disciplinis strenue incū-
 bendum 282. 13
 discordia inter dissimi-
 les 105. 16
 discordie nostris tempo-
 ris detestatio 83. 7
 dissimulare interdū mā-
 gna prudentia 90. 7.
 & 94. 18. 24
 dissimulare qui nescit,
 uiuere nescit 90. 9
 diuinæ uoluntas duplex
 223. 27. semper ead.
 329. 5
 diuinum auxilium ante
 omnia implorandum
 243. 1
 diues esse & bonus &
 malus potest 77. 20
 diues

diues quanto plus pau-
 pere ualeat 31. 8
 diues quis 161. 26. uere
 283. 23
 diuitis uirtute carentis
 descriptio 284. 6
 diuiti malo an bonæ di-
 uitie 236. 15
 diuiti auaro & stul-
 to nihil intolerab. 236.
 26
 diuites uitij de ditos sue
 ipsorum familie quo-
 q; ridiculos esse 29. 1
 diuites uoluptatem se-
 qui, labores fugere 15.
 23
 diuitum cura 23. 2. ac æ-
 stus 24. 14. & 28
 diuitum luxus 26. 28. in-
 ueslium 27. 28
 diuitum pericula 25. 16.
 & inde
 diuitibus nimio luxu
 etiam uoluptatem
 perire 33. 23
 diuiti an summum bo-
 num 22. 12
 diuitia comparandis di-
 scipulis impendenda
 31. 25
 diuitie liuori & odio
 obnoxie 26. 9. malo-
 rum cause 37. 20
 diuitie malorum homi-
 num, non bonæ 236. 15.
 & 237. 6
 diuitie moderate, iucun-
 dissimæ: & que nata
 112. 1
 diuitie non nostræ, sed
 earum nos tantum di-
 spensatores sumus 3.
 23
 diuitie non summum bo-
 num 37. 6
 diuitie ob quid peten-
 de 30. 11
 diuitie quales sui cultor-
 res reddant 35. 3
 diuitie quomodo acqui-
 rende 283. 17
 diuitis spernenda 272. 15
 diuitia ueræ que 272. 22.
 in cælis 293. 16
 diuitiarum abusus 236.
 17. nostro seculo 39.
 11. 16

I N D E X.

diuitiarum extremum ,
malum, median salu-
bre 110. 6
diuitiarum studium ple-
risq; solum 354. 10
diuitiarū nanitas 24. 20
diuitiarum usus quis ef-
se debeat 17. 16. 26. &
38. 21. & 40. 2
abq; diuitijs felicem
uitam agere difficile
283. 20
doctrina, uide Scientia
doctrina animi bonum
85. 5. & 87. 2
doctrina improbi, insa-
ni gladio similis 236. 4
doctrina insipiens time-
da 282. 20
doctrina usus ac pretiū
17. 13
doctrina sedulo incum-
bendum 276. 25
doctrinam ex fato con-
ringere 217. 16
doctus iniquus, ut furio-
sus habens gladium
282. 21
docti & aequi uisus
qualis esse debeat 282.
27. & 283. 5
docto enasuo labore ac
studio opus 149. 21
doctum ne an bonum
esse praestet 17. 11
doctū pariter probumq;
esse, egregium 282. 19
docti re pauci, nomine
multi 149. 15
docti pauci 366. 5
doctorum crebra cōuer-
satio 32. 26
doctorum & bonorum
uoluptas quae 366. 12
doctis nunquam deesse
necessaria 32. 18
dolor ad mentem reuo-
cat 239. 14
dolor nullus, ubi nullum
iudicium 189. 7
Dolor Voluptatis com-
mes 58. 28. & 53. 12
dominis duobus seruire
nemo potest 361. 7
dormientiū motus qua-
lis 188. 11
Dorophonius 247. 13
Doxa, eiusq; ex Ioue
filij

I N D E X.

filij 247. 12
draco fidus 314. 12. &
315. 13
Dryades 49. 6
in dubijs utra opinio
praferenda 299. 1
dyspepsia 149. 23
E
Ebrietas quantum
meri obsit 222. 15
ebrietas uisum turbat
175. 25
ebrietas uitanda 283. 2
ebrietatis detestatio 61. 22
ebrietatem qui morbi cō-
sequitur 61. 22. & 23
ebrius, bellua uilior 61. 2
Ecclesiae sancte asser-
tioni credendum 364. 8
echinus 192. 25
Echo 132. 14. & 176. 4.
& 245. 28
eclipseos ratio 322. 12
eclipseos lunaris ratio
342. 12
edendum ut uiuas, non
uiuendū ut edas 63. 6
educatio, magni momen-
ti 281. 3
effectus à causa quid dif-
ferat 206. 1. 3
effectus, perfectū 168. 28
effectus nobis certio-
res causis 185. 26
electri uis attractiua.
elleboro neminem non
indigere 157. 14
Eloquentiae uis ac pra-
tium 29. 25
Elysi campi 122. 28
& 160. 15
Enceladus 74. 20. &
144. 21. & 221. 14
Engonasis 314. 15. &
315. 19
Engonasis occusus 318.
20. & 319. 1. eiusdem.
ortus 14. & 320. 5
Enipeus 77. 24
Ennosigeeus ead. 24
ens primum, causa, non
effectus 206. 13
ens quid 309. 20
entia incorporea praeter
deum & alia multa
172. 3
entia uera, an corporea
303. 21. & 27
bb 5 Epi

Epicuri descriptio 41. 19
 Epicuri philosophia seu
 disputatio de summo
 bono 42. 1
 Epicuro anima morta-
 lis 45. 1. uoluptas sam-
 mum bonum 42. 13
 epicuri planetarū 326.
 5. 10
 equi fidus 314. 21. &
 316. 4
 Erebi tria stagna 251. 17
 Eridani sideris ortus
 318. 16. occasus 20. 1
 Erinny's Acheronis fil.
 37. 27
 errantia sidera 319. 17. et
 340. 4
 error facile imitabilis
 209. 20
 errorum scatebra unde
 220. 11
 eruditio. uide Doctrina
 eruditio ne an probitas
 praestantior 17. 11
 eruditiorum nugae 327. 25
 Erymāthius gigas 246. 7
 in montem 25
 exemplorum uis 209. 20
 exemplis magis quam
 uerbis docendi pueri
 281. 12
 exemplis rudes melius
 doceri 43. 6
 esse per se nec amandū,
 nec fugiendum 165. 7
 Estensis familia 10. 16
 Euandri luctus 162. 9
 Euripidis mater igno-
 ratur 143. 32
 Europa fertilis & bel-
 licoſa 96. 19
 Eurys 173. 19. & 338.
 10. & 27
 Eurydice 51. 10
 F
 Fabricius 35. 23
 fabula non omnis
 spernenda 16. 27
 fabulae poeticae 130. 24
 faces in aëre ardentes
 unde 327. 11
 facies pulcherrima quae
 360. 16
 facundia, absq; consilio
 131. 12
 fagus 49. 10
 fama fami cognata
 217

217. 13
 fame inane studiū 151.
 18. & 152. 4. somnium
 151. 18
 fame pramia post obi-
 tionem 46. 15
 fama spes ad uirtutem
 impellit 10. 14
 fatum, causarum series
 206. 7
 fatum, diuina uoluntas
 221. 20
 fati autor Deus 224. 2
 fati in amore & reb. o-
 mnib. uis 71. 19
 fati munera non respon-
 dere meritis nostris
 225. 19
 fati uis contra conatus
 nostros 80. 24
 fato cūcta obnoxia 223.
 28. & 227. 9
 fatum extra nihil fieri
 215. 8. 21
 fato amores iungi 78. 12
 ac solui rursus 25
 fato ne an casu omnia
 fiant 205. 3. 20
 fatorum ordo certus
 209. 4
 fatis omnia regi 78. 13
 fauoris conciliandi ra-
 tio 261. 23
 febris ex ebrietate 62. 25
 felix sedes 191. 4
 felix futurus quo ordi-
 ne uiuere debeat 280. 27.
 & 281. 22
 felix in terris nemo 99.
 10
 felix quis 36. 22
 felix uerè quis 108. 19. et
 128. 18
 felix quis habeatur 109.
 21
 felix uocandus quis 99.
 24. & 107. 13
 felix rarus, ut phœnix
 209. 10. 17
 felle carentia animalia
 non irasci 191. 6
 Felsina 277. 25
 femina nihil mēdacius
 72. 22
 ferreum seculum, ubi a-
 stui regnant 262. 7
 fidelis nemo 117. 15. in
 uenere 118. 9
 fidem

fidendum nemini 80. 1. 9
 fidendum paucis, ac raro alijs 117. 13. & 15
 fides etiam inter conium
 Elissimos rara 158. 27
 fides, paucorum tantum
 92. 9
 fides uerbis circa rationem non adhibenda
 222. 18
 fidei succumbat ratio
 335. 27
 filij aetate adhuc tenera bene insiliendi 121.
 10. & 122. 14
 filij parentum plerumque similes 116. 24
 filiorum corrigendorum ratio
 127. 25
 filiorum morbus & mors quomodo ferenda
 120. 17
 filiorum uicia parentibus imputandi 121. 8
 finis agentem mouet
 101. 20
 finis bonus 42. 28
 finis non omnis opus
 203. 19

finis optimus qui ultimus 101. 25. idemque summum bonum 101.
 5. & 103. 24
 finis specie prior, & factio posterior 42. 27
 ob Finem omne opus suscipi 42. 25
 Florentia obsidio 277. 25
 fluminum perpetuus cursus unde 340. 23. eorundem usus 27
 fontes unde 341. 1
 forma 85. 3
 forma absque materia confusiles, perfectior 351. 7
 forma amoris causa 78. 15. & 16
 forma & materia naturae principia 321. 9. & 330. 4
 forma rebus esse tribuit 349. 4
 forma gratia fugitiua & insida 70. 21. & inde
 forma corporea & incorporea 349. 8
 forma incorporea ex-
 tra

tra caelum 352. 11. 19
 forma qua lege res generent 329. 26
 fortis tacet 94. 18
 forti uiro ubique patria
 284. 4
 fortitudo 84. 13. & 147. 6
 fortuna an regat mortalitatem 212. 23
 fortuna ceca 272. 15. instabilis 19. & 275. 18
 Fortuna, qui Plutonem 219. 27
 fortuna rerum domina et operum donatrix 113. 3
 fortuna ueteribus dea habitata 205. 17. & 212. 28. & qualis dea ead. 19
 fortune arbitrio an omnia in mundo fiant 205. 14
 fortune bona nulli propria aut certa 272. 17.
 ideoque spernenda 275. 18. formidanda 292. 19. & 297. 1. formis ead. 3
 fortuna comes libido
 146. 23

fortune incertitudo 142. 25. & 226. 7 incon-
 stantia 67. 11. 12
 fortune in rebus humanis lusus 275. 2. sine libidinum 139. 3
 Fortuna iocus, stultorum imperium 263. 22
 fortune modesta commendatio 111. 27
 fortune potestas in terrarum & terrestria 127. 6. praeter animas nostras 15. & 229. 27
 fortune proles uoluptas 15. 18
 fortune rete 216. 3
 fortuna sola resistit uirtus 32. 20
 fortunata insula 122. 28. & 180. 8. an sint 18
 Fraus pluri ancilla 48. 1
 fraus Veneri gratissima 118. 11
 fraudem fraude repellere etiam iure licet 290. 7
 frugalitas ueterum 35. 2
 ad frugalitatem exhortatio 36. 12
 fulg-

fulgura unde 317. 17

fulmina à demonib. cie-
ri 259. 4fulmina unde 317. 17. &
318. 17fumo, hoc est, uana glo-
ria nihil leuius 274. 23

furia 26. 12. & 160. 12. 13

furiosos etiam uerum di-
cere 184. 23

furor poeticus 184. 22

G

Gades 312.

Gallorum in Ita-
lia bellum 240. 22. 26

Ganges 96. 1. & 312. 2

Gangetica tellus 11. 7

Ganymedes, qui &

Aquarius 320. 19. ui-
de Aquarius

Ganymedis forma 28. 22

Ganymedi præsertur

Phileus 68. 24

garrulitas leuitatis indi-
cium 91. 12gaudia cò dulciora, quò-
d rariora 31. 19

Geminorum signi stelle

quos 316. 14. coruande

orius 318. 15

gemma quare alijs lapi-
dibus mitiores 172. 28

Geta 22. 19

Gethuli 96. 22

Gigantes in Arcadia

olim 246. 5. in montes

uersi 25. à Menarcho

domiui ead. 1

Gigates terrigenæ 74. 22

Γυγαντομαχία 21. 13. et

130. 24. & 144. 20

gigantomachie allego-
ria 221. 11

gloria uera post cineres

275. 20

gloria humane uanitas

304. 2

gloria inane studiū 151.

16. & 152. 4. somnium

153. 18

glorie uanum studium

274. 5. & inde 22

gloriam stercentes fuge-
re 64. 4

Gorgones 150. 25

Graci nugaces 74. 16

mendaces 109. 10. 15

Gracia mendax 131.

nugax

nugarū mater 180. 22

Gracie septem sapien-
tes 157. 14

grando unde 337. 17. &

338. 17

gratia ad centrum ser-
ri 242. 2

grauia leuius. uiliora

172. 8. et inde, et 174. 18

gula cauenda 283. 2

gula nequitia nutrimen-
tum 76. 9

gula uoluptatis satellites

60. 15. & 72. 11

gule demò qualis 256. 5

gula & laboris fil. so-
mnus 63. 10gula nihil indignius ho-
mine 61. 3gula plures perire quā
gladio 62. 2

gustus animæ uis 194. 8

gustus cunctis inest ani-
mantib. 196. 3

gustus quò fiat 195. 26

gustus tactusq. solum be-
stias gaudere 86. 14

Gyges 221. 13

gymnosophistæ 164. 24

H

cretici qui 105. 19

harmonia 201. 8.

et an rectè de anima

dicatur, eadem &

harpys 130. 25

Hectoris nobilitas 141.

27

Heliacus orius & occa-

sus 318. 1

Heliadū lacryma 186. 17

Helice 314. 10. & 315. 9

Heniochus, uide Auri-

gasidus

herculanus nodus 215. 11

Herculeæ columna 340.

14

Hercules Ferrariæ dux

10. 15

Hercules quoque uolu-

ptari succubuit 55. 4

& 22

Herculis armia Gery-

ni abrepta 22. 20

Herculis gesta 55. 4

Herculis nobilitas 14. 1

28

Herculem benemerendo

coelum sibi acquisisse.

88. 28
Hermes Trismegistus
 229. 14
Hermus aurifer 128. 14
herōes qui 298. 2
Hesperetusa pomaria
 22. 21
Hippocrates medicus
 190. 24
hippocrēne 131. 5
historiarum usus 16. 23
hodi fidus 315. 25
Homerus 28. 19
Homeri mors 216. 28
Homeri nobilitas 143. 19
homo animal prae alijs
miserum 177. 12
homo ceteris animalib.
quo praestet 20. 23. &
 61. 6
homo deorum simia &
risus quando 136. 23.
 & 153. 13. 16
homo homini uiuando
natura creatus 38. 24.
 & 39. 6
homo homini maxime
formidanda fera 158.
 14
homo inter deos & bru
ta medius 200. 14
homo quando felix 108.
 4. qua ratione dijs
 gratus fiat 359. 12
homo sermone tantum
& manib. bestijs pra
stat 105. 26. & 106. 13
homo spiritualis quis
 302. 18
homo terrae et animatib.
regendus praefectus à
Deo 341. 24
homo uirtutibus predi
tus, mortalis deus 355. 3
homo creatio 177. 6
hominis inuēta 21. 5. et 6
hominis misera natui
tas 154. 7. infantia
 ead. 16. & 22. pueri
tia. ead. 28. inuēti 155.
 4. aetas grauior. ead.
 14. senectū ead. 25
hominis philantia ac
sciētia persuasio 137. 3
hominis substantia, uir
tus 208. 18
homini cetera anima
lia subdita 20. 26
 homini

homini tactus & gu
stus quam ceteris ani
manib. perfectior
 195. 4
hominem deos affari co
ram posse, atq; uide
re 364. 12. & 367. 4
hominem gula bestijs
similem fieri 61. 9
hominem ueterem quo
modo exuere opor
teat 360. 8
homines quot casibus
obnoxij 157. 27
homines uere qui 298. 2
ad Homines uirtutum
studiosos exhortatio
 355. 18
hominum diuersa gene
ra 254. 16. optimum
 260. 16. prudēs. ead. 27
 astutum ac disertum
 261. 10. 14. & 262. 11.
 stultum, eadem 13. &
 263. 20. infantū 264. 12
hominum diuersa colo
res 259. 26
hominum & dei quan
ta distantia 105. 21
hominum fortuna nul
la perpetua 142. 25
hominum ignorantia et
error 247. 27
hominum nemo non ui
tijs obnoxius 104. 8, et
 105. 6
hominum pertinax ca
citas 21. 27
hominum simulacra
tantum non homines
cerni 42. 2
hominum uita, fabula
 98. 11. & 153. 12. mili
ritia 146. 19
honestum 84. 26. hone
sta quae 86. 28
honesti passim habēd.
ratio 14. 19. in gaudijs
 59. 4
honos alit artes, & uir
tutem 47. 19.
honor homini sufficiens
quis 154. 3
honor qui cōfertur indi
gno, nō honor 154. 4
honor somnium 156. 18
honor uirtutis pōnitū
 87. 15. & 361. 22
 cc homo

honores nec corpori nec
 animo prodesse 153. 22
 Horatij nobilitas 143. 18
 horizon 311. 20
 hororum usus 112. 11
 humane vite considera-
 tio 160. 13
 humanum genus solum
 omnium animalium
 species referre 138. 12
 humanū genus viri si-
 mile 137. 10
 humani generis calamitas
 & miseria 154. 6
 humano in corpore mul-
 ta pecudes 274. 18
 humiles Deo amari
 273. 28
 humor natiuus 190. 21
 hyades 316. 13
 Hyale 286. 1
 hydræ sidus 315. 4. et 317.
 12. eius ortus 318. 27. et
 319. 13. & 19. 24. occa-
 sus 320. 17. 21
 hydro crudelior 71. 22
 Hydrochous 309. 6
 hyems 211. 28. unde 342.
 24.

hyemis incōmoda 156. 8
 hypocrisis 238. 18

I

I Ana demon 306. 10
 Iapetus 221. 13
 Iberi ad extremum ac-
 casum 254. 27
 Icarus 133. 15
 Icarī castus 244. 5. teme-
 ritas 150. 27
 ignavia vires hebetat
 283. 7
 ignavorum querela in
 seneclute 270. 14. &
 271. 6
 ignis aëre leuior 337. 20
 ignis animantium niuifi-
 cans 190. 3
 ignis an sub caelo luna-
 ri orbi propinquus
 337. 5. 22
 ignes in terra gigni mul-
 tos 345. 7
 ignes per aëra volantes
 unde 337. 14
 ignorantia errorum cau-
 sa 231. 4. & mater
 282. 2. Plurī filia 47.
 26

igno

ignorantia veri ac boni
 prima anime in uitia
 ruentis cotagio 250.
 24. hincq; stultitiam
 & scelus nasci 251. 1
 immodica nocent 282. 6
 imperfectum debile 168.
 25. uide Perfectum
 imperia Prudentib. cō-
 missa optimè habere
 261. 5
 improbis perpetuus co-
 mes, metus 21. 5
 incertū in mundo nihil
 210. 4
 Indi 96. 21
 Indigetes dii quales
 214. 3
 indoctus raro probus
 282. 1
 indulgentiarum merx
 263. 10
 inertia 348. 4
 Infamia Voluptatis co-
 mes 58. 28. & 53. 11
 infamia mala 154. 16. et
 154. 22
 infelix quis 37. 2
 inferi ad australem pla-

gam 13. 12. subterra-
 nei 345. 12. quare in
 terre centro credan-
 tur esse 354. 2
 inferi an in terre centra
 247. 19
 inferi, potiarum signum
 tum 45. 9. sacerdotum
 lucra 27
 inferi uenera inter homi-
 nes 158. 28
 inferorū descriptio 160. 8
 ad inferos iter quale
 112. 3
 apud Inferos quid iam
 agatur 278. 9
 inferos plerique nullos
 credunt 354. 10
 ad Inferos quauis etiā
 hora innumeros ten-
 dere 279. 14
 infinitum an ex finitis
 partibus 170. 25
 infinitum nullū corpus
 348. 12
 ingenium ex fato con-
 tingere 217. 16
 ingenio hominis durissi-
 ma quaq; refringi
 cc 2 344

344. 21
ingenio quosdam natu-
ra, non arte donari
19. 8
ingenio vires cedunt 94.
10. 15
ingeniorum diuersitas
363. 7
inglacies. vide crapula
iniuria quomodo uindi-
canda 94. 21
ab Iniuria abstinendū
269. 10
infani quale hominum
genus 264. 12
inficia errorum & sce-
leris mater 115. 1. le-
ges ridet 18. 27
infidiarum humanarū
uarij modi 158. 21
infinitio, quanti momē-
ti 281. 3
insula quid 180. 15
insule fortunatæ 180. 8
an sint 18
integritate nihil amabi-
lius 90. 27
inuidia amantibus me-
iucunda 80. 13
inuidia felicium comes
16. 10. latis reb. infen-
sa 59. 6
Inuidia maximè oculos
infestat 257. 27
inuidie detestatio 80. 18
inuidie pater ac rex da-
mon qualis 257. 22. &
256. 26
Iouis amores 77. 14
Iouis & Doxæ filij
247. 12
Iouis planeta domus
312. 24
Iouis potestas 102. 28
Iouis sphaera & motus
312. 7
Iouem Latinis deum ac
suumum bonum dici
169. 2
ira frenada 275. 25. et 15
ira stultis cognata
264. 4
ire gradus 191. 14. nis
190. 25. eiusdem cau-
sa 191. 2. sedes 4. mate-
ria 5
iracundos nō amari 94. 2
iris lunonis nūcia 251. 25
Iris

Iris unde, & ubi appa-
reat 340. 2
Iridis inuocatio, & de-
scriptio 253. 1
Isler 96. 1
Italia bellum 240. 22
Italia loca, à studiofis iu-
uenibus maximè fre-
quentari solita 149. 7
Ithylus 50. 18
iucundū. vide Delectas
iucundam natura omnes
querere 44. 21
iucundis qui nam capiti-
tur maximè 89. 6
Iudeus bruchiphagus
198. 15
iudicio carentia, etiam
sensu carere 189. 7
Iuno 53. 28
ius ut opprimi 308. 1
iuris nodosa sciencia 22. 4
iura silent bello 288. 3
iustitia 85. 12. & 147. 11
iustitie studium 259. 10
à Iustitia quæ potissimū
abstrahant 269. 22.
& inde
iustus. vide Bonus.
iustus malum non pati-
tur 239. 6. & inde. & 23
iustos quare Deus in-
terdum malis exer-
ceat 239. 11
iuuenta commodis diu-
licet utendum 71. 1
iuuenta mala 155. 4
iuuenta male transactæ
deploratio 270. 14
iuuentus ad malum pro-
na 123. 19. & luxurie
dedita 22
iuuenum studia 149. 7
iuuenibus mala comer-
tia in primis cauenda
121. 23
Ixion avari typus 24. 16
L
Laboris & Gula
fil. somnus 63. 10
& 52. 14
laboris nis 113. 14
laborem cura nihil egre-
gium fieri 123. 11
laborem contemni spe
& amore 297. 6
labore quæ mēbra lan-
guescant 187. 25
cc 3 Lache

Zachesis 11. 6. & 224.
 5. & 291. 11
lacteus circulus 311. 4
lacus unde 240. 28
lactia nimia morborū
 & *mortis etiam cau-*
sa 116. 8
lactie usus 125. 5
lampyrides 333. 23
lapis philosophorū qua-
lis & quomodo inuē-
rius 284. 21. & 285. 26
lapis philosophor. uir-
tutes 286. 8. & 21
largiendi nostrō tempo-
re abusus 39. 13
Latini à Gracis nugari
didicere 121. 3
Latinos Græcorū quo-
que exemplo delirasse
 109. 16
laudanti corā fidere
non tutum 90. 20
laudare absente an præ-
sentem melius 89. 25.
 & 90. 17. 16
laudari omnes cupere
 89. 28
laudis studiū inane 151.

16. & 152. 4. *somnium*
 153. 18

lauri 45. 1
leges ab imperitis maxi-
mè negligi 18. 27
leges arancarū tele fi-
miles 148. 17
leges bello opprimi 288. 3
passim nimis succum
bere 148. 13
lectio animi esca 303. 11
lectionis auctorū ratio
 94. 3

Leo Decimus Papa

339. 19
leonis signum penetrās
sol. calidissimus 28. 6
leonis signi stelle quot
 316. 18. *eiusdem ortus*
 318. 24
lepus fidus 314. 27. &
 317. 4. *eiusdem ortus*
 318. 26. *occasus* 320. 7
lepores 51. 1
Zelhrygones 69. 17
Zethe 63. 11
Zetheus fl. 132. 7
Zenocothea 159. 15
leniora quanto grauib.
præst

præstent 172. 8. & 8. et

174. 18

libra signi stelle quot

316. 20. *eiusdem ortus*

319. 12

liber an sit, qui uxorem

duxit 114. 13. et 120. 6

liber nemo 154. 18

liber quis habendus 219.

10. & 212. 26. & 223.

7. *solus sapiens* 219. 15

de Libero arbitrio 215.

14

libertas coelibatus peri-

culosa 120. 11

libertas omni pretio pre-

tiosior 111. 3. *pernitio-*

sa res pueris 122. 18

libertatem uendere tur-

pissimum 113. 22

sine libertate nil lauda-

bile 113. 21

libertate nil magis gene-

rosus decet 112. 8

libri quales sapienti le-

gendi 303. 3

libido fortune comes

146. 23

libidine omnia plena

164. 2

licentia

120. 5

lingua munere nos be-

stius præstare 105. 25

lippitudo ex ebrietate

62. 17

lis & amicitia an rerū

prinordia 186. 21

liuor. uide Inuidia

loci & temporis haberi

de ratio 90. 11

locum nullū esse frustū

sed omnia inhabitari

345. 16

locum præter corpus nil

occupat 181. 14

locustarū prodigiū 141. 1

Lopadis & Vranj fi-

lia Venus 74. 18

Zoithos Priapo amica

49. 22

lucelli spes 23. 7

Zuciferi domonū princē

pis descriptio 258. 21.

& 259. 10. *uide Sav*

cotheca

Zucretia 117. 7

lucri faciendi rationes ho-

nestores quæ 112. 15. 25

cc 4 *lucri*

I N D E X.

lucris studium 88. 15
 luctum mora mansuesce
 re 121. 6
 ad Lutherum tollendum
 Clementis Papae ap-
 paratus 307. 20
 luna area uenti praeun-
 cia 340
 luna color interdum 333.
 21
 luna corpus durum 322.
 11. & opacum 12. 18
 luna domus 323. 2
 luna eclipsis unde 342.
 12
 luna inuocatio 385. 2
 luna maculae quid nam
 333. 9
 luna magnitudo unde
 patet 325. 12
 luna regia 245. 2. urbs
 10. arx 247. 2
 luna regna demones in-
 cole 396. 13
 lune pars, quam sol nō
 spectat, caelo similis
 322. 7
 luna ul ima sphaera, ter-
 req; proxima 333. 13.
 14. eiusq; motus 312. 17
 lunam supra, bona &
 felicia omnia: infra,
 mala 213. 20. et 248.
 6. & 332. 27
 lunularum cum Gigā-
 ribus bellum 246. 10
 lux an aliqua sine cor-
 pore 348. 25
 lux solis effectus 337. 2
 lucis diuina particula
 soli impressa 350. 22.
 & alijs 351. 2. 7
 lucis subiectum ac fun-
 damentū an aēr 349.
 23. 26. & 350. 15
 lucem etiam absq; aëre
 consistere 350. 20
 luxuria pluri filia 47. 25
 luxurie demon qualis
 256. 5
 luxurie detestatio 287.
 14
 luxus diuitum descri-
 ptio 26. 28
 Lybia anguifera 256. 12
 ferox 96. 18
 Lycæon 50. 24
 Lycæus gygas 246. 6. in
 mon

I N D E X.

montem 246. 25
 Lyncei uisus 210. 6. &
 244. 24
 lyra sidus 314. 15. et 315.
 28. occasus 319. 10. or-
 tus 320. 5
 M
 Machaon medi-
 cus 290. 23
 Maendri olores 158. 28
 Menalus Gigas 246. 6.
 in montem, ead. 25
 magica ars 306. 19. &
 339. 9
 magica arte cogi demo-
 nes tam bonos quam
 malos 214. 9. 21
 malum duplex 234. 24
 malum omne infra lunā
 213. 20
 mala corporis & fortu-
 nae quib. mala 240. 11
 mala cum malis cōmu-
 nia leuiora 110. 21
 mala cuncta in terris
 clausa 332. 28
 mala quatenus à Deo
 232. 5. quomodo deus
 permittit fieri 228. 27
 mala semper bonis plu-
 ra 208. 5
 mala unde proueniunt
 229. 6. 12
 malorum cognitio non
 mala 210. 20
 malorū nostrorum cau-
 sa peccatum 234. 9
 malorum fons causa po-
 sita 227. 21. demon
 231. 15
 malorum nullum non
 aliquando prodest
 101. 3
 malorum tria genera
 84. 20
 malus quis non 146. 10
 malus omnis ager 235.
 14
 malus spōte nemo 215. 5
 mali lucē oderūt 230. 28
 malorum conuersatione
 abstinentum 93. 2
 malorū hominū successus
 200. 12. unde 234
 malos semper astuare
 metu 13. 7
 malis hominib. boni ni-
 hil contingere posse
 22. 5. malis

215.7
 ualis quare interdum
 gratificadum 269. 20
 mansuetudini studendū
 94.8
 Marcellus à Calliope
 lauro coronatus 165.
 24
 marmore furdior 70. 19
 marmora quare alijs la-
 pidib. nitidiora 172. 28
 mare. vide Oceanus
 mare cur falsum 341. 6
 maris diuersa nomina
 340. 16
 mari ac terra quodlibet
 astrum maius 179. 13
 Marini rupes 277. 28
 Marius quando nobilis
 141. 12. 139. 7
 Martis domus 312. 26
 sphaera et motus 312. 8
 materia an aeterna fue-
 rit 334. 9. & 336. 3
 materia & forma na-
 turae principia 321. 9.
 & 330. 4
 materia prima qualis à
 Deo facta 321. 22
 matrimonium. vide Con-
 iugium.
 matrimonium à Deo in-
 stitutum 75. 14
 matrimonium ne an uir-
 ginitas praestet 75. 22
 maxima duo simul esse
 non posse 326. 17
 medicina 22. 5. certum
 sapienti utaticum 290.
 23
 medicina nisi perfecta
 periculosissima ars
 127. 7
 medicinae commendatio
 290. 19. 26. & 291. 6
 medicus egregius num-
 quam mendicis 390.
 27
 medici carnifices 126. 26.
 & 127. 11
 medici consulendi ratio
 125. 28
 medici sophiae & diale-
 cticae studiosi 126. 19
 medicorum imposturae
 126. 6. 12. & ignorantia
 18. fastus. ead. 23
 medicorum uosra et a-
 10 fo

ae sophia 265. 25
 medicis se committere nō
 tutum. sed quib. 127. 9
 mediocritas in reb. dul-
 cissima 111. 27
 mediantes quare ocu-
 los claudant 199. 26
 Medusa caput, sidus
 314. 18
 Megera 55. 24
 Melsis 240. 24
 Melicerta 259. 16
 Mellina encomium ru-
 sticum 71. 27
 membra cur labore de-
 fatigantur 187. 24
 membrorum tremor ex
 ebrietate 62. 28
 Menarchus lunicolarū
 rex. deq. eo plura 245.
 25. 27. & 246. 18
 mens 85. 7. cuiusq. pro-
 prium noscere uerum
 eodem.
 mens affectu ebria 22.
 23
 mens anima sol 196. 16
 mens in nobis diuina
 220. 26
 mens remittenda inter-
 diu. & quatenus 59. 15
 mens sensu praestantior
 183. 20
 mentis acies 269. 6
 mentis affectus diuersis
 ex causis 157. 1
 mentis bona 85. 8. digni-
 tas 298. 11. his 196. 17
 mentis et carnis pugna
 223. 10
 mentis oculus ratio 219.
 27
 mentis sedes in capite
 194. 19. & 220. 27
 mētī proprius orbis 182.
 23. eijs. consimilis 28
 Mercurius deorū num-
 cius 277. 5
 Mercurius sublimatus
 296. 28
 Mercurij domus 313. 14
 sphaera & motus 312.
 14
 Mercurij uocatio 285. 4
 meridiana plagae descri-
 ptio 256. 20
 meridici periphrasis 51.
 4. & 70. 15
 meri

I N D E X.

meridionalis populus
quali forma 259. 28
meridionales circuli 311.
18.
metallorum purgatio
172. 11
metallorum usus 341. 22
metus perpetuus impro-
bis comes 13. 5
Miasmor demon, eiusq;
descriptio 257. 23. &
256. 26
Michaël archangelus
Sarcotheum aethere
depulit 258. 27
Mide stultitia 26. 14.
auricula asinina ead.
16
militia ob uoluptatem
43. 12
minari, femineum &
timidi animi 94. 16
ad Mimerus sacraria
durum iter 149. 21
Mimos 247. 22
Minois urna 36. 28
miser quis 109. 23
mites Deo amari 27. 28
mobile primum, supre-
mus caeli orbis 311. 24
modestia 85. 14
modus in reb. omnibus
optimus 125. 5
Molorcheus leo 28. 6
Momi quaestio de mo-
nachis quibusdā 277.
10
monachi, porci 277. 18
monachorum cœlibatus
76. 1. 6
monachorum descriptio
118. 13. & inde
monachorū libido 164. 4
in Monachorū quorum
dam libidinem 177. 10
monachorum Sophia
265. 26
monachos plerq; de-
scendere ad inferos
279. 20
monas 168. 9
monstra quoq; non ca-
su fieri, & cur ita di-
cta 211. 3
montium usus 342. 17
mortalis uita 145. 25. quā
difficilis 146. 9
morbo in tempore occur-
rendum

I N D E X.

rendum 115. 23. & quo
modo 22
morborum causa 124. 14
natura 20. parentes
23. item alie plures
25. & inde
morborum turba, quib.
hominum uita infe-
stat 156. 19
morosophi 327. 21
mors intestata ex ebie-
tate 63. 1
mors inferos felicitibus
aquat 63. 27
mors nemini parcat
272. 11
mors non metuenda, sed
quib. 161. 23. & 165. 12
mors non omnia delet
200. 17
mors perpetuus somnus
64. 10
mors quid 121. 4. et 160. 4
mors somno quanto me-
lior 159. 11
mors ultima malorum
meta. 120. 26. fortinō
metuenda 27
mortis eōmendatio 159.
18. consolatio 120. 23.
descriptio 132. 23. eius-
dē soporacia 133. 1
mortis germanus So-
mnus 63. 12
mortis memor esto 269.
25. & 356. 24
mortis omniū & genus
& hora fatalis 216.
21. 25.
mortis predictioes 217. 7
mortem a nemine non
metui 135. 25
mortem nunquam sero
uenire 81. 14. proindeq;
non lacesendam eod.
mortem ultro accersere,
nisi diuina leges pro-
hiberent, quam uiuere
satius 165. 1
morte nihil & certius
& incertius 217. 6
mortui non deplorandi
120. 23
mors animi bonum 85. 5.
& 87. 2
mors a teneris perce-
ptos, durare etiam in
adulcia 281. 3
mors

mores an ex fato 218. 3
 mores bonos & rumpi
 prauo cōmet 12. 18
 mores cuiusq. quomodo
 deprehende 218. 1. 4
 mores corū, quib. place-
 re uelis, obseruandi
 87. 20. & 28
 mores nostro seculo
 prorsus extincti 11. 27
 mores, qui à teneris hau-
 riuntur, citiam senib.
 inesse 121. 18
 mores, uoluntatis effe-
 85. 6
 morum honestas 12. 20
 morū humanorum cōfi-
 deratio 160. 10. et inde
 morum humanorū cor-
 ruptio 295. 14
 morum similitudo ami-
 citia fomes 91. 6
 morum tractatio, opti-
 ma, & Musis dignif-
 sima 12. 4
 morib. decorari homi-
 nes, non uesitū 28. 27
 Mosi credendum 335. 26
 motus animae uis quo-

modo uoluntati pa-
 reat 187. 20
 motus animi 190. 23. &
 inde
 motus caloris causa
 127. 21. eiusq. usus 22
 motus in dormientibus
 qualis 188. 11
 motus maximus quis
 327. 2
 motus plurimū ne an
 unius principij 166. 28
 motus sphaerarum caele-
 stium primo mobili cō-
 trarius 312. 1
 motus uitae praecipuum
 indicium 186. 1
 motus causa corporib.
 uita 174. 15
 motus causa an calor
 186. 4. uoluntas 7. bo-
 niam 23. boni cognitio
 180. 22
 motus uis in omnib. ele-
 mentis, sed in caelo
 maxima 326. 26
 motu & quiete res o-
 mnes distincta 326. 22
 à multorum consuetudi-
 ne

ne abstinentiam 92. 7
 & 28
 mundus an aeternus. ni-
 de Caelum, & 354. 335.
 23. & 336. 9
 mundus an propter ho-
 mines creatus 104. 6
 mundus an propter so-
 lum hominem condi-
 tus 179. 2
 mundus an ratione re-
 gatur 205. 4
 mundus archetypus 362.
 27. sensibili isto perse-
 Elior 183. 3. metalis 13
 mundus diuis regio 178. 8
 mundus ex materia ne,
 an ex nihilo creatus
 334. 6. 10. & 336. 21.
 ex nihilo 245. 25. &
 quomodo 337. 22. infi-
 nitus 347. 23
 mundus hospitium ani-
 mantium 161. 25. ma-
 lorū cōgeries 229. 14.
 scelerram cauea & fe-
 rariam stabulū 164. 25.
 & 177. 2. scelerrū pa-
 eria 147. 12. tyrannus
 26. scena 153. 13. spelū-
 ca latronum 167. 26.
 stultorum cauea 42. 5
 mundus sensibilis à men-
 ti archetypo 183. 15
 mundus uerus in aethere
 182. 4. cuius hic tantū
 imago 14. & 107. 13.
 & an alius adhuc su-
 pra caelum 182. 16
 mundi atas 335. 3
 mundi IIII cardinū
 periphrasis 21. 17. &
 49. 1. & 74. 25. &
 133. 9. & inde, descri-
 ptio eorundem 253. 23.
 & 254. 26. & 255. 26.
 & 256. 20
 mundi cōdendi qua cau-
 sa fuerit Deo 335. 5. et
 11
 mundi diuisio à summo
 creatore facta 184. 10
 mundi princeps Christo
 & Paulo quis dictus
 217. 15
 mundi huius princeps
 fortuna, Pluto, Sarco-
 theus 229. 27. & alibi
 mundi

INDEX.

mundi malitia 163. 18
mundi triplex portio
348. 21
mundum. & que in eo
sunt, amore conserva-
ri 81. 18. & 82. 8
mundum fugientes mo-
nachii, immundum se-
quantur 76. 7
munerib. deos non cor-
rumpi 358. 12
murene cum serpente
coniugium 257. 2
Muse nouem, mentis
bona 85. 8
Musarum fons 130. 11.
& 131. 5
Musarū inuocatio 99. 18
mutari omnia 67. 13
N
Abilia 195. 16
Napæa 10. 2
Narnia 306. 20
Narnie ruina 240. 24
natalium splendore glo-
riari stultum 142. 3
natura diuina lex cum
Elementis ab initio im-
posita 29. et 30. 3
natura mater ne an no-
uerca dicenda 265. 5
natura minimis conten-
ta 26. 26. & 197. 18
natura morborū quorū-
dam causa 124. 20
natura non multo pote-
rior usu 122. 1. & 10.
omni cultura poten-
tior 122. 9. omni moto-
re potentior 329. 19
natura in iungendis cō-
trarijs sagacitas 344.
24
natura lex 269. 14
nature lusus in mon-
stris ac informib. fœ-
tibus edendis 212. 6
nature ordo quomodo
immobilis 329. 4
natura principia duo,
materia & forma
321. 9. & 310. 4
nature uim affectu dine
quādoq; fragi 246. 17
nature totius considera-
tio 309. 17
naturā frenari quidē, nō
autē uinci posse 122. 8
naturam

INDEX.

naturā nihil facere in-
cassum 221. 20
naturā solus Deus uin-
cit 329. 20
natura, præter deum ni-
hil in orbe melius 329.
21
natura sine arte nil per-
fectum profert 122. 21
nauigatio ob uoluptate
43. 9
nauium usus 21. 19
nebulæ unde 337. 16. &
338. 3
nectar 313. 2
Nemrothi turris 246. 15
nepa sidus 316. 21
Neptuni metamorpho-
ses ob amorem 77. 22
nequitia nutrimenta, gu-
la & otium 76. 9
Nestoris luctus 167. 8
Nili fragor 323. 21
Nili septem ostia 96. 3
Nili sidus 314. 27. et 317. 4
eiusdem ortus 318. 24.
occasus 319. 10
nimium omne amarum
33. 26
nimium omne nocet 110. 7
nive unde 317. 16. &
4. 16
nobilis an qui diues 138.
& 139. 22
nobilis appellatio 145.
14
nobilis uerē quis 140.
19. 20. & 141. 12
nobilem neminem nasci
141. 12
in nobiles nomine tenus
sed re nebulones 140.
25. 2. 144. 24. et 145. 4
nobilitas animi, nō cor-
poris decor 140. 11. et
qualis 14.
nobilitas generis quid
139. 25. & 142. 13. &
144. 12
nobilitas omni pretio di-
gnior 138. 25
nobilitas uera quæ 141.
13. uirtus 141. 27
nobilitatis origo natu-
ra 140. 7. & 140. 22
nobilitatis stulta aestima-
tio 138. 1. 12
nobilitatem per testa-
d d men

menta non relinqui
 142. 10.
 nodus Herculanus 215.
 10.
 Nomade 96. 22.
 non quot, sed quales ali
 quid duxerint, notan-
 dum 299. 5.
 Notus 173. 19.
 nox fraudib. apta 333. 26.
 nox quid 342. 9.
 noctes longiores aut bre-
 viiores quādo, & qua
 ratione 342. 14. 23. 27.
 nubes unde 337. 16. 26.
 & 338. 15.
 numina amāda 360. 21.
 Nisus rex in avem con-
 uersus 65. 6. 12.
 O
O Bsequio paratur
 amor 88. 15.
 occasus descriptio 254. 26.
 occasus signorum tri-
 plex 317. 18.
 Oceanus pro caelo 180.
 12. & 280. 25.
 Oceanus quare nym-
 pharum pater 341. 3.
 & 340. 13.
 Oceano terras cingi 95.
 26.
 otium tempestiuum ui-
 res reparat 282. 9.
 otium nequitia nutrimē-
 tum 76. 9.
 otium uiciorū fomes 117. 4.
 otia laude cavere 10. 11.
 otia vires debilitāt 283. 7.
 oculi, animi speculum
 193. 15.
 oculorum ratio 194. 14.
 oculos quare clauda-
 mus meditantes ali-
 quid 199. 26.
 odium inter dissimiles
 105. 16.
 odoratus animae uis 194.
 6. quomodo fiat 195. 22.
 officium quomodo gra-
 tum fiat 85. 7.
 Orygia 13. 11.
 ororis sidus 314. 14. &
 315. 18. eiusd. ortus 320.
 11. occasus 219. 9. et 17.
 omne quod est, uel opus
 uel operatio, uel ope-
 rans 101. 15.
 omnia

omnia interire 46. 6.
 operatio sine uilior 101.
 21.
 opus, operatio, operans
 101. 15.
 opus omne ob finem su-
 scipi 42. 25.
 opes, uide Diuitie tenēs.
 Ophiuchus. uide An-
 gu tenens.
 ophthalmia 149. 24.
 opinio, lunam imitatur
 176. 19.
 opinio multorum, ut ra-
 tio paucorum 138. 24.
 opinio nobis propria, ut
 diuis ratio 207. 12.
 opinio uulgi relictrix 176.
 14.
 opposita oppositis cura
 ri 115. 24.
 oppositorū opposita ra-
 tio 44. 19. natura qua-
 lis 233. 24.
 optima in terris Deus
 paucis esse uoluit 366. 6.
 ordo rerum immutabi-
 lis 228. 20.
 ordo rerum pulcherri-
 mus 206. 25. et 207. 18.
 Orestes et Pylade ami-
 citia 91. 27.
 Orestis furor 62. 1.
 orgia 62. 15.
 orientis descriptio 255. 4.
 Orion nauigantib. in-
 dus 40. 9.
 Orion sidus 314. 26. &
 317. 5. eiusdem ortus
 318. 16. & 23. occasus
 320. 2. 6.
 Orpheus 51. 20. et 107. 2.
 ortus signorum triplex
 317. 19.
 Ossa 144. 12.
 ostrea Cyzicena 27. 7.
 Orthonis lex de theatri
 ordinibus 221. 23.
 Ouidius metamorphosis
 13. 16. amores 18.
 P
P Actolus aurifer
 22. 14. & 118. 14.
 Padius 96. 1.
 paedagogus qualis esse
 debeat 28. 7.
 Paedogeni nupta Penus
 75. 9.
 ad 2. Paon

I N D E X.

*P*acon medicus 190. 23
*P*alestina sorores 26. 12
*P*allantias 64. 28
*p*aludes unde 140. 28
*P*amphagus *P*ranij fil.
 triguitur 75. 5
*P*anchaia thura 49. 1
*p*anis qui lenior, melior
 172. 17
*p*annosos, quamlibet
 eruditos contemni 28.
 13
*p*aralleli circuli 211. 9
*p*aralytis ex ebrietate
 62. 28
*p*arvities morborum cau-
 se 124. 22
*p*arentes quantum in fi-
 liis, quales evasuri
 sint, referant 281. 2
*p*arentiu nobilitas qua-
 ni momenti 144. 12
*p*ares cu paribus, &c.
 proverbum 281. 19
*P*aris 107. 5
*p*arium marmor 70. 19
*P*arnasi colles 92
*p*arsimonie laus 36. 12
 vide *Frugalius*
Parthenope 149. 9. &
 240. 25
Parthi 96. 23
*P*asquillus 145. 13
*p*astorum contentio ele-
 gans 68. 13
*P*atavium 149. 7
*P*atientia commenda-
 tio 276. 4. & inde
 patientia uinci omnia
 67. 8
*p*atria bonorum in coe-
 lis 357. 12
*P*atrum sanctorum ui-
 ta 364. 2
D. Pauli de praedesti-
 natione locus transla-
 tus 226. 24
*p*auper quanto securior
 diuite 37. 9
*p*auperi quoque sua gaudi-
 dia 23. 12. sed quomo-
 do non minora quam
 diuiti 34. 13
*p*auperes minus exposi-
 ti periculis, quam diui-
 tes 35. 15
*p*auperes non despicien-
 di 273. 1
*p*au

I N D E X.

*p*auperu neglectus 10. 21
*p*aupertas aequo animo
 ferenda 271. 7
*p*aupertas multis utilis
 273. 19
*p*aupertas quantum stu-
 dia literaru impedi-
 at 30. 17
*p*aupertatis domus 19.
 8. miseria 31. 2. laus
 35. 7
*p*auperie curando recte
 corpori obviare 283. 17
*p*ax ex amore 82. 2. pa-
 cis laus eadem
*p*ax hominem maxime
 decet 287. 25. & 288. 8
*p*acis incommodu 239. 2. 10
*p*acis studium maxime
 homines decet 276. 8
*p*acem non constare ni-
 si inter paucos 92. 13
*p*eccare, an liceat impu-
 ne, quia Deus non of-
 fenditur 277. 16
*p*eccata, quare vitia.
*p*eccatis hominum Deu
 non offendi 272. 10. 13.
 & inde
*p*eccatis leniorib. no of-
 fendi superos 359. 23
*p*ecudes, vide *Bestie*
*p*ecudas carere arbitrio
 219. 21
*p*ecudum misera fors
 225. 3
*p*ecudu uoluptates qua
 86. 21
*p*ecunia vires 21. 10. &
 283. 22. vide *Diuitie*
*P*egasus 131. 6
*P*egasi fidus 114. 21. &
 316. 4. eiusdem ortus
 320. 16. occasus 319. 10.
 17
*P*elion 144. 22
*p*ellex uxore quanto de-
 terior ac incommodior
 116. 13
*p*ellicis concubitu maxi-
 me uxores offendi
 119. 16
*p*er se ens, perpetuum
 169. 13
*p*erfectum imperfecto
 prius 167. 15. ac for-
 tius 21. & 168. 5
*p*erfectu unu tantu 168. 7
 dd 3 *p*er se

perfecta omnia rara
260. 24
perfectissima duo esse si-
mul non posse 316. 14
Pergana 13. 10
perius raro peccat 18.
24
Permissus 241. 28
Persarum gaze 32. 2
Persephone 132. 6
Perseus 132. 16
Persei sidus 314. 17. &
315. 24. eiusdem ortus
316. 14. 17. occasus 320.
8. & 14
Perusum 149. 10
pestis causa 125. 7
Phaëtonis incendium 8.
16. temeritas 150. 26
phantasia 188. 26
Phasiani colchici 27. 3
philautia 137. 4
Philetus 69. 3. eiusdem
encomium pastorale
68. 15
Philocretus demō eiusq;
descriptio 256. 5
philodoti 327. 21
Philomela 50. 18
Philortus 247. 13
philosophie moralis dif-
ficultas 145. 25. item
physice 148. 24
philosophorū lapis 234.
21. eius virtutes 286. 9
Phlegeton 45. 10. & 55.
24.
Phlagra 144. 20
Phœnicis raritas, Gre-
corū simentū 109. 10
Pholot gaze 246. 6. in
montem ead. 25
Physica virtutis pars
quā difficilis 148. 24
physicus medicus, qui et
clinicus 126. 3
physiologia disciplinarū
pulcherrima 182. 12
pictorū audax insentia
324. 10
pietas extincta 39. 8
pietas reliquarum virtu-
tum ianua 268. 12
pietate erga Deū, nihil
maius 268. 11
pile lusus 24. 10
pinus, in quam mutatus
Atys 49. 14
piscis

piscis austrinus, sidus
315. 6. & 317. 16. eius-
dem ortus 320. 21. oc-
casus 318. 19
piscium signis stelle quot
316. 27. eiusdem ortus
320. 19
planete, eorumq; ratio
312. 21. & domus, eodē.
planete etiam ueniorū
cause 339. 18
planetarū epicyceli 326.
5. 10
Plato 15. 13. Socratis
discipulus 143. 23. &
185. 3. mundi lumen
85. 16
Platonis idee 372. 18
Platonis sententia de
astris fixis 325. 1. &
20.
Pleidam ortus 20. 10
Plotinus diuinus 185. 4
pluuie unde 337. 16
& 338. 3. 16
Pluto 213. 10. terre prin-
ceps, quæ & fortuna
229. 27. umbrarum do-
minus 184. 3. 7
Plutonis in aula quid
iam fiat 278. 6
Plutus 37. 16
Pluti ancilla fors, fraus
usura 48. 1. filis, luxu-
ria superbia, ignoran-
tia 47. 23
Pluvi regia 47. 16
podagra ex ebrietate
62. 25
podagrae periphrasis 27.
18
poëma quale esse de-
beat 14. 18
poëmata qualia pueris
legenda 17. 2
poenitentia fera 271. 8
poëtarum an fabulari
tantum 130. 15
poëtarum assentationes
13. 12. fabulationes
eadem 17. & 14. 15
poëtarum conemptus
39. 15
poëtarum signenta ad
delectandum 45. 6
poëtarum fontes 346. 9
poëtarum fingendi licen-
tia 184. 20. mendacia
dd 4 130.

130. 25
poëtarum furor 184. 22.
scribendi temeritas 14. 1
petulantiæ obsecratiæ
 17. 28
poëtarum nugæ uera
sapientiæ præponi 207. 2
poëtæ fuisse tales, quæ-
liæ sunt quæ scriptis
prodiderunt 16. 9
poëtice fabulæ 130. 24
poli duo 310. 11. *arcti-*
cus 11. *antarcticus* 14.
Polyphemi armicæ 22.
 18.
Polyphemi oculus 219.
 27
Pompei extincta stirps
 142. 20
pontifices an dulcius ui-
uant cæteris mortali-
buz 110. 3
pontifices bellicosi, Chri-
sti dogmatum securi
 307. 26
pontificum rapina 163. 27
pontifices plerisque; etiã
ad inferos descendere
 280. 2

populus Herculi grata
 49. 24
cum Populo quomodo
conuersandum 93. 8
porrigo ex ebrietate 62.
 26
porcici unde dicta 212. 7
possessa res possessore mi-
nor 107. 15
potens frustra quis 335.
 15
præsepe sidus 316. 17
precum assiduitate uin-
cendi superi 362. 4
Priami interitus 133. 19
Priapo amica Lethos
 49. 22
primordia siue princi-
piæ rerum an lis &
amicitiæ 186. 22
primum mobile 311. 24.
eiusq; motus 1. ac uis
 322. 2. & 323. 21. &
 327. 2. 4
principium rerum uni-
cum tantum 166. 11. &
 23. & inde perfectum
 168. 3. 7. *summum*
 296. 18. 27

prim

principium rerum purũ
ac simplex 168. 10. 15
uiuens, eadem 16. *sap-*
iens 19. *bonum, ead-*
em 24. *per se* 169. 4.
totum, ead. 16. *an cor-*
poreum, eadem 28
principia esse perspicua
debere 185. 21
principia natura duo,
materia & forma
 321. 9. & 330. 5
princeps mundi quis
Christo & Paulo di-
ctus 213. 13
principis imago uulgus
 217. 19. & 164. 1
principium nostri tem-
poris studia 164. 14
principium in serendis sa-
cerdotum flagitijs osci-
tantia 26. 17
Prius sideris quot stelle
 317. 3. *eius ortus* 318. 13.
uide Cetus
prius causæ efficiens po-
sterioris 336. 10
probitas eruditioni con-
iuncta maxime lau-
 18. 28
danda
probitas exulat 147. 19
probitas ne an scientiæ
præstantior 17. 11
probitate nihil amabi-
lius 90. 26
probus raro, qui indo-
ctus 282. 1
probum pariter doctũq;
esse, egregium 282. 19
procyonis quot stelle
 317. 7. *eiusdẽ ortus* 318.
 25. *occusus* 320. 13
prodesse alijs, duobus
modis 89. 19
prodigalius cauenda
 38. 16
prodigia bello Italian
uexante uisa 240. 28
Progne 50. 27
Prometheus 131. 2. &
 146. 5. *figulus* 220. 9
Promethæi donum ignis
 289. 26
prophetarum natiuitas
di uis unde 203. 13
prophetarũ uita 364. 28
Proteus 199. 4. & 210. 2
prospera in aduersis
 d d s sper

spernenda 67. 9
 prudens 129. 27
 prudentis dissimulare
 94. 18
 prudentis officium 151. 5
 prudentib. commissum
 imperium, optime ha-
 bere 261. 5
 prudentia 85. 12. 147. 13.
 omnium uelatrix 94. 10
 prudentia ad quid ho-
 mini conueniat & cō-
 ferat 150. 18
 pruina unde 337. 17. &
 338. 3. 17
 Psittacus 50. 19
 pueri creduli 261. 14
 pueri qualia esse studia
 debeant 281. 16
 pueri qualis debeat esse
 ad philosophiam in-
 stitutio 281. 7
 pueros corruptio ex
 obscenis poetarum
 scriptis 15. 28
 pueros turpis amor
 30. 2
 pueris blandiri pernicio-
 sissimum 124. 1
 pueris pro uera sapien-
 tia, poetarum nugas
 praelegi 267. 14
 pueris qualia praelegen-
 da 16. 18
 pueris res perniciofa li-
 bertas 122. 18
 puerilis aetas educationē
 ac disciplina maximē
 idonea 121. 20. et 122.
 14
 pueritia quomodo à ma-
 gistris coercetur 148.
 28. & 149. 2
 pueritię mala 154. 26
 putei unde 341. 1
 Pylade & Orestis ami-
 cicia 91. 27
 Pyracmon 13. 8
 Pyrois solis equus 66. 19
 Pyrrha 290. 1
 Pythagoras 185. 3
 pythagora litera 270. 20
 Q
 Quercus uno ictu
 non cadit 362. 8
 quies animum rescit ac
 nigore renouat 204. 10
 quiete & motu res oēs
 distin-

distincta 326. 22
 R
 Rana bonę aqua
 re uolens rapta
 151. 1
 ratio 8. 18. quare ab
 fectib. oppugnetur 57.
 12
 ratio diuis propria, ut
 nobis opinio 207. 12
 ratio dux fida sophorū.
 209. 12. prudentum
 rectrix 176. 14
 ratio fidei succubat 335.
 27
 ratio lumen ac uis ani-
 mi qualis 19. 25. oculi
 lus mentis, eadem 27.
 sol 176. 17
 ratio paucorum, ut opi-
 nio multorum 138. 24
 ratio quomodo affectib.
 succumbat 222. 14
 rationis cui affectib. cer-
 tamen 222. 2
 rationis iudicium quam
 sensuum certius 176. 7
 rationis, non sensus iudi-
 cium sequendum 260. 6
 rationis sedes in capite
 220. 27
 rationi arbitrium con-
 iunctum 219. 20
 rationis caendum in am-
 biguis 327. 18
 rationem ducem quare
 pauci sequantur 187.
 15. 220. 22. solus sapiēs
 nempe 219. 16
 ratione nos dijs esse si-
 miles 36. 8. à brutis di-
 stare 176. 18
 ratione quā nam regan-
 tur 177. 23
 ratione sana paucissi-
 mos uti 157. 11
 an Ratione tantum ho-
 mines bestijs præstā-
 tiores 106. 14
 regni summa potestas
 nō patitur plures 206.
 24
 religionis usus 198. 9. et
 inde
 religione frenandam uul-
 gus 298. 5
 Remisses demon 307. 12
 requies interiecta nigo-
 rem

I N D E X.

rem restituit 282. 3
res eadem diuersis diuer
sa 240. 7. & ante
verū animā a aliis, aliis
inanimes 102. 6
verum creatio ex nihilo
328. 23
verum crebra mutatio
96. 11
verum natura quatenus
aeterna 328. 22. et inde
verum omnium certius eue
nus 210. 4. & 211. 21.
& inde
verum principia an lis
& amicitia 186. 22
verum unicuique tantum
principium, atq; perfe
ctum. inde Principiū
verum usum, non res
ipsius mortalib. a na
tura traditas 162. 19
rete Rhamnusie 216. 3
regis imago uulgus 257.
18. & 264. 1
reges an ceteris morta
libus dulcius uiuant
110. 22
regū bellādi furor 96. 7
regibus bellorum quae
causa 288. 27
regū in ferendis sacerdo
tium fraudib. oscitan
tia 263. 19
regum perpetuus comes
metus 110. 27. et 111. 23
regum rapina 161. 27
regū stultitia magnarū
saepē urbium exitum
288. 23
Rhadamantius 247. 22
Rhamnusia 216. 3
risus nimis stultitia si
gnum 95. 12
a risu nimis cauendum
95. 10
rixa ferarum propria
276. 7
robur 85. 2. quatenus bo
num 100. 14
Roma 149. 10. a Gallis
direpta 240. 23
Roma luxuria & gula
reliquaq; flagitia 307.
16
Romani imperij ruina
ex superbia 273. 24
Romani populi adhuc
paup

I N D E X.

pauperis plures uiclo
ria 35. 27
Romanorū ambitio 152.
18
Romanorum nobilitas
uirtute paria 141. 15.
uiuisq; rursus amissa
141. 18
Romanorū uirtus 133. 8
ros unde 337. 17. & 338.
17
rosceus color, amoris si
gnum 44. 4
rotundum corpus cūctis
alijs maius ac melius
170. 14
rubri maris rima 97. 12
opes 128. 13
rustica opes 69. 24.
S
S. Agnita fides 314.
20. & 316. 1. eius
dem occasus 319. 9. or
tus 320. 11
Sagittarij signi stella
quot 316. 23. eiusdem
ortus 319. 16
Salamandras in igne ui
uere 332. 11
Salicares caena 51. 9
salis montes in mari
341. 9
Salmonis 77. 23
sancti patres, eorumq;
uita solitaria 364. 2
sanguis calfactus anno
uis causa 186. 4
sanis omnia sana 240. 9
sanitatis curanda ra
tio 124. 11. & 125. 14
sapere deorū propriam
150. 18
& Sapere & scire, pul
chrum 282. 20
sapere frustra, qui serō
sapit 294. 8
sapiat citō, qui sapit
271. 22
sapiens an effectū ex
pers esse debeat 58. 6
sapiens affectibus impe
rat 58. 18
sapiens dijs amicus 292.
15. ubiq; felix 18
sapiens pacis studiosus
est 290. 3
sapiens quādo quis fiat
129. 22. 26

I N D E X.

Sapies quantum reliquos
mortales excellat 119. 8
Sapiens, qui minus alijs
stultus 16. 7
Sapiens quo ordine quis
fiat 280. 17
Sapiens rationem, non
sensum sequitur 119. 11
Sapiens solus liber 219.
15. uno minor Ioue
129. 16
Sapientis exemplum &
imago 294. 11. et inde
Sapientis officia 129. 17
Sapientis an ducenda
uxor 286. 25
Sapientis fugienda vulgi
communia 292. 1. &
12
Sapientis virginitate con
uenire 187. 17. & 5
Sapientem an etiam bel
la gerere deceat 187.
20. & 290. 2
Sapientem in senecta quid
deceat 291. 11
Sapientem in terris nullum
reperiri 306. 5. et 308. 7
Sapientem quae ars potis
simum deceat 290. 9.
15. & 291. 6
Sapientum libris incan
dendum 276. 25
Sapientum multorum inte
rius causa, hominum
conuersatio 292. 5
Sapientum, tantum orbis
imperium committen
dum 275. 5
Sapientia dijs similes red
dit mortales 118. 7. 11
Sapientia sedem pectus
non inhabitat 129. 24
Sapientia hominum dux
22. 7
Sapientia, n. idē quod
scientia 266. 14
Sapientia peccati experta
214. 28
Sapientia quare aenea
pauca à Ioue conces
sa 97. 27
Sapientia quid 118. 21.
eiusdem paranda gra
dia 129. 21. 28
Sapientia fera stultitia
xima 271. 23
Sapiens

I N D E X.

Sapientia sola animi cul
rix 265. 21. & 266. 19
Sapientia solis diuis con
uenit 306. 8
Sapientia iustitiam eu
rasq; pignit 178. 19
Sapientia uera quae 265.
25. quae non 266. 5
Sapientia uirtutum prin
ceps 118. 17
Sapientia uulgo inuisa
292. 2
Sapientia acquirēda ra
tio 178. 3
Sapientiam sperni 275. 15
Sapientia laus 266. 12
Sarcotheus 7. 28. mū
di princeps 230. 8. da
monum princeps, rex
238. 7. eiusq; descriptio
ade et demceps 13. ob
superbiam calo depul
sus est. 22
Sardanaupalus 57. 4
Sarracilus domo 306. 10
Sathiel demon 306. 10
Saturni domus 312. 22
Saturni gramen 246. 19
Saturni sphaera & 80.
cuius 312. 5
ē Saturni testib. excita
ta spuma creatā Ve
nerem 74. 14
Saturni rege aureū sc
culum 49. 21. & 83. 5.
& 6
Satyri petulci 20. 3. &
49. 5
Sauromata 96. 23
scabies ex ebrietate 62.
25
Scarabaei stercore gau
dent 356. 7
Sceleris in homine sedes
ubi 251. 10
Sceleris origo 251. 1
Sceleris soror stultitia
223. 25
Sceleris dijs inuisi 360. 2
Scientia, certiorum tantū
210. 24
Scientia disferre nos à be
stijs, & dijs fieri simi
les 17. 21. & 32. 1. à
pauperie defendi 11
Scientia ne an prohibita
praeſtantior 17. 11
Scientia quando decorē
suum

suum amittat, & ubi
 17. 24. quando etiā no
 ceat eadem 28
 sciētia cōiuncta prohibita,
 maxime laudanda 18. 20
 sciētia nostrā ex rebus
 sci, non contrā 211. 23
 scire deorum proprium
 149. 27
 & scire & sapere, pul
 crum 281. 19
 scoria 172. 15
 scorpionis signi stella
 quot 317. 18
 scorpionis ortus 319. 23
 scorpiones unde 258. 4
 scribere qualia oportet
 potestas 14. 12
 scylla 24. 2. & 54. 26.
 & 67. 6. & 147. 3
 scethides unde 240. 27
 sectarum diuersitas ex
 veri cognitionis diffi
 cultate 107. 11
 seculi nostri mores ex
 erandi 39. 7
 senectus 62. 17
 semen non semper fru
 ctum referre 142. 27

semideci qui 298. 2
 senectus mala 155. 25
 senectus quare inuenta
 prudentior 199. 6
 senes loquaces 41. 22
 senes qua ratione decre
 scant, & incurui fiūt
 190. 17
 sensus à ratione quid dif
 ferat 58. 16
 sensus gaudia quatenus
 licita 59. 2
 sensus gaudia nobis cū
 bestijs cōmunia 86. 4
 & que nām 7
 sensu carere, quā carent
 iudicio 179. 27
 sensus animi turbant
 200. 4
 sensus mentis sidera 196.
 16. rationis ministri
 220. 28
 sensus quinq; perfectis
 tantum animatib. da
 ti 191. 21
 sensus ueritatis acce
 175. 26
 sensuum indicij fallax
 175. 12. nec idē cuius
 sensu

sensus voluptates 44. 11
 septentrionalis generis
 descriptio 260. 2
 septentrionis descriptio
 255. 26. eiusdem signa
 313. 5
 sermo animi index 16.
 11. & 27. 1
 sermonem que deceant
 93. 26
 in sermone quā nā ser
 uanda cautio 93. 13
 serpentarius uide angui
 tenens. eius occasus
 318. 17. & 21. & 28.
 ortus 319. 26. et 120. 3
 serpentine & abscis
 sae motus. talis 188. 23
 serpens sidus 314. 20. &
 317. 27. eiusdem occa
 sus 318. 22. & 319. 1.
 ortus 319. 26. & 310. 4
 serpentis ueneno depōsi
 to murena amica pe
 tētis, seq; postea cōfi
 cētis descriptio 157. 2
 serpentis ueterem pelle
 exuentis descriptio
 160. 9
 serum nestes 292. 22
 seruus quis? et quā mā
 serum seruire 113. 40
 & 27
 sibylla. or 184. 24
 sibyllarū castitas 76. 20
 sidera directa & obli
 qua quā 313. 20
 sidera errantia 312. 22
 sidera quo quaq; modo
 oriuntur, aut occidūt
 318. 4
 sidera singula an orbes
 181. 26
 sidera singula quot stel
 las habeant 315. 2
 sidera terrestria quā
 311. 23. aëria 24. aqua
 tica 25. ignea 27. ma
 scula et fortunata 27.
 feminea & infortu
 nata 314. 1. mobilia 31.
 fixa 4. communia 7
 siderum lapsus 317. 10.
 ortus & occasus tri
 plex 317. 18
 de siderum ortu & oc
 casu 313. 26
 siderum uis in nascen
 te

I N D E X.

tes 280. 19
similium tantum est amor 109. 15
similitudo morum, amicitiae fomes 91. 6
simplex cōpositio prius 167. 17
Simon 13. 10
Sirius 28. 7. ☿ 43. 8. et 73. 17. ☿ 283. 12. eiusdem quot stellæ 317. 6
Sisiphus Acolides 45. 17
siſtra peluſtica 195. 16
sobrietatis cōmendatio 221. 19
societas praua uitanda 281. 14
Socrates 15. 15. eiusdem nobilitas 143. 24
sol an igneus, et an mergatur Oceano 40. 23
sol cur luceat 349. 1
sol lucis causa 357. 2
mundi archetypi Deus summus 183. 3
sol quare præter ceteros planetas scintillare uideatur 326. 15
sol rerū parens eiusdemq; inuocatio 66. 10. mun-
 di oculus 66. 6
solis circulus obliquus 311. 1
solis domus 312. 27
*solis cursu uariari tēpo-
 ra* 343. 1
*solis materia luci aptis-
 sima* 351. 3
*solis motus à reliquis
 sex planetis diuersus* 326. 2. ☿ inde
*solis occasus periphra-
 sis* 60. 14. ☿ 65. 13. ☿
 242. 19
solis ortus 15
scriptio 40.
 15
solis sphaera ☿ motus 312. 9
*soli impressa diuine ly-
 cis particula* 350. 21
*solem in cælo lucere fa-
 lum, ab eoq; reliqua
 omnia astra lumen
 accipere* 333. 11
*solem quotidie paralle-
 lum unū facere* 311. 10
*sol s tres apparentes
 quid*

I N D E X.

quid 340. 9
solaris eclipses ratio 322. 12
*solaria quo rariora, eo
 dulciora* 33.
*solaria mira aut insa-
 na aut diuina* 363. 26
*solitudo sapientem quā
 do deceat* 291. 19
*Somnus Gule et Labo-
 ris fil. Voluptatis co-
 mes* 63. 10. ☿ 52. 14.
moris germanus 67. 12
*somnus miseros felicib.
 æquat* 22. 17
somnus moris imago 201. 25. ☿ 218. 24
*somnus per a moralib.
 bus affer. solus* 159. 3
somnus quid 160. 15
*omni quietem quib. in-
 stari natura uolue-
 rit* 159. 7. 8
somni usus quis 36. 14. et
 63. 14. ☿ 127. 25. ☿
 159. 5. abusus ☿ da-
 mna 67. 16. 19
sonus nullus sine aëre 323. 3
soni cā 195. 9. et 194. 26
Sophia 161. 8. animi cul-
 tura 265. 21. 25
phia u 265. 25
son 266. 5
*quo ordine quis
 fiat* 280. 17
soraces apollinea 306. 4
Soractis incolæ sapiens 294. 15
Sors Pluui ancilla 48. 1
*sortis diuersitas an etiā
 ex fato* 224. 22. et inde
speciei in reb. deceptio 151. 21. ☿ inde
*species nō corrumpi, sed
 corpora tantum* 82. 1
*spes, pharmacum nobis
 nature cōsilio datum* 178. 22
spei calcare 297. 6
*sphærarū celestium motus
 et ratio* 311. 24. et 312. 5
*sphærarum octo motus
 primo mobili contra-
 rius* 322. 5
*sphærarum superficies
 leuiss.* 323. 14
*sphærica figura omniū
 et 2* perfe

INDEX.

perfectissima 324. 2
 spiritalis homo quis
 32. 18
 spiritus proprie
 sensus, motus
 spiritus sanctus
 petendus 297. 8. eius-
 dem in sublimandis
 animis uis 296. 24
 spiritus motus, intra ui-
 scera, anime minister
 188. 9
 stagna Erebi tria, limo-
 sum, spinosum, fumo-
 sum 251. 17
 stella aut dii, aut deorū
 templa 269. 8
 stella dura corpora 322.
 11. & opaca 322. 18
 stelle pro insulis 180. 14
 stelle sua cuius uis 24. 17
 stellarum color interdus
 322. 9
 stellarū delapsus 327. 10
 stellarum diuersa à celo
 species 324. 13. itē uir-
 tus & splendor 17.
 & inde
 stellarum fixarū motus

325. 21. & quare scim
 uillare uideantur 22.
 28
 motus à dijs 'ne-
 an per se 328. 3
 morbus ex e-
 brietate 63. 2
 Strongylus 13. 7
 Strymonis grues 156. 27
 studiosis literarum facul-
 tatib. opus 30. 18
 studij puerilis ratio 281.
 26
 studia literarum ob uo-
 luptatem 43. 25
 studiorū diuersitas 87. 22
 uarietas à natura
 instituta 25. et inde
 stulti comensiosi 83. 4.
 creduli 262. 24
 stulti magistratus, for-
 na iocus 263. 2
 stulti quale hominū
 genus 262. 13. 17
 stulti quare ueritatem
 fugiant 57. 13
 stultiorum amicitia non
 diuturna 91. 13
 stultorum infinitus nu-
 merus

INDEX.

merus 157. 13. maxi. na
 turba 177. 20
 stultis cognata uicia
 91. 14. et 264. 7. et in
 stultis creandis
 gaudet
 stultos nos esse quare na-
 tura uoluerit 178. 16
 stultitia hominum unde
 177. 19. & 270. 25
 stultitiam humani gene-
 ris mater ac nutrix
 157. 17. sceleris soror
 223. 25. uoluptatis pro-
 les 15. 19
 stultitia pl. rmacum no-
 bis nata consilio da-
 tum 178. 22
 stultitia foris unde 151. 22.
 23. & origo 151. 2
 stultitia humana sedes
 ubi 251. 9
 stupor ex crapula 283. 4
 Symphalides 55. 10
 Styx palus 39. 27
 substantie sedes cœlum
 208. 19
 substantiā in terris cer-
 ui nullam posse 38. 13

18
 de Summo bono diuer-
 se opinioniones 25. 12
 uerb. 146. 24. bellor.
 3. 14. 25. 10. 16.
 25. 273. 273.
 Plauti filia 27. 25
 superbia reb. secundis
 cognata 258. 24
 superbie stagnū 251. 22
 in Superbos 43. 16
 superbos nō amari 94. 6
 Superi amandi 360. 21.
 & à quib. amantur 26
 Superos uoluptate sola
 frui 44. 2
 supersticio unde 118. 24.
 eiusdē deceptio 263. 4
 D. syluestri templum
 in Soracte 296. 13
 Symplegades 24. 2
 Syren, uoluptas 270. 7
 Syrenes 130. 26
 Syres 54. 25
 Syphi saxum 23. 12

T
 Taurus anima
 uis 19.
 tactus cunctus ar-

eibus inest 196. 3
 talus quo fiat 196.
 Ta gustus solum
 stias gaud
 97. 18. & 120.
 208. 25
 Tancas
 Tantalus, auari 19
 26. 21. & 45. 1. &
 131. 2. & 217. 2
 Tariesi litus 74. 23
 Tariesiacus pontus 11.
 8. & 21. 18
 Tauri signi stelle quot
 317. 7. eiusdem oriis
 218. 10
 Telefcopus 247. 12
 tellus rotunda, & in me-
 dia aere pēdens 95. 23
 Tempe thessala 122. 27
 tempus omnia feri ac
 rapit 142. 1
 tēperātia 85. 14. et 147. 8.
 uitae productrix 17. 23
 tempestates fluctuum
 unde 195. 7
 tēpus cognoscēdū 271. 12
 tēpus & loci habet

da ratio 90. 12
 tēporis fugacitas 171. 13
 ore dolore & curas
 121. 7
 e omnia consū-
 26. 6. & 303. 26.
 ora solis cuspis uti-
 nantur 343. 1
 terra bonis ac dijs infen-
 sa 64. 20
 terra breue hospitium
 356. 12
 terra elementorum nilif-
 sima 173. 7. & quasi
 sex ead. 8. infima 179.
 23. reliqua elementis
 infima 173. 26
 terra etiam punctum
 tantum in quo mun-
 do collata 179.
 terra etiam quodlibet
 astrum maius 179.
 terra lacrymarū ual-
 356. 20. mundi sub-
 lum, malorum parens
 ead. 22. & 330. 25. ni-
 listima mundi portio
 364. 26. mater & no-
 398. 4. munda et

trum 173. 12. in mun-
 medio 124. 7. immota,
 quomodo sit se-
 rate, siue ucat
 terra, opaci
 terra sine homi-
 21. 30
 terre globū asidue
 circue 341. 9
 terra pars qualis Ocea-
 no testā, qualisq; re-
 lecta nobis 341. 15
 terre praefectus a sape-
 ris homo 341. 24
 terre quo quicq; plus
 habet, eo esse nilius
 173. 4
 terre tur 2. 17
 terram ha-
 undiq; 343
 18
 Terra etiam homi-
 nes 343. 6
 terrarum crebra muta-
 tio 95. 11
 terrarum praese; demon-
 malus 217. 7 & 228.
 22. & 229. 15
 terris nihil sed
 mixta omnia 208. 10
 tremotus causā 344. 25
 rema continere
 natas laus 64. 11
 12. 24. & 255. 6
 Theopodionie 58.
 Theorea scopulis 242. 15
 ubi Theauros, ibi cor-
 273. 17
 Thraces 96. 24
 Ticini ruina 240. 14
 tigris 50. 25
 Tigride sauior 70. 18
 Timalphes, Aretes fi-
 lius 74. 5. & 137. 27.
 cuiusq; colloquiū 245. 5
 timor uilis animi argu-
 mentum 135. 23
 Tisiphone 45. 22
 Tuius 131. 2
 titulorum ac nominum
 uanitas 274. 5
 titulorū nostra etate at-
 rogantia 145. 5. & 12
 44 4 tonit

[illegible][illegible]

virtus prima, Deum co-

268. 5

se, non

orem pe-

152. 25

nando utilis &

negla p. 1. da 87. 14

tus quoq; fato obno-

71. 20

virtus sine cēsu languet

152. 2. et 283. 21. & 22

virtus sola nō facit bea

108. 10

virtutis amant homini

paucā suff. 198. 10

virtutis sola sedes,

scriptio

152. 3. 2

virtus 25. 3. angu

fl. 24. et 170. 21. dif

ficiē 177. 17. et 361. 2.

virtutis nostro tempore

neglectus 177. 20

virtutis pars moral.

quā 177. 22. item alte-

ra, Phisica 148. 24.

virtus 11. 22. ha

no

vir

virginitas

monium prae-

virginitas vera di-

visitata 287. 2

concesse ead. 16

virtus aduersis agitata

nitescit 239. 21

virtus celsior exit cum

preu. 67. 10

virtus aeterna

32. 8

virtus florēte adhuc aetate

amplectenda 271. 16

virtus fortuna sola resi-

stet 32. 10

virtus, hominis substan-

tia 108. 18

virtus in medio virtutū

95. 15

virtus inuicta

9. 9. &

20. 16

virtus in virtutum me-

dio 38. 20

virtus malis odiosa

mor 87. 25

virtuti com-

hil non

32. 21

virtus

uerj

pras

virtuti tu

uatic

patria

virtutem citra

negligi

virtutem etiam uirgo su-

spici 29. 19

virtutem

dere 284. 3

virtutem

durab

virtutem

noribus

virtute clar

& gratios

10.

virtute nil melius

virtutum p. 1. 169.

9. & inde

virtus uita pot

um ui repell

virtus lic

incert

193.

et 196. 7. et

201.

virtus sensum praestat

simus 192. 27. eiusq;

usis 12. et ind.

uita an sub

uita cor

qualis

32. 1

uita corporib. mouendi

causa 174. 15

uita dū adest fruendum

45. 10

uita duplex

197. 23. corpo-

ris 14. animi 28. et 198. 6

uita hominis, nullius

246. 19

uita hominū fabula

98.

11. et 157. 12. et 205. 23

uita hac fragilis quare

contem

17. 9. et

174.

noctem
usque utriusque signi
10. & 31. 9
usque ad iusti antea 48.1
usus naturam parit
11. 28
usu nil fortius 22. 4
usus ne immen-
dari 71.
utile omnes in parte
virtutem sequi 117. 1
utile quid 24. 28. & 8
4. 10. & 87. 7
utilia mediate & imme-
diate 85. 25
utilitas juncit artes &
virtutem 43. 19
utiliam que praestantio-
ra 85. 22
utilitas facit esse deos
119. 1
uxoria fides 116. 21

ducenda su-
286. 25
& qua-
7. 19
10. epra
o pu-
11. 27
que modo
117. 27
pudoris
modo observanda
cum pellice colla
116. 13
uxor. 110
neia 286. 28
do acquir-
114. 14
an liber
120. 6
a re dolere
quam pellice
re carere quibus li-
at 75. 23. &
19. 17. 280.
qua 264. 1
inque regis
nugus b incipis ma-
nugus
f.

